ארץ־ישראל
מלחמה ושלום

Palestine: War and Peace

מלחמה ושלום בארץ־ישראל

אלבום לזכרון

מהימים הראשונים של הציונות עד הזמן הזה
בתשומת־לב מיוחדת למאורעות האחרונים

אוסף תמונות ובאורים בידי
י. טריוַאקס

ת ל ־ א ב י ב , ת ר צ ״ א
בית הוצאת ספרים «תל־אביב», ת. ד. 373

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2022

קריג און פרידען
אין ארץ־ישראל

אנדענק־אלבום

פון די ערשטע טעג פון ציוניזם ביז היינטיגער צייט
בפרט וועגען די לעצטע געשעהענישען

א זאמלונג פון בילדער מיט טעקסט
פון
י. טריוואקס

ת ל־א ב י ב , ת ר צ ״ א
בית הוצאת ספרים «תל־אביב», ת. ד. 373

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2022

WAR AND PEACE IN PALESTINE

MEMORIAL ALBUM

From the First Days of Zionism to the Present Time,
with Special Consideration of Recent Events

A Collection of Pictures with Comments and Explanations
by
I. TRIWAKS

TEL-AVIV, 1920
THE TEL-AVIV PUBLISHING HOUSE, P.O.B. 373

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2022

לורד ביקונספילד (בנימין דיזראלי).

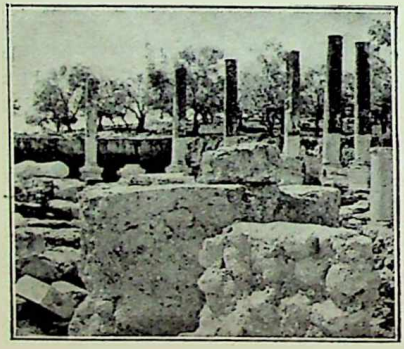
לאָרד ביקאָנספילד (בנימין דיזראַעלי)
Earl of Beaconsfield (Benjamin Disraeli)
(1804—1887)

«מצליחים רק אותם העמים המתנהגים
עם היהודים בצדק וביושר לבב»...
(דיזראלי).

«סיעצען בצליח נאר אויעלכע פעלקער,
וואס בעהאנדלען גוט אידען»...
(דיזראַעלי).

«Only Those Nations That Behaved
Well to The Jews Prospered»...
(Disraeli)

חרבות קסריה

חורבות פון קסריה
Ruines of Cesaraea

מה שנשאר באי מרומא האדירה...

וואס ס'איז געבליבען פון מעכטיגען רוים...

What Romains in Palestine
of Mighty Rome...

סיר משה מונטיפיורי

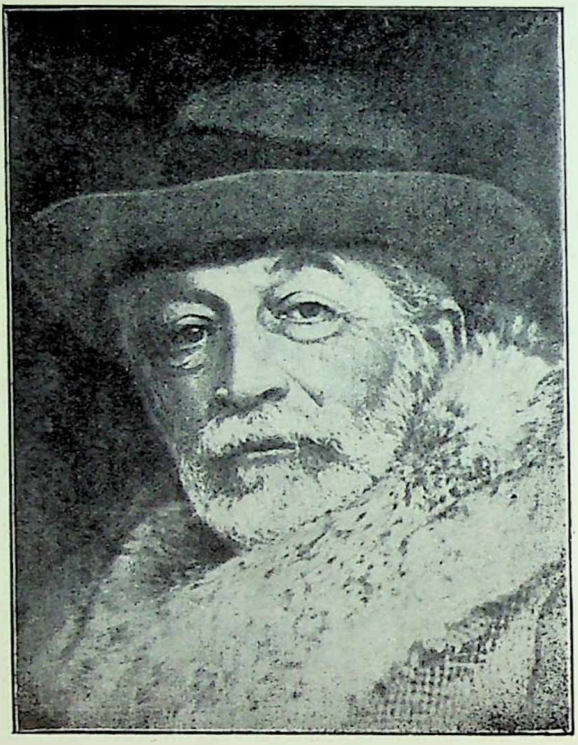
מגן היסוד
במשך
60
שנה

פראטעקטאר
פון יישוב
60
יאהר צייט

Patron,
Palestine
Jewry, for
60 Years

סער משה מאנטעפיאריע
Sir Moses Montefiore, Bart.
(1784–1885)

הברון אדמונד רוטשילד

«הנדיב הידוע»,
אבי הישוב החדש

דער באַשעד מונים נייעם
ישוב אין אייר

Father of Palestine
Jewish Colonization

בּאַראָן עדמאָנד דע ראָטשילד
Baron Edmond de Rothschild
(1845-)

הרצל

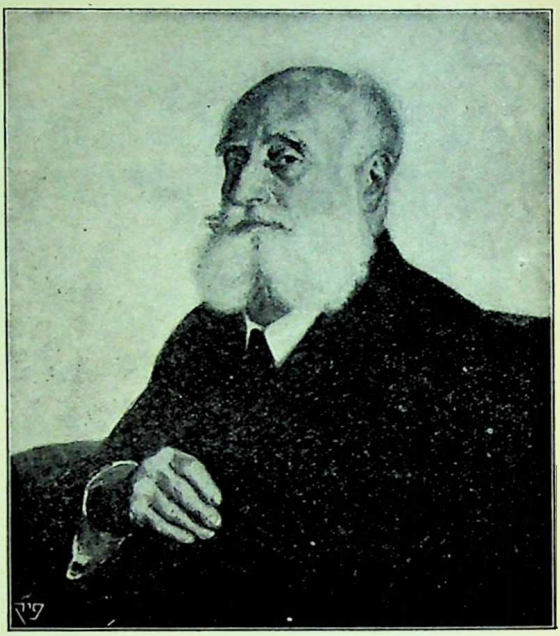

אם תרצו —
אין זאת אגדה...

ווילם איהר — אין
עם נים קיין לענגדע...

"If you wish it —
it's no fairy tale"...

הערצל
Dr. Theodor Herzl
(1860—1904)

נאָרדוי
Dr. Max Nordau
(1849—1921)

אם כונת אנגליה
בא"י רצויה — תקוים בה
«מברכך ברוך», ולא —
זכרו ב«מקללך ארור»
(נורדוי, לונדון, 1920).

מיינט ענגלאַנד ערנסט טיט
א"י — וועט זי נעמיטען פון
«מברכך ברוך»; ווען נים —
געדענקט אַן «מקללך ארור».
(נאָרדוי, לאָנדאָן 1920).

Let England remember about Jews and Palestine: «Cursed be every one that curseth thee, and blessed be he that blesseth thee».
(Nordau. London, 1920).

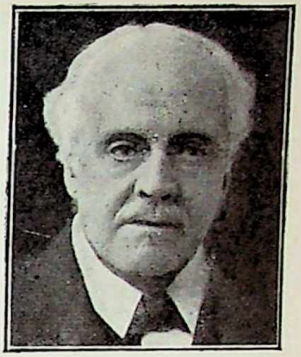
מנהיגי הציונות בימי הצהרת בלפור וועידת השלום

סוקולוב (1860*) Sokolow
אוסישקין (1863*) Ussischkin
ווייצמן (1876*) Weizmann

רי ציונסבישע מיהרער בשעת דער באַלפור-דעקלאַראַציע אין פּלום-קאָנפערענץ
Zionist Leaders at Time of Balfour Declaration and Peace Conference

לורד בלפור

לארד באלפור
Earl of Balfour
(1848—1930)

הצהרת בלפור
די באלפור-רעקלאראציע
The Balfour Declaration

Foreign Office,
November 2nd, 1917.

Dear Lord Rothschild,

I have much pleasure in conveying to you, on behalf of His Majesty's Government, the following declaration of sympathy with Jewish Zionist aspirations which has been submitted to, and approved by, the Cabinet.

"His Majesty's Government view with favour the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people, and will use their best endeavours to facilitate the achievement of this object, it being clearly understood that nothing shall be done which may prejudice the civil and religious rights of existing non-Jewish communities in Palestine, or the rights and political status enjoyed by Jews in any other country".

I should be grateful if you would bring this declaration to the knowledge of the Zionist Federation.

תרגום
בסוף הספר

איבערזעצונג
צום סוף

Yours sincerely,
Arthur James Balfour

הגדוד העברי

אידישער לעגיאן

JEWISH LEGION

יוסף טרומפלדור

יוסף טרומפעלדאר
Joseph Trumpeldor
(1880–1920)

«אין דבר, טוב למות בעד ארצנו».
(דבריו האחרונים של
טרומפלדור)

«עס׳מאכט נישט אויס, עס׳איז גוט צו שטאַרבן
פאר אונזער לאַנד».
(טרומפלדאָרס לעצטע ווערטער).

«Never mind, it's good to die for our Country».
(Trumpeldor's last words).

זאב ז׳בוטינסקי

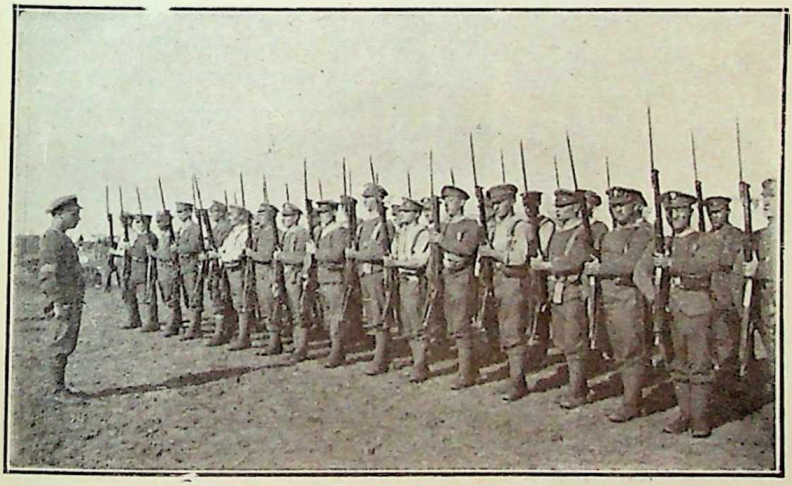
ז. זשאבאטינסקי
V. Jabotinsky
(1880*)

הגדוד העברי בחנותו במדבר

דער אידישער לעגיאן בשעת זיין אַרוה אין דער מדבר
The Jewish Legion Resting in the Desert

חלק גדוד 39 בתרגילין היומיים

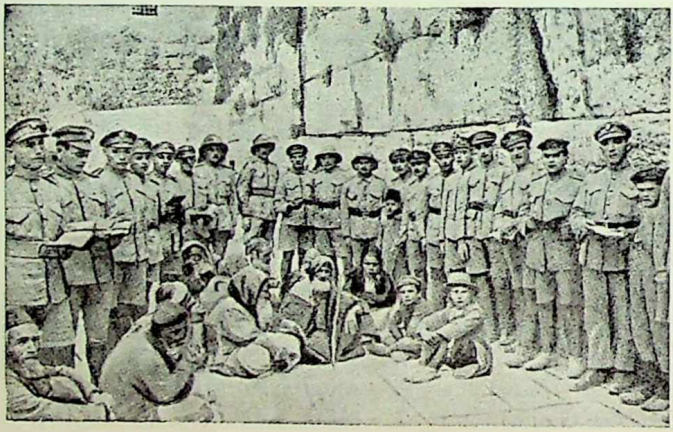
א טייל פון 39־סטען אויף טעגליכער איבונג
Group from the 39-th at Daily Exercises

אנשי הגדוד לומדים תכטיסי מלחמה על שפת הים

לעגיאנערן לערנען זיך שיסען אויף ברעג ים
Legionaries at Shooting Practice on Sea Shore

אנשי הגדוד על יד הכותל המערבי

לעגיאנערן ביים כותל המערבי
Legionaries at the Wailing Wall

סימבאליזירט דעם נצחון פון לעגיאן אונטער געניראל אלענבי
Symbolization of Conquests of Maccabees and of Jewish Legion under Field Marshal Viscount Allenby

ג׳ימאל פשה,
מפקד תורכי
ראשי, מנוצה

דזשעמאל פאשא
דער בעזיגטער
טערקישער
אויבער-
קאמאנדיר

Jemal Pasha,
Defeated
Turkish
Commander-
in-Chief

חתם הסמל: של המיור ג׳מס דה רוטשילד

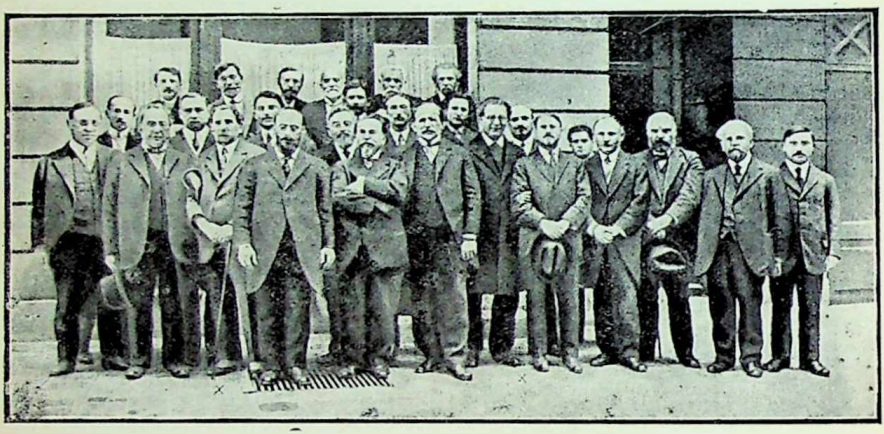
סמל בית־החיילים העברי בירושלים
עמבלעם פ. ה. איד. סאלדאטען-הויס ירושלים
Emblem Soldiers Home Jerusalem
(1919)

עבודה פוליטית

POLITICAL WORK

פאָליטישע ארבייט

באי־כחנו בפאריס בימי ועידת השלום

אונזערע צאַרשפּעהער אין פּאַריז בשעת דער שלום־קאָנפֿערענץ
Our Representatives at Paris during Peace Conference
(1919)

פֿון לשמאל: נרוסמן, סירקין, אוסישקין, ריגל, ** ריבשאַדסן, ווייצמן, בוראַנדס, פֿילדרמן, ברוידא, **, פּוצקין, **, נורוק, יהושע מהון, רינגל, סוקולוב, קוסלר, מארשאל, ** מאק.
רעכטס צו לינקס:

השורה העליונה (אויבערשטע רייה): ** איזנבערג, ילין, ברלין, וילקנסקי, לוויטה, [** בלתי ידוע, אונבאקאנט].

Left to right: Mack, Unknown, Marshal, Cotler, Sokolow, Ringel, Osias Thon, Nurock, Unknown, Motzkin, Unknown, Brauda, Fielderman, Borandes, Weizmann, Richards, Unknown, Reich, Ussischkin, Sirkin, Grossmann.
Back row: Lewite, Vilkansky, Berlin, Yelin, Eisenberg, Unknown.

המלך פיצל בשנת 1919 בפאריס

King
FEISAL
1919
in Paris

דער קעניג
פאיסאל
אין 1919
אין פאריז

(Original English Letter)

DELEGATION HEDJAZIENNE. Paris, April 3, 1919.

Dear Dr. Frankfurter,

...We, Arabs, look with the deepest sympathy on the Zionist Movement... We will wish the Jews a most hearty welcome home... I hope the Arabs may soon be in a position to make the Jews some return for their kindness... There is room in Syria for us both. Indeed I think that neither can be a real success without the other.

Yours sincerely FEISAL.

המשלחת החג'אזית.
פאריס, 3.4.1919

ד"ר פרנקפורטר היקר,

...אנחנו, הערבים, מתיחסים לתנועה הציונית באהדה היותר עמוקה... מעומק לבנו נקדם בברכה את היהודים השבים לארצם... אני תפלה שיעלה בידי הערבים לגמול ליהודים בעד טובתם... יש מקום בסוריה לשנינו גם יחד. אין אחד מאתנו יכול להצליח בלעדי חברו.

שלך באמונה

פיצל.

כעדושאזער דעלעגאציע.
פאריז, 3.4.1919

טייערער ד"ר פראנקפורטער,

...מיר, אראבער, בעציהען זיך צו דער ציוניסטישער בעוועגונג מיט דער טיפסטער סימפאטיע... פון טיפסטען הארצען בעגריסען מיר די אידען, וואס קעהרען צוריק אין זייער לאנד... איך בעט צו גאט, אז די אראבער זאלען קאנען פארגעלטען די אידען פאר זייער טובה... ס'איז אין סיריען פארהאן פלאץ פאר אונז ביידען... קיינער פון אונז קאן נישט מצליח זיין אהן דעם אנדערן.

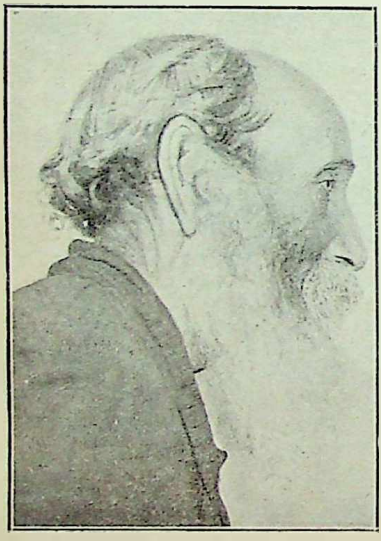
אייער איבערגעגעבענער פאיסאל.

Yoel Moses Salomon יואל משה שאלאמאן
(1838–1913)

Charles Netter קארל נעטר
(1828–1882)

Aaron David Gordon אהרן דוד גורדון
(1853–1922)

[נפל חלל בפרעות יפו בשנת 1921]
[געפאלען א קרבן אין יפו'ער פאגראם אין יאהר 1921]
[Victim of the Jaffa Pogrom 1921]

Joseph Haïm Brenner יוסף חיים ברענער
(1881–1921)

הסתדרות «השומר» בערך ב־1908
די אירגאניזאציע «השומר» אין 1908 בערך
The «Hashomer» Organisation, about 1908

קבוצת הפועלות הראשונה (כנרת 1911)
די ערשטע בויזלעך־קבוצה (כנרת 1911)
First Girls «Kvutzah» (Kineroth 1911)

פנים אל פנים...

דער ווירקליכקייט אין די אויגען...

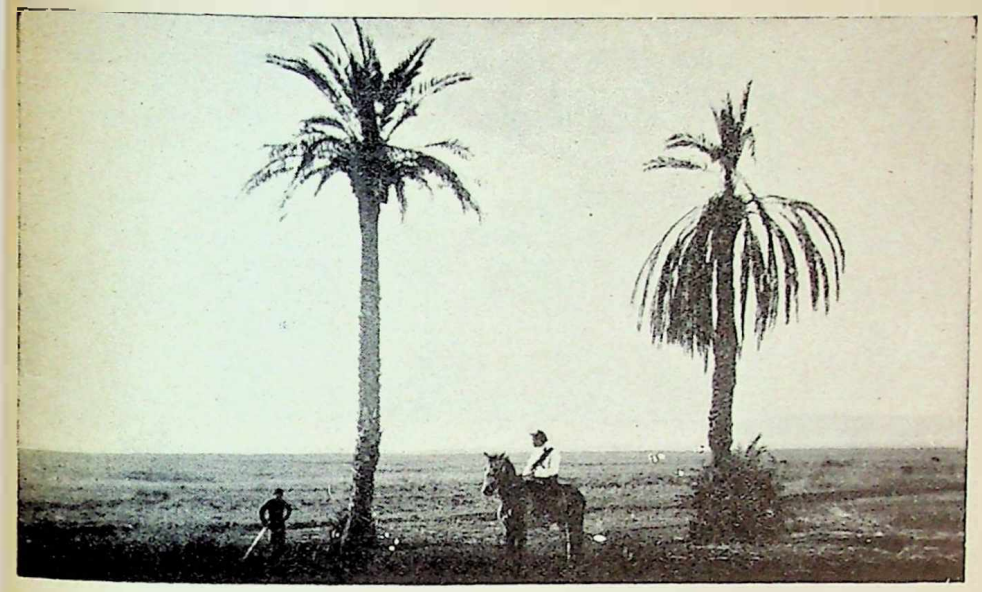
Facing Reality...

Halutzim ! חלוצים !

Haluzoth ! חלוצות !

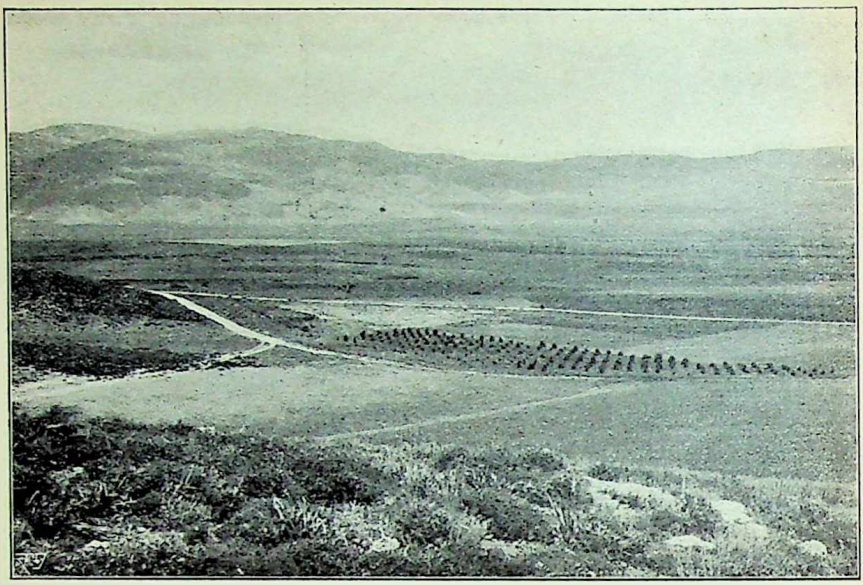
נהלל נהפך ממדבר לגן פורח

Nahalal Turned from Desert to Fertility נהלל איז פֿאַרוואַנדעלט געוואָרען פֿון אַ מדבר אין אַ בלי־העגדינען ישוב

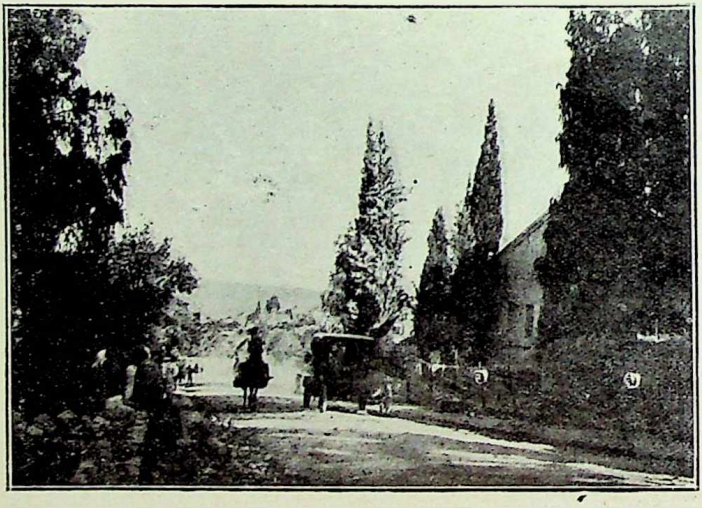

בית־אלפא בעמק יזרעאל

Beth-Alpha in the Vale of Jezreel בית־אלפא אין עמק יזרעאל

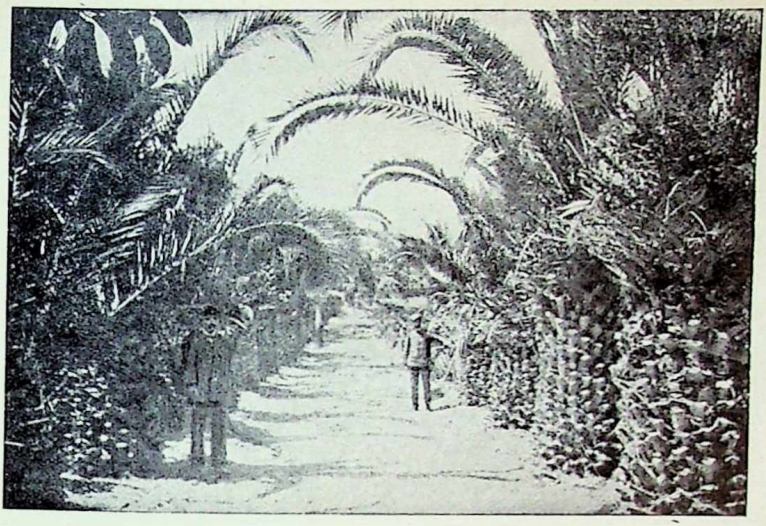

בשדמות תל־חי אויף די פעלדער פון תל־חי Fields of Tel-Hai

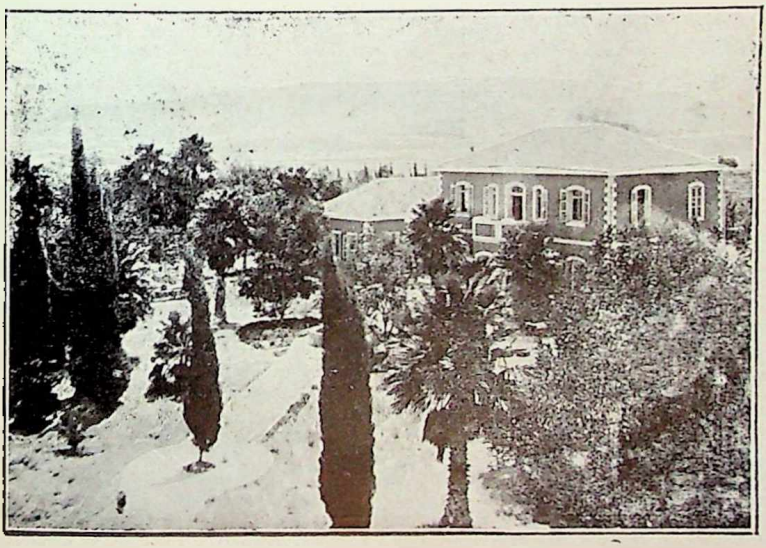
המושבה הישנה ראש־פנה בגליל העליון

די אלטע קאלאניע ראש־פנה אין גליל העליון The Old Colony Rosh-Pina in Upper Galilee

שדרת דקלים בראשון לציון

Palm-Walk in Rishon-Lezion פאלמען-אלעע אין ראשון-לציון

The Dganyah «Kvutzah» די קבוצה דגניה קבוצת דגניה

סלילת כביש בין מושבות חדשות

Highway Constructed Between New Colonies

א שאסי וועגן צעמאכט צווישען נייע קאלאניעס

חרישה עמוקה בתל־יוסף

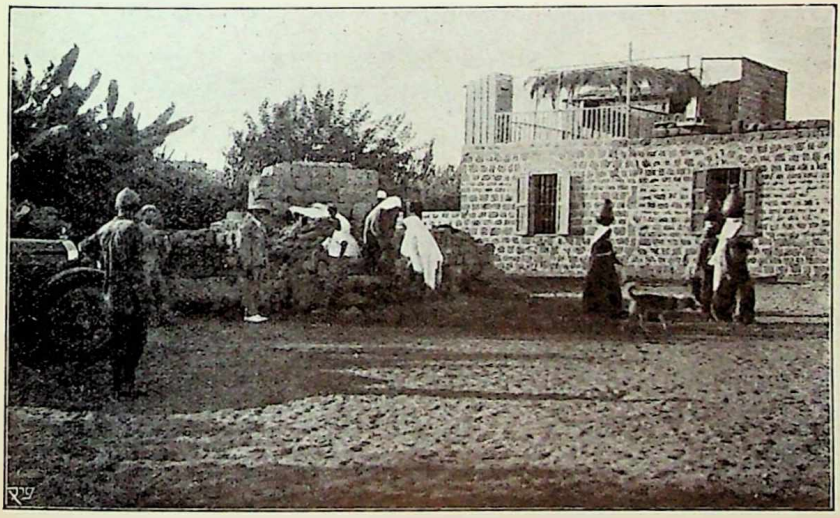
Deep Ploughing in Tel-Yoseph

טיף־אקערן אין תל־יוסף

כפר ערבי ע"י עכו, מרוחק מישוב יהודי

אן אראבישׁ דאָרף, דערוויטערט פֿון אידישׁ ישוב Arab Village near Acre, far from Jewish Settlements

הכפר יבנה על יד רחובות

דאָס דאָרף יבנה נעבן רחובות Arab Village of Yibneh near Rehobot

אינזשינער משה נובומיסקי

תחית ים המות

אויפלעבונג ביים טויטען ים

LIFE AT THE DEAD SEA

אינזשינער משה נאוואמייסקי
Engineer M. Novomeysky
(1875*)

ים המלח בשוממותו
The Dead Sea in its Lifelessness
ריער ים המלח אין זיין וויסטען צושטאנד

כח ואור

קראפט און ליכט

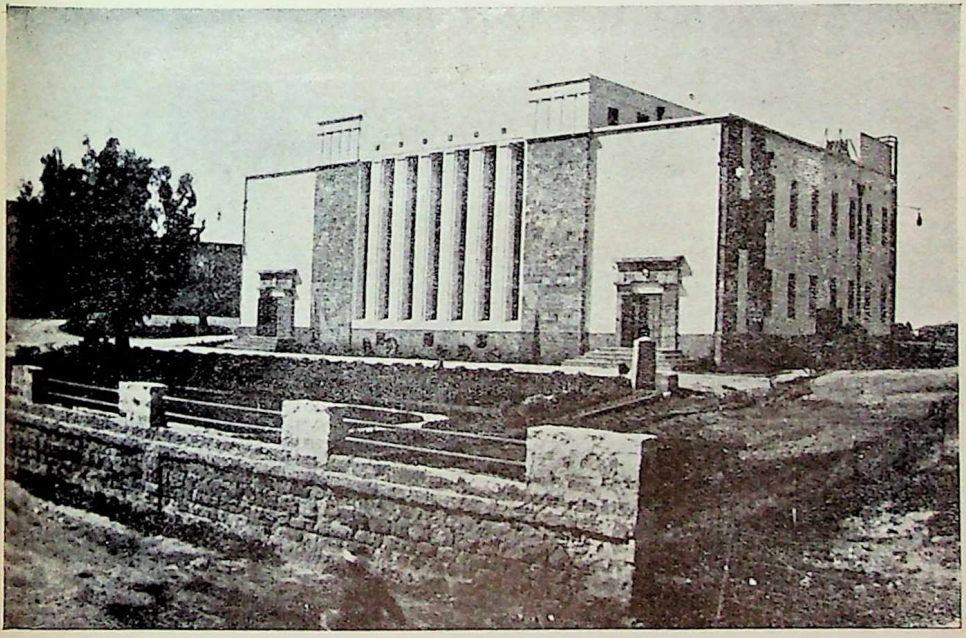
POWER AND LIGHT

אינזשינער
פנחס רוטנבערג

אינזשיניער
פנחס רוטענבערג

Engineer
Pinhas
Rutenberg

תחנת החשמל הראשונה בתל-אביב
The First Electric Power Station in Tel-Aviv
די ערשטע עלעקטריציטעט-כוחצענטראל אין תל-אביב

למעלה: הסכר על הירדן.
משמאל: תחנת הכח, מצודת המים.
מימין: מעבירי הכח והאור.

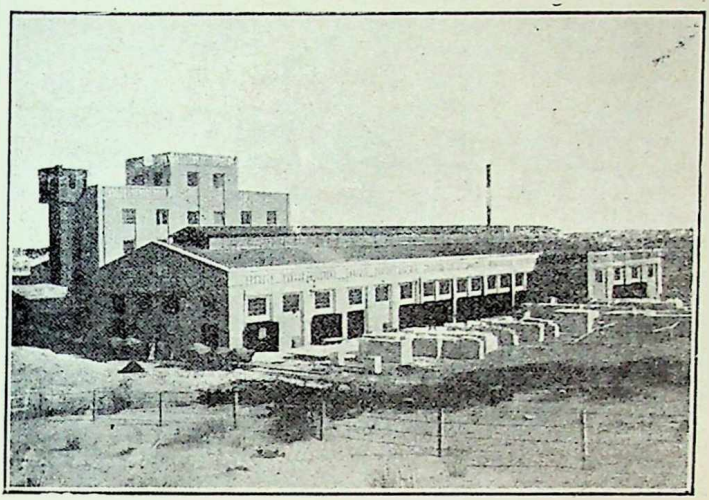
אויבן: די דאמבעם אויפן ירדן.
לינקס: די קראפט-סטאנציע.
רעכטס: עלעקטריץ-טראנספארמאטארן.

Above: Dams of the Jordan.
Left: Jordan Power Station.
Right: Electric Transformator.

רתימת כחות הירדן
די איינשפאנונג פון די ירדן-כוחות
Harnessing the Jordan

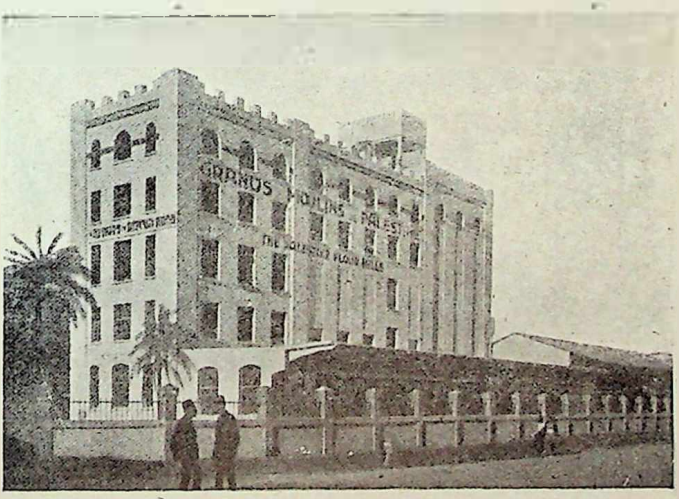
בתי חרושת גדולים נבנו

LARGE FACTORIES ESTABLISHED גרויסע פאבריקעז געבויט

«סיליקס» (לבנים) בתל־אביב

«Silicate» (Bricks), Tel-Aviv סיליקאט (ציגעל) אין תל־אביב

התחנות הגדולות בחיפה

The «Great Mills» in Haifa די גרויסע מיהלען אין חיפה

עיר הפלאות

די וואונדער־שטאט

MUSHROOM CITY

אספת מיסדי תל־אביב תרס"ח

גרינדונגס־צערעמאניע פון תל־אביב 1908

The Meeting which Resulted in the Founding of Tel-Aviv in 1908

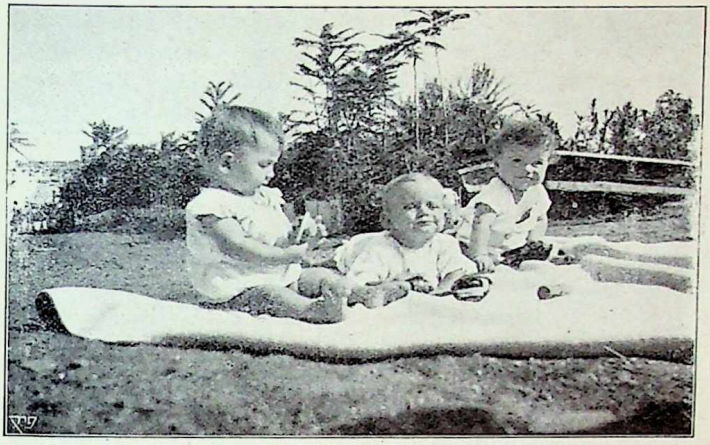
תל־אביב תרפ"ח

Tel-Aviv 1928

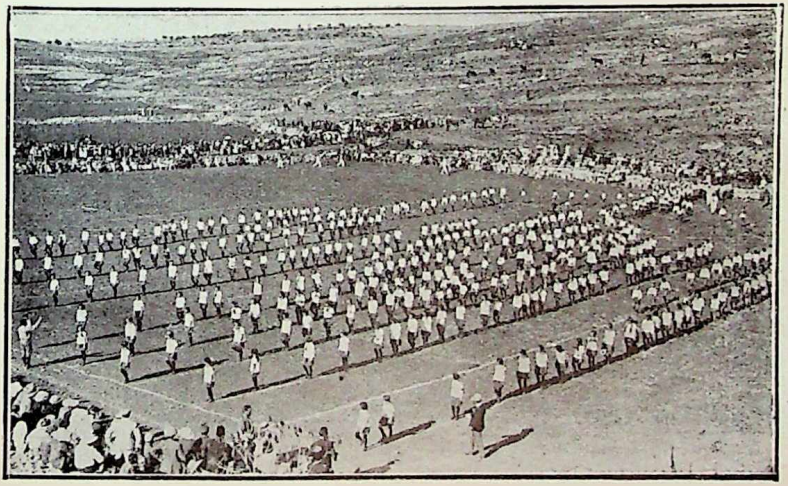
דור חדש גדל ומתחנך

א נייער דור ווערט אויפגעהאדעוועט און אויסגעבילדעט

A New Generation Reared and Educated

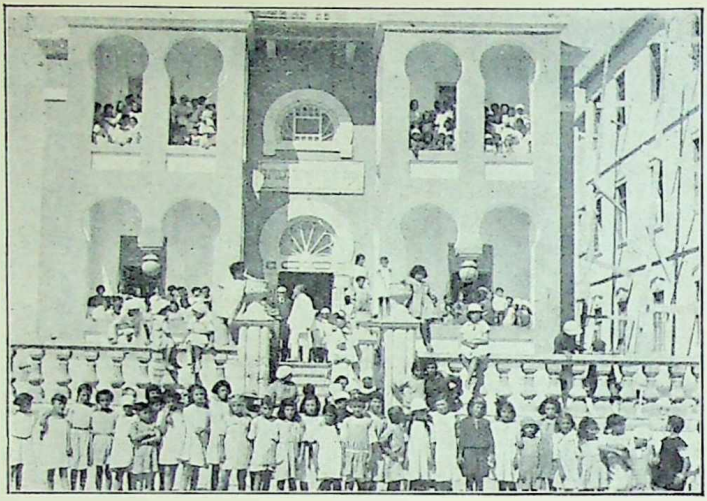

ילדי הקבוצה· קינדער פון א קבוצה. «Kvutza» Childern

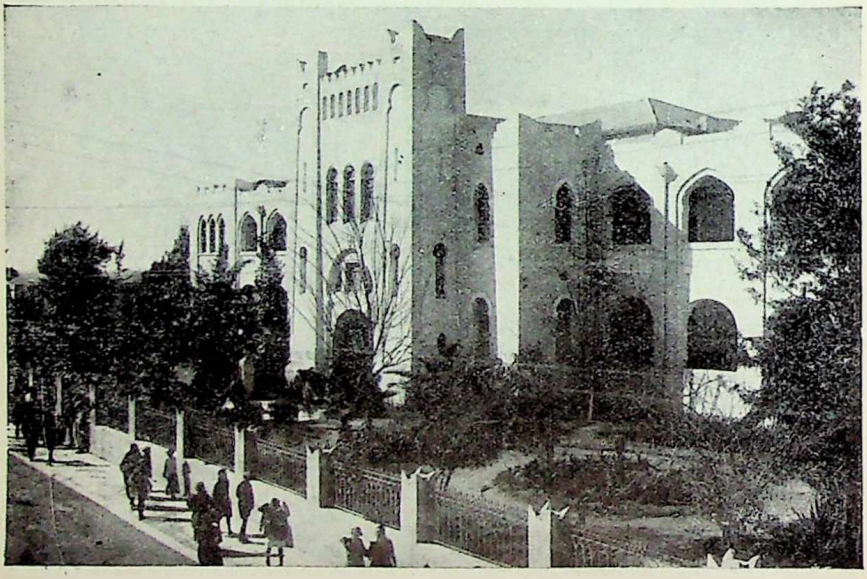
ילדי בתי הספר הירושלמיים בהתעמלות

גימנאסטיק פון שול-קינדער אין ירושלים Jerusalem School-Children at Gymnastic Demonstration

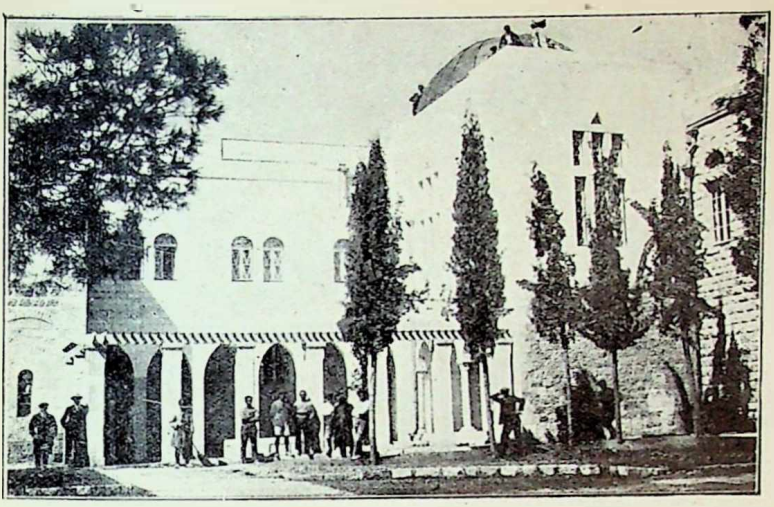
בית ספר לבנות, הראשון ביפו

First Girls Public School, Jaffa עיישמע־פארקס־שולע פאר כיידלעך אין יפו

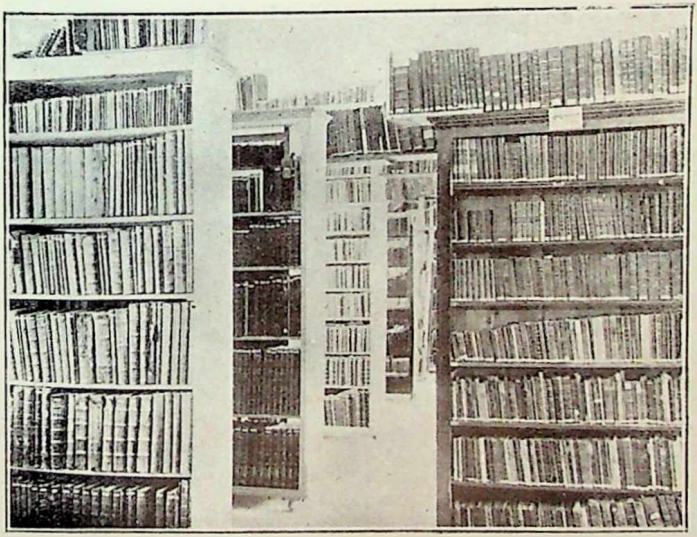
הגימנסיה «הרצליה» בתל־אביב

The «Herzlia» High School in Tel-Aviv די גימנאזיע «הרצליה» אין ת״א

האוניברסיטה בירושלים

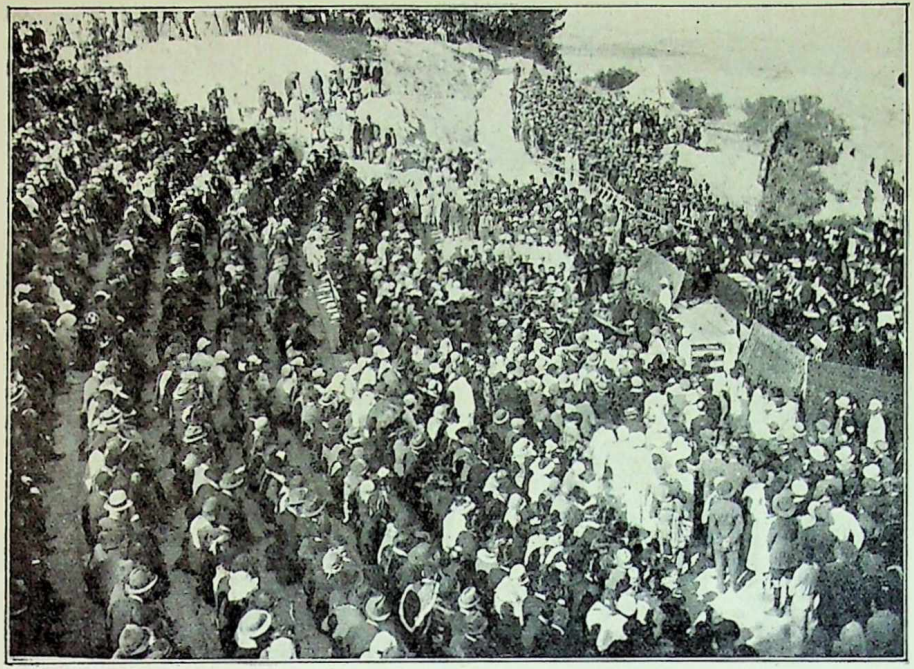
Hebrew University in Jerusalem אוניווערזיטעט אין ירושלים

הספריה הלאומית על־יד האוניברסיטה

The National and University Library די נאציאנאלע ביבליאטעק ביי דער אוניווערזיטעט

זאל הבינינגים הנעלים ביותר בהיי הישוב החדש

פתיחת
האוניברסיטה
על
הר הציפים
(ניסן תרפ"ה)

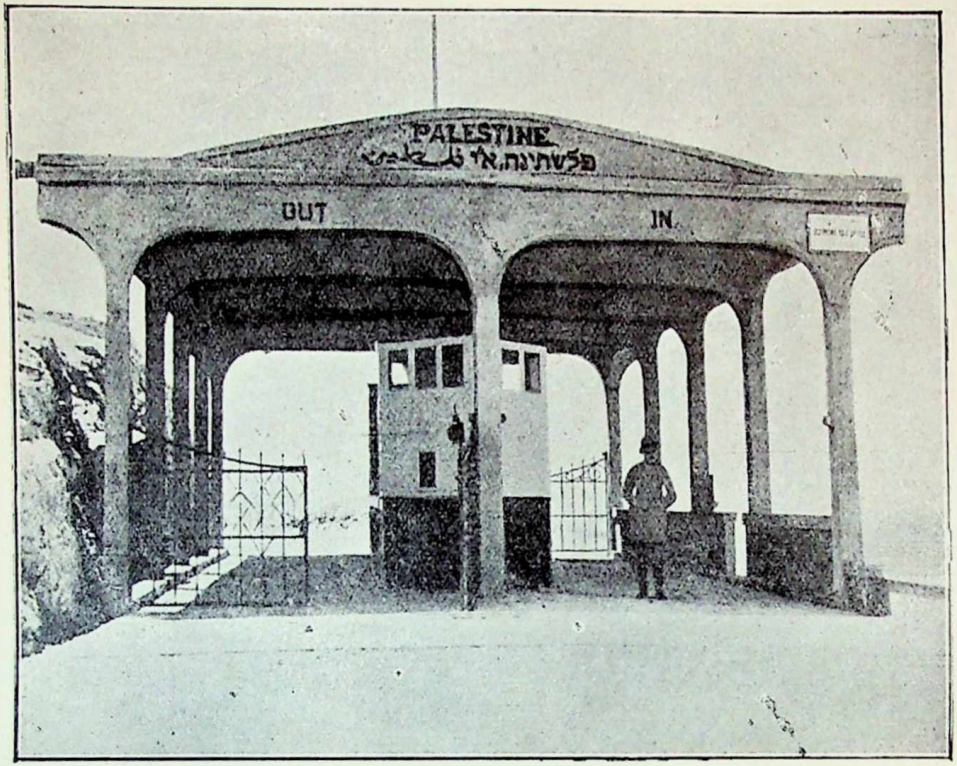
די עפענונג סון דער
אוניווערסיטעם אויפ'
הר הציפים

Opening of the
Hebrew University
on Mount Scopus
(April 1925)

איינער פון די רעלהויבענסטע מאמענטן ביים נייעם ישוב

One of the Most Momentous Events in the History of New Palestine

דרך שער צר...

(שער הגבול
בסולמה של צור)

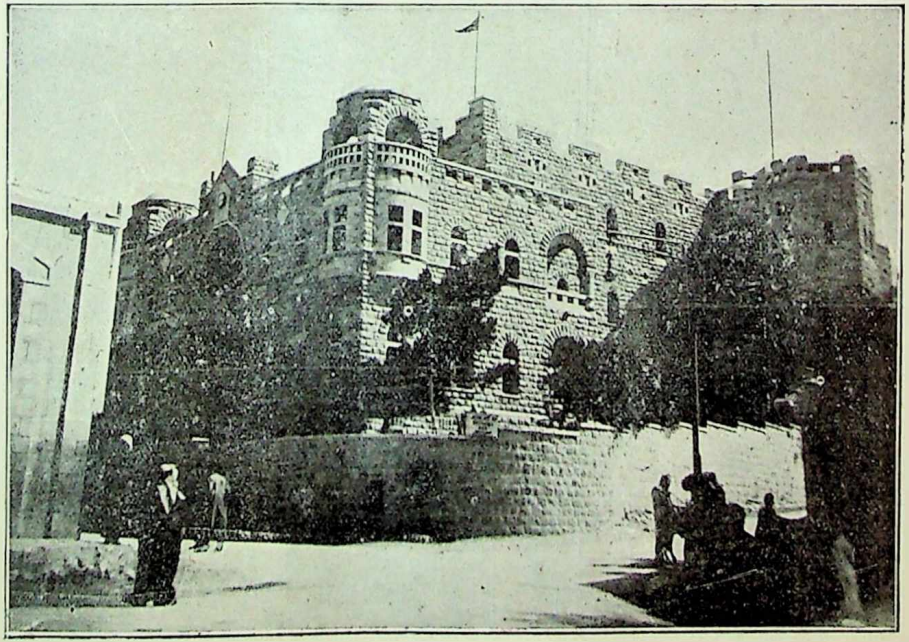
(דער גרענץ-טויער צווישען
ארץ-ישראל אין סיריען)

(Frontier Gate at
Ras-en-Nakura, between
Palestine & Syria)

דורך א שמאלען טויער אריין...

STRAIT IS THE GATE...

בית הממשלה המרכזית בירושלים

אין דעם הויז איז די צענטראלע רעגירונגס־פארוואלטונג פון א"י אין ירושלים

Buildings of Central Administration of Palestine (in Jerusalem)

סיר הרבערט סמואל

סער הערבערט סעמועל
Sir Herbert Samuel
(1870*)

הנציב העליון הראשון

ע״שטער אויבער־פארוואלטער

FIRST HIGH COMMISSIONER
(1920–1925)

לורד פלומר

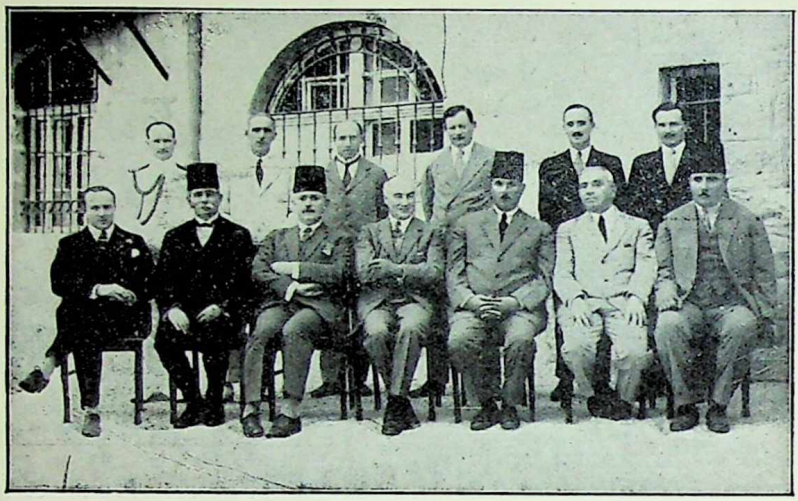
לארד פלומער
Field Marshal Lord Plumer
(1857*)

הנציב העליון השני

צווייטער אויבער־פארוואלטער

SECOND HIGH COMMISSIONER
(1925 – 1928)

הנציב העליון השלישי וממשלת הארץ ב־1929

דער דריטער אויבער־פארוואלטער און די רעגירונג פון לאנד אין 1929
Sir John Chancellor, Third High Commissioner, with Higher Government Officials, 1929

מימין לשמאל: יושבים: סולימאן טוקאן, ראש עירית שכם; דיזנגוף, תל־אביב; עצאם סעיד, יפו; סיר ז׳והן רוברט טשנסלור, נציב עליון משנת 1928 (נולד 1871); נאשאשיבי, ירושלים; חסן שוקרי, חיפה; טשרלס לוק, מזכיר ראשי – עומדים: קאסט, מזכיר פרטי של הנציב; מילס, עוזר למזכיר הראשי; קית־רוטש, מושל ירושלים; בנטביטש, יועץ המשפטים; סואר, מנהל מחלקת החקלאות; ארצ׳דיל, שלישו של הנציב.

פון רעכטס צו לינקס: זיצען: סוקאן, שטאם־פרעזירענט פון שכם; דיזענגאף, תל־אביב; אסעם באאיד, יפו; סיר טשענסלאר, זייט 1928 אויבער־פערוואלטער (געב. 1871); נאשאשיבי, ירושלים; כאסאן שוקרי, חיפה; לוק, נענעראל־סעקרעטאר – שטעהען: קאסט, נציב׳ם פריוואט־סעקרעטאר; מילס, גהילף פון נענעראל־סעקרעטאר; קעיס־רוטש, גאוורנער פון ירושלים; בענטוויטש, יוסטיץ־פארוואלטער; סאואר, אנריקולטור־פארוואלטער; ארטשדיל, אדיוטאס פון נציבי

Left to right, sitting: Charles Luke, Chief Sekretary; Hassan Shukri Bey, President, Municipality of Haifa; Nashashibi, Jerusalem; Sir John Robert Chancellor, since 1928 High Commissioner (born 1871); Assem Bey Said, Jaffa; Dizengof, Tel-Aviv; Suleiman Bey Tukan, Nablus. — Standing: Archdale, Adjutant of the High Com.; Sawer, Director-Departament of Agriculture; Bentwich, Attorney General; Keith Roach, District Commissioner Jerusalem; Mills, First Assistent Secretary; Cust, Private Secretary of the High Com.

רבי אברהם יצחק הכהן קוק

Rabbi Abraham Issak Hacohen Cook
(1869*)

הרבנים הראשיים והרשמיים של א"י

די אפיציעלע הויפט־רבנים פון א"י

THE TWO OFFICIAL CHIEF RABBIS OF PALESTINE

רבי יעקב מאיר

Rabbi Jacob Meir
(1857*)

באי־כח ההנהלה הציונית (הסוכנות היהודית) ב־1929
הארי סאקר

דער פארשטייער פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיוו
(אידישע אגענטור) אין 1929
הארי סאקער

The Representative of the Zionist Executive
(Jewish Agency) in 1929
HARRY SACHER
(1880-)

מופתי ירושלים חג' אמין אל חוסייני

ירושלימער מופתי כאדוש עמין אל בוסעיני
Haj Emin Al-Housseini, Mufti of Jerusalem
(1895-)

יו"ר המועצה המושלמית העליונה

פרעזידענט פון מוסולמענישען אויבער־ראט

CHAIRMAN, MOSLEM SUPREME GOUNCIL

מזכיר הועד הפועל הערבי

סעקרעטאר פון דער אראבישער עקזעקוטיוע

SECRETARY, ARAB EXECUTIVE

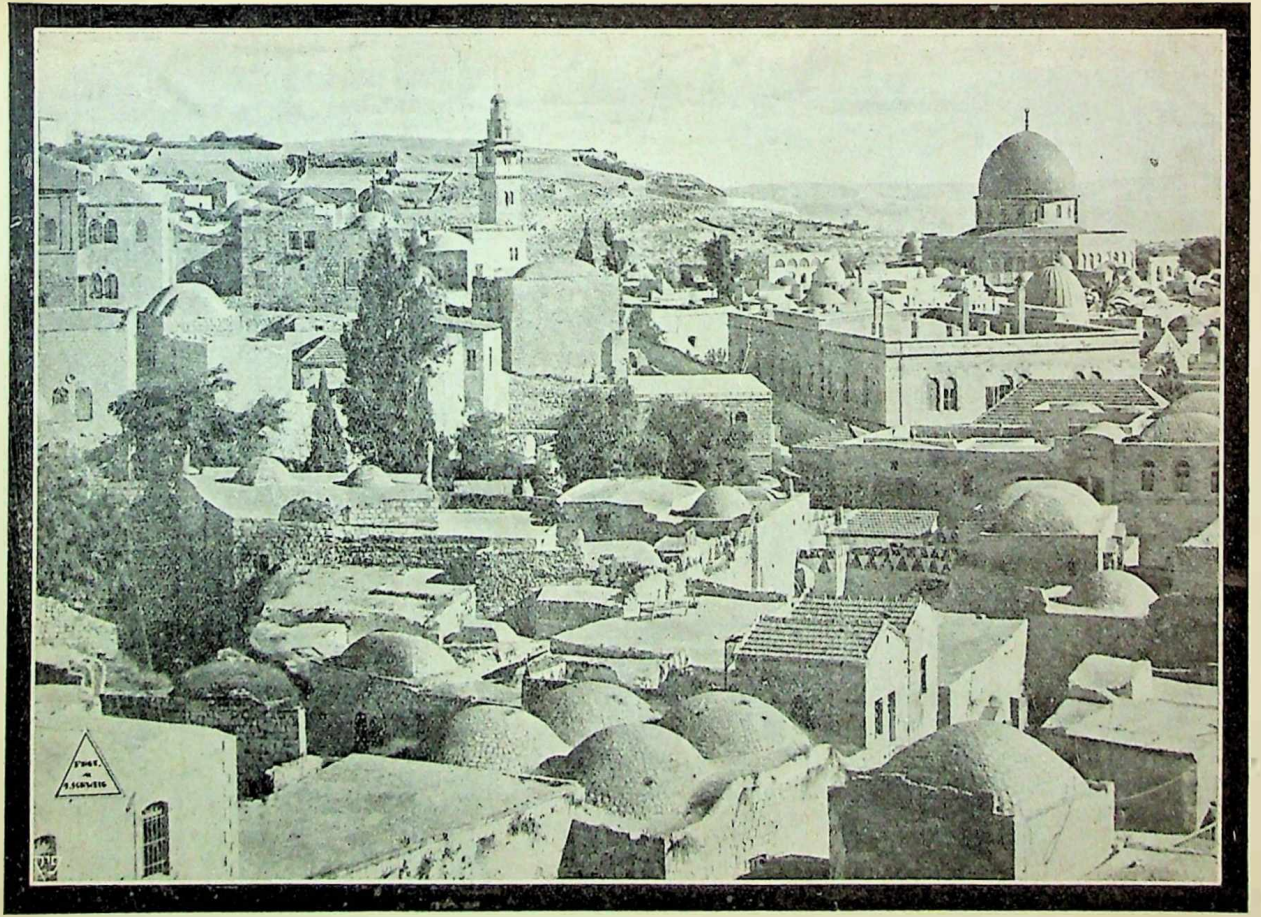
עוני ביי עבדול האדי (מימין)

אוני בעי אבדול־האדי (רעכטס)
Ouni Bey Abdul-Hadi [Right]

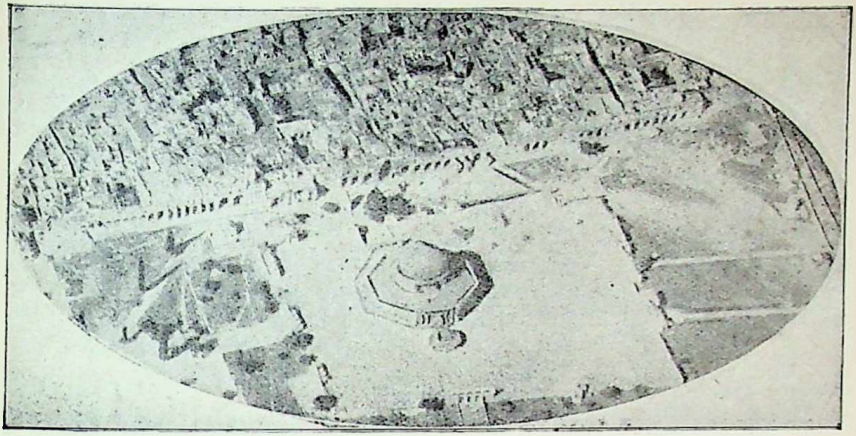
ירושלים, הר־הבית, כותל־המערבי

Jerusalem, Temple-Area, Wailing-Wall

ירושלים, העיר העתיקה ירושלים, אלט־שטאָט erusalem, Old City

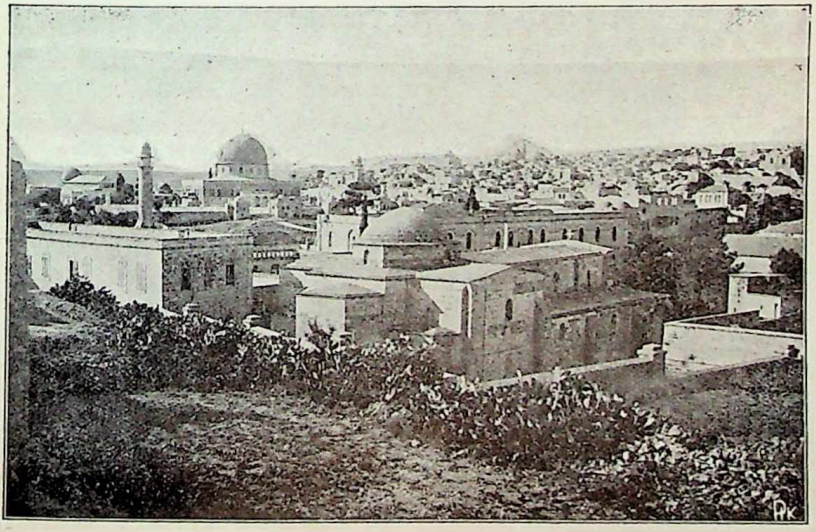
ירושלים העתיקה מאוירון

Old Jernsalem, Birds-Eye View

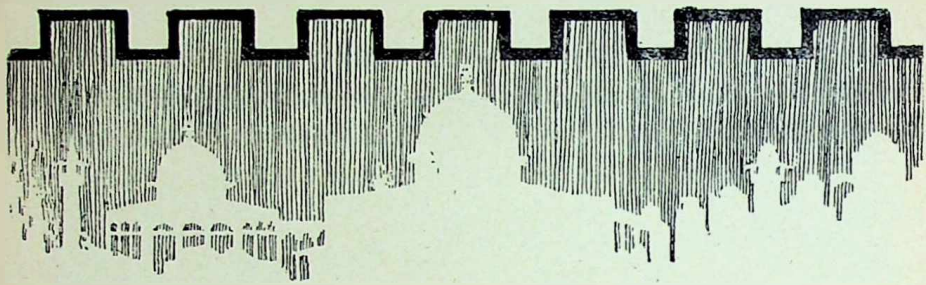
אלט־ירושלים פון אן אויגאפלאן

מסביב להר־הבית

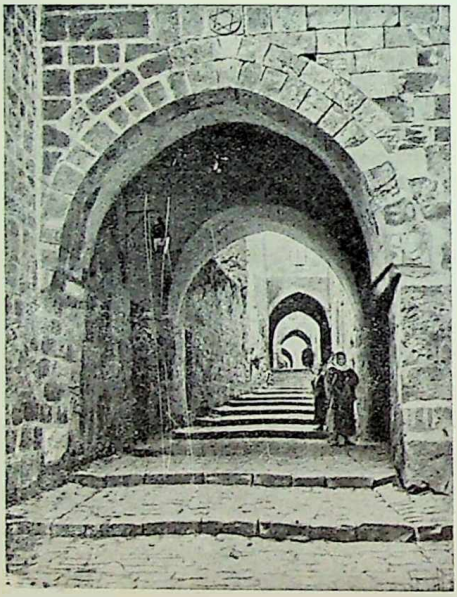

Neighbourhood of the Temple-Area

ארום הר־הבית

אחד הרחובות המובילים אל הר־הבית

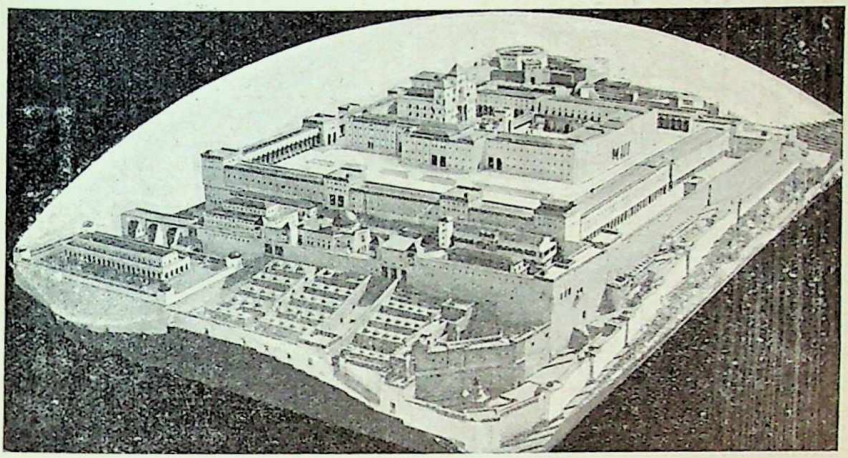
א נאס וואס פיהרט צום הר־הבית
One of Archd Streets Leading to the Mosques

The Temples
Through the Millenniums
(Six Models by C. Schick)

די טעמפלען אין
טויונטער יאהרען
(לויט שיקס מאדעלען)

מקום המקדש
בגלגולין
(לפי התכניות של שיק)

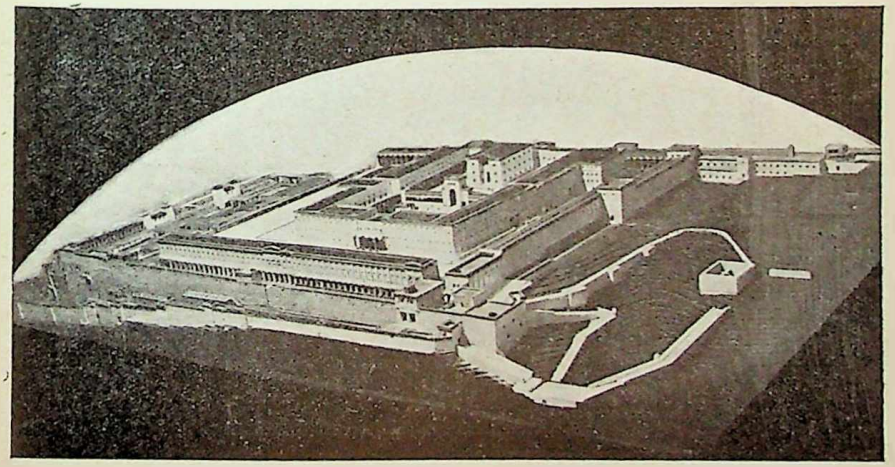
I. הבית הראשון, מקדש שלמה

Temple of Solomon

דער ערשטער בית־המקדש

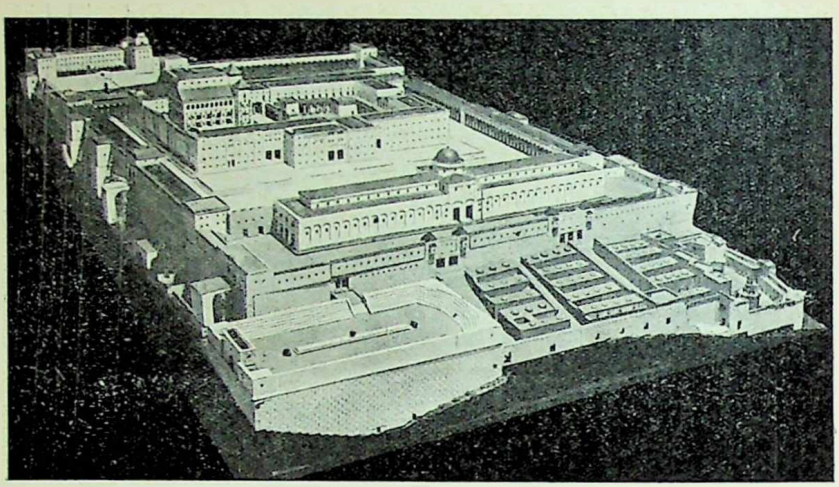
II. הבית השני

Temple by Zerubabbel

דער צווייטער בית־המקדש

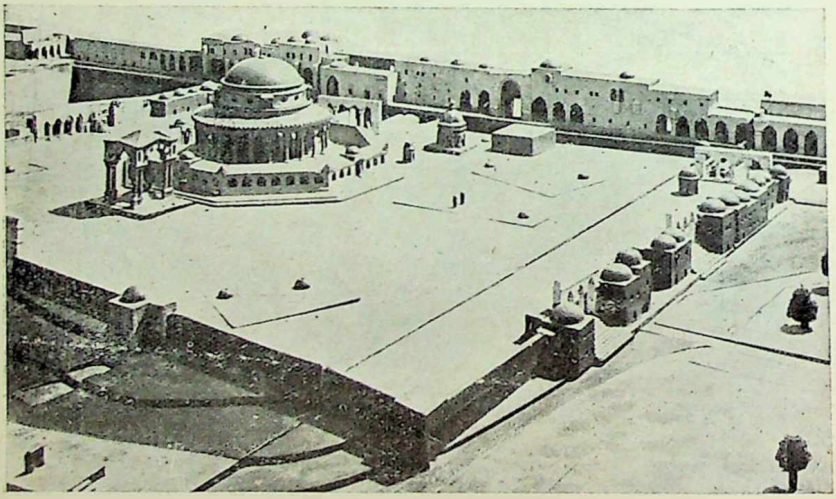
III. בנין הורדוס

Temple of Herod

הורדוס עם בנין

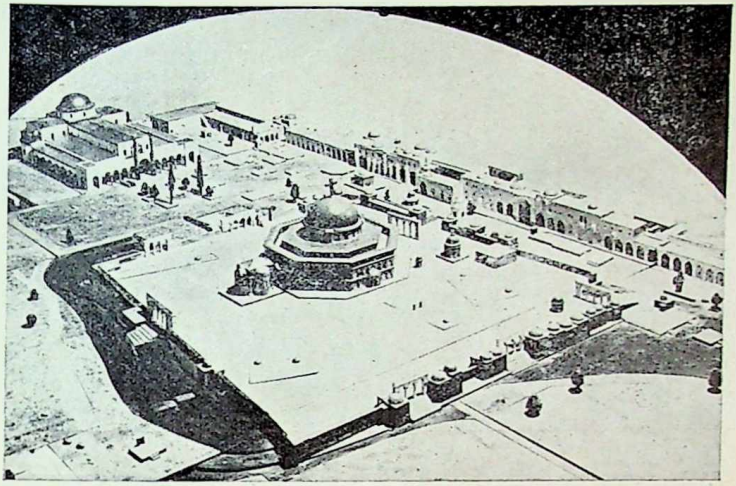
IV. היכל אדריינוס קיסר לאלילה ונוס

Temple to Venus by Hadrian

געצענדינסם־טעמפעל פון קיסר אדריאנוס

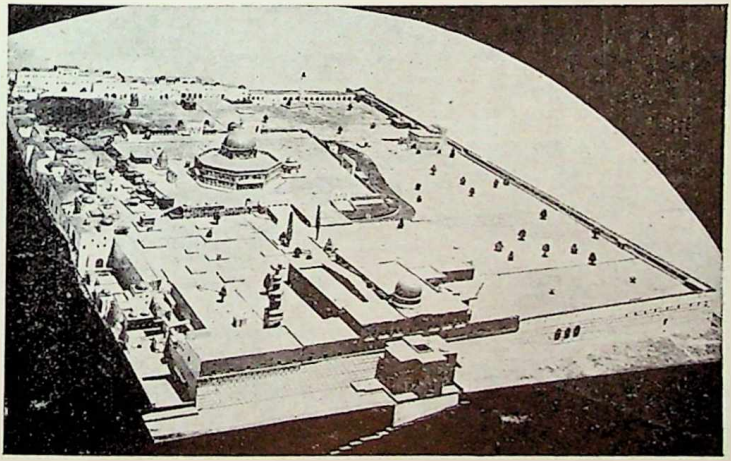
V. בנסיה נוצרית של יוסטינינוס קיסר

Church and Basilica by Justinian

קריסטליכע קירך פון קיסר יוסטיניאן

VI. מסגרים מושלמיים

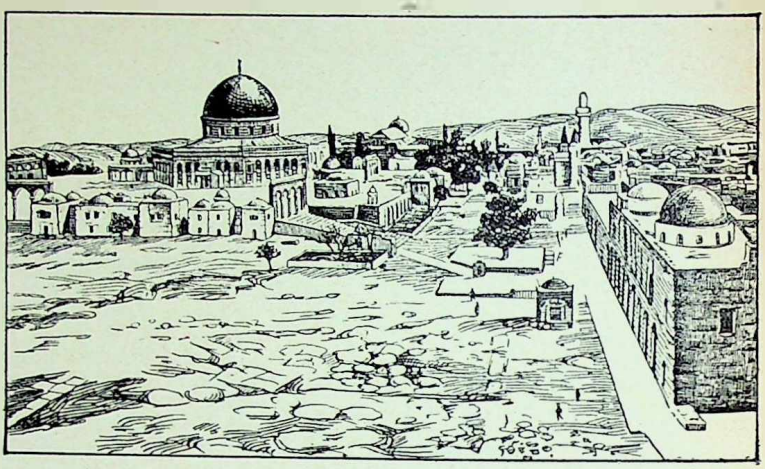
Moslem Mosques

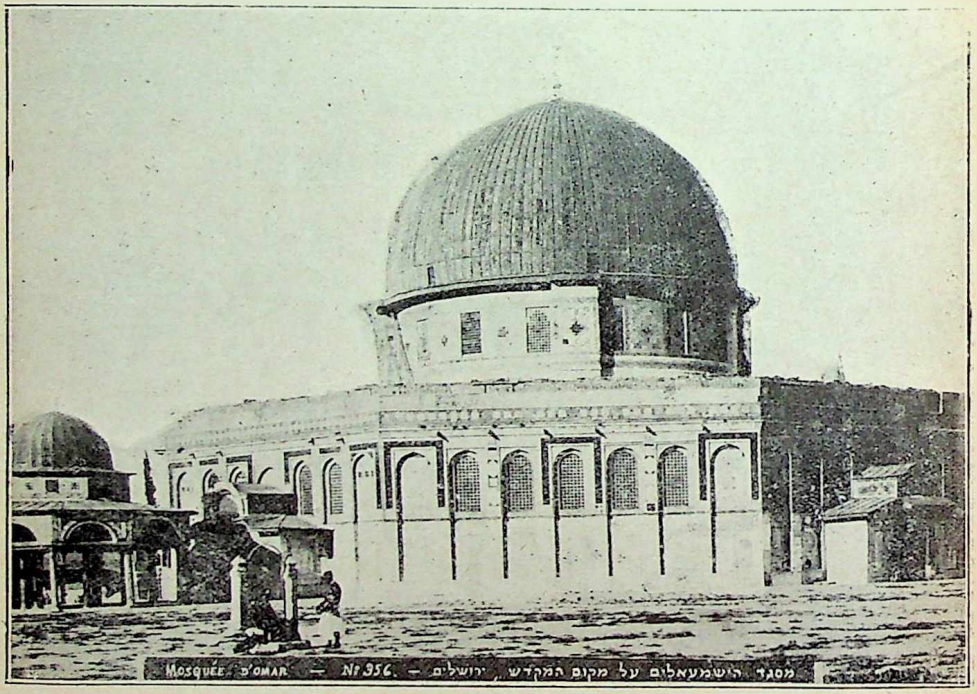
מוסולמענישע געבעט־הייזער

חלק של הר הבית

טייל פון הר־הבית

Part of the Temple Area

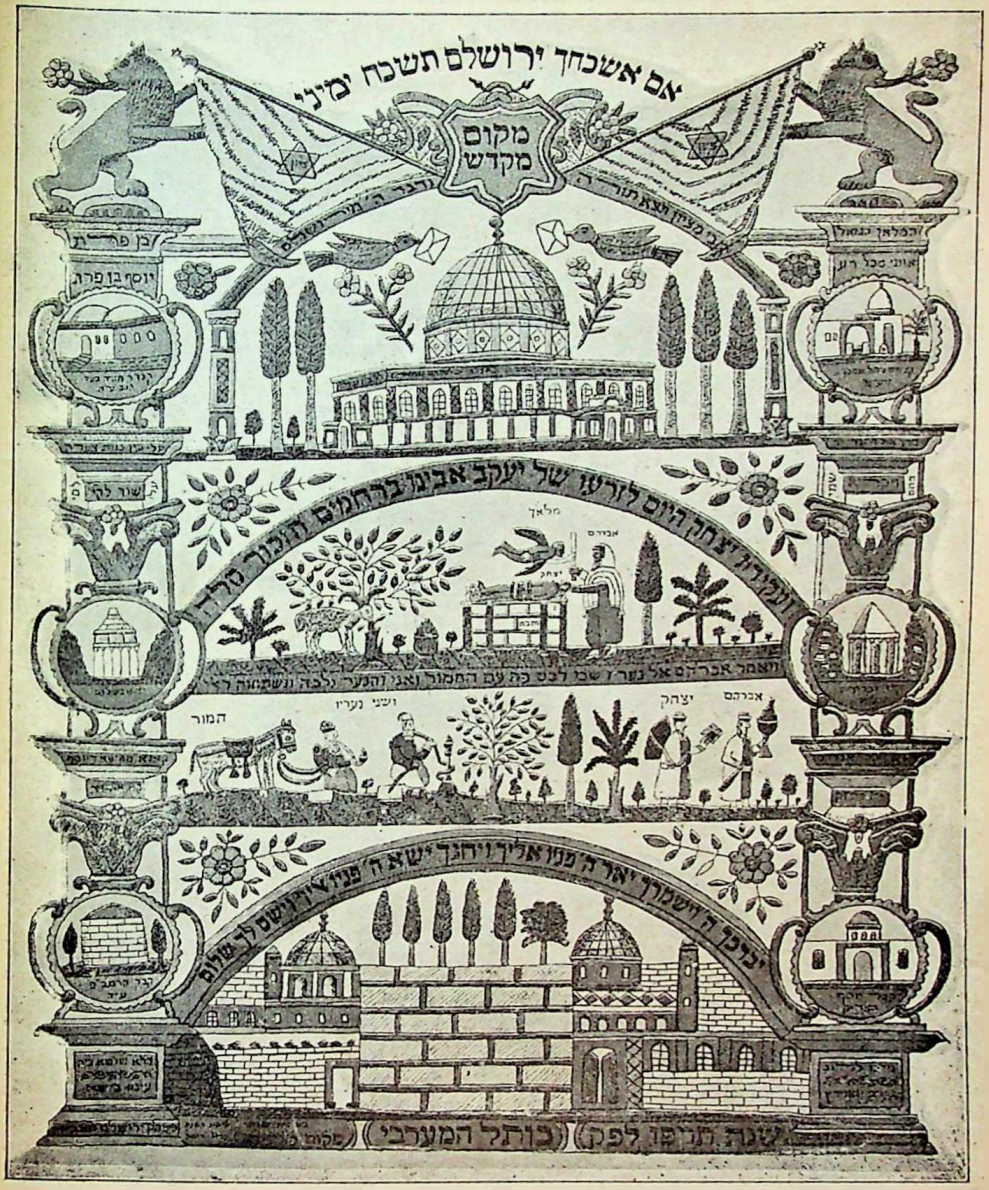

מסגד עומר

אמאר מאָסק (מעטשעט)

Mosque of Omar

«מזרח» פרימיטיבי ירושלמי, «הראיה» של המופתי ואנשיו לכונת היהודים לכבוש את מסגד עומר

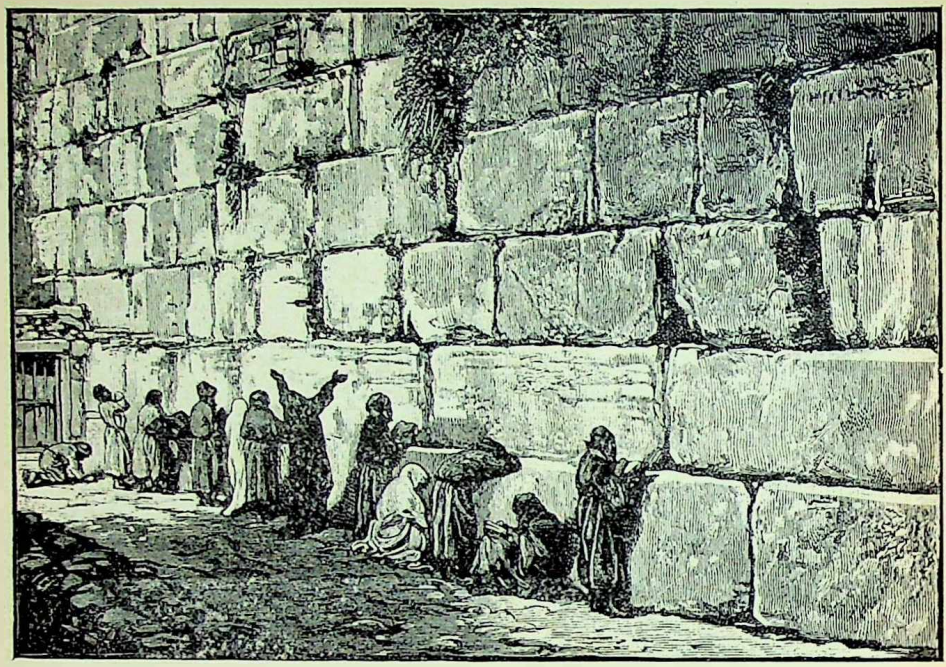
One of many primitive traditional "Mizrachim", published by a Jerusalem Jew, and produced by the Mufti and his supporters to illustrate "dangerous" Jewish claim to Moslem Holy Places.

א פרימיטיווער «מזרח», געדרוקט אין ירושלים, וואס דער מופטי אין זיינע העלפער שטעלען איהם פאר אלס באוויזן, אז אידען ווילען פארכאפען דעם אמאר־מאסק (מעטשעט).

The Wailing Wall
before the War

דער כותל
פארן קריג

הכתל
לפני המלחמה

Before the Passage was Paved by the Jews (about 1870 (בערך לפני שהיהודים רצפו את הרחבה
איידער אידען האבען אויסגעפלאסטערט דעם הורבאנאנ (בערך 1870)

Worshippers
sitting
on Benches
[about 1905]

מתפללים
זיצען
אויף בענק
(בערך 1905)

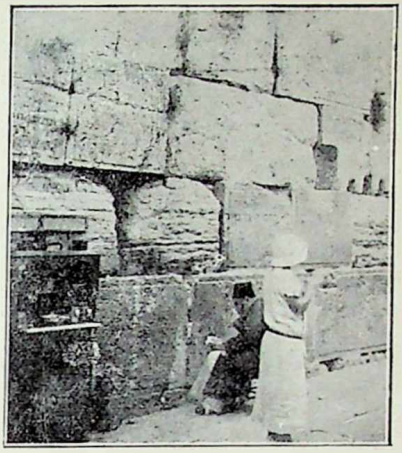
מתפללים יושבים על ספסלים (בערך בשנת תרס״ה)

ה"סטאטוס־קבו" המובן מאליו עד קיץ תרפ"ט

דער זעלבסטפערשטענדלעכער "סטאטוס קיוא" ביז זומער 1929

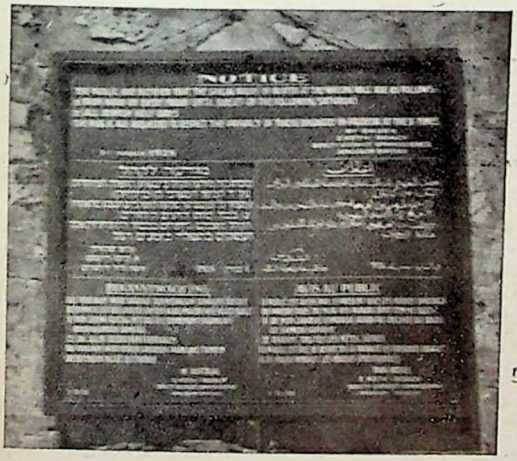
The Self-Evident "Status-Quo" up to Summer 1929

נר־תמיד על יד הכותל

דער נר־תמיד ביים כותל
The "Eternal Oil-Lamp"

מודעה לקהל!

אפיציעלע בעקאנטמאכונג!
Official Public Notice!

הטבלה שהיתה תלויה ע"י הכותל: מושל ירושלים מציה לנהוג כבוד לתפלות היהודים בצביר בומן הקבוע.

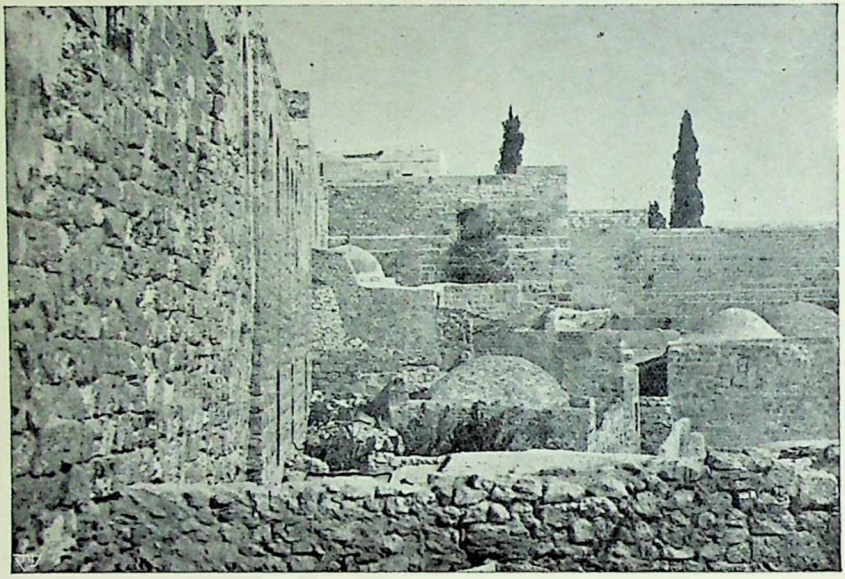
א מודעה פון ירושלימ'ער גאווערנער, מען זאל רעספעקטירען די אידישע תפלות־בצביר אין שבתים, ימים טובים א. אז. וו.

Notice which hung for Several Years at the Entry to the Wall; The Governor of Jerusalem commands All to Respect the Regular Jewish Services.

הפרת ה־סטאטוס־קבו׳

די צעשטערונג פון „סטאטום־קוא״

The Breach of "Status Quo"

על גבי הכותל (בין שני הברושים) בנה לו המופתי נדבכים חדשים.

נייע רייהעי שטיינער האט דער מופתי ארויפגעבויט אויפ׳ן כותל (צווישען בוימ ציפרעסען)

New Rows of Stones built by the Mufti on the Wailing Wall [between the two Cypresses]

„פתח הדמים״, הדלת החדשה שנפתחה מימין ל׳כותל בקיץ תרפ״ט

די ״בלוטיגע טהיר״ וואס איז בעשפענט געוואָרען רעכטס פון כותל זומער 1929

The Notorious New Gate to the Right of the Wailing Wall; Summer 1929

נגד הפרת ה"סטאטוס־קבו"

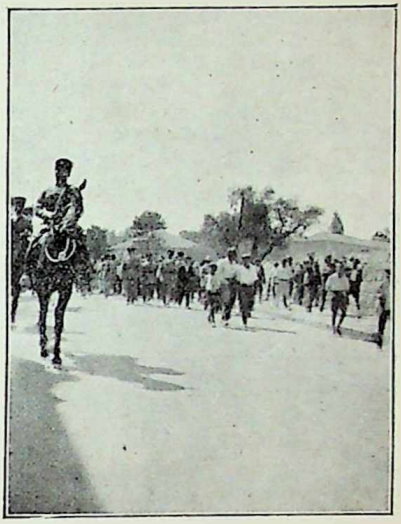
נעגען ברוך פון „סטאטוס־קוו"

Against Breach of "Status-Quo"

תהלוכת המחאה של נוער יהודי אל הכותל בתשעה באב תרפ"ט

פראטעסט־דעמאנסטראציע פון אידישער יוגענד צום כותל מערבי תשעה באב ה' ת ר פ"ט

Protest Demonstration of Jewish Youth to the Wailing Wall "Tisha b'Ab" 1929

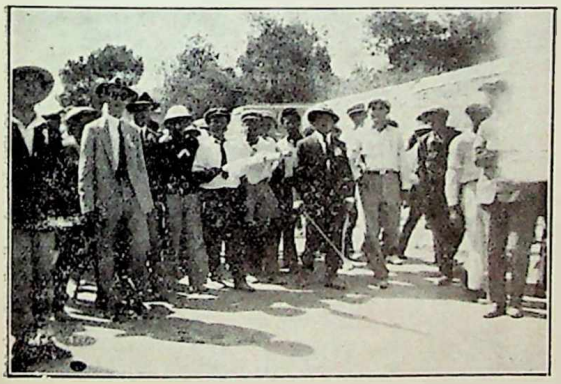

בשקט וברשות המשטרה

רוהיג און מיט פאליציי־רעולויבענים

Silently, and with Permission of Police

בשקט ובדגל מורד

רוהיג און מיט אן אראבענבריגענעם פאהן

Silently, and with a lowered Flag

אב תרפ"ט

AUGUST 1929

אברהם מזרחי הקרבן הראשון

ירושלים

JERUSALEM

אברהם מזרחי דער ערשטער קרבן
Abraham Mizrachi, First Victim

בשעת התלויה של אברהם מזרחי

At the Funeral of Mizrachi

בשעת דער לויה פון מזרחי

ההתנפלות על מאה שערים

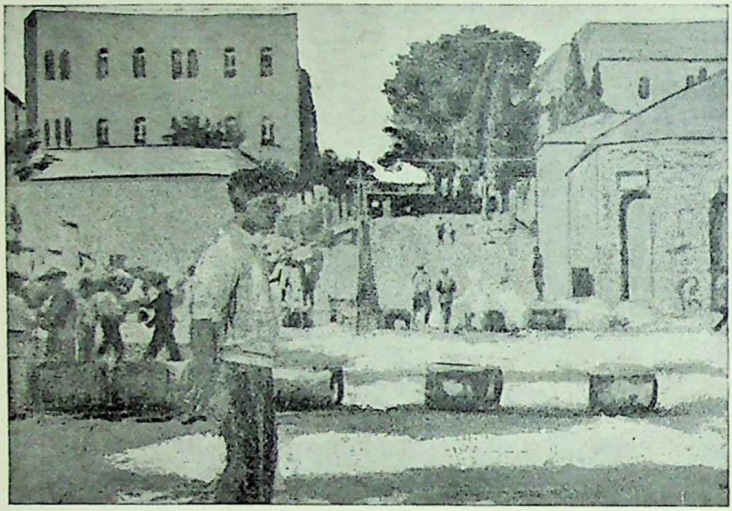
דער אנפאל אויף "מאה שערים"
The Attack on "Mea-Shearim"

תמונה בלתי־שכיחה זו מראה המון ערבי מתכונן בסביבת מאה־שערים להתנפל על הגדולה שבשכונות היהודים, בצהרי יום ו' י"ז אב.

אונזער בילד, א זעלטענע אויפנאהמע, ווייזט דעם אראבישען המון גרייטענדיג זיך נעבען מאה שערים אנצופאלען אויף אט דעם גרעסטען אידישען קוואַרטאל, דאס איז נעווען מיטאג־צייט דעם 23־טען אויגוסט.

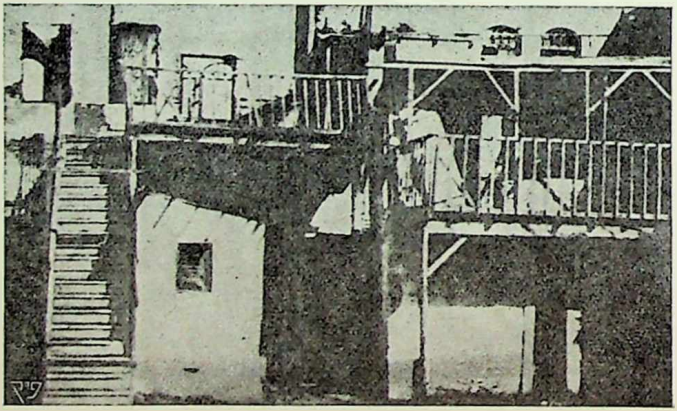
This Photograph illustrates the beginning of the attack on the greatest Jewish Quarter of new Jerusalem, Mea Shearim, by a party of Arabs.
("The Times Weekly Edition", Sept. 12, 1929).

ההגנה על המשמר: בריקדות ברחוב נגר תנועת אבטומובילים מתנפלים.

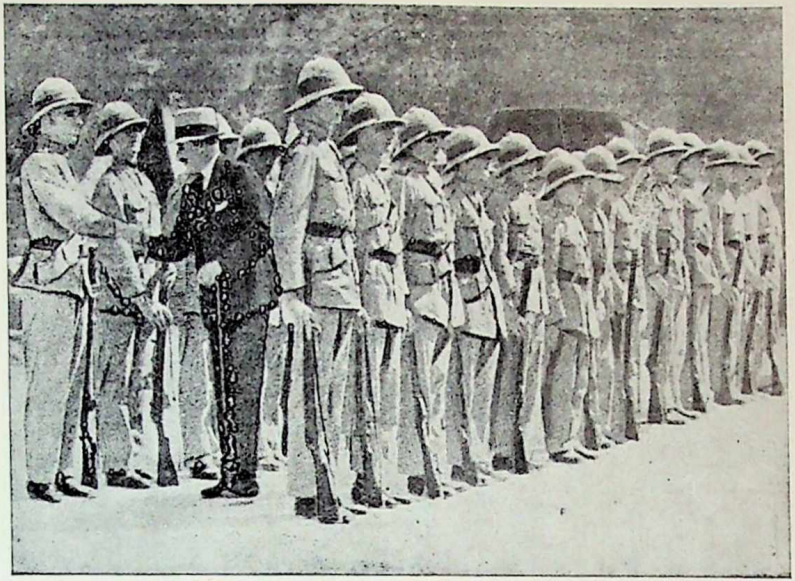
די הגנה אויף דער וואך: באריקאדען געגען דער באוועגונג פון פיינדליכע אויטאמאביל׳ען.
The "Hagana" on Guard: Barricades against Attacking Motorcars.

אחד הבתים הראשונים שנשרפו ונשדדו על יד שער שכם

איינס פון די ערשטע הייזער פארברענט און אויסגערויבט ביים שכמ׳ער טויער
One of the first Houses Burnt and Plundered at Damascus-Gate.

האורחים האוקספורדים בתור שוטרים

The Students of Wicliffe Hall, Oxford, as Special Constables

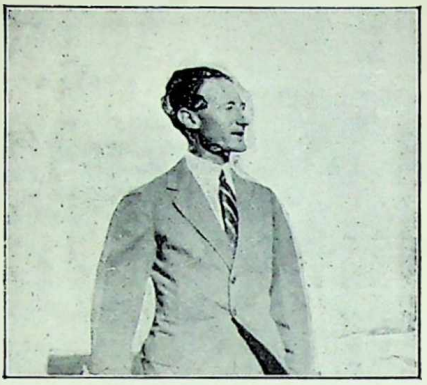
די אקספארדער סטודענטען־נעבט אלס פאליציסטען

הם בקרו בירושלים בפרוץ המאורעות והתיצבו בתור שוטרים מיוחדים. הנציב העליון מודה להם.

זיי האבען בעזוכט ירושלים אין «יענע טעג» און זיינען פרייוויליג נעווארען מפצירעלע פאליציאנטען.
סער דושאהן כשענסלאר דאנקט זיי.

They were visiting Jerusalem when the troubles started and volunteered for police duty.
Sir John Chancellor thanking them.

אדוארד ביסט, נפל בהגנה על גבעת־שאול

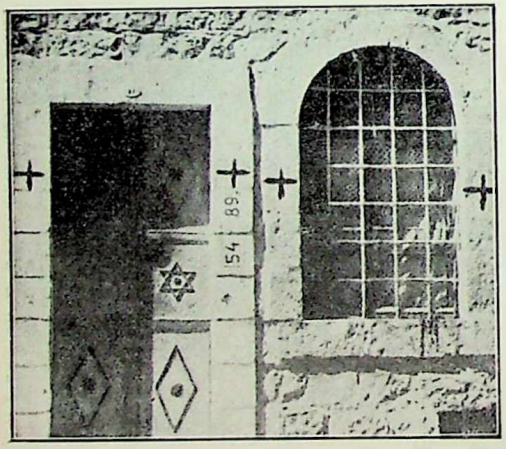
עדוארד בעסט
געפאלען ביים פערטיידיגען גבעת־שאול
Edward Best
Killed Defending Givat-Saul

נוצרים ו"נוצרים"

קריסטען און „קריסטען"

Different Christians

כית נוצרי בימי המהומות בירושלים, מסומן בצלבים

א קריסטליך הויז בשעת די אונרוהען אין ירושלים, באצייכענט מיט צלמים.
A Christians House During the Disturbances, Marked with Crosses.

I.

"הנאהבים והנעימים"..
האחים רויטנברג, הקרבנות הראשונים
בי"ז באב

די ברידער רויטענבערג
די ערשע קרבנות פון בלוטיגען פרייטאג

"...and in their death they were not divided".
Roitenberg Brothers, First Victims on Friday, August 23.

I
יוסף רויטנברג, בן 35
Yoseph Roitenberg, Age 35

II
יהודה רויטנברג, בן 33
Yehuda Roitenberg, Age 33

מול מגדל דוד העתיק נעשה הפשע...

געגעניבער דעם אור־אלטען דור־טורעם איז דאס פערברעכען געשען

The Murder happened opposite the ancient David Tower...

II.

מקדושי ירושלים

פון די ירושלימער קדושים

Some of Jerusalem Victims

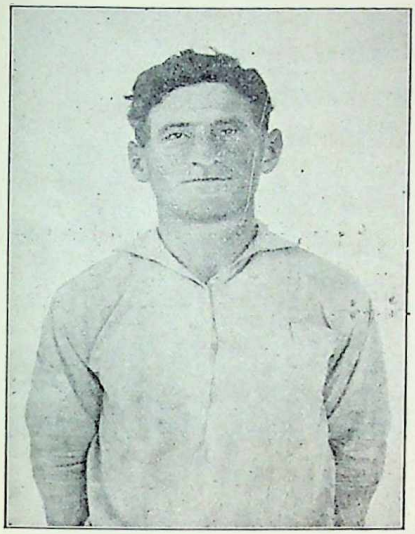
ראובן וואלפא, בן 31
Reuben Wolpa, Age 31

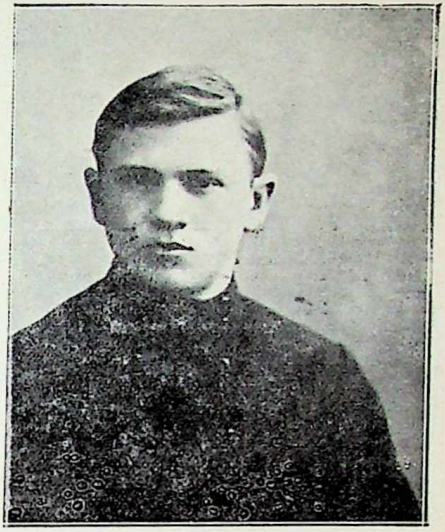
שלמה מאגיאגי, בן 28
Shlomo Maghag, Age 40

משה בראנדים, בן 35
Moshe Brandes, Age 28

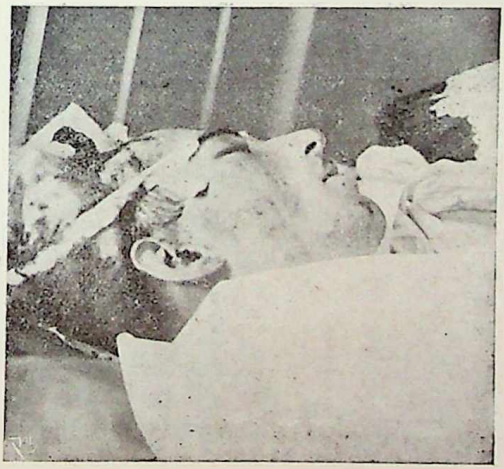
Pinchas Wolman, Age 33 פנחס וואלמאן, בן

Nachman Segal, Age 21 נחמן סגל, בן

מקדושי ירושלים

Some of the Jerusalem Victims בין די ירושלים׳ער קדושים

Jacob Lew, Age 24 יעקב לב, בן

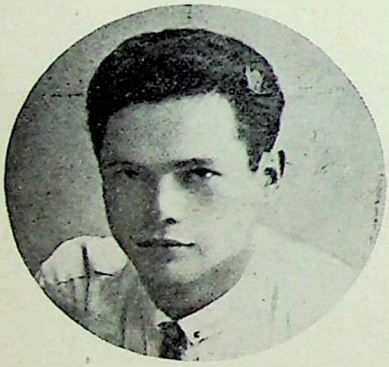
מקדושי ירושלים

פון די ירושלימ׳ער קרושים

Some of Jerusalem Victims

יעקב לייב דימענטשטיין, 65 Jacob Leib Dimentstein,

נחום יודילביץ, בן 27 Nachum Judelevitz, Age 27

ימין: שמואל גנני, בן 27 Right: Shmuel Ganani, A. 27

תמונותיהם של עוד קדושי ירושלים: ה. ווינר, א. רייטאן, ח. בירנבוים, ד. וילנאי, באות במחלקה «הוספות».

די בילדער פון נאך ירושלימ׳ער קרושים: ה. ווינער, א. רייטאן, ח. בירנבוים, ד. וילנאי — אין די «הוספות».

The Pictures of other Jerusalem Victims: H. Wiener, E. Raitan, H. Birnbaum, D. Vilnai—in the "Additions".

פצועים קשה בירושלים

שווער־פֿאַרוואונדעטע אין ירושלים

Severely Wounded in Jerusalem

ד"ר וולפגאנג פון וויזל, בן 33
Dr. Wolfgang von Weisl, Age 33.

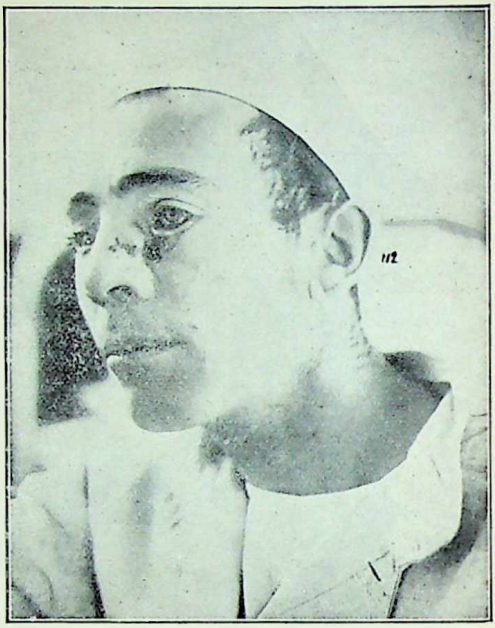

רומן גרטוואגן, בן 25
Roman Gertwagen, Age 25.

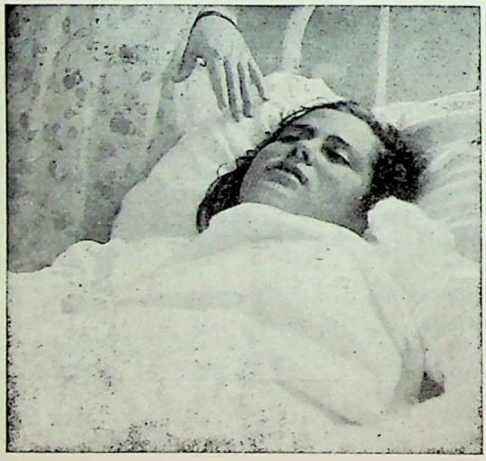
מהפצועים קשה׳ בירושלים

פון די שווער־פארוואונדעטע אין ירושלים

Some of the Severely Wounded in Jerusalem

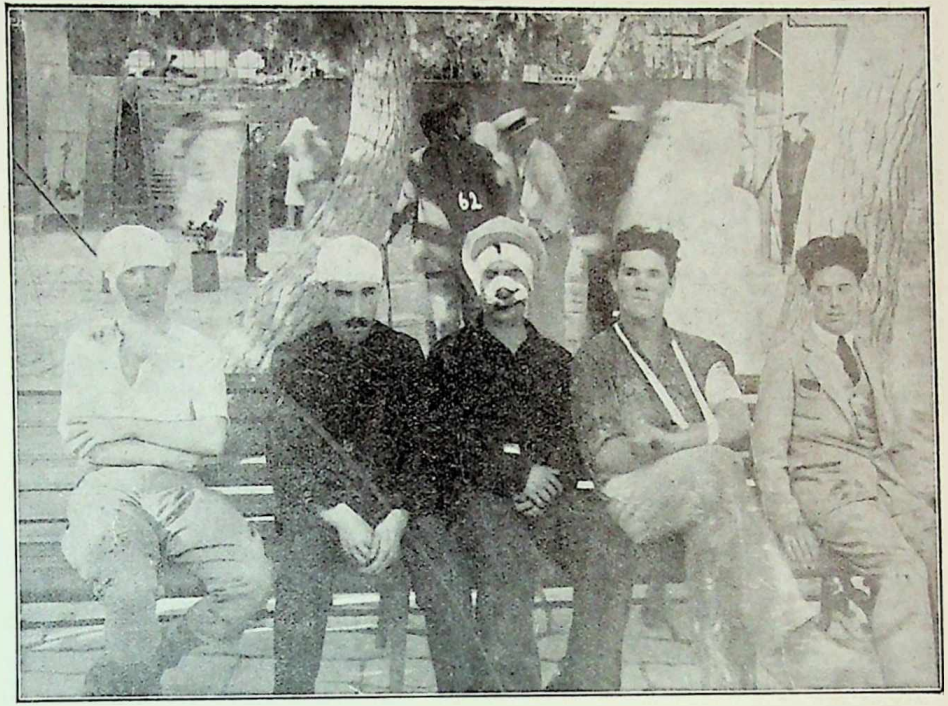

חיים פיקס׳ בן 25
Chaim Fiks, Age 25

שרה ציון׳ בת 18
Sara Zion, Age 18

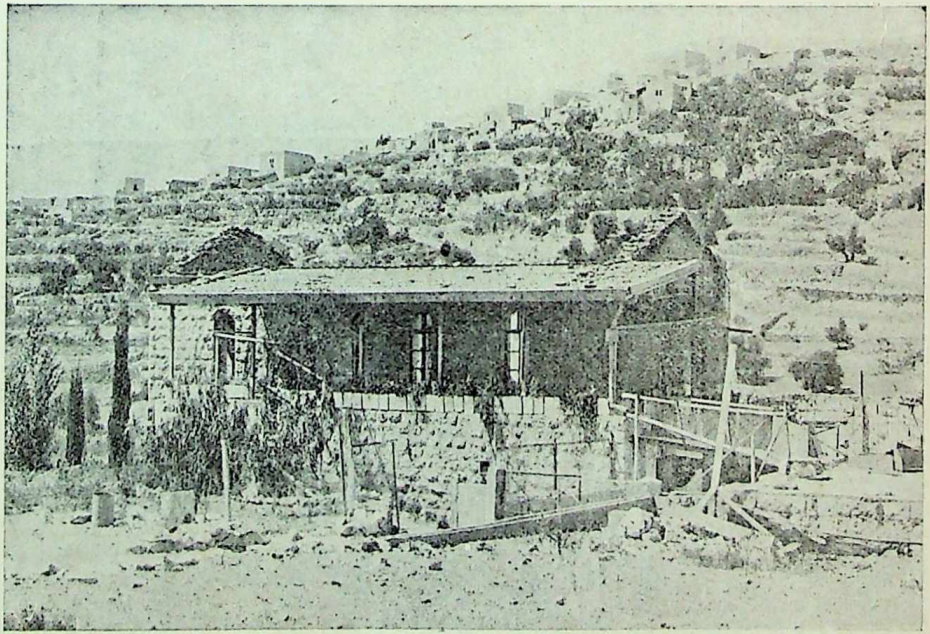
פצועים בגן בית־החולים „הדסה" בירושלים

פֿאַרוואונדעטע אין גאַרטן פֿון „הדסה"־שפּיטאל אין ירושלים

Wounded in Garden of "Hadassa" Hospital in Jerusalem

בית משפחת מקלף במוצא

The Macleff-House at Motza

מאקלעפס הויז אין מוצא

(Above the Arab Village of Colonia. — אויבען ראס אראביסע דארף קאלאניא — (למעלה הכפר הערבי קולוניא

משפחת מקלף בת 5 נפשות
קדושי מוצא

The Macleff-Family of 5 persons, killed at Motza

די מאקלף־פאמיליע פון 5 פערזאן, געהרג׳עט אין מינא

יושבים: אריה־ליב, האב; חיה־באשה, האם; עומדים (מימין לשמאל): רבקה, משה, מינה, בנותיהם ובנם.

עס זיצען: אריה־לייב, דער פאטער; חיה־באשע, די מוטער; שטעהען (רעכטס צו לינקס): רבקה, משה, מינא, וייערע טעכטער און זוהן.

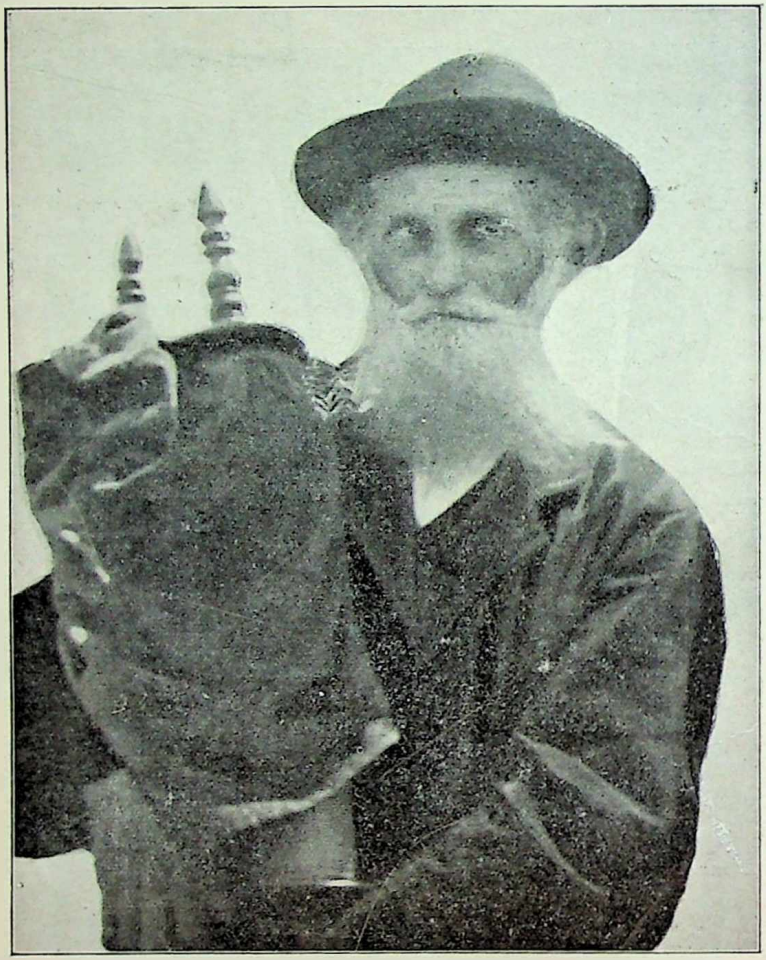
Sitting: Arie-Leib, the Father; Haia-Bashe, the Mother; Standing [left to right]: Mina, Moshe and Rebecca, their Children.

תמונת הקרוש דניאל גלצר באה במחלקה «הוספות».

דאס בילד פון קדוש דניאל גלאצער קומט אין דער אבטיילונג «הוספות».

The Picture of the Victim Daniel Glatzer given in the "Additions".

רבי זלמן שך, בן 82, רב בת"א, שנהרג במוצא

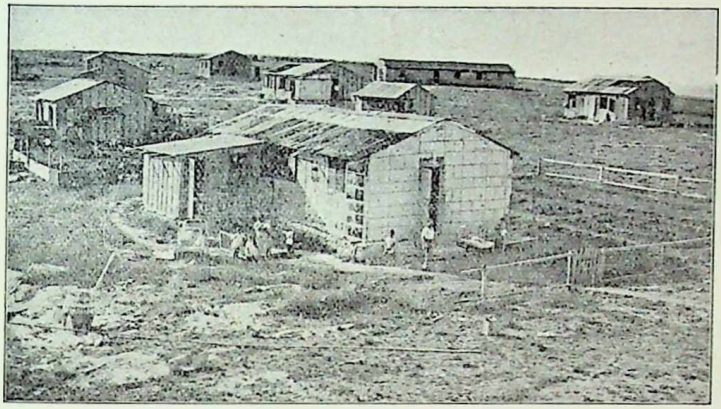
רבי זלמן שאך, 82 יאהר אלט, תל־אביבער רב, דער־הרג'עט אין מוצא
Rabbi Zalman Shach, Age 82, Tel-Aviv Rabbi, killed at Motza

Ramat Rachel
(The Labour-Legion)
near Jerusalem

רמה רחל
(נדוד-העבודה)
נעבען ירושלים

רמת רחל
(גדוד העבודה)
ע"י ירושלים

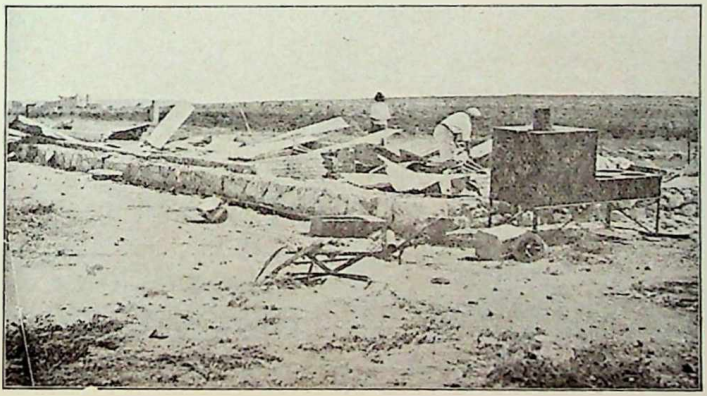
לפני החורבן

Before the Attack

פאר דער צעשטערונג

אחרי החורבן

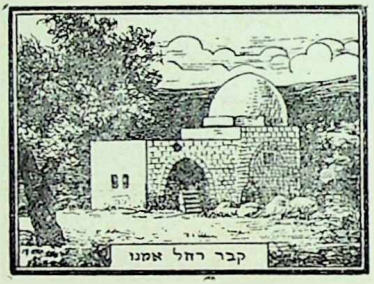

After the Attack

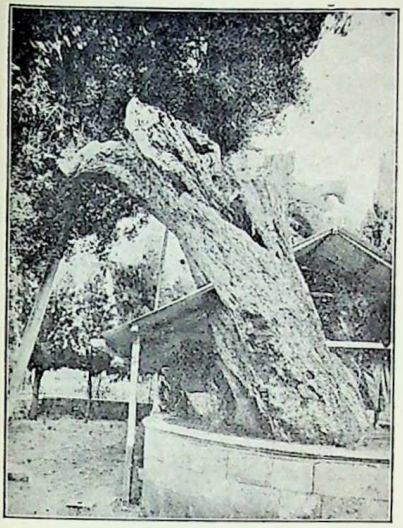
נאך דער צעשטערונג

In the way to Ephrath which is Bet ehem... בדרך אפרתה היא בית לחם...

(Genesis XXXV 19) (בראשית לה י"ט)

RACHELS TOMB

Abrahams Oak

אשל אברהם

חברון

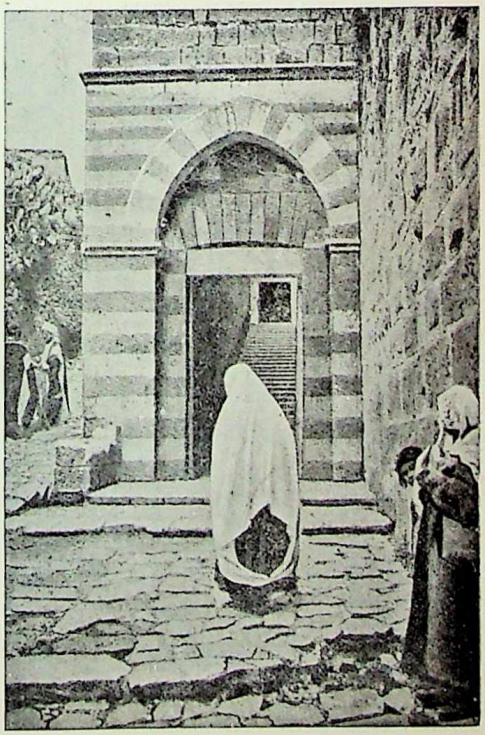
HEBRON

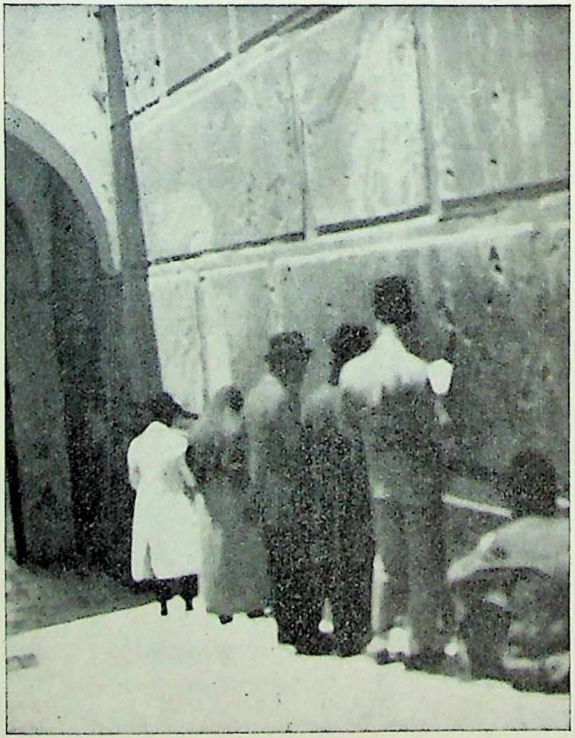
City of Hebron

די שטאט חברון

חברון העיר

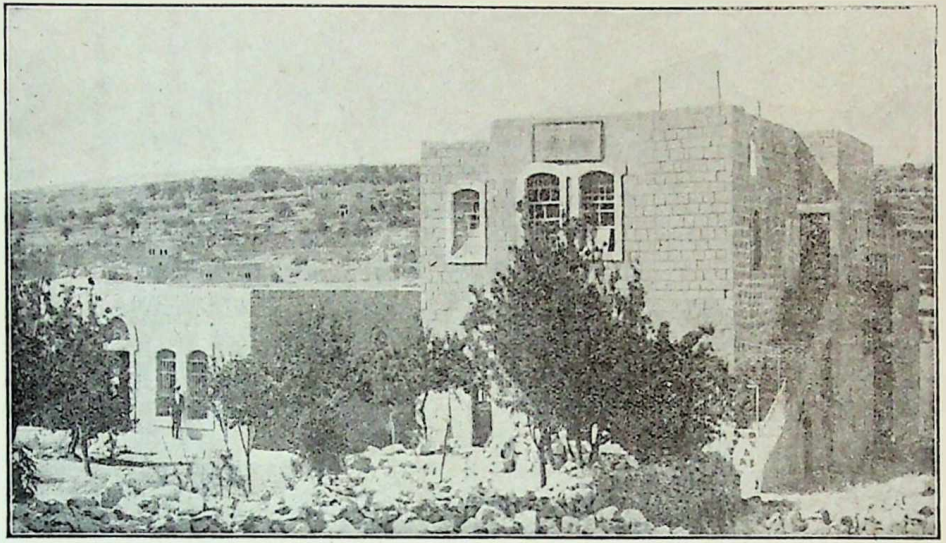

Entrance איינגאנג הכניסה

Worshippers at the Entrance. מתפללים ביים איינגאנג מתפללים עיר הכניסה

ישיבת «כנסת־ישראל» מסלובודקה בחברון

The "Knesset Israel" Jeshiba at Hebron

ד׳ כנסת ישראל ישיבה אין חברון

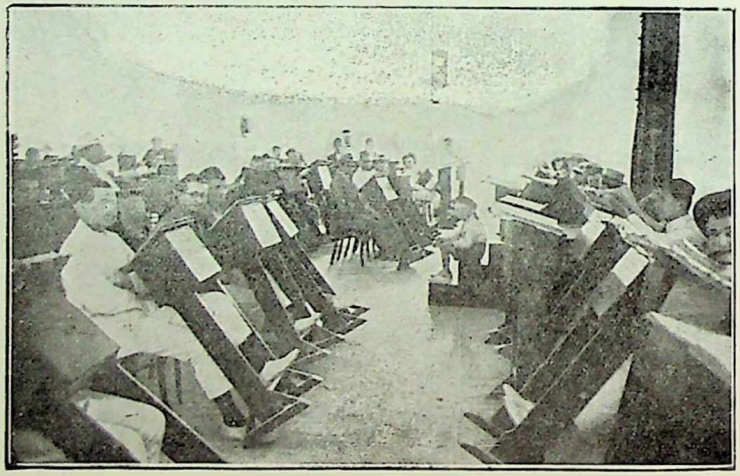
ראש ישיבת «כנסת ישראל» הרב אפשטין

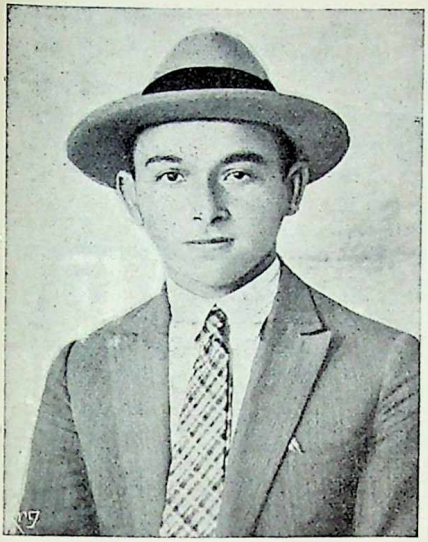
The Chief
of the "Knesset-Israel"
Yeshiba
Rabbi Epstein

דער סלאבאדקער
ראש־ישיבה
[«ישיבת בנסת־ישראל»]
הרב עפשטיין

ישיבת «כנסת ישראל» בשעת למודיה בחברון

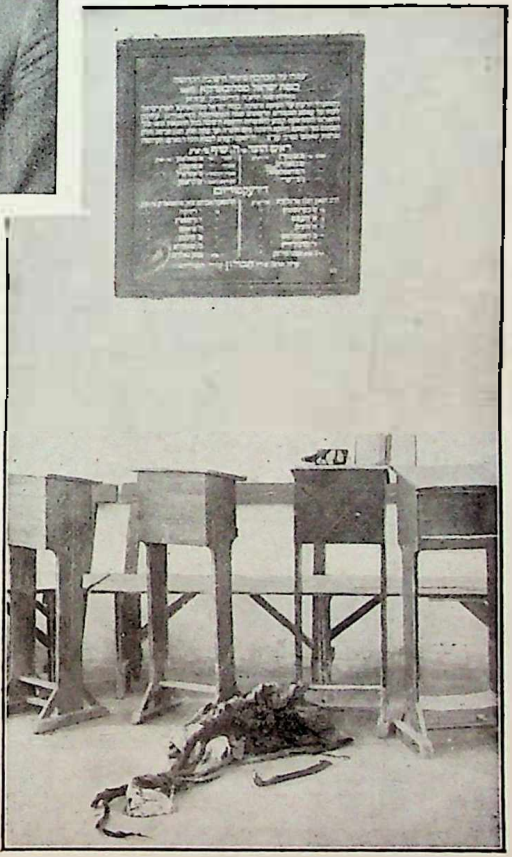
די ישיבה בשעת די למודים אין חברון
The Yeshiba Students of Hebron at their Talmudic Studies

הקרבן הראשון בחברון
שמואל רוזנהולץ, המתמיד, בן 23.

דער ערשטער קרבן אין חברון,
דער מתמיד שמואל ראזענהאלץ, 23 יאהר אלט.

The First Hebron Victim,
the "Matmid" Shmuel Rosenholz, Age 23.

בפנים הישיבה:
המקום שבו מצאו את הקדוש הרוג.

דער פלאץ אין דער ישיבה וואו דער קדוש
איז געפונען געוואָרען געהרג'עט.

The Place in the Hebron Yeshiba where
the above was found killed.

קדושי ישיבת חברון

חברונ'ער ישיבה־בחורים — קרושים

Victims: Students of the Hebron Yeshiba

Zalman Wolansky, Age 35 זלמן וואלאנסקי, בן
(Yeshiba Secretary מזכיר הישיבה)

Alter Sher, Age 25 אלטער שער, בן

Israel Hilel Kaplinsky, 25 ישראל הלל קאפלינסקי

קדושי ישיבת חברון

חברוניער ישיבה־בחורים – קדושים

Victims: Students of the Hebron Yeshiba

שמחה יצחק ברוידא, בן 28 Simcha Izchak Broida, Age 28

יששכר סנדרוב, בן 20 Issachar Senderov, Age 20

שלמה יגל, בן 23 Shlomo Yogel, Age 23

קדושי ישיבת חברון

חברוניער ישיבהרבחורים — קדושים

Victims: Students of the Hebron Yeshiba

דוב ליפין, בן 26 Dov Lipin, Age 26

איזיק ברנשטיין, בן 26 Aizik Bernstein, Age 26

משה אהרון ריפס, בן 25 Moshe Aaron Rips, Age 25

קדושי ישיבת חברון

חברונ'ער ישיבה־בחורים — קדושים

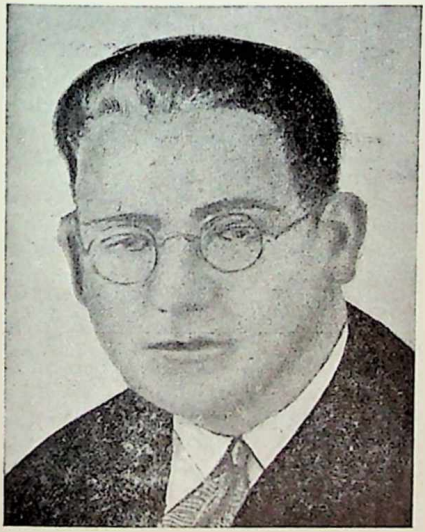
Victims: Students of the Hebron Yeshiba

זאב וואלף בערמאן, בן 24 Sev Wolf Berman, Age 24

יעקב יחזקאל וועקסלצר, בן 19 Jacob Y. Wechsler, 19

צבי הלוי פרוימאן, בן 22 Zvi Halevi Freuman, Age 22

קדושי ישיבת חברון

חברון'ער ישיבה־בחורים — קדושים

Victims: Students of the Hebron Yeshiba

שרגא מיישאבסקי, בן 25 Shraga Meitawsky, Age 25

ישראל לזרובסקי, בן 16 Israel Lazarowsky, Age 16
(גם אחיו: אויך זיין ברודער; עמוד 102)
(Also his Brother; page 102)

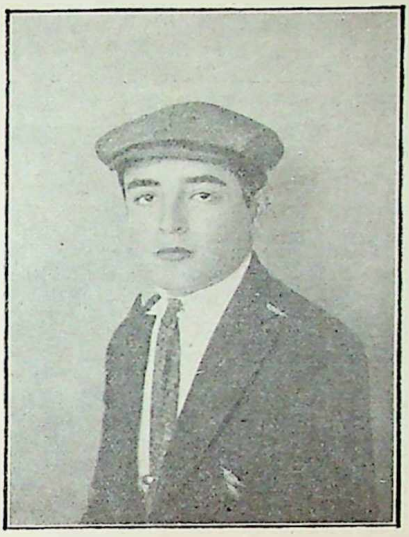

משה רייזמן, בן 17 Moshe Reisman, Age 17
(גם אחיו: אויך זיין ברודער; עמוד 99)
(Also his Brother; page 99)

קדושי ישיבת חברון

חברונ'ער ישיבה־בחורים – קרושים

Victims: Students of the Hebron Yeshiba

דוב־בער חייכל בן 16 Dov-Ber Chaichl, Age 16

(גם אחיו; אויך זיין ברודער; עמוד 158)
(Also his Brother, page 158)

בנימין האראוויץ, 19 Benjamin Horowitz, 19

אהרן דוד אפשטיין, 18 A. D. Epstein, 18

אהרן דוד שיינברג, בן 23

Aaron David Sheinberg, Age 23

קדושי ישיבת חברון

חברונער ישיבה בחורים — קדושים

Victims: Students of the Hebron Yeshiba

זאב וואלף גרינבערג, בן 20 Zev Volf Greenberg, A. 20

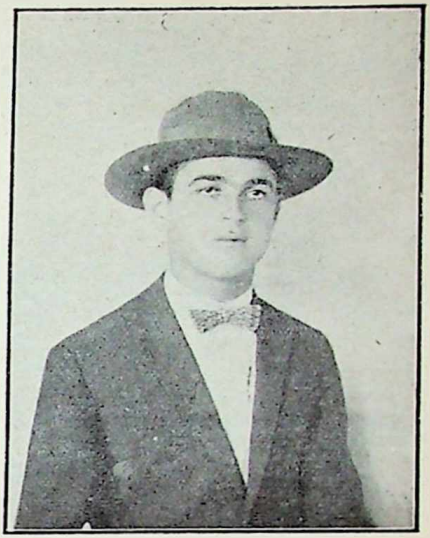

צבי הירש העלער, בן 15 Zvi Hirsh Heler, A. 15

קדושי ישיבת חברון

חברונער ישיבה בהורים — קדושים

Victims: Students of the Hebron Yeshiba

ישראל מרדכי קאפלאן, בן 20 Israel M. Kaplan, Age 20

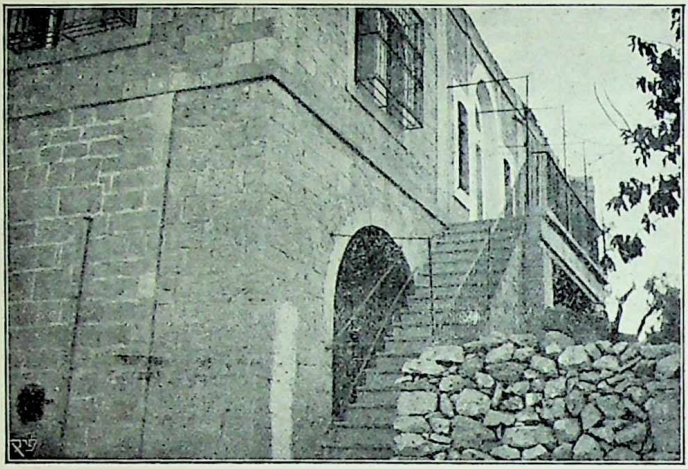

אברהם שפירא, בן 22 Abraham Shapiro, A. 22

חיים קראסנער, בן 16 Chaim Krassner, Age 16

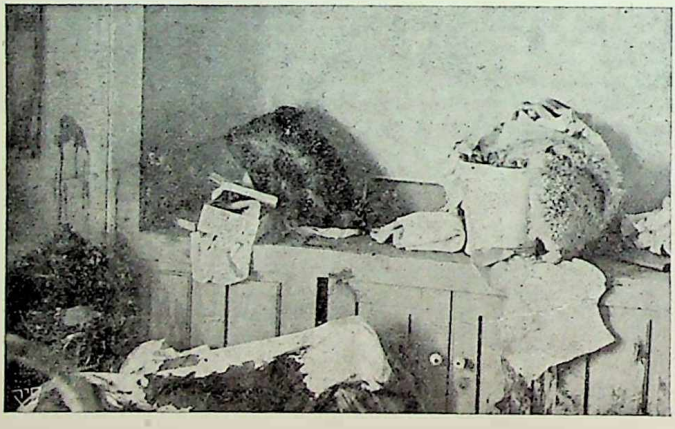
בית סלונים מבחוץ

סלאנימ׳ס הויז אויסענווייניג
Slonim's House from Outside

בבית ההריגה: אין שהיטהדיונג 23 הרוגים
The Slaughter-House: 23 Dead

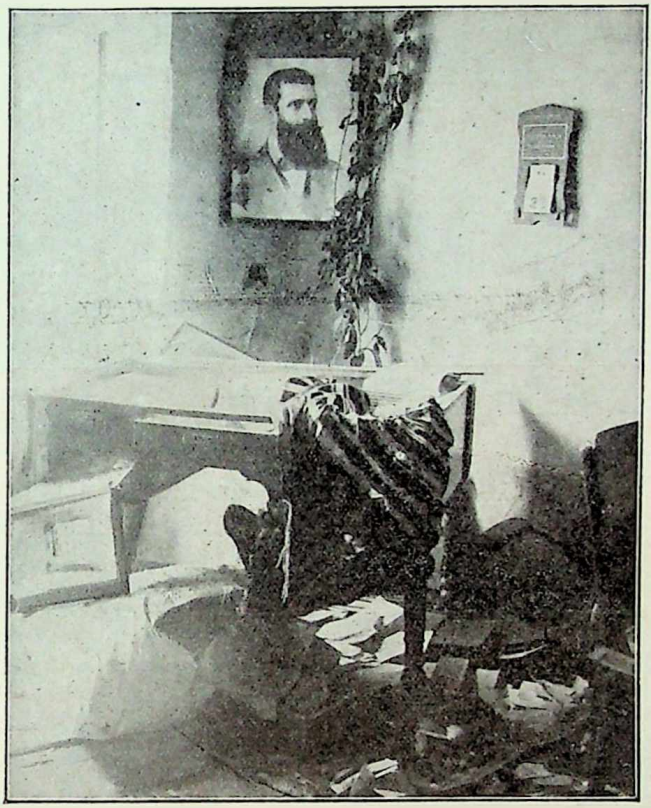
בית סלוניב מבפנים אחרי הטבח

סלאנימ׳ס הויז אינעווייניג נאך דער שחיטה
Slonim's House Inside after the Massacre

המשרד בביתו של סלונים אחרי הטבח

Herzl's undamaged picture and the calendar [date Aug 23]— Witnesses...

תמונת הרצל הבלתי־פגומה והלוח (יום י"ז באב) — עדים...

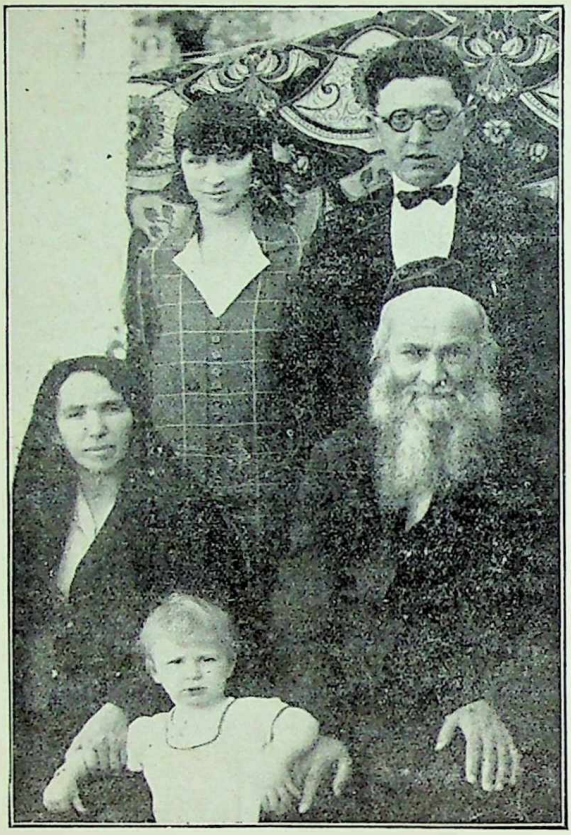
אין סלאנימס קאבינעט נאך דער שחיטה

Slonims Office after the Massacre

די צרות אויפן וואנד: הערצל'ס פארטרעט און דאס לעצטע נישט־אכנעריטענע בלעטעל פונ'ם קאלענדאר (23 אויגוסט)...

שלשה דורות – גורל אחד: ביחד נהרגו...

Three Generations together killed...

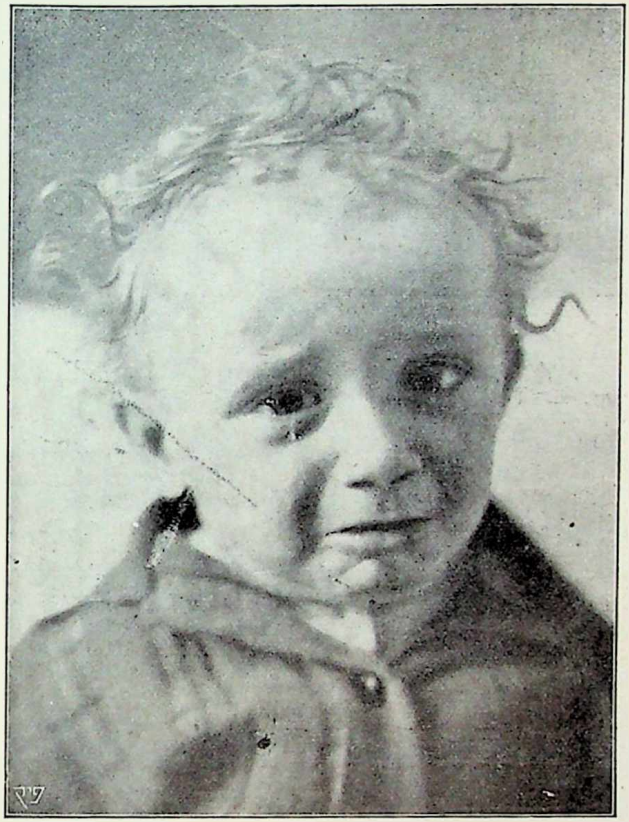
דריי דורות – צוואמען אויסגעמארדעט...

הרב אברהם יעקב הכהן אורלאנסקי מזכרון־יעקב; אשתו הרבנית ינטה;
חנה סלונים, בתם; אליעזר דן סלונים, בעלה; אהרן, ילדם
הבכיר של אליעזר וחנה, בן חמש.

דער רב פון זכרון־יעקב, רבי אברהם יעקב הכהן אָרלאנסקי; זיין פרוי די רביצין ינטע;
זייער טאכטער חנה סלאנים; איהר מאן אליעזר דן סלאנים;
זייער קינד, אהרן, 5 יאהר אלט

Rabbi Abraham Jacob Hacohen Orlansky; his wife Yente; Hana Slonim, their Daughter; Eliezer Dan Slonim, her Husband; Aaron, their Child, Age 5.

אוד מוצל מאש...

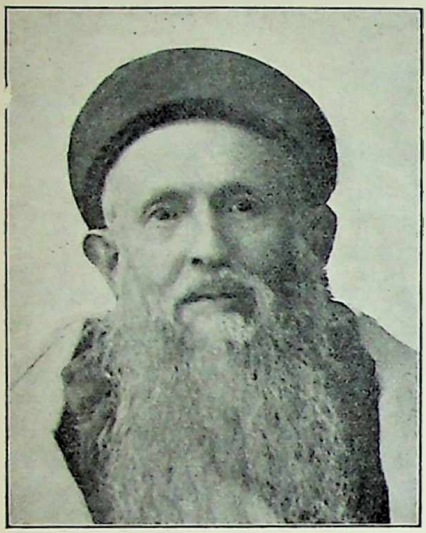

אינער אליין איבערגעבליבענ... Alone...

שלמה'לי, בן שנתים, ילדם של אליעזר דן וחנה סלונים — היחיד שנשאר בחיים מכל משפחתו.

שלמה'לע, צווי יאהר אלט, זוהנעלע פון אליעזר־דן און חנה סלאנים — דער איינציגער וואס איז לעבען געבליבען פון זיין גאנצער משפחה.

Shlomole, two years of age, son of Eliezer Dan and Hana Slonim — the only survivor of all his family.

Rabbi Rabenu Hasson, Age 65 הרב רבנו חסון, בן
(גם אשתו ; אויך זיין פרוי ; עמוד 156)
(Also his Wife ; page 156)

רבני חברון — קדושי חברון

רבנים — קדושים אין חברון

Rabbis — Victims in Hebron

Rabbi Meir Castel, Age 65 הרב מאיר קאסטיל, בן

Rabbi Zvi Drabkin, Age 67 הרב צבי דראבקין, בן

מקדושי חברון

פון די חברונ'ער קדושים

Some of the Hebron Victims

הרב משה גראדזינסקי, בן 56, ובנו יעקב, בן 25
Rabbi Moshe Grodzinsky, Age 56
and his son Jacob, Age 25

(גם אשת יעקב, לאה, נהרגה; ראה "תוספות")
(אויך יצקב'ס פרוי, לאה, נע'הרג'עט; זעה "היספות")
(Also Jacob's Wife, Lea, killed; see "Additions")

אשר משה גוטמאן בן 55, ואשתו חוה, בת 55, אורחים מתל-אביב
Asher Moshe Gutman, A. 55, and his Wife Chava, A. 55, from Tel-Aviv

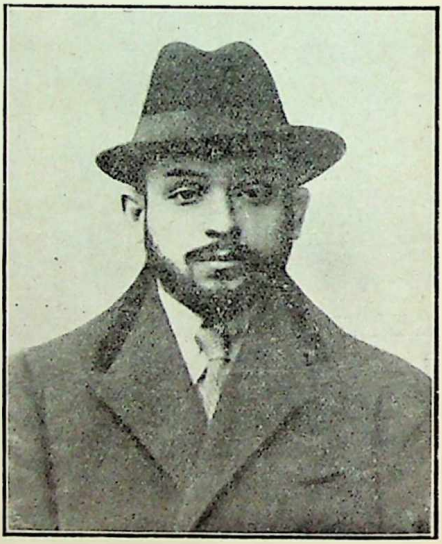
מקדושי חברון

פון די חברונ'ער קדושים

Some of the Hebron Victims

יעקב זאב רייזמאן, בן 35 Jacob Zev Reisman, Age 35
(גם אחיו; אויך זיין ברודער: עמוד 89)
(Also his Brother: page 89)

נח אימערמאן, בן 33 Noach Imerman, Age 33

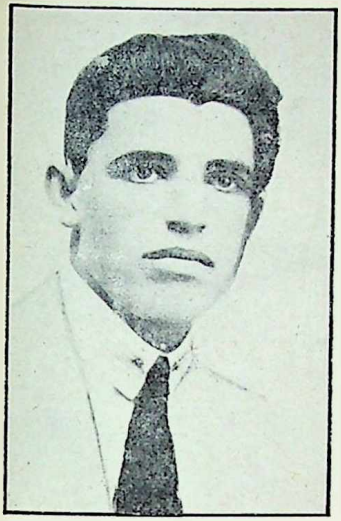

משה גולדשמיד, בן 30 Moshe Goldshmid, Age 30

מקדושי חברון

פון די חבריונער קדושים

Some of the Hebron Victims

Itzchak Aboushdid, Age 25 יצחק אבושדיד, בן
(גם אביו אליהו, בן 56, נהרג)
(Also his father Eliahu, Age 56, killed)

Nachman Segal, Age 32 נחמן סגל, בן
Father and Child :(אב ובנו) פאטער און קינד

Menzchem Segal, Age 2 מנחם סגל, בן

מקדושי חברון

פון די חברונער קדושים

Some of the Hebron Victims

יעקב גוזלאן, בן 40, ובנו משה, בן 18
Jacob Gozlan, Age 40 and his son Moshe, Age 18

שלמה אונגר, בן 26, ואשתו נחמה, בת 22.
Shlomo Unger, A. 25 and his wife Nechama, A. 22.

מקדושי חברון — עוד טרגדיה של שלשה דורות...

(ראה עמוד 95)

Hebron Victims — Another Tragedy of Three Generations...

[see page 95]

נאך א טראגעדיע פון דריי דורות...

(זעה עמוד 95)

ר׳ אהרן לייב גוסטלעווסקי, בן 72
הסבא (דער זיידע)

Aaron Leib Gutelevsky, Age 72
the Grandfather

בצלאל לאזאראווסקי, בן 38, האבא (דער פאטער)
Bezalel Lazarowsky, Age 38, the Father

דבורה׳לי לאזאראווסקי, בת
4, הנכדה (דאס אייניקעל)

Dvorale Lazarowsky, Age 4
the Grandchild

תמונותיהם של עוד קדושי חברון:

הדובניקובים, הרב סמריק, הרבנית חסון, א. ל. חייכל, הגרשונים, כהן ועוד באות ב״הוספות״.

כילדער פון דובניקאווס, הרב סעמעריק, רבנית חסון, א. ל. חייכלס, די גערשאנס, כהן א. אנד. — אין די «הוספות».

Pictures of Mr. & Mrs. Dubnikov, Rabbi Semerik, Mrs. Hasson, A.L. Chaichl, Gershons, Cohen — in "Additions".

חברון
מפצועי הישיבה

פארוואונדעטע ישיבה־בחורים

Wounded Students of the Hebron Yeshiba

דוד ווינטשסטער, בן 26
David Winchester, Age 26

הרב דוב טאָבענקין, בן 34
Rabbi Dov Tobenkin, Age 34

חברון
מפצועי הישיבה

פֿאַרוואונדעטע ישיבה־בחורים

Wounded Students of the Hebron Yeshiba

משה הארביטר, בן 19
Moses Harbiter, Age 19

שני אחים
צווי ברידער Brothers

אליעזר הארביטר, בן 16
Eliezer Harbiter, Age 16

חכם אהרן לוי בן 60
Haham Aaron Levy, Age 60

פצועים קשה בחברון

חברונער שוער פאר־וואונדעטע

Severely Wounded in Hebron

אלחנן זליג רוך, בן 26
[תלמיד הישיבה]
Elchanan Zelig Ruch, Age 26
(Yeshiba Student)

מפצועי חברון

חברונ׳ער פאַרוואונדעטע

Wounded in Hebron

גברת לזרובסקי (אביה, בעלה, בתה וגיסה נהרגו)

פרוי לאזאראווסקי (איהר פאטער, מאן, טאכטער און סיאנער דער׳הרג׳עט). (זמוד 102)

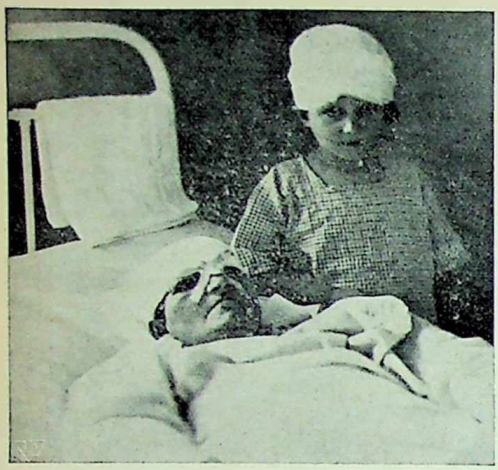
Mrs. Lazarowsky (her Father, Husband, Child and Brother-in-law killed). (page 102)

גבר׳ ליבה סגל
(בעלה וילדה נהרגו; עמוד 100)

פרוי ליבע סענאל
(מאן און אינגעלע ווער׳הרג׳עט: זייט 100)

Mrs. Liebe Segal
(Husband and Child killed; page 100)

מפצועי חברון

חברונ'ער פארוואונדעטע

Wounded in Hebron

מיניה גולדשמיד
ובתה מוסיה
(אבי המשפחה
נהרג; עמוד 99)

מיניע גאלדשמיד און
סעכטערל מוסיע
(פאטער רער'הרג'עט;
זעה ווייט 99)

Minie Goldshmid
and her child Musie
(Father killed; page 99)

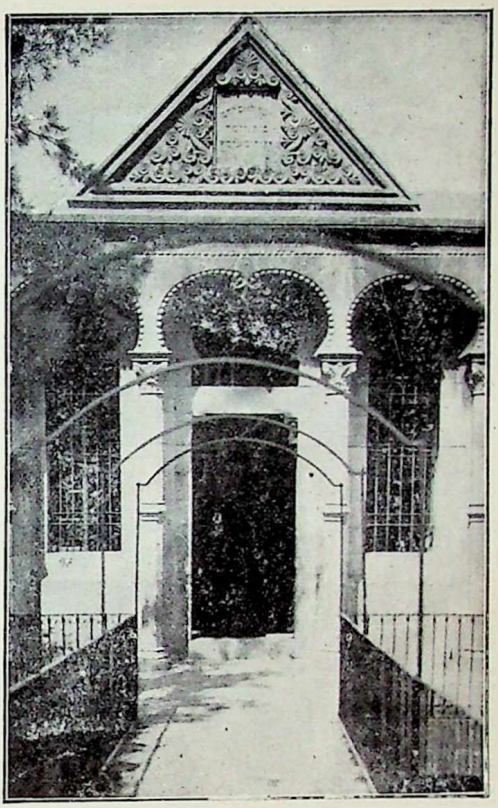
משפחת
קיולשטיין

The
Kieselstein
Family

·הדסה· בחברון מבחוץ ומבפנים

די ·הדסה·־קליניק אינעווייניג אין אויסנווייניג

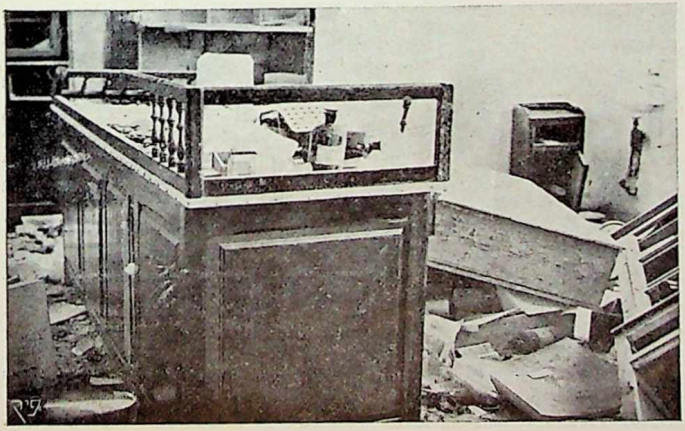
The "Hadassa" Clinic outside and inside

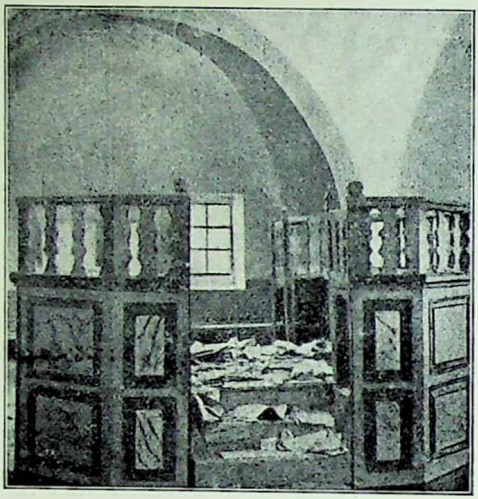
עזרה מדיצינית חנם היו מקבלים כאן ערבי חברון...

אומזיסטע מעדיצינישע הילף האבען דא באקומען אלע חברונ׳ער אראבער...

Hebron Arabs obtained always free medical help here...

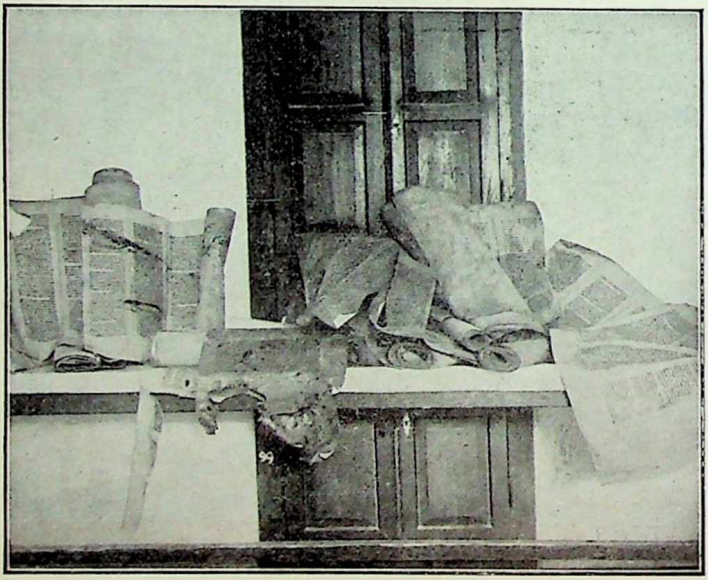
הבימה בבית־הכנסת "אברהם אבינו" בחברון אחרי הפרעות

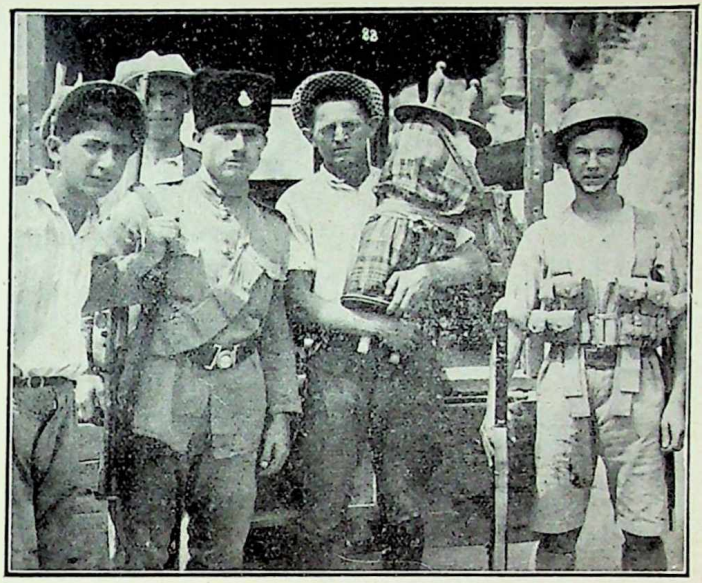
The Almemar of the "Abraham-Avinu-Synagogue" at Hebron after the Disturbances

בעלעמער
אין "אברהם־אבינו־שוהל"
אין חברון
נאך דער פּאגראמען

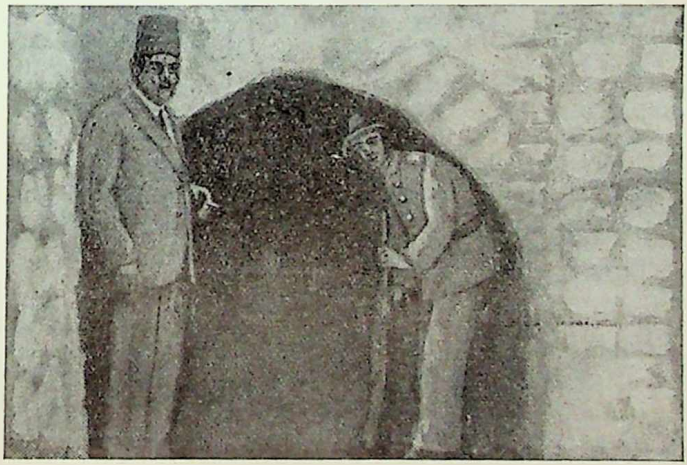
ספרי תורה קרועים ושרופים בחברון

Torned and Burned Scrolls of the Law צעריסענע און פארברענטע ספרי־תורה

ספרי תורה כוצלים מחברון
ארויסנעראפעוועצע ספרי־תורה אין חברון Saved Scrolls of the Law in Hebron

הכומר א. ס. מק־אינס, בן הבישוף מירושלים, בתור שומר מיוחד; על ידו ד"ר עבדלאל מחברון

דער ביסאף זוהן פון ירר־ סלים אלס מר־וועליגער פאליציסטאוי ד"ר אבדעלאל פון חברון.

The Rev. A. C. Mac-Innes, Son of Jerusalem Bishop, a Special Constable, and Dr. Abdelal from Hebron

השמירה «לאחר המעשה»: המבוא לגיטו בחברון
וועז די אידען זיינען שוין ארויס פון חברון, איז דער אייגנאנג אין בעטא נעהיט געווארען
When the Jews left Hebron, a Guard was given to the Ghetto

„כל חברון...“ (פליטי חברון בבית הבריאות של שטראוס בירושלים)

„גאנץ חברון...“ (היימלאוז פון חברון אין שטראוס׳ געזונדהיים־צענטער אין ירושלים)

"ALL HEBRON..." (Refugees of Hebron in Straus Health Centre in Jerusalem)

ילדי חברון... (אחרי ימי הזועה שבים לאיתנם בירושלים)

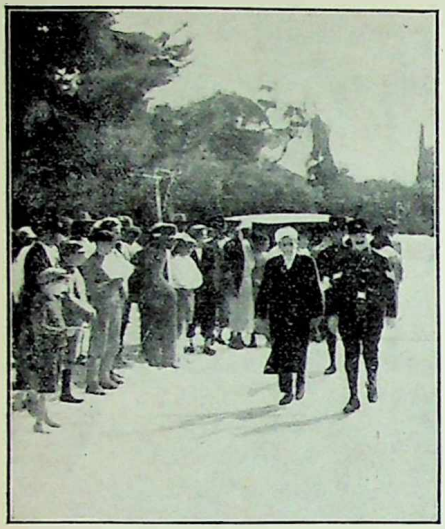
חברון'ער קינדער... (נאך די איבערגעלעבטע גרויל־סעצ קומען צו זיך איז ירושלים)

HEBRON'S CHILDREN... (Returning to Life in Jerusalem after the Horrors)

צדיקים ורשעים בחברון

גוטע און שלעכטע אין חברון

Righteous and Wicked in Hebron

למעלה: השיך טאליב מאראקה, הנאשם העיקרי בהסתה בחברון.

אויבען: דער שיך טאלעב מאראקא, דער הויפט־העצער פון חברון.

Above: Sheik Taleb Maraka, one of the instigators of Hebron.

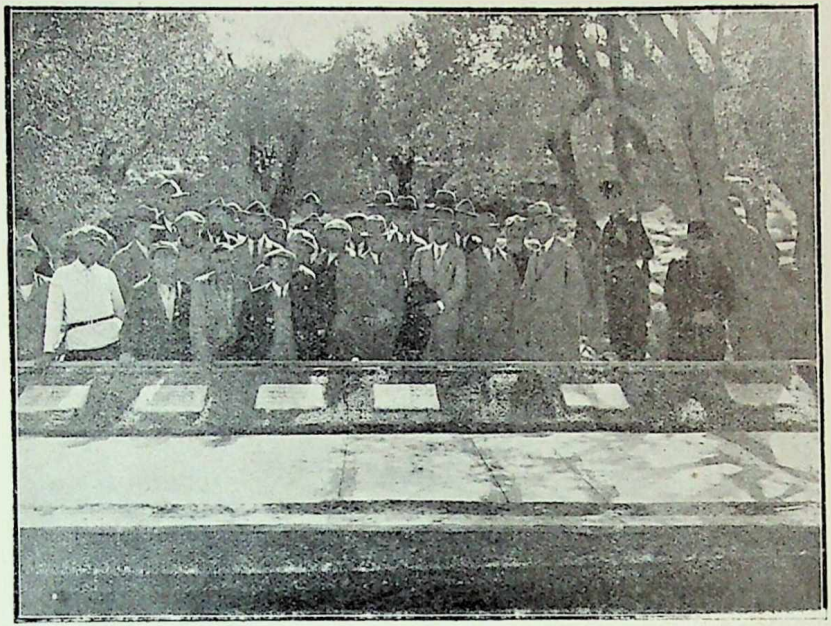

ימין: אבו־זיני וכן־אחיו, בעלי־בית בחברון, שהצילו את דיריהם היהודים, יחד אתם ד"ר אלקנה.

רעכטס: אבו־זעיני און זיין פלימעניק, חברוניער בעלי־בתים, וואס האבען בעראטעוועט זייערע אידישע שבנים, מיט זיי ד"ר אלקנה.

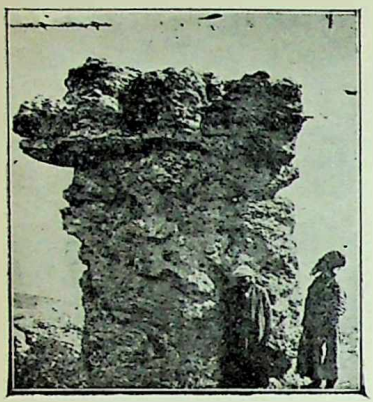
Right: Abou-Zeini and nephew, landlords of Hebron, savers of their Jewish tenants; together with Dr. Elkanah.

פליטי חברון מבקרים את קברי־האחים הקדושים בבית־הקברות החברוני

פּליטעי חברון באזוכן די ברידער־קברים פון די קרושים אויפן חברוניער בית־עולם

Hebron Cemetery: Hebron Refugees visiting the Tombs of the Victims

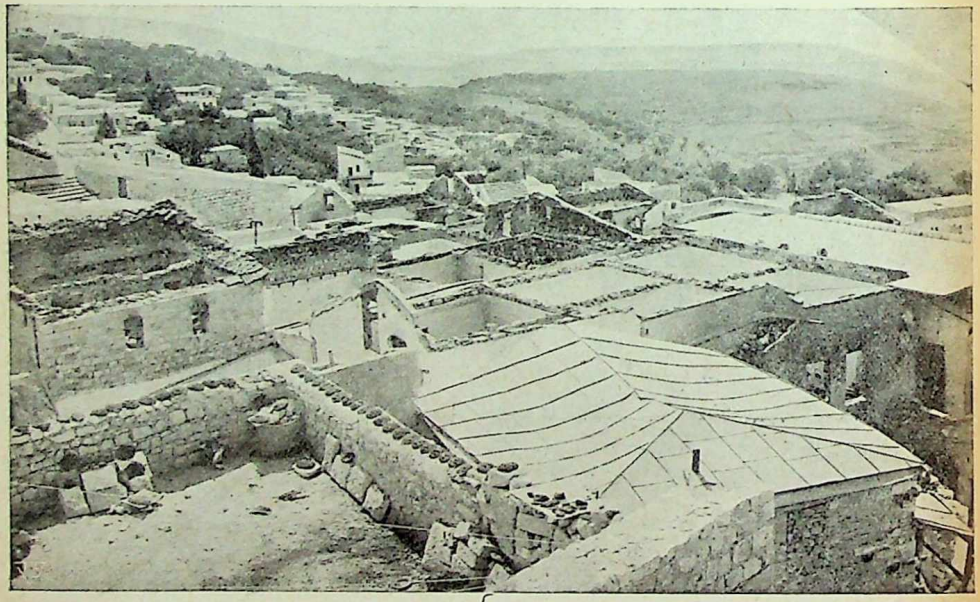

"בסא של אליהו הנביא" על יד צפת
"אליהו הנביא'ס סטוהל" בצבצו צפת
"The Prophet Eliahu's Chair" near Safed

צפת

SAFED

הרובע היהודי השרוף אחרי הפרעות

The Burned Jewish Quarter after the Pogrom

דער פארברענטער אידישער קוואַרטאל נאָכן פּאָגראָם

רחוב יהודי שרוף בצפת

א פארברענטע אידישע גאס אין צפת

Burned Jewish Street at Safed

מנהלי הכטחון הגדירו שבוע לפני הפרעות את הרחוב בחוטים דוקרים
שלא יעברו היהודים והערבים אלה אל אלה

די זיכערהייטס־מאכט האָט די ווײַך פֿאַרן פֿאַראַן אָפּגעצאַמט מיט שטאַכעדיגען דראָט־
אידען און אראבער ואלען ניט קומען אין כאריהונג

The Town Police had fenced the street with barbed wire as frontier between Jews and Arabs

Rabbi Ismael Hacohen, Age 80 הרב ישמעאל הכהן בן 80

מקדושי צפת

פון די צפתער קדושים

Victims in Safed

Moshe Ephrati, Age 45 משה אפריאתי בן 45

Elisha Kliers, Age 21 אלישע קליערס בן 21

מקדושי צפת

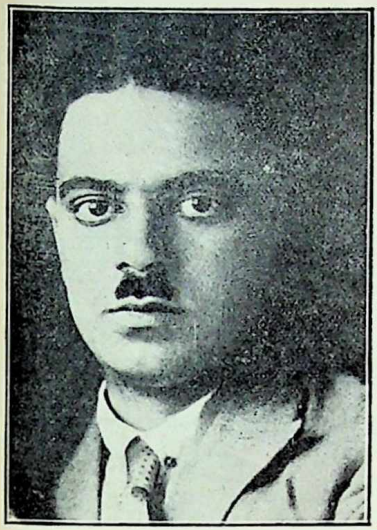
פֿון די צפת'ער קרושים

Some of the Safed Victims

תמונות נסי צפת הקדושים: שיינדל גילדצוייג, מזל כהן ולולו פרג'ון באית ב-הוספות.

די בילדער פון די צפת'ער קדושות: שיינדל גאלדצוייג, מול כהן און לולו פאראדזשון קומען אין די "הוכפות".

The Pictures of the Safed Women-Victims: S. Goldzweig, M. Cohen and Lulu Faragun given in "Additions".

מאיר כהן, בן 22 Meir Cohen, Age 22

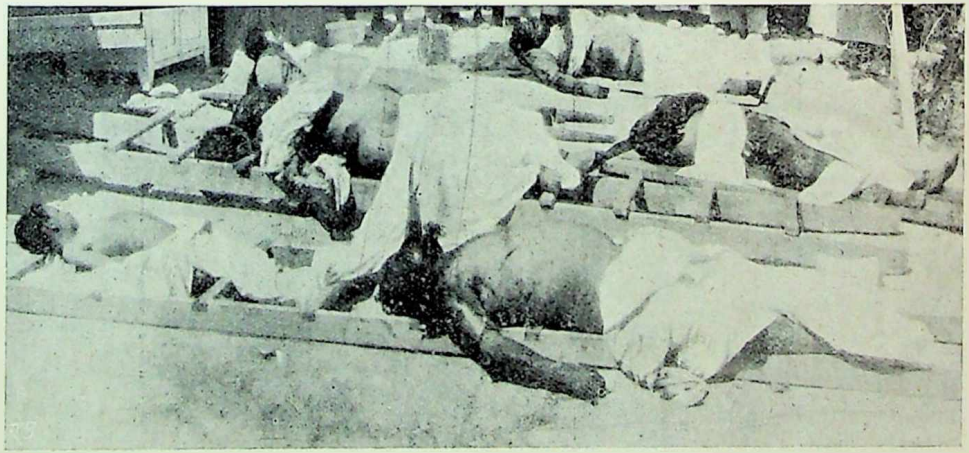

יצחק מאמי, בן 45 Itzchak Maman, Age 45

עוה"ד מאיר טולידאנו Adv. Meir Toledano, 30

קדושי צפת לפני הקבורה

Victims of Safed before the Burial

די צפת'ער קרושים בארין באראבען

מלמעלה למטה (פון אויבען אראב): העורך־רין מאיר סולידאנו, הרב ישמעאל הכהן, אלישע קליערס מטבריה; יצחק ממאן, מאיר בהן, הילד מזרחי.

From above down: Advocate Meir Toledano; Rabbi Ismael Hacohen; Elisha Kliers from Tiberias; Izchak Maman; Meir Cohen; The Child Mizrachi.

פצועי בית־היתומים בצפת

פאדוואונדעטע יתומים פון יתומים־הויז אין צפת

Wounded Orphans of the Safed Orphanage

מימין לשמאל: עומד: [illegible]שטעהען): יעקב יוסף גוטבעטער; בן־ציון צייזלר; אלעזר כהן; דוד פרייליכמאן; (זיצנדיג, זיצען): שמואל גרינשטיין, מנהל־משנה (וויצע־דירעקטאר); רעכטס צו לינקס: אברהם כהן; ר' אליהו גוטבעטער, מנהל (דירעקטאר); יוסף טויסטער; חיים כהן; אליעזר ברוי; מאיר מזרחי (אביו נרצח, זין פאטער דער־הרג'עט).

Left to Right: Standing: David Freilichman; Elazar Cohen; Benzion Zeidler; Jacob Joseph Gutbetter; Sitting: Joseph Toister; Rabbi Eliahu Gutbetter, Manager; Abraham Cohen; Samuel Grinstein, Ass. Manager; Meir Mizrachi [His Father killed]; Eliezer Brun; Haim Cohen.

From the Wounded in Safed

מפצועי צפת

Shoshana Eyhriat שושנה אפריאת

כון די פארוואונדעטע אין צפת

Wounded in Ein-Zeitim

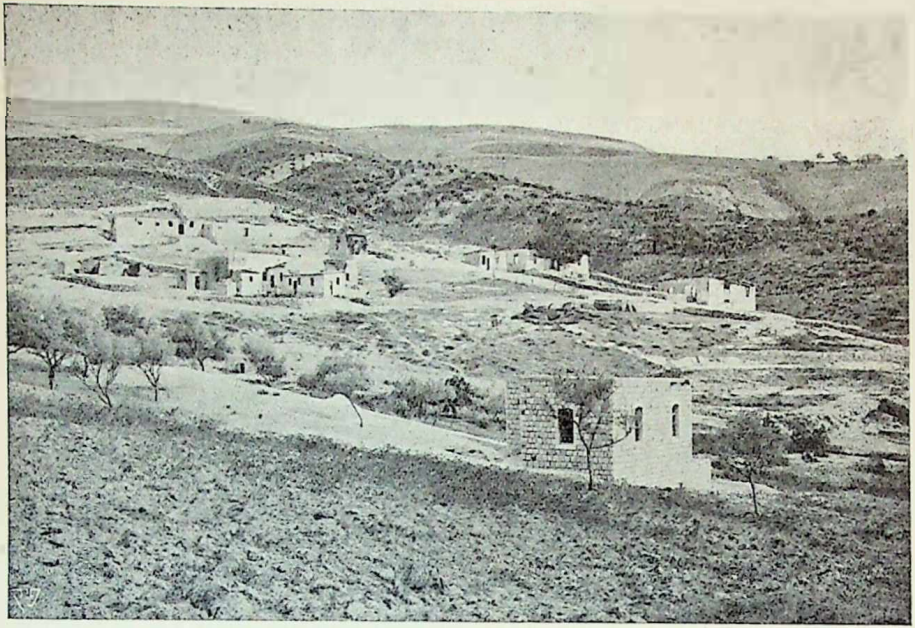
פצוע בעיו־זיתים

Samuel Pinkus שמואל פינקוס

פארוואונדעט אין עין־זיתים

המושבה השרופה עין־זיתים על יד צפת

שלשה קרושים
במושבה זו

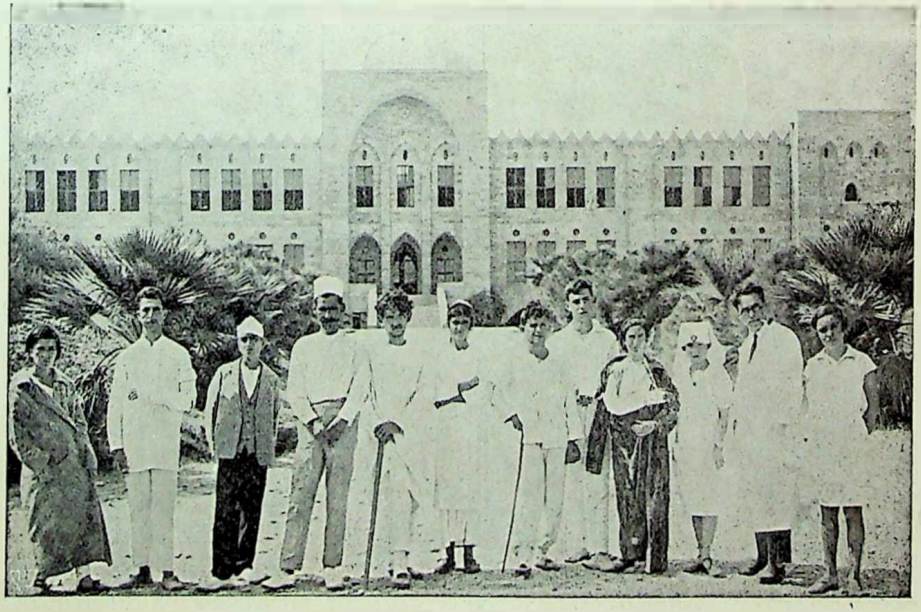
דריי קרושים
אין דער קאלאניע

Three Victims
in this Place

די פארברענטע קאלאניע עין־זיתים ביי צפת
The Burned Colony Ein-Zeitim near Safed

התכניון בתור בית חולים זמני

The Technical High School as a Hospital דער טעכניקום אלס צייטווייליגער שפיטאל

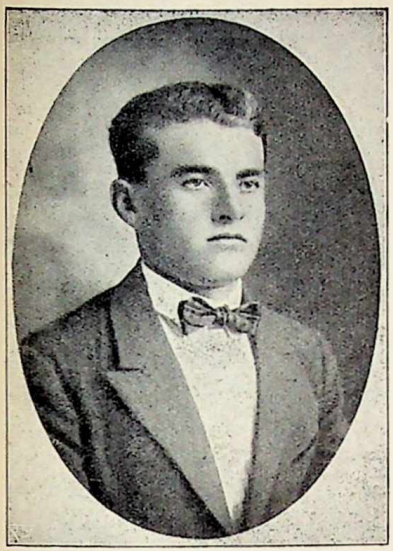
פצועים מצפת ומהיפה

Wounded from Safed and Haifa פֿאַרוואונדעטע פֿון צפת און חיפה

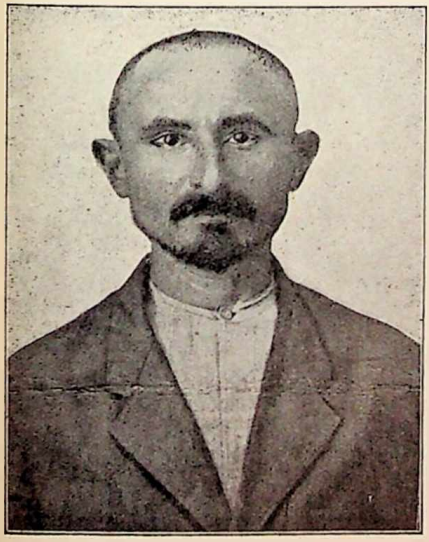
קדושי חיפה

קדושים פון חיפה

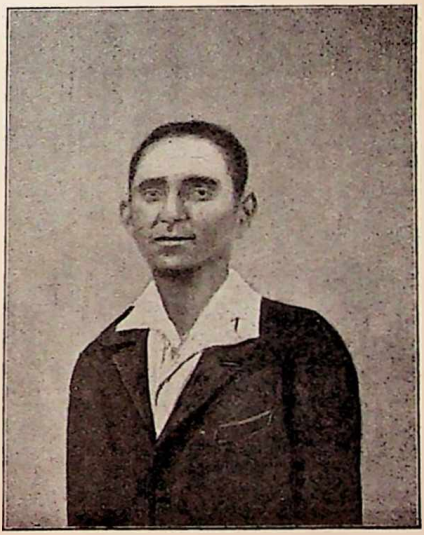
VICTIMS IN HAIFA

Moshe Roitman, Age 29 משה רויטמאן, בן

Abraham Motel, Age 45 אברהם מאטיל, בן

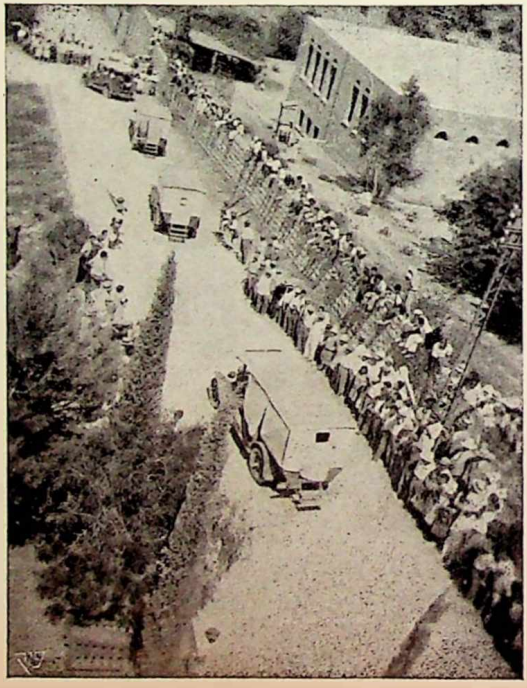
David Wisel, Age 22 דוד ויזל, בן

Israel Granbar, Age 18 ישראל גרויהאר, בן

Jtzchak Pat, Age 20 יצחק פאט, בן

די לויה פון די
חיפה'ער קדושים

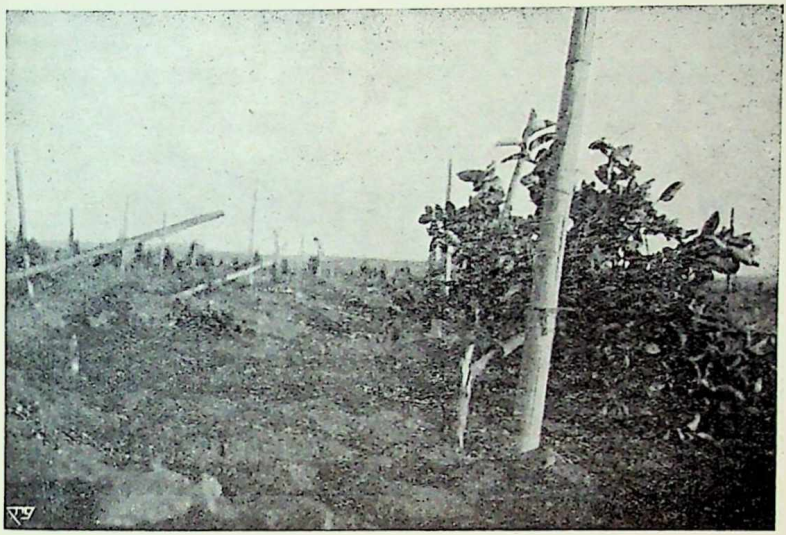
The Funeral of the
Haifa Victims

הלוית
הקדושים
בחיפה

החורבן בפרדס אפרים כץ על יד חיפה

דער חורבן אין פרדס אפרים כץ ביי חיפה

The Destruction in Katz's Plantation near Haifa

תפוזים — כאראנצען — Oranges

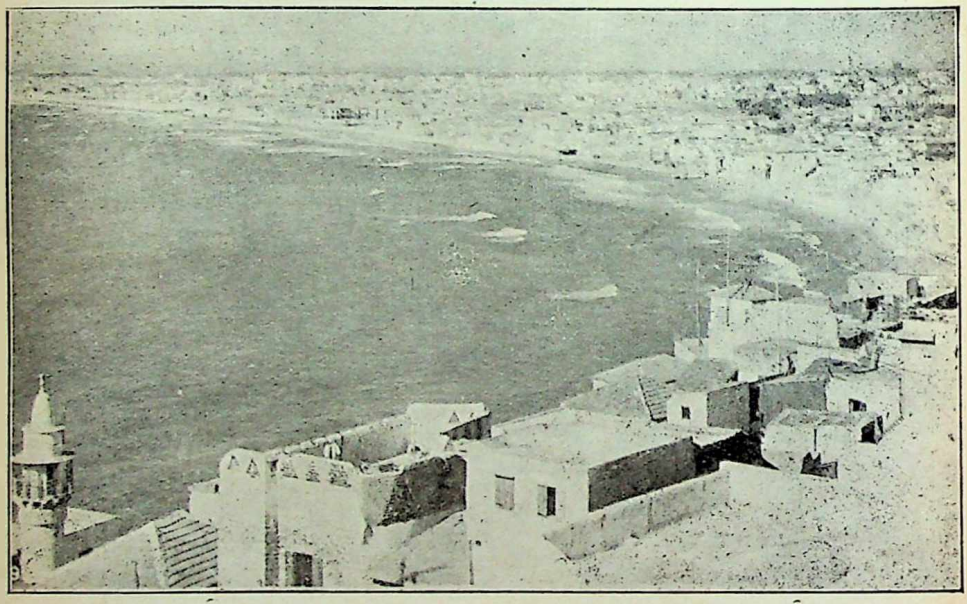

בננות — באנאנעס — Bananas

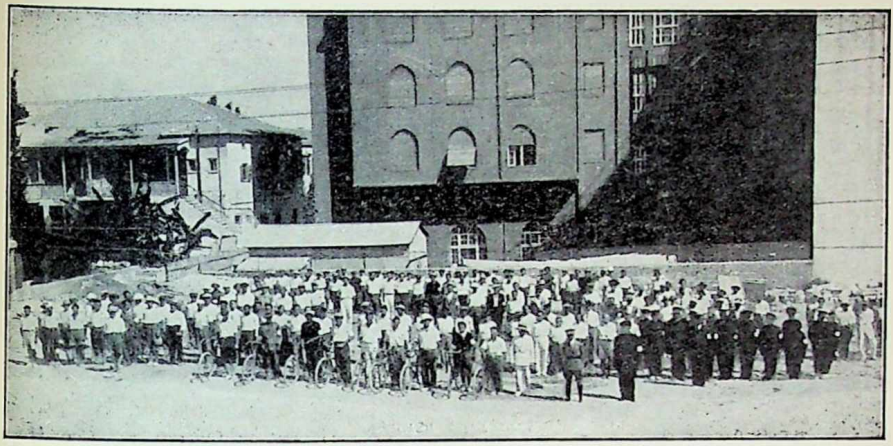

תל־אביב—יפו

TEL-AVIV – JAFFA

יפו ותל־אביב מקושרות... יפו און תל־אביב צוזאמענגענאמען... Jaffa and Tel-Aviv: Close Neighbours

ההגנה הרשמית בתל־אביב
(שתי תמונות)

The Officially Approved «Haganah» of Tel-Aviv
(Two Pictures)

די אפיציעל־אנערקענטע זעלבסטשוץ פון תל־אביב
(צוויי בילדער)

קדושי תל־אביב

תל־אביב'ער קדושים

VICTIMS IN TEL-AVIV

בנימין גולדברג, בן 24 Benjamin Goldberg, Age 24

יוסף ברקוביץ, 30 Joseph Bercovitz, 30

אייזיק פיינגולד, בן 52 Aizik Feingold, Age 52

מקדושי תל-אביב

From the Tel-Aviv Victims

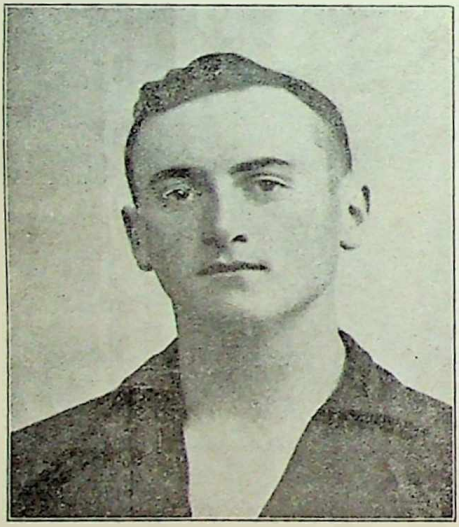
פון די תל־אביב׳ער קרושים

Moshe Harari, Age 42 משה הררי, בן

הלוית קדושי תל־אביב

The Funeral of the Tel-Aviv Victims — די לויה פון די תל־אביב'ער קרושים

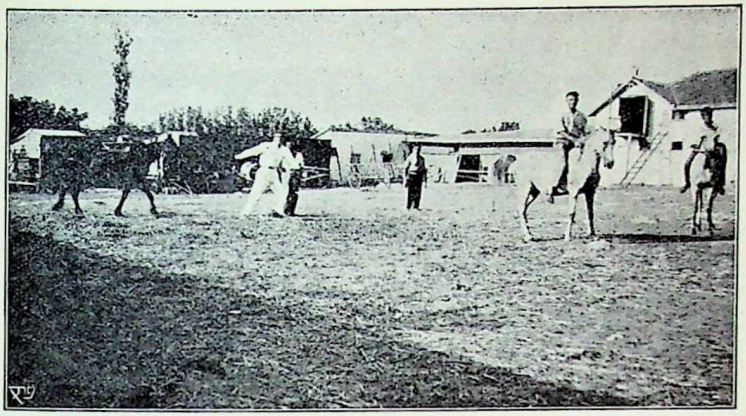

Simcha Chiukis, Age 22 — שמחה היינקיס, בן 22

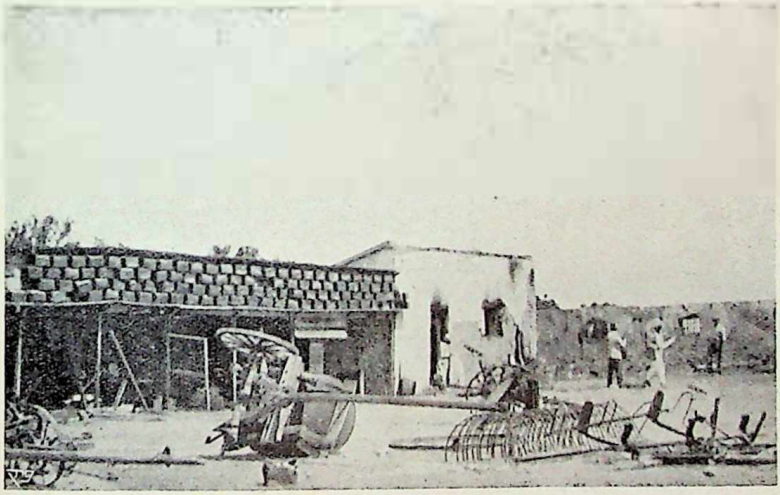
גבור המשפט היפואי המפורסם

דער העלד פונ'ם באריהמטען יפו'ער פראצעס

The Hero of thé Famous Jaffa Case

Before the Attack פֿאַרן חורבן לפני החורבן

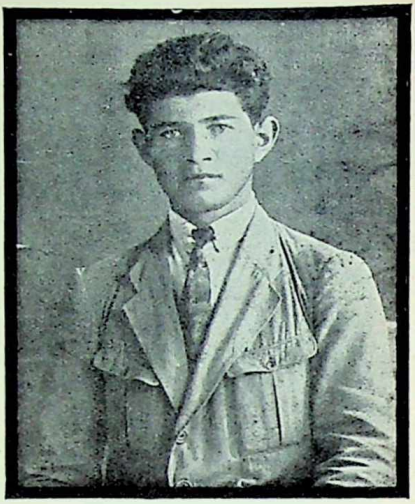

After the Attack נאָכן חורבן אחרי החורבן

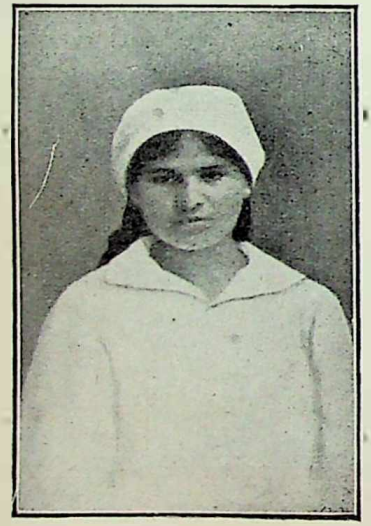
הגבור מחולדה

דער העלד פון חולדה

THE HERO OF HULDA

אפרים צ׳יזיק, בן 40 Ephraim Tzishik, Age 40

שרה צ׳יזיק Sara Tzishik

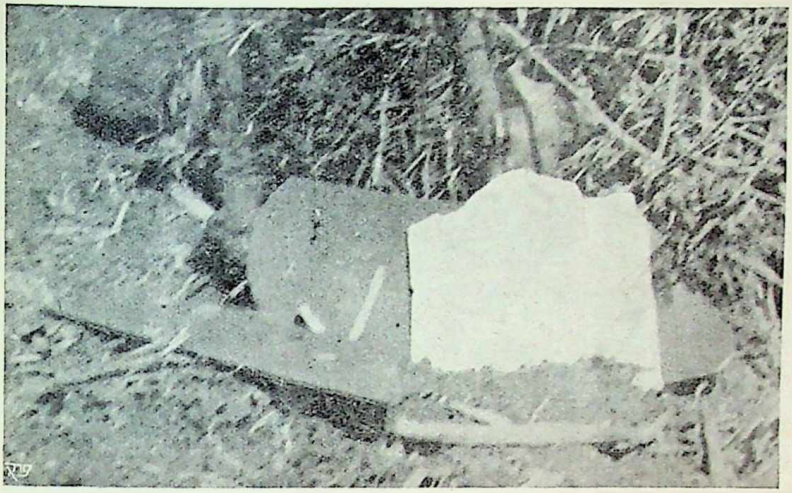
אחותו, נפלה בשנת תר״פ בתל־חי

זיין שוועסטער, איז געפאלען אין 1920 אין תל־חי

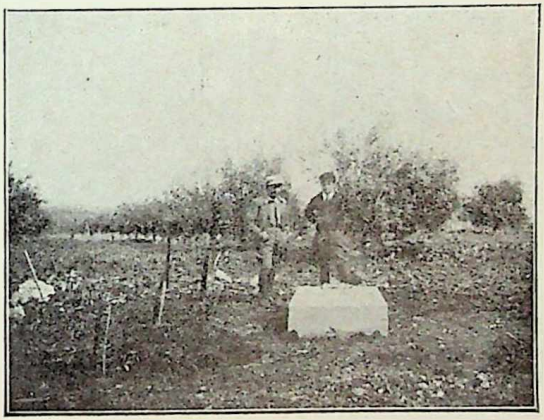
His Sister, fallen in 1920 in Tel-Hai

על קבר הגבור מחולדה

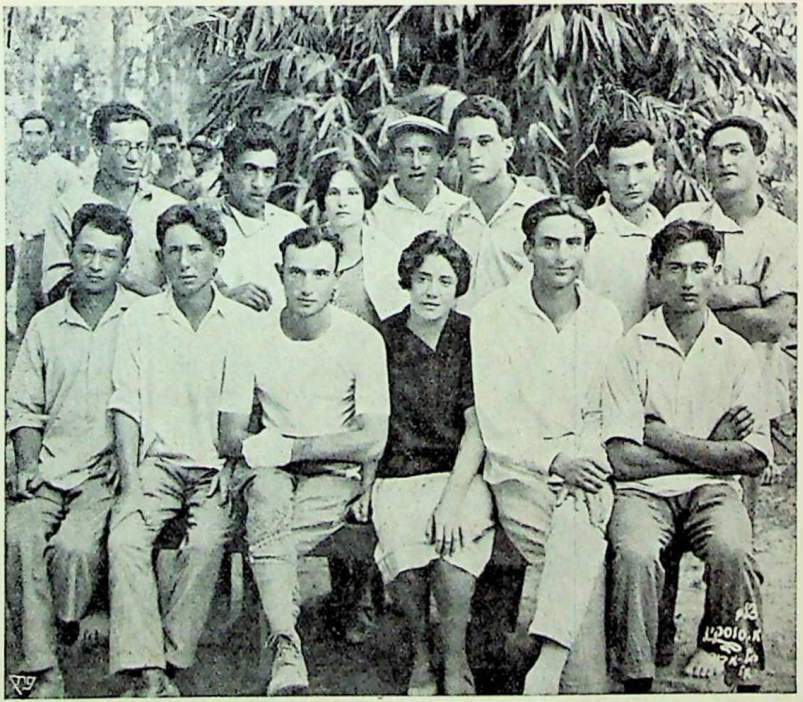
אויפ'ן קבר כונ'ם חולדה'ער העלד On the Tomb of the Hulda Hero

המצבה הזמנית די צייטווייליגע טצבה The Temporary Tombstone

אחיו של אפרים על קברו די ברידער טשוטשק אויפ'ן קבר פון זייער ברודער אפרים Ephraim's Brothers at his Tomb

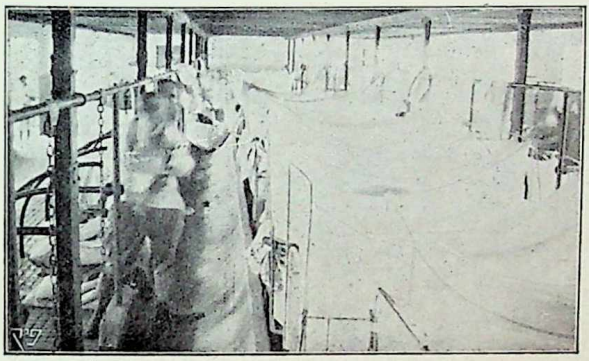

The «Haganas» from Hulda מגיני חולדה די פארטיידיגער פון חולדה

העמק ניצל

דער עמק יזרעאל איז געראטעוועט געווארען

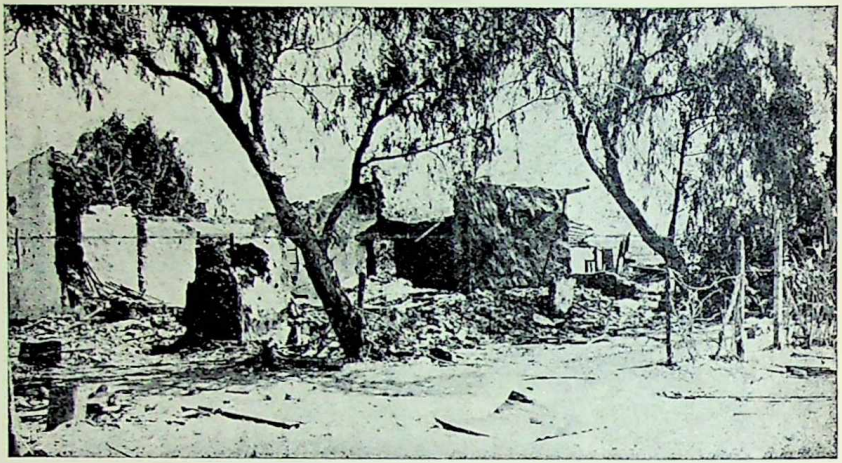
THE VALE OF JEZREEL SAVED

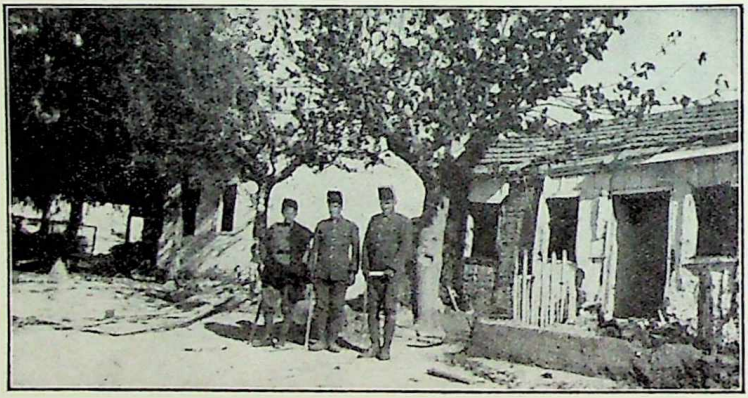
על ילדי עין־חרוד שמרו ברפת הבטוחה

עין-חרוד׳ער קינדער זענען געהאלפען געווארען אין דער גיזיכערטער שפאהל

The Children of En-Harod found Refuge in the Safe Stable

מראה כללי אחרי החורבן
אלגעמיין בילד נאָכן חורבן General View after the Attack

השמירה בבאר־טוביה אחרי החורבן
די שמירה אין באר־טוביה נאָכ'ן חורבן The Guard in Be'er-Towya after the Attack

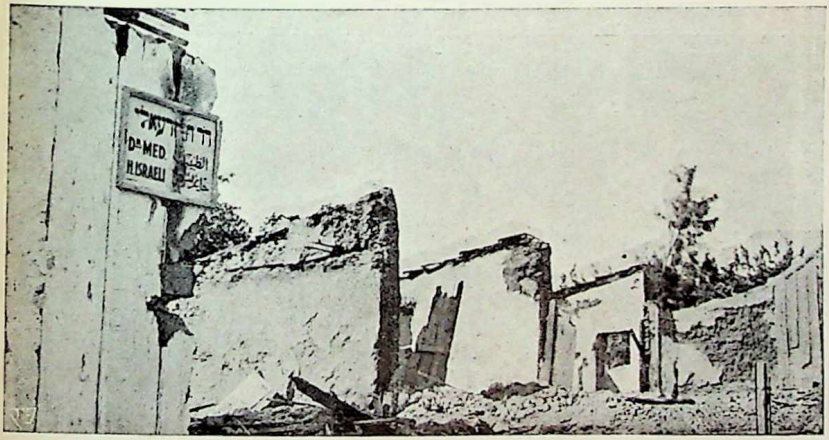
ד"ר חיים יזרעאלי

רופא המושבה
באר־טוביה
שנהרג

דער גע'הרג'עטער
קאלאניע־ראקטאר
פון באר־טוביה

The Killed Physician of Be'er-Tuwya Dr. Haim Israeli

הבית ההרוס של רופא המושבה
The destroyed home of Dr. Israeli דאם צושפּערטע הויז פון קאלאניע־דאקטאר

די קאלאניסטען פון באר-טוביה אלס היימלאזע אין רחובות

The Farmers of Be'er-Tuwya as Refugees in Rehobot

המושב הר־טוב בוער...

The Colony Hartuw Burning... ...די קאלאניע הר־טוב ברענט

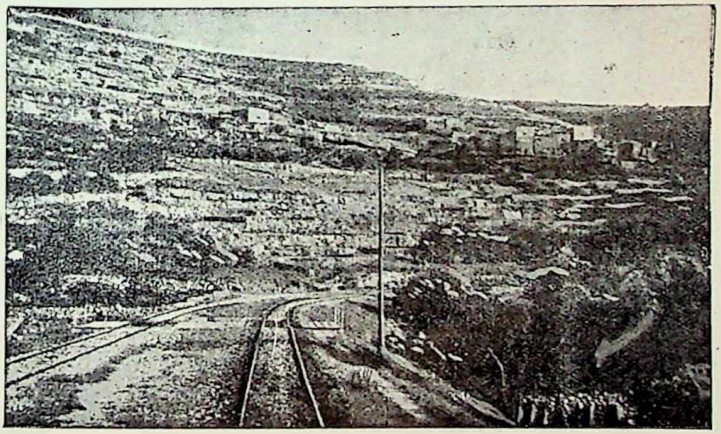

The Farmers of Hartuw as Refugees in Tel-Aviv די קאלאניסטען פון הר-טוב אלס היימלאוע אין תל-אביב

כפר־אוריה החרבה

The Destroyed Colony Kfar-Urieh — די חרוב-געמאכטע קאלאניע כפר-אוריה

הר־טוב וכפר־אוריה אינן רחוקות מקו מסלת־הברזל העולה ירושלימה

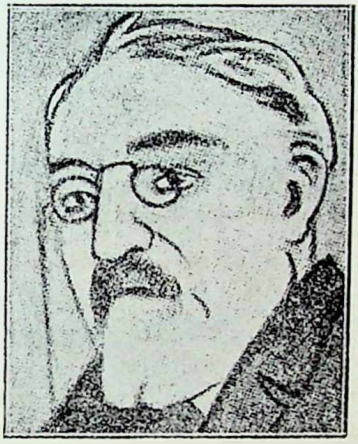
הר־טוב און כפר-אוריה ליגען נעבען אויזעבאהן-ווען קיין ירושלים

Hartuw and Kfar-Urich are near the railroad leading to Jerusalem

חקירות, ועדות

אויספארשוגגעו, קאמיסיעס

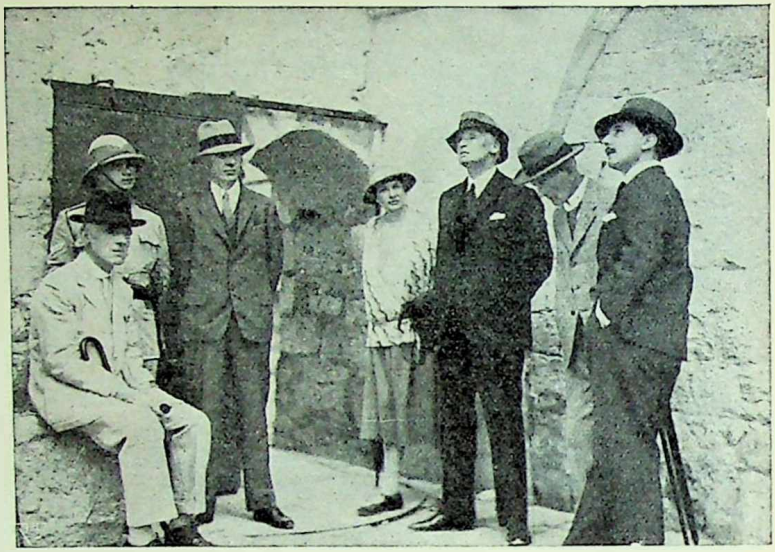
Inquiries, Commissions

מיניסטר המושבות הלורד פַּסְפִילד (סידני וועב)
קאלאניעס-מיניסטער לארד פאספילד (סידנעי וועב)
The Colonial Secretary Lord Passfield (Sidney Webb)

ועדת החקירה של סיר וולטר שאו

HE SHAW INQUIRY COMMISSION אויספארשונגס־קאמיסיע פון שאו

מימין לשמאל: קסט (בתור נלוה); סיר ון. שאו היושב; סיר ה. בעטרטון, שטרצי; הלירי בעטרטון; הופקין מוריס, ליבראל; שוסר; הרי סנעל, ממשלת העבודה.

סון רעכטס צו לינקס: קאסט (אלס באגלייטער); סער וו. שאו, פארזיצער; בער ה. בעטערסאן, קאנסערוואטאר; לייבי בעטערסאן; האפקין מארים, ליבעראל; הענרי סנעל, ארבייטער־פארטיי.

Left to right: Harry Snell, M.P., Labour; Policeman; Hopkin Morris, M.P., Liberal; Lady Betterton; Sir Henry Betterton, M.P., Conservative; Sir Walter Shaw, President; Cust (as Attendant).

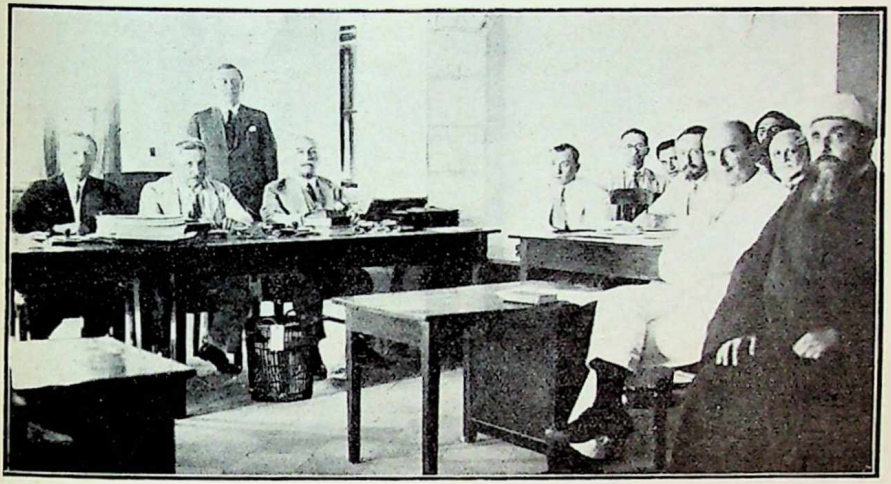

קבלת פנים לועדת החקירה ביפו — די קאמיסיע ווערט ערווארטם אין יפו

Commission awaited in Jaffa; The Arab receptions were often crowded gatherings

ועדת הכותל המערבי

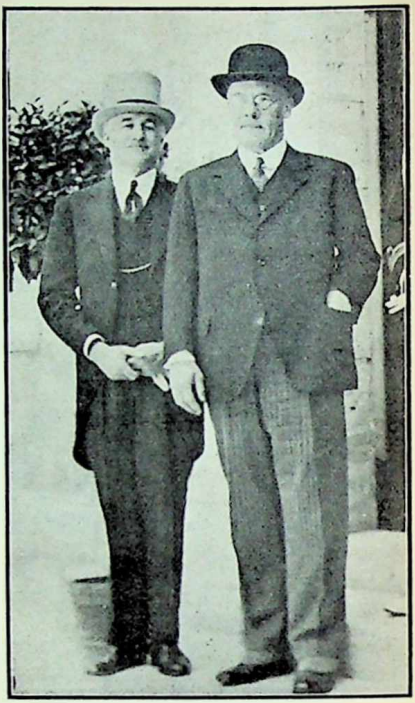
WAILING WALL COMMISSION — די כותל־מערבי־קאמיסיע

משמאל לימין: ברדה (שופט משויצריה), לופגרין (מי שהיה מיניסטר בשודיה, יו"ר), סאהלין (שודיה, המזכיר), וואן־קמפן (הולנדיה); הסטינוגרפיסט הרשמי; הצד היהודי: בן־צבי, בן־שמש, ד"ר אליאש, בר־אדון, דוד ילין; המתורגמן העברי הרשמי י. עבאדי; הרב עוזיאל (בתור עד).

פון לינקס צו רעכטס: בארדע (ריכטער, שווייץ), לאפגרען (געוועזענער מיניסטער, שוועדען, פרעזידענט), סאהלין (שוועדען, סעקרעטאר), וואן־קעמפען (האלאנד); אפיציעלער סטענאגראפיסט; רער אידישער צד: בן־צבי, בן־שמש, ד"ר עליאש, בר־אדון, רוב יעלין; אפיציעלער העברעאישער איבערזעצער י. אבארי; הרב עוזיאל (אלס עדות).

Left to right: Barde (Switzerland), Lofgren (Sweden, President), Sahlin (Sweden, Secretary), Van-Kempen (Holland); Official Stenographer; The Jewish Side: Benzwi, Benshemesh, Dr. Eliash, Baradon, David Yelin; Official Hebrew Translator I. Abadi; Rabbi Uziel (as a Witness).

סיר ג'והן הופ סימפסון
(ימין)
יחד עם הנציב העליון

סער דזשאהן האפ סימפסאן
(רעכטס)
צוואמען מיטן נציב העליון

Sir John Hope Simpson
(right)
together with the
High Commissioner

מר סטריקלאנד,
מומחה לקואופרציה

מיסטער סטריקלאנד
קאָאָפּעראַציע-ספּעציאַליסט

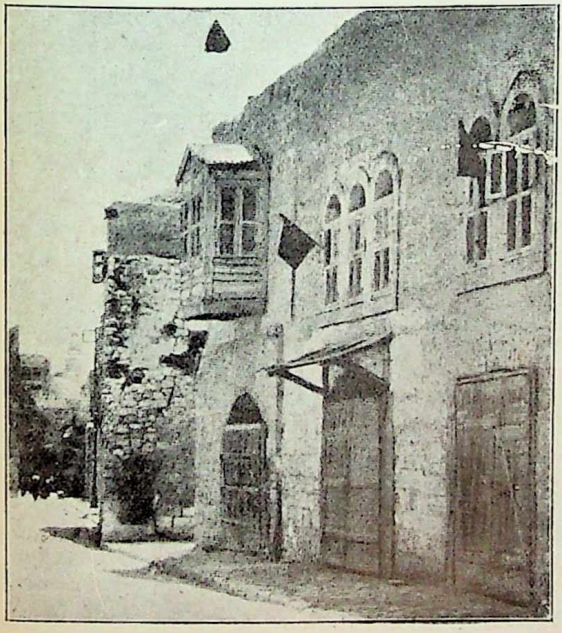
Mr. C. F. STRICKLAND
Expert for Co-operation

השיכים
עושי ה«זיכר»
על יד הכותל

די «זיכר»-מאכער
ביים כותל

THE
PERFORMERS
OF THE "ZIKR" AT
THE
WAILING WALL

שביתות ערביות על-ידי
חנויות סגורות ודגלים
שחורים אינן חידוש

אראבישע סטרייקען דורך
פארמאכטע געוועלבער און
שווארצע פעהנער זענען נישט
קיין נייעס

PROTEST STRIKES
THROUGH CLOSED
SHOPS AND BLACK
FLAGS ARE AN OLD
ARAB EXPEDIENT.

לא כל השיכים הערבים התחברו למסיתים: שיך שאבר אבו־קישק ואחיו יחד עם ה' אברהם שפירא בזמן שמחת־חתונה משותפת בספטמבר 1929.

ניט אלע אראבישע שייכעס זענען כיפ־נעצוינגען געווארען פון די העצער: שייך שאקר אבו־קישעק און זיין ברודער צוזאמען מיט ה' אברהם שפירא בשעת א התונה־מאהלציים אין סעפטעמבער 1929.

Not all Arab Sheikhs were joint Anti-Jewish Agitation; Sheikh Abou-Kishek and his Brother together with Mr. Abraham Shapiro during a common wedding feast, September 1929.

גבור המשפט היפואי המפורסם

דער העלד פון׳ם באריהמטען יפו׳ער פראצעס

THE HERO OF THE FAMOUS JAFFA CASE

(ראה גם חינקיס, עמוד 131)
(זעה אויך חינקיס, זייט 131)
(See also Chinkis, page 131)

יוסף אורפאלי, בן 32 Joseph Urfali, Age 32

הוספות

תמונות של קדושים
שנתקבלו בשעת חתימת
הספר הנוכחי

בילדער פון קדושים וואס זענען
דערהאלטען געווארען בשעת׳ן
שליסען דעם אלבום

ADDITIONS

PICTURES OF VICTIMS, RECEIVED
AT TIME OF CLOSING THIS ALBUM

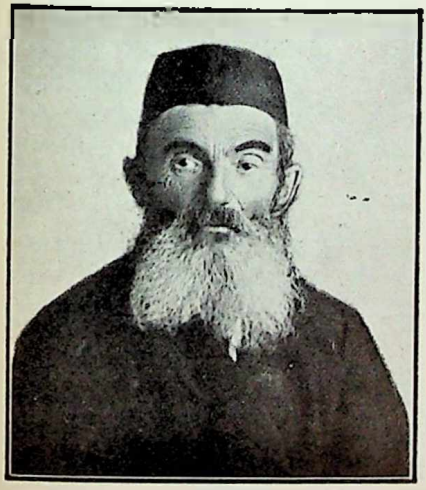
מקדושי מוצא MOTZA VICTIM

ד׳ דניאל גלצר, בן 60 .A Daniel Glatzer,

מקדושי תל־אביב

TEL-AVIV VICTIM

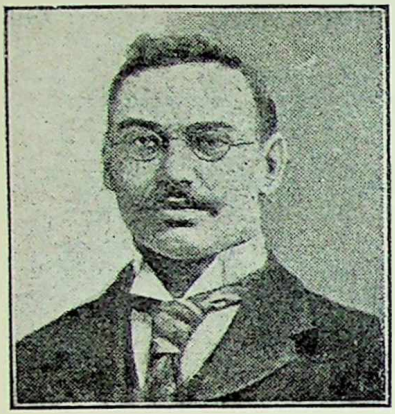

ד׳ ברוך רוזין, בן 61 .A Baruch Roisin,

מקדושי ירושלים

פון די ירושלימ'ער קדושים

SOME OF JERUSALEM VICTIMS

הרולד מ. ווינר, בן 55 .Harold M. Wiener, A

דוד וילנאי, בן 22 .David Vilnai, A

אינג. אליהו רייטן, בן 28 .Ing. E. Raitan, A

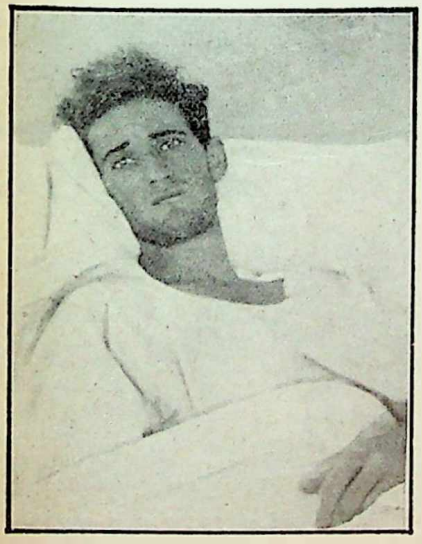

Menachem Savlani, A. 24 מנחם סבלני, בן

מקדושי ירושלים

פון די ירושלימ'ער קדושים

JERUSALEM VICTIMS

Haim Birnbaum, A. 25 חיים בירנבוים, בן

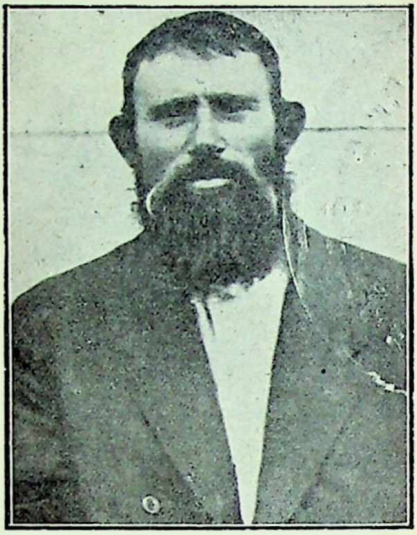

Moshe Koshak, A. 38 משה קושאק, בן

מקדושי ירושלים

פון די ירושלימ'ער קדושים

JERUSALEM VICTIMS

מרדכי בן־מנשה, בן 41 .Mordchai Benmenashe, A

חנה צוויניה־שוילי, בת 23
Hana Zvenya-Shvili, A. 23

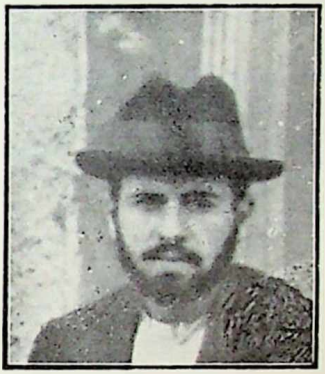
שלום צוויניה־שוילי, בן 30
Shalom Zvenya-Shvili, A. 30

מקדושי ירושלים

JERUSALEM VICTIMS פון די ירושלימ'ער קדושים

יצחק בן־שמעון, בן 20
Izhak Benshimon, Age 20

יעקב אלבוחיר, בן 30
Jacob Alboher, Age 30

מקדושי חברון

אלתר פאלאצ'י, בן 25
Alter Palatzi, Age 25

פון די חברונ'ער קדושים

HEBRON VICTIM

מקדושי חברון

פון די חברון'ער קדושים

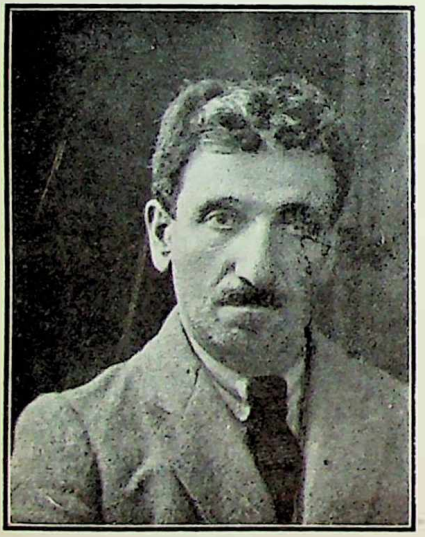
HEBRON VICTIMS

רבניח קלרה חסון, בת Clara Hasson, Age 55

פריל דובניקוב, בת Perl Dubnikov, A. 51

חיים אליעזר דובניקוב, בן H. E. Dubnikov, A. 53

[בעל ואשתו; מאן אין ווייב; Husband & Wife]

מקדושי חברוז

פון די חברונ׳ער קדושים

SOME OF THE HEBRON VICTIMS

Lea Grodzinsky, Age 24 לאה גרודזינסקי, בת
[to page 98 לעמוד

Esther Gershon, A. 22 אסתר גרשון, בת
[אם ובת חורגות; שטיף-מומער און שטיף-פאטטער; Step-mother & Step-daughter]

Ora Gershon, A. 35 אורה גרשון, בת

מקדושי חברוז

פון די חברונ'ער קדושים

SOME OF THE HEBRON VICTIMS

הרב בצלאל סעמעריק, בן 67
Rabbi Bezalel Semerik, A. 67

אריה לייב חייכל, בן 19 Arieh-Leib Chaichel, A. 19

שמעון כהן, בן 20 Shimon Cohen, A. 20

מקדושי צפת

פון די צפת'ער קדושים

SOME OF THE SAFED VICTIMS

שיינדל גאלדצווייג, בת 70
Sheindel Goldzweig, Age 70

לולו פרגיון, בת 70 Lula Faragoun, Age 70

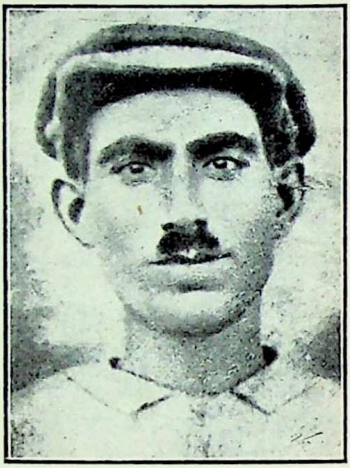

מזל כהן, בת 60 Masal Coben, Age 60

קדושים שנפלו אחרי המאורעות

קדושים געפאלענע נאך די אונרוהען

VICTIMS AFTER THE DISTURBANCES

שלום אלישע, בן 44 Shalom Elisha Æ. 44
כפר־ילדים KFAR-YELADIM

פניה בראש, בת 27 Fania Badash, Æ. 27
כרכור KARKUR

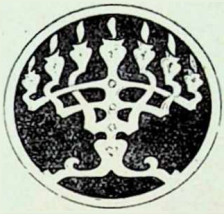
אחד הפצועים
החשובים ביותר
אחרי המאורעות

נורמן בנטביטש
יועץ המשפטים באי"י

איינער פון די וויכטיגסטע
פארוואונדעטע נאך דער
מהומה

נארמאן בענטוויטש
יוסטיץ־סעקרעטאר

Norman Bentwich, Attorney General of Palestine
One of the Most Important Men Wounded after the Disturbances

דבר אל הקורא

האלבום המוגש בזה לידי הקורא הוא אלבום היגון והששון של חיינו בארץ ישראל.

כפי שאפשר לשפוט מתוכן הפרקים והתמונות מטרתו העיקרית של האלבום הזה היא: להביא לידי גלוי את מאורעות אב תרפ"ט; לספר בתמונות בולטות בפני כל העולם לפחות חלק מכל הזועות שעברו עלינו; להבליט לפחות מקצת מן המקצת מן העוז והגבורה שהראתה ההגנה שלנו בהופעותיה השונות; להציב יד ושם למאה ושלשים קדושינו, המעונים וההרוגים; להעמיד מצבת־זכרון־ותהא זאת מצבה סטנה־לכל אותן מאות הטרגדיות, שאסון אב הביא לנו.

אבל לא יכולנו לתת רק את התמונות של המאורעות ואת תמונות הקדושים, ולצאת בזה ידי חובתנו. לוא עשינו ככה היינו מקבלים רק חלק מהציור השלם, בלי שום קשר מלפניו ומלאחריו. אנחנו מביאים את הקורא לאט־לאט, על־ידי ידיעות ותמונות, ובעיקר על־ידי תמונות, עד ימי הזועה, מראים לו את הסמיכות שבין ההתקפה ובין העלילות שקדמו לה, מראים בעליל את הקשר שקשרו עלינו, ואחרי שעוברים אנו את ימי הזועה עצמם באים אנו ל"חקירות" ועדות' וכו' וכו'. אנחנו מתחילים בשתי תמונות "מקריות" (עמוד 9) ועוברים בהדרגה להצהרת בלפור. כמה תמונות מחיי הגדוד העברי, תמונות פוליטיות אחדות, תמונות אחדות משל הראשונים, משל חלוצים וחלוצות, מביאות אותנו לתקופת העבודה רבת־האחריות של עשר־אחת־עשרה השנים האחרונות. "דרך שער צר..." אנו באים ומסתכלים בפני ממשלות הארץ ובפני באי־כחנו ובאי־כח מתנגדינו. אנו רוצים להראות כאן, שלמרות כל המכשולים והמניעות גברו המרץ ורוח החלוציות של בחירי ישראל, ועלה בידם לפעול גדולות ונצורות. בדפים מעטים הננו מביאים "משהו", דוגמאות, מענפי־חיים שונים. לוא רצינו לתת כאן יותר מ"משהו" היינו יכולים למלאות אלבום גדול בכמותו פי עשר מאלבום זה, אבל דבר זה לא נכנס הפעם לתפקידנו.

במחלקה "ירושלים", הר־הבית, כותל־מערבי" הננו נגשים יותר קרוב ל"ימים ההם". הקורא הנבון יתעכב בטח בכוונה תחילה על המחלקה הזאת.

במחלקה הראשית, המחלקה המעציבה "אב תרפ"ט", המסודרת לפי הערים והמושבות שעליהן עברה כוס התרעלה, השתדלנו לתת את כל

החומר שנמצא בעין, מהפצועים שמנו את לבנו ביחוד לפצועים קשה, אבל בתשומת לב מיוחדת השתדלנו למצוא את תמונות הקדושים, ובאמת עלה בידינו למצוא כמעט תשעים אחוז מתמונותיהם של הקדושים (המספר 115 מ־130). על פי רוב חסרות תמונותיהם של אנשים שלא הצטלמו אף פעם בחייהם־אם מתוך אדיקות מופרזת או מתוך עניות מדוכאת. רק תמונות אחדות לא יכולנו להשיג עד חתימת האלבום, ולא באשמתנו. לדאבוננו התיחסו אלינו ולעבודתנו אנשים מבני משפחותיהם של קדושים אחדים בקלות ראש מאין כמוה, וזה הפריע לנו, אך למרות כל זאת עלה בידינו, כפי שהננו בטוחים, לרכז את המקסימום של תמונות ועובדות־החיים הנוגעות לקדושינו.

בדבר הבחירה הטכנית של תמונות הקדושים יש לנו עוד להגיד דבר־מה: השתדלנו ככל האפשר לתת את תמונותיהם כפי שהיו בחייהם, על פי רוב משנות חייהם האחרונות. רק במקרים אחדים הננו נותנים את צלומי הקדושים לאחר שנהרגו. בקולקציה שלנו היו לנו תמונות של קדושים, שרופים ורצוצים, ששערות ראשו של המסתכל בהן תסמרנה. לא יכולנו להביא בדפוס תמונות כגון אלו מאחר שתעודת האלבום הזה היא להיות ספרו של כל בית ובית יהודי. ספר שזקן וצעיר יקרא ויעיין בו. התמונות הנוראות הן חשובות מאד־מאד, אבל לנו אסור היה להביא תמונות כאלה, שבהן נשחת צלם־אלקים של קדושינו ויקירינו בידי מרצחים ארורים...

הטקסט הבא אחרי זה הוא מועט המחזיק את המרובה. העיקר היה אצלנו האלבום, והטקסט צריך לשמש עזר לתמונות. אבל על פי הרוב הטקסט הוא בעל תוכן הראוי למלא מקומם של מאמרים שלמים וגדולים.

קראנו לאלבום זה בשם «מלחמה ושלום בארץ־ישראל»... אמנם, היה כאן ה«שלום» לפני ה«מלחמה», אולם הבה נקוה שהשלום יתבצר עכשו אחרי המלחמה...

•

עורך האלבום מוצא לו לחובה להביע בזה את תודתו הלבבית לכל הידידים, שעזרו לו באוסף התמונות והחומר. לעתים תכופות קשורה היתה עבודתם בהרבה אי־נעימות, אלא שעשו את זה מתוך מסירות לענין. אלה הם הארונים: חיים דוד וילהלם, מאיר לנדוי ואחרים (ירושלים), יוסף פרלמן (חיפה), אלכסנדר סלפל, אהרון סופר (צפת), יהודה שמשי (תל־אביב).

חוץ מזה מודה העורך לצלמים בעלי המקצוע, האדונים: ברלאנד, ארושקס ואחרים (ירושלים), סוסקין, משה קפלנסקי (תל־אביב), לוריא (צפת), רינדמן (חיפה) בעד תמונות המאורעות שהמציאו בשביל אלבום זה.

•

הסימן • על יד התאריך פרושו „נולד".

באורים

מחלום למציאות

לעמוד התעניינותה של אנגליה בארץ־
9 ישראל התחילה לא מתמול. במשך המאה התשע־עשרה קשרו המעולים שבבני אנגליה את עתידו של עם ישראל בת־קומתה של מדינת היהודים. ורבים מהם גם תכנו תכניות מסוימות בדבר הקמת ממלכה יהודית בארץ הר־נ־ך. די לנו להזכיר את שמותיהם של בוקינהים, לורד לינדסיי, לורד שפטסבורי, ג'ורג' אליוט, קונדר ואוליפנט. ואולם הנועז ורב ההשפעה שבהם היה הלורד ביקונספילד, המכונה בנימין דיזראלי. את גאותו על גזעו היהודי הוכיח בתוקף מרובה בספריו «אלרואי» ו«טנקרד». הוא היה המדינאי הגדול ביותר מבין מדינאי אנגליה, והוא שהפריח את הסיסמה הקלסית: «רק העמים הדורשים טוב לישראל עולים בסולם ההצלחה!»...

ואכן, על נבונותם של דברי דיזראלי אפשר לדון מהקורות בספרד, רוסיה, ואף קודם לכן: מדברי ימי רומא העצומה. מה נשאר מידה החזקה של רומא בארץ ישראל? רק תורבות. הורדוס בנה את העיר קסריה לפאר בה את שמו של אבגוסטוס קיסר והיא היתה עיר מעוז לכל סרדיוסי רומא, אשר זממו להביא עד דכא את עם ישראל ודתו. ואולם מי גבר על מי? חורבות קסריה משמשות «מנא תקל» כנגד כל המתנכלים לדכא את ישראל בארצו.

לעמוד סיר משה מונטפיורי, יהודי נלהב
10 וגדול השתדלנים במאה התשע־עשרה, בהיותו גם פטריוט אנגלי נאמן, נוהר, אמנם, מלהביע במפורש את שאיפותיו המדיניות, ואולם הוא לא הזניח כל הזדמנות שאפשר היה להטות בה את תשומת־לבם של רבי השלטון האנגלי אל ענייני א"י. מבקורו הראשון בא"י, בשנת 1827, ועד מותו היה, בחסותה של אנגליה, האפוטרופוס למעשה על הישוב היהודי בא"י. שבע פעמים בקר את הארץ (בשנות 1827, 38, 49, 55, 57, 66, 75) וכל בקור שלו הביא להישוב תועלת מסוימה: חסרי־ת, רוחנית ומדינאית.

לעמוד הברון אדמונד רוטשילד מהווה דף
11 מזהיר מיוחד בתולדותיו של הישוב הא"י. הנדיב הידוע נחשב בצדק לאבי הישוב החדש. הוא עשה את ההתיישבות החקלאית להגורם הממשי ביותר של בנין הארץ, והוא שהעמיד את רעיון חבת ציון על הקרקע.

לעמוד הרצל! קשה לבטא במלים מועטות
17 את רום ערכו של הכוכב הגדול הזה, אשר האיר בזהרו את שמי ישראל המעוננים. הוא הפך את רעיון חבת ציון למפעל פוליטי רב־הכח. הוא הורה לעם ישראל את תורת הרצון והטיף את הסיסמה: «אם תרצו אין זו אגדה!...» במשך דורות רבים לא קם יחיד גדול כמוהו להשפעה על בני זמנו ועל דברי ימי עמו בעתיד.

הוא אשר הביע את דעתו על אנגליה: «אנגליה הגדולה, אנגליה אם החופש, המושלת על הימים, היא תהיה המעצמה הראשונה, אשר תביט בעין יפה על שאיפותינו». ואכן, הדברים הללו נתאמתו מקץ עשרים שנה.

עוזריו החרוצים ביותר של הרצל היו דוד וולפזון ואוסו ורבורג, ששימשו לאחר כך בנשיאות ההסתדרות הציונית, והתשוב שבידידי רעיונו של הרצל היה נורדוי.

לעמוד נורדוי ליוה את הרצל בכל נצ- 13 חונותיה וכשלונותיה של הציונות המדינית. נורדוי פרסם בכח כשרונו הכביר את והרו ותועלתו של הרעיון הציוני ברחבי העולם היהודי והלא-יהודי. בגורלו נפל לראות בעיניו את פתשגן הכתב של ההצהרה הבלפורית, את הצעדים הראשונים להתנשמותה ואף את תחבולות-הזדון הראשונות, שחבלו כמה משונאינו, על מנת להמעיט את רמותה בעורת הסברות משונות ומאורעות-דמים. עוד בשנת מותו דבר נלהבות במחאתו הנמרצה ואמר בתוך שאר דבריו: «אם כוונותיה של אנגליה בענין מדינת היהודים טובות הן — יקוים בה „מברכך ברוך", ואם לאו — זכרו נא את „מאוררך ארור".*)

נחום סוקולוב וחיים וויצמן עמדו בראש הקבוצה הקטנה, שהכשירה בשנות המלחמה את מתן ההצהרה הבלפורית. (שאר חברי הקבוצה הזאת היו: לורד וולטר רוטשילד, שעל שמו ניתנה ההצהרה; ד"ר גסטר, הרברט סמואל, הרברט בנטביץ, סקר, קובן, וג'מס רוטשילד). רק לאחר זמן בא מנחם אוסישקין מרוסיה, ואולם הוא השתתף במשלחת היהודית ההיסטורית שהופיעה בפני «מועצת החמשה» של ועידת השלום בפריז (בפברואר 1919) ולאחר כך עמד בראש ועד הצירים בירושלים. (תמונותיהם של סוקולוב, וויצמן ואוסישקין רשומות בידי צייר בערך בתקופה ההיא).

לעמוד לורד ארטור ג'מס בלפור, מילוי- 14 סוף ומדינאי שמרני, היה מיניסטר החוץ באנגליה בשנות המלחמה. והוא שזכה לקנות לו אל-מות בדברי ימי ישראל בזכות ההצהרה המפורסמה.

הטופס המקורי של ההצהרה הוארת מצולם באלבום, וזהו כלשונו:

הכרזת בלפור
(בתרגומו של אחד העם)
לשכת העניינים החיצוניים
2 בנובמבר 1917

לורד רוטשילד יקירי!

בעונג רב הנני מוסר לך בשם ממשלת הוד מלכותו גלוי דעת זה שלמטה על דבר התיחסותה כרצון אל השאיפות הציוניות של היהודים — אשר הוצע לפני ועד הממשלה ונתאשר על ידו.

«ממשלת הוד מלכותו מביטה בעין יפה על יסוד בית לאומי לעם ישראל בארץ ישראל, ובמיטב כחותיה תתאמץ להקל השגת המטרה הזאת. אך כתנאי שלא יעשה שום דבר העלול להזיק לזכויותיהן האזרחיות והדתיות של הכנסיות הבלתי יהודיות אשר בארץ ישראל או לזכויותיהם ומעמדם המדיני של היהודים באיזו ארץ אחרת».

אודך אם תואיל להודיע גלוי דעת זה להפדירציה הציונית.

שלך באמון לב
ארטור ג'מס בלפור.

*) בטופס תחת התמונה נשתרבבה טעות וצריך להיות "מאוררך" במקום "מקללך".

לעמוד 15 הן הלגיון היהודי הראשון והן הלגיון השני – נסיון מיוחד במינו, שלא היתה דוגמתו מיום שיצא ישראל בגולה (מלבד אולי האפיזודה של ברק יו־סילוביץ בפולניה) – נוצרו על ידי יוסף טרומפלדור וזאב ז׳בוטינסקי. דבר הלגיון יתנוסס תמיד כאחד הדפים המעודדים והמעניינים ביותר בדברי ימי עמנו. במרץ 1920, שבו נפל טרומפלדור מות גבורים בהגנת תל־חי, כבר היה הלגיון נחלת העבר.

לעמודים 16, 17, 18 כאן ניתנו לנו ציורים שונים מחיי הלגיון היהודי בדרכו לא״י ובזמן שהותו בארץ. הציור הסמלי בעמוד 18 א׳ מרמז לנו כלפי אילו רחשי־לב שהיו מפעמים את בני הישוב היהודי בארץ בשנת 1918 בדבר קשר הברית בין היהודים ובין האנגלים בזכות הדם, שנשפך על ידי שני העמים יחדיו לשם שחרור הארץ מידי ג׳מל פשה.

לעמוד 19 הפעולה הפוליטית היהודית בתקופה שלאחר מלחמת העולם נצטלמה רק במדה מעטה מאד. בתמונה, הנתנת פה, משתקפים באי־כח הועדים הלאומיים של יהודי מזרח־אירופה, באי־כח הקונגרס היהודי באמריקה, חברי הוער הפועל הציוני וציוני מארץ־ישראל. בפרק־זמן זה נעשתה העבודה המרובה בהגשת דרישותיהם של היהודים לפני ועידת השלום.–על יסוד מה שנוכחנו לפני חתימת ספרנו צריך להכניס בסופם את השנויים הבאים: לא גרוסמן הוא הראשון מימין אלא ד״ר טננבוים; בין רייך ובין ריצ׳רדס עומד פילדרמן; מימינו של ברוידא סאראגה ומשמאלו רוזנשטיין; בין מוצקין ובין ד״ר טדסון עומד לא ד״ר נורוק אלא נמירובר, הרב הכולל של רומיניה; ה״אלמוני״ שבין מאק ובין מרשל הוא ברונשטין; ״האלמוני״ שבשורה העליונה מימין הוא מוריס וינצ׳בסקי.

לעמוד 20 בשנת 1919 היה הנסיך פייסל (הוא אז טרם היה מלך) נתון במצב שונה לגמרי. העזרה היהודית היתה דרושה לו, כנראה, מאד. אמנם, בשנת 1929, בזמן ישיבתה של ועדת־החקירה בירושלים, נעשה מצד מזכירו של פייסל נסיון להכחיש לגמרי את מציאותו של מכתב זה, שנשלח לשעבר מטעם פייסל. ואולם מציאותו של המכתב עובדה היא.

לעמוד 21 על שורת ״הראשונים״ היינו יכולים להוסיף עוד רבים, שיש להם גם כן חשיבות ממדרגה ראשונה. ואולם עלינו לשמור גם בנידון זה על הקיצור. קרל נטר הנהו למעשה מיסדו של הישוב העברי החקלאי הראשון בארץ–בית הספר לעבודת אדמה ״מקוה ישראל״. יואל משה סלומון הנהו אחד מארבעת מיסדי פתח־תקוה. אהרן דוד גורדון הנהו אביה של החלוציות החדשה ויוסף חיים ברנר עודד בדבריו הנלבבים את האדם העובד בסבלו הקשה.

לעמוד 2 חבורות: חבורת בחורים וחבורת בתורות. לרעיון ״חלוץ״ עוד לא יצאו מוניסין, ואולם הוא כבר תפס בדמו של העברי הצעיר והגא, שנשא את נפשו אל חיי חופש על אדמת הארץ. ״השומר״ נוסד בשנת 1907 וסיסמתו היתה: ״בדם ובאש יהודה נפלה, בדם ובאש תקום!״. מגמתו: להגן בכחות עצמיים על היהודי ועל רכושו. ״השומר״ עלה בקרבנות מרובים: רבים מבני החבורה הזאת כבר מתו או נפלו חללים. חבורת הפועלות שמשה גרעין לארגונים הקבוציים שקמו לאחר כך במושבות יהודה, הגליל והעמק.

פנים אל פנים...

לעמוד 25 **חלוצים: חלוצות: עיניהם של החלוצים** (בציורו האמנותי של ספר) מפיקות חלום, משא־נפש, שאיפה, עקשנות והגות קדושה — אלה הם חלוצינו המסתכלים במציאות כמות שהיא... תמונת החלוצות היא צלום מקבוצת צעירות, שעלתה על הקרקע בשטח־אדמה הסמוך לירושלים.

לעמודים 26, 27, 28 **אנו רואים כאן רק דוגמאות מעטות ממפעליהם של החלוצים והחדשים.** מושבות מסורות, מרוחקות זו מזו, סוללים כביש, חורשים אדמה כברה, שומרים על הנרכש. לעינינו גם שדות תל־חי הרחבות והשאננות — שטח אדמה משורבב בגליל, ששמו יצא לתהלה במפעל הגבורה של טרומפלדור וחבריו.

לעמוד 30 **קו־הקבלה בין שני כפרים ערביים.** אחד מהם מרוחק מישוב יהודי. מקומו בסביבת עכו. על יד הבתים אין אף חתימת דשא. אין כל שיח. הבאר הישנה, המקורה כפה, משפיעה מים בצמצום או שהיא נתרוקנה כליל ממימיה. הרושם: ישימון. בכפר הערבי השני בשם יבנה (יבנה הידועה, אולם בלי חכמיה) אנו רואים את ההיפך הגמור: עצים, בננות, מים בשפע. הואיל ויבנה היא סמוכה לרחובות ולישובים יהודים אחרים, את ההקבלה הזאת אנו מכנים בשם «שכנים». כאן ניתנה לנו דוגמה בולטת עד כמה שכנותנו משפיעה לשפור מצבו של העם השכן שלנו.

לעמוד 31 **בשלשה מימות נתברכה א"י, העתידים להעשיר את הארץ: ים המלח, הירדן ומפרץ חיפה.** הנמל בחיפה הוא מפעלה של הממשלה. ים המלח והירדן מנוצלים ע"י המרץ היהודי במאה אחוז (הירדן) או בחלק הגדול (ים המלח). המהנדס משה נובומייסקי, שעלה לארץ מסיבירי, הנהו המנצח הראשי על עבודת החיאתו של ים המות. במקומות השוממים על שפת ים המלח, הנראים לנו בתמונה ב', מוקמים כעת בנינים ונעשות הכנות לניצול האוצרות המינרלים הגנוזים פה.

לעמודים 32—33 **פנחס רוטנברג, היהודי המשמש סמל למרצה של א"י החדשה, עובד בלי ליאות בניצול כחות הירדן לשם חשמולה של א"י.**

אף בחיפה ובטבריה נבנו על ידו תחנות ארעיות ורזרביות, כגון זו שבתל־אביב (ראה את התמונה בעמוד 32), ואולם להישג הגדול תחשב השלמת מפעלו על גדות הירדן והירמוק, כפי שממחיש לנו צירוף 3 התמונות בעמוד 32. זה יהיה הפלא הטכני הגדול ביותר בארץ.

לעמוד 34 **במשך עשר השנים האחרונות נוצרו** על ידי היזמה היהודית ארבע מאות מפעלים תעשיתיים לערך, גדולים וקטנים, המעסיקים באופן יציב כמעט שבעת אלפים פועלים. והנה כמה מספרים מעניינים במקצוע התעשיה: כבר הושקעו במקצוע זה 3½ מליון לא"י; בשנת 1929 הגיע המחזור של התעשיה הארצישראלית לסך 2½ מיליון לא"י. בשנה זו נשתמשו למטרות תעשיתיות עד כדי 11.000 כחוסוס. אנו נותנים פה, כדרכנו לשם הקצור רק שתי דוגמאות משני מפעלים תעשיתיים גדולים.

לעמוד כבר נכתב הרבה על תל־אביב,
35 עיר הפלאות, העיר, שהנה יהודית במאה אחוזים, שעלתה כפורחת במהירות מפליאה. הרברט סמואל היטיב להגדירה, באמרו: «אפשר לציינה כאחת מאותן הערים הפלאיות שבאלף לילות ולילה, הצצות בין לילה במדבר השמם». בצלומינו רואים אנו תחילה את תל־אביב המתיסדת בים התולות ולאחר כך, מקץ עשרים שנה, בפריחתה כעיר בת 45 אלף תושבים.

לעמודים דור חדש גדל ומתחנך באר״י,
36, 37, 38 דור המתגאה באופן טבעי ביהדותו, בשלמותו, דור אנשים, האוהב עבודה ויצירה פורית. לעינינו מופיעים צלומי ההוי שלנו, החל ממעון־התינוקות בקבוצה, ממשחק הפעוטות, וגמר במכללה על הר הצופים. בית ספר גבוה שני הוא התכניון בחיפה, הוא שייך לכאן מעמוד 123.

לעמוד פתיחת האוניברסיטה על הר הצופים
39 היתה אחד הרגעים המרוממים ביותר בתולדותיו של הישוב העברי החדש באר״י. זה היה חג ליהודי העולם כולו, וזמן רב ניכר היה השפעתו, נדמה היה, כי נפתחה תקופה חדשה בבנין ביתנו הלאומי.

לעמודים ואולם שער הכניסה לא״י הלך
40 – 41 וצר משנה לשנה תחת עינה הפקוחה של ממשלת א״י. הרשות המרכזית, היושבת בארמון הגרמני הענקי, אטמה את אזניה לקובלנותיו של העם היהודי על שאינה מסייעה לבנין בית לאומי לעם ישראל, ולא עוד, אלא שהיא גם מפריעה בעדו.

לעמוד היהודי סיר הרברט סמואל היה
42 הנציב האזרחי הראשון מטעם ממשלת בריטניה הגדולה. היהודים התנאו באחיהם זה, המפורסם כמדינאי ממדרגה ראשונה והכתירוהו בשם «נציב יהודה». אמנם, סמואל פעל במדה יתרה לטובת הישוב היהודי, ואולם הוא גם היה שותף לחבורו של «הספר הלבן» מיסודו של צ׳רצ׳יל, אשר קצץ בזכויותיהם המדיניות של היהודים, וכפופו של דבר, סמואל לא הניח דעתם לא של היהודים ולא של הערבים.

סר הצבא פלומר הישיש, הנציב השני, נהל את ענייני המדינה במשך שלש שנות שלטונו במעשיות חמורה. הוא לא פעל, אמנם, באופן מיוחד לתועלת היהודים, ואולם הוא הנהיג באופן מצוין את הסדר והמשמעת. לפני שהביאו לירושלים את הדגלים של הלגיון היהודי התיצבה לפני הלורד פלומר משלחת מטעם הועד הפועל הערבי והודיעה, שאין היא אחראית בעד הסדרי, באם הבאת הדגלים תיעשה מתוך טקס חגיגי. על זה ענה להם הלורד פלומר: וכי מי הטיל עליכם את האחריות בעד הסדר? אני שומר כאן על הסדר!

לעמוד בחדשים הראשונים של שנת 1929
43 ערך סיר דז׳ון רוברט צ׳נסלור, הנציב השלישי למנין, משתה לכבוד ראשי העיריות החשובות בארץ (ירושלים, יפו, תל־אביב, חיפה, שכם). במשתה זה השתתפו כמה מהפקידים הגבוהים בממשלת הארץ, ובהזדמנות זו נעשה הצלום הזה. אנו רואים כאן כמה פקידים, ששמותיהם נתפרסמו במאד אחרי מאורעות־הדמים, באב תרפ״ט, בקשר עם עדויותיהם בפני ועדת התקירה וביוצא בזה. המפורסם שבהם מבחינה זו הנהו לוק, ששימש ממלא־מקום הנציב העליון בימי המאורעות.

לעמידים הרב הכולל קוק והארי סאקר
44–45 הצטיינו בעבודתם המסורה להגנת זכויותינו העשוקות בפני מחנות

אויבינו. הם ביטלו בעבודתם המסורדת את עלילות הזדון ותבעו משפט צדק.

לעמוד 46 שמותיהם של המופתי הירושלמי הידוע ועוני־ביי, מזכירו של הועד הפועל הערבי בשנת 1929, נהוגים להזכר ביחוד בקשר עם ועדת־החקירה שלאחר מאורעות־אב ועם תעמולת השסוי נגד היהודים לפני זה ואחרי זה. מיד לאחר שבוע הדמים אמר המופתי לבא־כחה של טוכנות רויטר: «היהודים המתאוים לשררה ולכספים, עוררו במתכוון את המהומה, על מנת להגביר את נדבנותו הכספית של העולם היהודי ולעורר מחדש את שאלת הכותל המערבי... היהודים שיסו במתכוון את הערבים, שעלו לתומם ירושלימה ביום הששי 23 באבגוסט. היהודים ירו על הערבים מאקדוחים וזרקו עליהם פצצות, ומתוך כך הם הפכו אנשים שקטים להמון פרוע ונרגז. מיד נפוצו שמועות במדינה, כי היהודים מתקיפים את המקומות הקדושים לערבים ומעמידים אותם בסכנה.»

ירושלים, הר־הבית, כותל המערבי

לעמודים 49, 50, 51 ירושלים העתיקה, הקדושה והנצחית, שבויה ברשת תככים כשל מקומותיה הקדושים, מתנגדינו משתמשים ברשת זו לסכסך ולהרשיע באופן מבהיל, כפי שנראה זאת להלן.

לעמודים 52, 53, 54 שנויים רבים לאין שעור כבר חלו בהר הבית, באמצע המאה התשע עשרה חי בירושלים האוריכל וחוקר־העתיקות הגרמני שיק, על סמך חקירות מפורטות במקום הר הבית ועל יסוד מקורות ספרותיים צירף מלוחות עץ תבניות וציר־אנפניות מדויקות של המקדשים, שהוקמו על הר הבית במשך שנות האלפים. התבניות האלו נחשבות עד היום כמלאכות־מחשבת ואף ערכן המדעי רב הוא. אנו נותנים כאן שש מהן, מקומה של תערוכת־התבניות היא בירושלים העתיקה, במרתפיה של הכנסיה האיבנגלית «סוריסטאן», על יד הכטרק.

לעמוד 55 הר הבית בזמננו, מקרן דרומית־מערבית של השטח אפשר להשקיף על הכותל המערבי, בסוף השטח נמצא המסגד אל־אקצה הגדול, העולה בגדלו על מסגד עומר שבשכנותו, והוא מובא בקוראן.

לעמוד 56 המכונה «מזרח ספרדי», הוא משורטט בקוים מסרתיים של ה«מזרחים» העתיקים, בו ניתן בטוי לאהבתו העממית של היהודי אל המקומות הקדושים באי־, והמופתי ועוזריו הפוליטיים העתיקו «מזרח» דומה לזה והפיצוהו ברחבי העולם המושלמי כהוכחה לכך, שהיהודים מתנגלים לכבוש בזרוע את מסגד עומר. אפילו בנוכחותה של ועדת החקירה למאורעות אב שאל סיר בויד מרימן את המופתי: «האמנם סבור מר, כי התמונות האלו מוכיחות על כך, שיהודים באמת מתכוננים לכבוש את מסגד עומר?» ועל זה ענה המופתי: «המושלמים סבורים, כי אכן שאיפותיהם של היהודים מגיעות בעוזתן עד כדי כך, שאם לאו—לשם איזו תכלית

הם מפיצים תמונות כאלו» בישיבה אחרת של הועדה הנ"ל דנו גם כן הרבה ב«מזרח» ספרדי זה, ששימש להצד הערבי הוכחה מציאותית לטענותיהם. אותה שעה התפתח בין הפרקליט מרימן ובין העד הערבי דו"ש שח כזה: «האם רואה מר את הצפרים, האוחזים מכתבים בחרטומיהם? האם נוטה הוא לחשוב, כי מסגד-עמור מצוייר כאן כבנין בית-הדואר? — איני מבין כאן ולא כלום»..

לעמוד 57 לא תמיד היה הכותל המערבי מקודש על הערבים כ«בורק», מפי תעודות ועדויות הוכח גם בפני הועדה בין הלאומית (ראה עמוד 146), שהמתפללים היהודים על יד הכותל היו תמיד נהנים מחופש נמור, והערבים לא היו מייחסים לכותל שום קדושה. כהוכחה חשובה מאד תשמש גם העובדה, שהערבים לא הפריעו להיהודים לרצף את הסימטה, שבה עומדים לפני הכיתל. הדבר היה בשנת 1870 לערך. התמונה I נעשתה זמן־מה לפני כך ע"י צייר נוצרי, פרופיסור הארפר. בתמונה II, שהיא בסך הכל כבת עשרים וחמש שנים, אנו רואים מתפללים מ„מושב־זקנים" בשהם יושבים על הספסלים ואומרים «תהלים» לפני הכותל.

לעמוד 58 שנים דבר מובן מאיליו, ואפילו לאחר כך, כשהומעטה דמותו בתקופת שלטונו של סטורס, נשאר בכל זאת נר התמיד על כנו. בשנת 1926 צוה מושלה החדש של ירושלים, האדון קיטרוסט, להדביק סמוך לכותל את ההודעה המצולמת בחמש לשונות (אנגלית, עברית, ערבית, גרמנית וצרפתית). על הטבלא היה כתוב:

„מודעה לקהל: נמסרת בזה מודעה לקהל, כי שעות התפילה המיוחדות על יד הכותל המערבי הן דלקמן: א) מצהרי כל יום ששי עד שקיעת החמה כיום השבת שלאחריו; ב) בכל ימות החגים היהודיים. הקהל מתבקש להתייחס בכבוד לאלה העסוקים בתפלה בזמנים הנ"ל. 1 במרץ 1926. על פי פקודה: א. קיס־רוסט, מושל גליל ירושלים".

כאחד עם הפרח הסטטוס־קבו על ידי מתנגדינו נעלמה גם הטבלא הנ"ל ועד היום לא היחזרה למקומה. בזמן שהותה של ועדת הכותל המערבי נחקר מושל ירושלים זה ע"י חברי הועדה, ואולם הוא ענה, כי אין הוא יודע באיזה אופן נעלמה הטבלא הנ"ל ואין הוא יכול להדביק אחרת במקומה. הואיל ומנהל־הכספים סירב להפריש את התקציב הדרוש להתקנת טבלא חדשה.

לעמוד 59 1929 בשלשה דברים עיקריים אלה: הם בנו נדבכים חדשים על גבי הכותל כפנתו השמאלית ושינו על ידי כך את צורתו (ראה ציור 1); הם פתחו דלת מימינו של הכותל, שמתוך כך נתהפכה רחבת הכותל למעבר (ראה ציור 2), והם הנהיגו את קריאת «מואזין» ואת «זיכר» סמוך לכותל בזמן התפילה היהודית דווקא (ראה את הציור בעמוד 148 ואת הבאורים אליו). שני התיקונים הראשונים הורשו ע"י הממשלה הלונדונית, וכל הגבותיו של מאקר בענין ההפרעות האחרות לא הביאו כל תועלת. נגד המעשים האלה פרצה באופן טבעי מחאותיהם של היהודים בארץ ובכל תפוצות הגולה.

לעמוד 60 בתשעה באב תרפ"ם פרצה הפגנתו של חלק מהנוער היהודי נגד המעשים התעתועים, שנעשו מסביב

לכותל, ואף על פי שזו היתה הפגנה בשלום ובנמוס, נוצלה בכל זאת על ידי הצד שכנגד כאמצעי לשסוי רשעי ופראי, למחרתו של אותו היום, היינו בערב שבת, 16 באוגוסט, נערכה הפגנה־שכנגד ברחבת הכותל שבאותה שעה עמדו שם יהודים והתפללו. המון משוסה פרץ דרך הדלת החדשה, שהוגדרה לאחר כך כ«דלת הדמים», הכה יהודים, שבר את השולחן, שעליו קוראים בספר התורה, קרע ושרף את הסדורים, את ספרי התהלים והפתקאות הנעוצות תוך הכותל, לצערנו, לא צולמה הפגנה זו.

אב תרפ״ט

לעמוד 63 המאורעות נתגלגלו בסחרחורת מבהילה, כל יום הביא עמו מאורע־זוועה חדש ובשורות־איוב ורמו מכל העברים.

בשבת בצהרים, 17 באבגוסט, פרצה תגרת־מהלומות כנגה הסמוכה לבתי הבורכרים בירושלים, ערבי דקר ופצע בפצעים אנושים את היהודי הצעיר אברהם מזרחי, בן י״ז, עוזר במשרד אבטומובילים. מזרחי עלה עם הוריו לארץ מפרס, בהיותו בן שמונה שנים, הוא מת בבית־החולים הממלכתי אור ליום רביעי, 21 באבגוסט, שלשה ימים לאחר שנקדר, ביום הרביעי נערכה הלויתו של ההרוג. המלוים רצו לעבור על פני הר ציון בכיוון להר הזיתים, כנהוג בהלויות מיוחדות, ואולם הדרך אצל בית־הדואר נסגרה ע״י שוטרים על מנת לכוון את תהלוכת ההלויה בכיוון לשער שכם (ראה ציור 2), וכשהקהל זרם אף על פי כן קדימה, שסע גדוד שוטרים את התהלוכה והתחיל להמטיר מהלומות על ימין ועל שמאל, הכר־מינן נשמט וצנח על גבי הקרקע, ובסופו של דבר היו 28 פצועים, ביניהם כמה יהודים ויהודיות זקנים.

מאותה שעה נחשו הלבבות כי ימים קשים עתידים להתחולל; הכל נבאו: ביום הששי עתיד להתפרץ דבר־מה — הכל ידעו זאת, מלבד האדון לוק, ממלא מקומו של הנציב העליון, שאמר בפני ועדת שאו: „לא עלה על דעתי כי מאורעות עתידים להתחולל ביום 23 באבגוסט, עד שראיתי מבעד לחלוני מול שער שכם, כי המאורעות פרצו כבר״ (תשובה לשאלתו של פרידי).

לעמוד 64 בצהרי ערב שבת, י״ז באב, יום הדמים, לאחר שההמון הערבי, המזוין בנשק קר, שב ממסגד עומר, התחילה ההתקפה מצדדים שונים, כמעט בה בשעה, שנרצחו האחים רוטנברג על יד שער יפו וכמה יהודים אחרים נרצחו ברחוב יפו בקרבת גן־העיר לשעבר, הותקף הרובע היהודי הגדול «מאה שערים», אנו רואים כאן את המתנפלים בשכונתם של הבתים היהודיים, לאשרנו נוצלו יהודי «מאה שערים» בלי כל היזקות, בזכות ההגנה המוצלחת, שנתארגנה בשעה הנכונה, ולהמתקיפים היו כמה אכדות־אדם.

לעמוד 65 הצלום הזה שייך, כנראה, ליום שלאחר זה, שבו התרוצצו אבטומוביליים ברחובות ירושלים והמסירו ידיעות על התושבים היהודיים, מכדור פורח כזה נהרג בשבת התימני שלום בן זכריה במרכז העיר, בקרבת התאטרון «ציון», הרחוב, הנראה לנו בתמונה, הוא חלק «רחוב המלך ג׳ורג׳», ומקצתו נשקף

אלינו הבנין הגדול של בית־החולים «בקור־חולים», ששירת הרבה את הפצועים במאורעות הדמים. — הצלום 2 הוא מכירת בשכונה הגרוזינית, שביום השבת נשתלהה בה דלקה. בשכונה זו הוצת בו ביום גם בית־כנסת יהודי, לאחר שהתושבים היהודים עזבו את השכונה.

לעמוד האוכספורדיים: האוכספורדיים! הם

66 היו נישאים על כל לשון מתוך רחשי אהבה וכבוד. הם חרפו את נפשם ויצאו במערכה נגד המון פורעים, שנהפך לחיה בצורת אדם. אחד מהם, וינ י (Viney), נפצע על ידי כדור ערבי בקרבת «קרית מונטפיורי» והתרפא בבית החולים «הדסה» בירושלים. הם עמדו במערכה במשך שבוע שלם, שבוע־הזוועות בירושלים.

לעמוד נוצרי שקידש את השם בההגנה

67 העברית—אדוארד טומס ביסס, בן 34, פקיד גבוה במחלקת העליה. הוא היה מהמתנדבים האנגלים. הוא בא לחזק את מערכות האוכספורדיים על יד גבעת שאול, ונפל שם חלל. במשך עשר השנים, שבהן כהן במשרות שונות בארץ, היה מתהלך בירידות עם היהודים. לפי מוצאו היה אירי וקתולי לפי דתו. הוא היה רוכב בעל מזג טוב, ידע לדבר מעט עברית ואידיש. בני משפחתו בלונדון הוציאו לאור אחרי מותו קובץ שיריו באנגלית, שחבר בזמן ישיבתו בארץ, הרווים אהבה לארץ, לעם היהודים ולציונות. — הצלום השני מראה לנו על סוג נוצרים אחר מתושבי ירושלים: הללו לא די שלא יצאו להגן על נפשות הנרדפים, אלא שעיר ציינו את בתיהם בצלבים כסגולה בפני חמת הפורעים.

לעמוד בשערת החקירה של ועדת־שאו

68 נתברר כעובדה, ששני ההרוגים הראשונים ביום־הדמים, היינו בערב שבת 23 באבגוסט (י"ז אב) היו האחים רויסנברג, חלוצים מעולי פולניה. הם עלו לארץ מעיר מולדתם ולודבה שבפולין לפני שש שנים ועבדו בבנאות. גם ביום הפורענויות ההוא שבו מעבודתם בבגדי־העבודה שלהם, על יד שער יפו, מול הר ציון, התנפל עליהם המון ערבי פרוע. שוטר אנגלי החביאם בצריף־פחים, ואולם ההמון הפרוע התפרץ לשם ודקר את שני האחים כסכינים.

לעמוד וואלפא ובראנדס הם גם כן שני

69 חללי יום הששי הירוע. ראובן וואלפא היה בנאי, נולד בירושלים, במשפחה חב"דית. הוא נרצח על יד שער שכם, השאיר אחריו אשה ושלשה ילדים.—משה בראנדס היה רוכב, עבד בירושלים אצל גיסו הקבלן פפרמן. נולד בקמנץ־פודולסק ועלה לארץ לפני 5 שנים לערך.—שלמה או סולימן מ ג' ח ג' הוא אותו תימני, שנרצח כעבור כמה שבועות בשכונת «שמעון הצדיק». (בכמה ספסים של הספר שלנו נשתרבבה בעמוד זה טעות בספספרים וצריך להיות: מ ג' ח ג' בן 40, בראנדסבן 38).

לעמוד שלשה צעירים אינטליגנטיים, חלו־

70 צים: נ ח מ ן ס ג ל היה תלמיד ה־מכללה הירושלמית, מהלבוראנטים במחלקה המיקרו־ביולוגית. נולד בדרוסגניק אשר בפולניה, בן יחיד להוריו. אביו, מורה לעברית, חנכו מינקותו בלשון העברית; בשנות המלחמה גר ברוסיה. עלה לארץ לפני 4 שנים. הוא נהרג ביום הששי על יד שער יפו. — פ נ ח ס ו ו א ל מ א ן היה חלוץ במלוא מובן המלה הזאת. עלה לארץ בשנת 1920. נולד ב ב י ר א מ צ' א על יד אקרמן (בסרביה). גם אביו, ר' נבריאל, נפל בהגנה על בני עירו בפני הפורעים

בשנת 1905. כשפנחס הגיע לגיל בר־מצוה הוציאה אמו את מעילו של אביו ההרוג, שהיה רווי כדם, ואמרה לבנה: זכור, פנחס, את דם אביך ונקום את נקמתו. כעבור עשר שנים עלה פנחס לארץ, נסתפח אל גדוד העבודה, את־כ עסק במקצוע הבנאות בירושלים. עד אשר התישב ברמת־רחל. בשבת 24 באבגוסט, נפל בהגנה האמיצה על המושב היהודי. — דוד אריה לב (עפ"י טעות נדפס באלבום: יעקב) היה פועל ברזל בירושלים, נולד באוסטרולנקה (פולניה) ועלה לארץ עם הזרם החלוצי הגדול. הוא יסד את סניף «החלוץ» בעיר מולדתו. בן למשפחה ציונית מסורה. הוא נפל על ידי כדורו של רוצח אלמוני בליל 24 באבגוסט, בעמדו על גגו של בית ועד העיר.

לעמוד 71

ר' יעקב לייב דימנסטיין היה יהודי חרד, נולד באוקראינה בשנת 1880 (באלבום נאמר עפ"י טעות כי הוא היה בן 65). במשך שנים רבות גר בלונדון, לאחר המלחמה עלה לירושלים והשתקע בה. הוא נהרג ב«נבעת שאול», בשבת 24 באבגוסט.—שמואל גנגי־גערטנער היה פועל בנאי בירושלים. נולד ברדומישל־ווילקי ע"י קראקוי (פולניה). הוא עזב את בית הוריו החרדים עוד בשנת 1919 ועבד בקבוצות «החלוץ» בגרמניה. עלה לארץ בשנת 1925. סבל הרבה בארץ. נשא אשה. ביום הששי ההוא עבד בבית ויינר. בצהרים הסתכן ויינר להוביל אותו ואת חברו (סבלני) לירושלים באוטו הפרטי שלו, והם נפלו שלשתם חללים. (ראה להלן ויינר). — שלום נחום יודילביץ היה סרג'נט בהתנדבות של המשטרה הירושלמית. נולד בסוכום (קוקז) להורים אשכנזיים. עלה לארץ עם הזרם החלוצי. היה ידוע בשמו הספורטיבי «נורקה», מחברי «המכבי», חביב על קהל חסידי כדור הרגל בירושלים. השאיר אשה ותינוק.

אל מההוספות לירושלים (ראה עמוד ההוספות דים 151 — 154) אנו מעבירים לכאן את שאר קדושי ירושלים:

הרולד מרדכי ווינר, יהודי אנגלי, רכש את השכלתו בקמברידוש. בשנת 1901 קבל בעורך־דין את התואר בריסטר. הוא פרסם חבורים שונים שבהם התווכח עם מבקרי התנ"ך. אמיד ורוק. בשנת 1922 עלה לירושלים, התישב בכיתו «בירת האנושיות», שאף להיות ממשכיני השלום בין הגזעים האנושיים. לתכלית זו היה תומך בסטודנטים ערביים, תלמידי האוניברסיטה בבירות. ביום הרצח הוביל לירושלים שני סועלים יהודים באוטו שלו. על יד שער שכם התנפל עליהם המון ערבי פראי, נהגו הערבי של ווינר עצר את האוטו. מי אתה? — שאלו אחד מן ההמון, הואיל ועל פי פרצופו נשקף כאנגלי — יהודי אני! — השיב ווינר. ובו במקום נרצחו הוא ושני הסועלים היהודים אתו.

אליהו ריסאן היה אדריכל צעיר עושה חיל. נולד בירושלים להורים ספרדים. השלים את חוק למודו העליון בפריז. לאחר המלחמה היה עובד בעבודות הממשלה להקמת ההריסות בצרעת. נרצח ביום הששי ברחוב יפו, על יד גן העיר לשעבר.

דוד וילנאי־זיבנברג היה תלמיד בית־המדרש למורים. נולד בשנת 1906 בריסקאן (בסרביה). עלה לארץ מהסמינריון הוילנאי בשנת 1926. ביום הששי אץ לעזור בהעברת המשפחות היהודיות מ«בית וגן» באוסו ל«בית הכרם». כדור הרוצח העבירו מן העולם. אביו, כשהגיעה אליו

לריקן הבשורה הנוראה, אמר: אשלח את בני השני לא"י על מנת שימלא את מקומו של אחיו.

מנחם סבלני־סקארסובולסקי היה פועל בנאי בירושלים, נולד בסימנא (ליטה), עלה לכאן כחלוץ, הוא נהרג יחד עם וויגר (ראה למעלה). השאיר אחריו אשה צעירה.

חיים בירנבוים היה פועל במסילת־הברזל בירושלים, נולד בראדום (פולניה), ראה הרבה סבל בשנות המלחמה, עסק בסנדלרות. היה פעיל בתנועת «פועלי־ציון», בשנת 1925 עלה לארץ, היה ידוע בשמו החדש הניך אופוסובסקי, שבו הסתתר מעיני המשטרה הפולנית, בפקודת המפלגה אין הוא עוסק במקצועו אלא עובד במסילת הברזל במשכורת דלה. ביום הששי, בשעת עבודתו, הגיע אליו קול הקריאה לעורה מ«ימין משה», ומיד השתערו הוא ועוד כמה אנשים להגן על השכונה באבנים בלבד. יריה פלחה את ריאתו ומקץ 5 שבועות מת.

משה חגורי־קושאק היה פועל בהעברת האבנים בירושלים, נולד בווינדן (לטלנד), בארץ כעשר שנים, לשעבר כבר נפצע פעם על ידי השייך נאור הידוע בירושלים, אהב את הארץ והיה רמיד מצוי כהגנתה. הוא נפל בהגנת «ימין משה» ביום ששי בצהרים.

מרדכי בן־מנשה היה שומר «בית וגן», נרצח כאחד עם וילנאי, כחרפו את נפשו להציל את הנשים והילדים, תושבי השכונה. נולד בדירבינד (קוקו), בא לארץ בשנת 1923. השאיר אחריו אשה בלי ילדים.

שלום צוויגיהשוילי, יהודי גרוזיני, סוחר בירושלים, נולד בירושלים,

נהרג ביום ששי בשכונה הגרוזינית, על יד שער שכם. השאיר אשה וחמשה ילדים, שאחר מהם נולד חצי שנה לאחרי מיתו.

חנה צוויגיהשוילי, קרובתו של שלום, נולדה בירושלים, אשת נהג, אם לשלשה ילדים, נהרגה באומה שעה ובאותו מקום, ששם נהרג שלום. בעלה היה פצוע קשה, כששב באומו שלו משכם, הרוצחים נקרו עינו של ילדם בן שנתים.

יעקב אלבוחיר היה מוכר דגים בירושלים, עלה ממונאסטיר (סרביה), הוא נהרג ביום הששי בהגנתו על רוממה. השאיר אחריו אשה וילדים.

יצחק בן שמעון היה סוחר־ארג בירושלים, בן העדה המרוקנית, נולד בירושלים, היה רווק, נהרג ביום הששי בשעת הגנתו על «ימין משה».

הערה. אין בידינו תמונותיהם של הקרושים הירושלמיים: אליהו ששון מזרחי, מאיר אפלבוים, יעקב בהן, שלום בן זכריה.

לעמוד ד"ר וולפגנג פון וויזל, 72 נולד בווינה, עתונאי ידוע ועסקן רביזיוניסטי, ביום הששי בצהרים נקדר בסכין ברחוב יפו. — רומאן נערת וואגען, נולד בקראקוי (פולניה), היה מנגן בתזמורת המשטרה בירושלים, נפצע קשה בשבת בהגנתו על «בית וגן».

לעמוד חיים פיקס מתל־אביב, נולד 73 בריגה, חלוץ, ישב במשך 9 שנים בארץ, נפצע קשה בשבת, בשעת הגנתו על «תלפיות». «תלפיות» היתה במשך ימים אחדים נתונה תחת מטר יריות, לבסוף נעזבה מתושביה; הערבים הציתוה ושדדוה. — שרה ציון, נערה ספרדית, נולדה בירושלים, שירתה בביתו של הד"ר י. קלוזנר בתלפיות, וכאן נמצאה בשבת.

לעמוד 74 במשך יום ששי, שבת ויום הראשון (23–25 באבגוסט) קבלו מאות פצועים טפול רפואי ב«הדסה», וכמו כן בבתי חולים יהודיים אחרים. משערים, כי בירושלים ובסביבה הגיע מספר הפצועים קשה עד כדי מאה יהודים.

לעמוד 75 השחיטה במוצא בביתו של מקלף תשאר כתובת־דראון על השכנים הקרובים למקום האסון. אנו רואים את בית מקלב לאחר מעשה הרצח, השוד והשרפה. 12 פלחים מכפר קולוניא ישבו במשך 2 חדשים על ספסל הנאשמים כמשתתפים במעשה הרצח ולבסוף שוחררו.

לעמוד 76 חמש נפשות ממשפחת מקלב נרצחו בידי הרוצחים. ראש המשפחה אריה לייב, בן חמשים, נולד בביאליסטוק ונתחנך בפתח תקוה. אשתו, בת 48, נולדה בירושלים. למעלה מעשרים וחמש שנה ישבה משפחת מקלב במוצא ועסקה בחקלאות. אריה לייב היה לשעבר אכר במתולה והצטיין בעבודתו החקלאית. פעם אחת התנפלו הדרוזים עליו ועל חברו, בשעת שמירתם על הגורן; חברו נהרג ואריה לייב ניצל.–תיה באשה היא בתו של ר' יחיאל צמרינסקי, בעל מלאכה ירושלמי, חרש מומחה של עבודות מעץ־זית. היא היתה בקיאה בעניני רפואה והשתמשה בידיעותיה אלו לרפא בחנם ערביים גדולים וקטנים, בני הכפר קולוניא, האמהות היו באות אליה לשאול עצות מפיה והיא היתה נענה להן בנדיבות.–מ ש ד ה, בנם, בחור בן 26, היה פקיד הדאר בירושלים, שתי בנותיהם – מינה, בת 22, ורבקה בת 18. (הקורא מתבקש לתקן את הסדר בשורת העומדים בתמונה: מינה היא מימין ורבקה – משמאל).

לעמודים ביחד עם משפחת מקלף נהרגו 74 – 75 והועלו על המוקד שני תושבי תל־אביב שבאו למוצא להתארח בבית מקלף בעונת הקיץ:

הרב ר' שלמה זלמן שך, חבר במשרד הרבנות של יפו ותל־אביב. הזקן ביושבים על כסא הרבנות באי"י. נולד ביום כפור תר"ז (1847) בגורזד (זאמוס). היה מכונה בצעירותו בשם «עלוי מגורזד». נלחם בשעתו נגד התקונים בדת, שלילינלום וחבריו הטיפו להם. סירב מתחילה לקבל עליו את הרבנות. היה סוחר־עורות בעיר חווייאן, ידע כמה לשונות והיה בקי בהנדסה. בשנת 1904 עלה לארץ, השתקע ביפו, ופתח מעבדה לעורות, שהפסיד בה את כל כספו. הרב קוק, שהיה אז הרב הכולל ביפו, שדלו לקבל עליו את משרת הדיינות. הוא היה בעל הדרת פנים, תריף ובקי, בעל צדקה ומכנים אורחים. עם כל זקנותו המופלגה לא כהתה ראיתו ולא תשה שמיעתו. בשנותיו האחרונות היה מתפלל בבית הכנסת גוה־שאנן, ששם מקומו נדור עד היום לכבוד זכרו. הרב קוק התפלף משהגיעה אליו השמועה על הרצחו של הרב שך.

ר' דניאל גלצר נולד בשנת 1869 בבוצ'ץ (פולניה). לשעבר היה סוחר גדול במסחר הברזל בלמברג. בשנות המלחמה העכיר את דירתו לעיר אלברפלד אשר בגרמניה. בשנת 1925 בא עם בני משפחתו לתל־אביב. יהודי בר־אורין, שהיה הוגד הרבה בספר «חובת הלבבות». הוא לא רצה לברוח מבית מקלב מתוך חשש שמא יגביר מתוך כך את הסכנה ליושבי הבית. הוא השאיר אשה, בנים ובנות. (תמונתו בעמוד 150).

לעמוד 78 ישוב חדש בקרבת ירושלים: רמת רחל. בכיוון קבר רחל, בית לחם וחברון. נוסד רק שנה לפני כן. פה שוכן חלק מגדוד העבודה על שם יוסף טרומפלדור. הפורעים השחיתו פה את הכל ואף הרגו את אחד מהמגינים (פנחס וואלמאן). מאמצע שנת 1930 הנקודה הזאת נבנית ומתבצרת מחדש.

לעמוד 80 עיר האבנים הלבנות, עיר אברהם אבינו, אחת מהערים העתיקות בעולם, נהפכה כאב תרפ"ט לעיר ההרגה. 67 מתוך 130 קדושי אב נהרגו בחברון בלבד. הרוצחים לא חסו גם על ילדים ונשים. כל התושבים היהודים עזבו את העיר. וכך נתרוקנה חברון מישובה היהודי, בן מאות השנים. חברון העברית נמחקה מתחת שמי ה'.

לעמוד 81 מערת המכפלה, מקום קבורותיהם של האבות והאמהות, משמשת אחד המקומות הכי קדושים למוסלמים.

במשך דורות רבים לא הותרה ליהודים הכניסה לתוך המסגד פנימה, ורק עד המדרגה השביעית הורשה להם לעלות, לעמוד ולהתפלל שם, כפי שאנו רואים בציור ב'. מפליא הדבר, עד כמה דומות אבני המקום הזה לאבני הכותל המערבי...

לעמודים 82–83 ישיבת סלובודקה מיסודם של המוסריים כבר יצאו לה מוניטין מעשרות שנים. בשנת 1924 עבר לא"י חלק מבני הישיבה עם הרב פינקל ו"ל בראש והתישב בחברון. לאחר פטירת הרב פינקל נתמנה הרב משה מרדכי אפשטיין לריש־מתיבתא.

הישיבה היתה מכניסה לחברון העיר כאלף לירה בחודש. כשנה לפני הפרעות, כשהתהלכה שמועה שהישיבה תעזוב את חברון, באה משלחת ערביים נכבדים אל ראש־הישיבה ובקשה בכל לשון של בקשה שהמוסד ישאר כאן.

היו בישיבה כמאה וחמשים תלמידים לערך, רובם בני חוץ לארץ, כיניהם כמה עשרות בני אמריקה. 25 מבני הישיבה נהרגו, ורבים נפצעו קשה. כעת נתבצרה ישיבת סלובודקה בירושלים.

לעמודים 84–92 נהרגו עשרים וארבעה תלמידי הישיבה והמזכיר. ואלת הם:

שמואל רוזנהולץ, המתמיד, נולד בוילקבישקי (ליטא), הקדוש הראשון בחברון. הוא נהרג ביום ו', בצהרי אותו יום התפללו התלמידים מנחה־גדולה והלכו לבתיהם. באותה שעה כבר פשטה בעיר השמועה כי הערבים מתקהלים בסביבות המסגדים ומאיימים בשחיטת כל היהודים. ואולם המתמיד, שחס על ביטול תורה, לא יכול לשבת בביתו והלך אל הישיבה ללמוד שם לפחות ביחידות. המון פרוע התפרץ לשם וטרף את החיים הצעירים האלה. מסכתא "כתובות", שהוא למד בה, נמצאה לאחר כך פתוחה ומלוכלכה בדם.

זלמן בן גרשון וואלאנסקי, מוביר הישיבה, נולד בקוסובה (פולניה). הוא לא היה מזכיר בלבד, אלא גם אחד מתלמידי הישיבה. ביחד עם אליעזר דן סלונים היה תמיד מחפש דרכים להגדיל את מספר תלמידי הישיבה ואת ישובה היהודי של חברון. הוא השאיר אחריו אשה בלי בנים.

ישראל הלל קפלינסקי, בנו של הרב בלויקיבה (ליטא), עלה לארץ כאחד עם רוב תלמידי הישיבה. היה ידוע כבעל "מוח ברזל", מעלויי הישיבה. הסבא פינקל ז"ל, ראש הישיבה, היה מנשקו לעיני כל והיה אומר עליו, כי הנהו ספר תורה חי.

אלתר שער, יליד אושפאל (ליטא). הוריו גרים באמריקה. הוא לא נתרצה

לבוא אליהם לאמריקה, כי נפשו חשקה בתורה. מתחילה היה תלמיד הישיבה בווילקומיר ומשם עבר לסלובודקה. הוא היה מנהל קופת «גמילות חסדים» של תלמידי הישיבה.

שמחה יצחק ברוידא, נולד בוילקומיר (ליטא), עלה לחברון ביחד עם תלמידי הישיבה. הוא כבר היה קרוב לקבל כתב הסמיכה לרבנות.

שלמה יגל, נולד בסלונים (פולניה) לאביו ראש הישיבה בעיר זו. אביו בא לארץ כשני חדשים לפני מאורעות הדמים לראות את בנו. שלמה היה הבן־יקיר של הישיבה. חבר באח לישראל הלל קפלינסקי (ראה לעיל).

יששכר סנדרוב נולד בירושלים. אביו עבר לגור לפתח־תקוה ושמש שם בכהונת שו"ב. מתמיד תרוץ. ביום שלפני המאורעות היה בירושלים בבית קרוביו והללו בקשו לעכב את נסיעתו לחברון מחשש המהומה, ואולם הוא חס על ביטול תורה ושב לשם בו ביום.

דוב בר ליפין, יליד וישבסק (רוסיה). תלמיד חכם צנוע ונחבא אל הכלים, בעל דעה מיושבה.

משה אהרן ריפס בא לארץ ממינסק (רוסיה), למדן מופלג וחרוץ.

איזיק ברנשטיין בא גם כן ממינסק. בן הרב ממינסק. רצה ללכת בדרכי אביו ולהיות רב בישראל.

זאב וולף ברמן נולד בפילדלפיה. הוא היה מבני אמריקה שעלו לארץ על מנת לשתות ממעיני התורה והמוסר. קבל סמיכות להוראה בישיבת ר' יצחק אל־חנן בניו־יורק. כסא הרבנות באמריקה כבר היה מוכן למענו. ואולם נפשו חשקה להמשיך את למוד התורה, ובחברון דוקא.

יעקב יחזקאל וקסלר נולד בצ'יקגו להורים עשירים. אביו, ר' ירחמיאל, בעל עסק למכשירי רדיו, הנהו ידוע בעיר כיהודי ירא שמים ונדבן. אף יעקב בנו היה תומך בכמה מחבריו העניים, אשר ישבו על התורה בישיבת חברון. הוא בא לחברון בחצי שנה לפני הפאורעות.

צבי הלוי פרוימאן נולד בקנדה, היה מתלמידי בית המדרש לתורה בצ'יקגו. הוא בא לישיבת חברון בתרפ"ט.

שרגא פייבל מייטאבסקי נולד כלי־בידובה (פולניה) לאבא הרב דמתא, שנה־רג בשנת 1905, כששרגא בנו היה בן שנתים. שרגא נפצע קשה בפרעות חברון ומת בבית־החולים «בקור חולים» בירושלים.

משה ריזמן נולד בירושלים. בהיותו בן חמש נתיתם מאביו ואמו. נתחנך בבית היתומים של דיסקין בירושלים. הוא היה מפורסם כעלוי. נכנס לישיבת סלובודקה־מיד להשתקעותה בחברון. הוא כבר ידע בעל פה שני סדרי ש"ס — «נשים» ו«נזי־קין». בשם החבה «משה'לה» היה נקרא בפי כל בני הישיבה. אף אחיו הבכור, שו"ב ומורה בחברון נהרג.

ישראל לזרובסקי נולד בפלין (פולניה) לאביו הקבלן ברכבת, שהעביר בשנות המלחמה את מושבו למינסק. בזמן שלטונם של הבולשביקים היה ישראל, בן העשר, מתגנב בשלוש בלילה והולך אל בית־הכנסת של שואבי־המים לשמוע שם שעור בתורה, ואמו היתה עומדת מרחוק ושומרת על שלום בנה. לאחר הרפתקאות מרובות הגיע לא"י ונתקבל לישיבת חב־רון. הוא נהרג ביחד עם שלשת בני מש־פחתו. (ראה עמוד 102).

דוב בר חייכל נולד כשקודוי (ליטא), עלה לארץ עם הוריו ושני אחיו.

נהרג ביחד עם אחיו הבכור אריה ליב (ראה להלן).

בנימין הורוביץ נולד בניו־יורק לאביו, בעל בית־חרושת, ר' רפאל ה.ו למד תחילה בישיבת ר' יצחק אלחנן בניו־יורק. במשך שנתים היה מצטיין בלמודים בישיבת חברון.

אהרן דוד אפשטיין נולד בצ'־קגו לאביו הרה"ג אפרים אפשטיין, רב בצ'יקגו. הוא השתוקק ללמוד בישיבת חברון, שדודו (אחי אביו) הוא ראש המתיבתא, ואולם הדבר לא עלה בידו למשך זמן רב.

אהרן דוד שיינברג נולד בממפיס, טיניסי. הוא קבל בכית הוריו האמידים והחפשים השכלה כללית רחבה. משכבר הגיע קרוב לסיום האוניברסיטה הניו־יורקית החלים להקדיש את עצמו ללמודים עבריים. הוא נעשה ירא־שמים והשפיע על אבותיו לסגור את חנויותיהם בשבתות, עלה לא"י, ונכנס לישיבת חברון והצטיין שם בהתמדתו בלמודים.

זאב וולף גרינברג נולד ברוסיה והובא בילדותו על ידי אבותיו המהגרים לניו־יורק. למד החילה בישיבת ניו־הייבן והצטיין שם כמתמיד גדול. לאחר כך עלה לחברון להשתלם שם.

צבי הירש הלר נולד במינסק, אביו היה רב בקוידנוב. בשנת 1921 עלו הרב ומשפחתו לארץ ישראל והתישבו בפתח־תקוה. צבי הירש למד בישיבת "עץ־חיים" בירושלים ובי"נצח ישראל" בפתח־תקוה. לישיבת חברון נכנס רק כחצי שנה לפני מאורעות־תרפ"ט. נפצע קשה וכמשך שבוע התאבק עם מכאוביו הקשים עד שיצאה נשמתו בטהרה.

ישראל מרדכי הכהן קפלן נולד בוילקומיר (ליטא) ועלה לארץ עם ישיבת סלובודקה. הוא היה הקרבן הראשון בבית סלונים בשעת ההנגה על הדלת הראשית.

חיים קרסנר נולד בניו־יורק להוריו, שהיו מהגרים מרוסיה. מתחילה למד בישיבת "תורה ודעת" בברוקלין ובא לחברון רק כעשרה שבועות לפני המאורעות.

אברהם שפירא נולד בירושלים, נתחנך בבתי־היתומים של דיסקין, הצטיין בלמודים. למד תחילה בירושלים ומשם עבר לישיבת חברון.

לעמוד 93 בית־ההריגה שבחברון – הוא ביתו של אליעזר דן סלונים, ששבעים נפשות נתכנסו לשם מתוך בסחון, כי בבית הזה ימצאו מחסה מידי הרוצחים. אליעזר דן היה אדם מקובל על כל בני העיר, משכיל, אבות אבותיו היו תושבי חברון, בא־כחו של אפ"ק, עומד בקשרי ידידות ומסחר עם החשובים שבערביים בחברון וכסביבה. ידידיו הערביים הבטיחו לו, כי לא יאונה לו כל רע. בשבת בצהרים, בשעת הרצח (הרצח החברוני לא נמשך אפילו שעתים), נעלמו כל ידידיו. סלונים הספיק לירות מאקדוחו רק פעם אחת. בבית זה נרצחו 18 נפשות בו במקום וחמש מתו מפציעיהם אחר כך. אנו רואים את ביתו של סלונים מבחוץ ומבפנים.

לעמוד 94 רק בשנים–שלשה מחדריו. בלשכת־עבודתו של סלונים שברו הרוצחים את כל הרהיטים. הם חפשו, כנראה, כסף.

לעמוד 95 אלה הם שלשת הדורות, שנרצחו יחדיו בחדר אחד. הרב אורי־לנסקי, רב בזכרון יעקב, ואשתו, באו לחברון להתארח שם בבית ברזם. הרב

אורלנסקי נולד בביאליסטוק (פולניה) בשנת תרל"ח (1878) ובהגיעו בן חמש בא לארץ עם אביו, הרב ר' אהרן ומשפחתו, שעלו לא"י עם קבוצת המתאכרים הביל"וסטוקאית והתישבו בפתח־תקוה. כאן נתמנה ר' אהרן לכהן ראשון ברבנות במושבה הראשונה והוא שימש בכהונה זו במשך עשרים ושמונה שנים. בנו למד בישיבות ירושלים עד שנתמנה לרב בזכרון יעקב. איש תמודות, בקי גדול, בעל ידיעות רבות בספרות הערבית העתיקה. – אשתו יונסה, בת 47, נולדה בירושלים, אחותו של הרב הירושלמי ר' צבי יסח פראנק. – אליעזר דן סלונים, בן שלשים, בנו של הרב בתכרון, השלים את חוק למודו בבית מדרש למורים בירושלים מיסודו של המזרחי, היה מורה, ואחר כך עבר לעיר מולדתו תכרון. (שאר הפרטים על חייו בבאורים לעמוד 93). אליעזר דן היה עוסק לפעמים בעתונאות. מיד לאחר מאורעות־הדמים הראשונים בתר"פ כתב: «ארצנו תהי שלנו על אף כל מעניני, השופכים את דמנו. ארצנו היא בעבר ובהוה ושלנו תהיה לנצח». – אשתו חנה, בת 25, נולדה בירושלים, בתו של הרב אורלנסקי הנ"ל. – אהרן, ילדם בכורם של אליעזר דן וחנה, בן 5. אומרים, כי הילד בטא בפיו את שמו של רוצחו. הילד מת מפצעיו בירושלים.

לעמוד 96 שני ילדים היו להם, לאליעזר־דן וחנה סלונים: אהרן הבכור נהרג ושלמה'לי הצעיר נשאר הנצר היחידי של המשפחה האומללה, שנכרתה מארץ החיים, אף שלמה'לי, תינוק שחות משנתים, נפצע על ידי סכין בראשו ובידו, ורפויו עלה בטפול רב.

לעמוד 97 שלשה רבני חברון, וקנים, שנפלו חללים בבוקר של אותה השבת. הרב רבנו חסון נהרג יחד עם אשתו. הרב מאיר קסטל נשדד ונדקר ואשתו ניצלה מפאת התעלפותה. שני התכמים הספרדיים הללו היו ילידי חברון ונהרגו בידי ערבים מכיריהם משכבר. – הרב צבי דרבקין נולד בשקלוב (רוסיה), למד תורה בישיבת וולוזין, היה מפורסם בשם «העלוי משקלוב». לא רצה לקבל כל התמנות של רבנות עד שנת תרפ"א, משמת חותנו, דיין בבוברויסק, והוא נתמנה, בזמן שלטונם הקשה של הבולשביקים, לממלא מקומו של חותנו. רק חמשה חדשים לפני המאורעות בא עם משפחתו לא"י והתישב בחברון.

לעמוד 98 הרב ר' משה גרודזינסקי נולד בוורשה. אביו ר' איטשה היה למדן ועסקן צבורי מפורסם, מיסדה ומנהלה של הישיבה הורשאית, רחוב הפרנציסקנים 11. לאחר מות אביו קבל על עצמו את הנהלת הישיבה. (בנו השני של ר' איטשה, הוא ר' אברהם, מנהלה של הישיבה בסלובודקה). כאחד עם העברתו של חלק מהישיבה הסלובודקאית לחברון עלו גם ר' משה ובני משפחתו לחברון. – בנו יעקב, נולד גם כן בוורשה, נהרג ביחד עם אשתו לאה (תמונתה בעמוד 156) בחודש הרביעי לחתונתם. הם נהלו ביחד עם הוריהם פנסיון לבחורי הישיבה. – לאה גרודזנסקי, לבית הוסנר, נולדה במארמרושסיגים, עלתה לארץ בתורת חלוצה לפני חמש שנים. – ר' אשר משה וחוה גוטמן נולדו ביבלונקה וגרו בקביעות בזמברוב (פולניה). עלו לארץ בשנת 1925 וגרו בנוה־שאנן (תל־אביב). היה חייט לפי אומנותו, יהודי חסיד ובר־אורין. השאירו אחריהם שני בנים ובת אחת. שני ימים לפני המאורעות באו לחברון למען־קיץ.

לעמוד 99 זאב יעקב ריימן־וויים נולד בירושלים, למד בישיבותיה, היה שו"ב ומורה בחברון. עמד בקשרי יחסים עם הערבים, נרצח על יד ביתו, ששם נהרג גם אחיו (ראה בין בחורי הישיבה). — ר' משה גולדשמיד נולד ביקטרינוסלב (דרום־רוסיה), מחסידי חב"ד הנלהבים. בשנת 1925 בא עם משפחתו לא"י, התישב בחברון והיה שם מנקר. כשהערבים התנפלו על ביתו עמד על נפשו, השאיר אחריו אשה וילדים. אשתו וילדתו היו פצועות קשה (עמוד 107). — ר' נח אימרמאן נולד בסלוצק (רוסיה הלבנה), למד בסלובודקה. לפני כמה שנים התישב בחברון והיה אופה. הרוצחים שרפו את ראשו באש של מכונת פרימוס. אשתו וילדתו נפצעו.

לעמוד 100 יצחק אבושדיד נולד בחברון, חייט. אף אביו אליהו, חנוני, נולד בחברון. — נחמן סגל נולד בסוקולי (פולניה). בא לארץ לפני חמש שנים. נהל ביחד עם אשתו ליבה (ראה עמוד 106) פנסיון בשביל תלמידי הישיבה בחברון. ילדם מנחם נולד בעין־חרוד.

לעמוד 101 יעקב גוזלאן היה צורף בסף וזהב, בנו, משה, השלים את חוק למודו בבית־הספר של «אליאנס» בירושלים והיה מתעסק בחברון בכתיבת בקשות אל בית־המשפט, כרוב המשפחות הספרדיות היו גם בני גוזלאן תושבי חברון במשך דורות. — שלמה אונגר נולד בוגורש על יד סאנוק (פולניה), בא עם הזרם החלוצי. הוא עבד על יד חברון כמכונאי של מכונה לסחינת אבנים, שהיתה שיכת לערבי. אשתו נחמה נולדה בוילנה (פולניה) לאביה הרב איזראלי, מנהל הישיבה «תפארת בחורים». שלמה נהרג בו במקום ואשתו מתה מפצעיה הקשים. שני ילדיהם, תינוק בן שנתים ותינוקת בת חודש, ניצולו בדרך נס.

לעמוד 102 הזקן ר' אהרן לייב גוטלבסקי נולד וגר באיביה (פולניה). התישב בשנים האחרונות בהמושבה «הרצליה». בקיץ בא לחברון להתארח בבית בתו וחתנו, בצלאל לורובסקי.

בצלאל לזרובסקי נולד במלין, (פולניה), למד ברדין ובסלובודקה. בשנת 1925 בא לארץ עם משפחתו כחבר «החלוץ המזרחי». עבד ב«הרצליה» ואחר כך פתח לו פנסיון לבחורי הישיבה בחברון. — ילדתו דבורה'לי מתה מפצעיה. נהרג גם אחיו הצעיר של לורובסקי, בחור הישיבה (ראה עמוד 89). אשתו נפצעה קשה (עמוד 106).

אל ההוספות להכרון, עמודים 154–157 אלתר פוזלאצ'י היה משמש בבית־כנסת ספרדי וחזן מזה נולד בחברון. היה בן 25 והשאיר אחריו אשה וששה ילדים קטנים.

קלרה חסון היא אשתו של החכם רבנו חסון. נהרגה ביחד עם בעלה (ראה עמוד 97 והכאורים).

חיים אליעזר דובניקוב נולד בקרוגלויה על יד מוהיליב, היה מורה לעברית בוורשה ובערים אחרות. בשנת 1924 עלה עם משפחתו לא"י. נתמנה למנהל בית הספר של השכונה תל־נורדוי בתל־אביב. חבר כמה ספרי למוד, ביחוד בידיעת הטבע, תרגם כמה ספרי־קריאה לבני הנעורים. היה צנוע ונחבא אל הכלים. — אשתו פריל נולדה במזיריטשקי ע"י קיוב. היא ובעלה היו עדי־ראיה לפרעות האיומות באוקראינה והצליחו כמה פעמים להנצל מהן. דובניקוב ואשתו באו לחברון למען

הקיץ ימים אחדים לפני המאורעות עם שני ילדיהם הצעירים. דובניקוב ואשתו נהרגו בבית סלונים. הילדים נפצעו.

לאה גרודזינסקי נהרגה בבית סלונים ביחד עם בעלה יעקב (ראה עמוד 98 והבאורים שם).

אורה גרשון נולדה בחברון, אם לחמשה ילדים, נפצעה קשה ומתה לאחר כך מפצעיה. — ר' בן ציון גרשון בן 63, נולד בקושטא, היה במשך הרבה שנים רוקח בחברון, בעל מום בשתי רגליו, נרצח בשעת עיון בחומש. (לא נשאר כל צלום ממנו).—אסתר, בתו מאשתו הראשונה ווינטורא, עונתה ונרצחה.

ר' בצלאל סמריק נולד בוסל (ליטא), תלמיד חכם מובהק, עלה לארץ מריגה בשנת 1925 בלווית אשתו השניה. הוא היה בעל פנסיון קטן בחברון שכמה מבחורי־ישיבה אמריקאים היו מתאכסנים שם.

אריה לייב חייכל נולד בשקוד־ויל (ליטא), נהרג ביחד עם אחיו הצעיר דוב בר לעיני שומרי העיר, שלא שמו לב לתחנוניהם של הנרצחים (ראה עמוד 90 והבאורים).

שמעון בן דוד כהן, צעיר מפרס, ישב 8 שנים בא"י, ספר על פי אומנותו.

הערה: אין בידינו תמונותיהם של ר' אליעזר מלך ליכטנשטיין, בן 70, יהודי מרוקני, קבצן; אברהם יצחק אבו־חנה, בן 60 לערך, מרוקני, קבצן; אברהם יעיני, ואשתו וידא, מצולי קושטא, בני 70 לערך, היא קצוצת־רגל, קבצנים בחברון.

לעמודים בין בחורי־הישיבה היו 17 פצועים, 103—105 ברובם פצועים קשה. אנו נותנים פה את תמונותיהם של חמשה מהם: דוד ווינצ'סטר נולד בסטשוב (פולניה). בהיותו בן שש הובא ע"י הוריו המהגרים לעיר צ'יקגו. למד שם תורה בהתמדה ובא לחברון לשם השתלמות.—הרב דוב סבנקין נולד בקפולה (פלך מינסק) מורגיקי הישיבה הסלובודקאית, כבר היה מוסמך להוראה אולם חס לעזוב את כתלי הישיבה. — משה ואליעזר הרביטר נולדו בניו־יורק. הוריהם, אנשים אמידים, הם יוצאי העיר שדליץ (פולניה), העתיקו את מושבם מאמריקה לא"י על מנת ללמד את בניהם בישיבת חברון.—אלחנן זליג רוך נולד ברקישוק (זאמוט), עלה לארץ עם הישיבה מסלובודקה, בחור מופלג בתורה.—בעמוד 105 אנו נותנים גם כן את תמונתו של הספרדי הזקן חכם אהרן לוי, רושב חברוני מכמה שנים. הוא ובתו הצעירה נפצעו קשה.

לעמודים אמהות ובנים פצועים קשה. הגב' 106, 107 לזרובסקי נולדה באביה (פולניה). בגורלה נפלה אחרת האבדות הקשות ביותר, שהתחוללו על אחינו בחברון (ראה עמ' 102).—הגברת ליבה סגל נולדה בביאליסטוק, לבית בוקסנבוים. פרה במשך זמן רב בין החיים והמות עד ששבה מעט לאיתנה. — הגברת מינידה גולדשמידט, אם לארבעת ילדים, וילדתה מוסיה, היו פצועות קשה.—כל בני משפחת קיולשטיין נזדקקו לטפול ברפוי פצעיהם.

לעמודים הרוצחים האכזרים, הנתונים 108—110 להשפעת השסוי, לא חסו על שום דבר: הם החריבו את בית־המרפא «הדסה», שהם עצמם היו נהנים תמיד מעזרתו הרפואית. הם הרסו את כל בתי־הכנסיות העתיקים, בתוכם בית־הכנסת של אברהם אבינו, המוגה בזוהר אגדיי, שאף הערבים היו נוהגים בהם תמיד יחס של כבוד; קרעו ושרפו ספרי תורה לרוב. ורק כעבור עשרה ימים אחרי הרצח תרפו את

נפשם כמה בחורי ישראל לבוא להברון בעזרת שוטרים אחדים, להציל משם את שיירי ספרי־התורה ולהביאם ירושלימה. בתמונה 2, עמוד 110, אנו רואים אחד מהמבואות אל הגיטו היהודי העתיק, שנהפך למפולת.

לעמודים 111—112 כחמש מאות וחמשים יהודים ערך גרו בחברון לפני המאורעות. שני ימים לאחר שההרוגים הובאו לקבורה, עברו כל הנשארים בחיים — 483 נפש — לירושלים. רבים מהפליטים התישבו בבתי קרוביהם וידידיהם, וחלק גדול מצא לו מחסה זמני בבית־הכריאות הגדול מיסודם של נתן ולינה שטרוים בירושלים. הועד לעזרת הפליטים הקדיש תשומת־לב מיוחדה לילדי חברון, שנשארו בחיים והיו עדי־ראיה למראות־הזוועה. אנו רואים פה את הילדים משחקים על גגו של בית־הבריאות.

לעמוד 113 את ערבי חברון, לפי התנהגותם בימי ההרג־רב, יש לחלק לשלש דרגות: צדיקים, רשעים וארישים. לדאבוננו היה רב עד למאד אחוז הרשעים. השיך טאליב מאראקה, באכחה של חברון בועד הפועל הערבי, היה מראשי השסאים. הוא נידון לארבע שנות מאסר. חג' אבו־זיני ומשפחתו היו בין אלה, שהצילו במסירות־נפש את דייריהם היהודים. «אילמלא במה משפחות ערביות, שהגנו על היהודים, לא היתה נשארת, חלילה, אף נפש יהודית חיה בחברון» — נאמר בתזכיר, שהוגש מטעם רבני חברון אל הנציב העליון. עובדה אפיינית אחת: אבו־זיני היה חייב לדיירו, חכם ר' יעקב מאיר פרנקו, למעלה ממאה לא"י. נטפלו אליו רוצחים אחדים ואמרו לו: תן לנו להרוג את הרב ותפטר מחובך, שאתה חייב לו. ואולם הערבי הזקן נמנע מהצעה הזו, ולא עוד אלא שהגן על חיי היהודי המלוה.

לעמוד 114 קבר־האחים בחברון, 59 קדושים נקברו כאן. שמונה קדושי חברון מתו לאחר־כך בבתי־החולים בירושלים, ושם נקברו.

לעמודים 115—116 את החורבן בצפת אין לראות בשום פנים כפרי התפרצות פתאומית. הפרעות בצפת התחוללו כעבור שבוע לאחר מאורעות־הדמים בירושלים, כשבארץ כבר נתרכזו כחות־ההגנה צבאיים במדה מספיקה לכאורה ואניות־המלחמה כבר עמדו בחופי הארץ והשלטונות הודיעו, שהמצב הוא בטוח כל צרכו. בניגוד ל«ההתנצלות» נאמר, כי צבא־ההגנה שנשלח לצפת, איחר לבוא לשם לכמה שעות, אף על פי שכל תינוק ידע מראש, כי המאורעות בצפת עתידים להתחולל, כפי שאנו נוכחים על פי הצלום בעמוד 116. המהומה בצפת פרצה ביום ה', 29 באבגוסט (כ"ג באב) לפנות ערב.

לעמוד 117 הרב ישמעאל הכהן נולד ביאור (פרס), משהגיע לבר־מצוה הלך ברכיבה עם הוריו לצפת, כדרך, בבגדד, מת עליו אביו. בשנת תרכ"ח, בהיותו בן י"ח שנה, הגיע מתוך סכנת־נפש עד צפת, שם נתמנה לדיין. לאחר כך היה חכם־באשי באחת מערי תורכיה, ומשם לצפת נתמנה לראש הרבנים של הקהלה הספרדית. הוא היה ירא־שמים מופלא וחריף בהלכה, בשנותיו האחרונות היה שוכב משותק והרוצתים הרגוהו במטתו, בהיותו מעיין בספר. — ר' אליעזר קליערס נולד בטבריה לאביו ר' משה קליערס, רבה של הקהלה האשכנזית בטבריה, היה למדן מופלג וירא שמים גדול.

הוא התעתד לנסוע אל הרבי מגור. ביום החמישי, יום הדמים, נסע באוטו של מאיר כהן מטבריה לצפת. השאיר אחריו אשה ושלשה ילדים, שאחד מהם נולד לאחר מותו. — ר' משה אפריאת נולד בצפת, מורה בתלמוד־תורה מיסודו של ה„מזרחי" בצפת. נהרג ביחד עם אשתו פאריידה, בת 38 שנה, ועמם שכנתם מזל כהן, בת 60 (ראה הלאה). המנצח על ההרג בבית אפריאת היה פואד חג'זי, פקיד במשרד־הבריאות של הממשלה, שלמד עברית מפי א. הזוג אפריאת השאיר אחריו 5 ילדים.

לעמוד 118 מאיר כהן נולד בטבריה לאביו חכם יצחק נתן, שוחט ספרדי. מאיר היה נהג גר בצפת, נשא שם צעירה אשכנזית. ביום ה' חמוץ־הדמים הוא נסע לצפת וכשעת כניסתו העירה נהרג ביחד עם הנוסע קליערס, ואת האוטומוביל שרפו. השאיר אחריו אשה ושתי ילדות קטנות. — העורך־דין מאיר טולידנו נולד בטבריה לאביו חכם יהודה, אחיו של מאיר הוא ההיסטוריון והרב בסנז'ר ר' יעקב משה טולידנו, את השכלתו רכש בפריז, בשובו לארץ נתמנה לפקיד־כספים ממשלתי בטבריה. לאחר כך עמד למבחן וקבל תואר עורך־דין והשתקע בצפת שנה לפני המאורעות. הוא היה העורך־דין היהודי הראשון בצפת, ועל ידי זה משך עליו את קנאת עורכי הדין הערבים בעיר. השאיר אחריו אשה ושני ילדים. — יצחק ממאן נולד בצפת למשפחה המעלה את שלשלת־היוחסין עד הרמב"ם (מימוני), אביו ואחיו היחידי נהרגו לפני 40 שנה על ידי ערבים בעבר הירדן. הוא היה פקיד בבית־התולים «הדסה». השאיר אשה בלי ילדים.

אל ההוספות לצפת בעמוד 158

שלש נשים צפתיות, בגיל שבין 60 שנה ובין 70 שנה:

שיינדיל גולדצוויג נולדה ביערעי (אוקראינה), התישבה בצפת לפני 50 שנה לערך, בעלה האלמן, ר' שלמה בר' יונה, הוא בן ע"ב, נולד בצפת, מגזע החכם־צבי. הזקנה נהרגה ונשרפה בביתה. — לולו פרגון, נולדה בצפת, נרצחה במעונה על ידי יריה דרך החלון, נכדתה, פרחה, בת 16, ראתה את פני הרוצחים. — מזל כהן, אלמנה, נולדה בפרס, התישבה בצפת לפני 40 שנה לערך, אביה ובעלה היו סוכנים קונסולרים של פרס בצפת, נהרגה ביחד עם הזוג אפריאת (ראה למעלה).

לעמוד 119 חלק מקדושי צפת, שלא נשרף ולא נתרסק, נאסף בחצרה של «הדסה» כעבור כמה ימים לאחר הרצח ומשם הובל לקברות. בחזית התמונה הילד ממשפחת מזרחי, שנפל מכדור של שוטר בחצר הבנין הממשלתי. המקרה בחצר הזה הוא אחד ממעשי־צפת האיומים ביותר: כשעתים לאחר הרצח כנסו השלטונות את כל האוכלוסים היהודיים בצפת — כשלשת אלפים נפש — לתוך חצרו של הבנין הממשלתי וכלאו אותם שם שתי ימימות רצופות כמעט ללא אוכל ובמנת־מים זעומה. ובאחד הלילות האלה ירה המשמר הערבי לפתע בהנצורים ללא כל סבה.

לעמוד 120 בשעת הרצח בצפת היתה גם התנפלות על בית־היתומים «עזרת הגליל». ואולם על פי נס ממש ניצולו היתומים ממות, הערבים סבורים היו בטעות כי המצועים כבר הפיחו את נשמותיהם. רבים מהנערים הגנו על עצמם בגבורה. יתום אחד, שתמונתו אינה בצלום שלפנינו, יצא מדעתו. 9 יתומים, המנהל וסגנו נפצעו קשה. בית־היתומים נוסד בשנת 1919 על ידי בני־צפת, שנתהגרו לאמריקה, והנהו

מתכלכל כאחד עם שאר מוסדות החסד של הגליל על ידי ועד־הצפתיים בניו־יורק. בשנת 1920, בזמן המהפכה בסוריה, כלכל בית־היתומים הזה במשך כמה שבועות כ־600 פליטים ערביים. הפצוע יעקב יוסף גוטבטר הוא בנו של המנהל.

לעמוד 121 בצפת היו כמה עשרות פצועים בצפת, בתם של הזוג אפריאת שנהרג (עמוד 117), והיא היתה העד הראשי נגד רוצחי הוריה. — שמואל פינקוס, נולד בפולניה, בן 31, עלה לארץ לפני 8 שנים, עבד בעין־זיתים (ראה להלן) כמודד חק־לאי מטעם פיק"א יחד עם חברו הרטנ־שטיין. בשעת ההתנפלות ברחו שניהם מהמושבה, ובעברם דרך הכפר הערבי זיתון נרצח הרטנשטיין, ופינקוס הפצוע עוד שרך את דרכו במשך יום ומצי בין ההרים והסלעים, ללא אוכל ומים, עד שהגיע לצפת כל עוד נשמתו בו.

לעמוד 122 עין־זיתים היא מושבה קטנה וישנה בסביבת הרי צפת. כמה ימים לפני זה ברחו כל התושבים היהודיים לצפת. לא נותרו שם אלא הרטנשטיין ופנקוס וזוג הזקנים אברהם יעקב ושרה ביילה פלינר, אכרים, שלא רצו בשום אופן לעזוב את המושבה. ואפילו ברגע האחרון, כששני הצעירים הפצירו בהם להמפח אליהם, ענו הזקנים ואמרו: «לא נעזוב את המשק הפקר». הרטנשטיין היה בן 30 לערך, מוצאו מפולניה. מגופותיהם של שלשת הקדושים האלה נשארו רק שיירים שרופים. המושבה נשרפה ונשדדה כליל.

לעמוד 123 חיפה לא סבלה אף פעם מהפרעות הראשונות, שהתחוללו בארץ בת־קופה שלאחר המלחמה. היהודים והערבים גרו פה יחדיו בשכונות משותפות מתוך יחסי־ידידות. בימים ב'־ו'־ג', 26־27 באבגוסט, התחוללו התקפות על חיפה. ההגנה היהודית בחיפה הצטינה למופת ודמתה להגנה בירושלים. בחיפה היו כמה מקרים של שוד ושרפות. — התכניון שימש בית־חולים לפצועי צפת, עכו וחיפה.

לעמודים 124—125 משה רוזטמן, נולד באריוב (פולניה), 9 שנים בארץ, פועל־רכבת, השאיר אלמנה ויתומים. — יצחק פט נולד בטוריק (פולניה), 5 שנים בארץ, נפל מכדור בו ברגע שעלה על הגג של מאפית פט בהדר הכרמל. — ישראל גרויהאר תושב «אחוזת הרברט סמואל» על הר הכרמל, נהרג בעיר.

ה ע ר ה: בחיפה היו עוד שני הרוגים: לאה יפרמוב, ילידת רוסיה, בת 40, ומשה מאיר בוק, בן 32 מפולניה. שניהם לא היו, כפי שאומרים, שפויים בדעתם ונהרגו בסלפוליהם מחוץ לעיר.

קדושי חיפה הובלו לקבורה, לפי פקודת השלטונות, באומובילים סגורים. בצלום שלפנינו אנו רואים את האוטו־מובילים, כשהם יוצאים מחצר בית־החולים «הדסה» שב«הדר הכרמל».

לעמוד 126 הישוב הצעיר בעמק עכו סבל נוקים גדולים ברכוש. הוצתו באש הגורן בכפר אתא והגורן של החוואי המצוין והאידיאליסטן אפרים בן מבוק־רסט. הצלומים מראים לנו את מעשי־ההרס, שחוללו אנשי־זדון בנובמבר שנת 1929 במטעי הבננות ובפרדס בן נעק־

רו 635 עצי תפוחי־זהב ו־510 עצי בננות על אף השמירה, שלא זזה מהמקום. הממשלה העריכה את הנזק בסך 1500 לא"י.

גם על קומק היהודים בעכו הסמוכה התנפלו פורעים, כמה מהנתקפים נפצעו. מושל העיר הגן כדבעי.

לעמוד ביפו–תל־אביב התחוללו המאורעות 127 עות מצהרי יום א', 25 באבגוסט, עד הערב. ההרוגים והפצועים היו במקומות־הספר שבין יפו ובין תל־אביב, בדרומה ובמזרחה של ת"א. הערבים פתחו את התקפתם הראשונה על־יד "נוה שלום". שם נפל החלל היהודי הראשון ר' ברוך רוזין (תמונה בעמוד 150. ראה להלן). בארבע אחרי הצהרים יצאה פלוגה בת 15 איש באוטו מתל־אביב, על מנת להציל שני פועלים יהודים, שנשתקעו בבית־חרושת לספירט פוליר ע"י יפו. בדרך נזדמן לקראתם אוטו של המשטרה הבריטית. האנגלים הודיעו את נכונותם להציל את שני הפועלים ודרשו מאת הפלוגה היהודית לשוב תל־אביבה. משעברה הפלוגה בחזירתה לתל אביב דרך הכפר הערבי אכו־כביר הוקף האוטו שלה ביריות מכל הצדדים. למרות ההתגוננות הנמרצה נפגעו כמעט כל בני הפלוגה: אבירי־הלב: 4 נהרגו (תמונותיהם בעמודים 129–130) וששה נפצעו קשה.

לעמוד ההגנה החזקית הורשתה בתל־ 128 אביב לכמה ימים יותר מאשר בירושלים, למשל, ששם פורק הזיון אפילו מעל היהודים נתיני אנגליה. ההגנה התל־אביבית היתה מיוחדה במינה. פלוגות בחורים, בת 6 או 8 איש כל אחת, בראשותו של שוטר, עמדו על המשמר בנקודות שונות. בצלומינו רואים אנו את התגייסותו של הנוער ונכונותן של הפלוגות לצאת למשמרותיהן.

לעמודים בנימין זאב גולדברג, 129–130 בנו של ר' יצחק לייב גולדברג, נולד בוילנה בשנת פטירתו של ד"ר הרצל ונקרא על שמו. רווק, חשע שנים בארץ. ביום שלפני זה, בשבת, השתתף בהגנה על ירושלים. ביום הראשון שב לתל־אביב ברכבת ובדרך ראה את נחלת אביו בהר־טוב העולה באש. בבואו לתל־אביב נספח מיד בהתלהבות אל ההגנה.

איזיק פיינגולד נולד ברוסיה, 20 שנה בארץ, סוחר, עבד אצל אחיו בעל מלון ובנינים. פיינגולד ישב באוטו ביחד עם בנו, בנו היה פצוע קשה.

יוסף נ. ברקוביץ נולד בקושטא (אביו יליד רומניה ואמו בת פולניה), שם התמחה בידיעת כמה לשונות. רווק. תפס משרות ממשלתיות בסודן ובמצרים. רק שלש שנים לפני זה עלה לארץ ונתמנה למשגיח מטעם מחלקת המכס בייפו לפקח על הברחת המכס וההגנבה. לשעבר רחוק מעניני יהדות ויהודים, נתקרב בארץ אל הציונות וביום ההתקפה על תל־אביב הראה אומץ־לב וגבורה רבה.

משה הרי־ב לומברג נולד בדבינסק (רוסיה), עתונאי, מקורב לחוגי התאסרון, בא לארץ בשנת תרפ"ז. השאיר אשה (גב' רובינס, חברה ב"הבימה") בלי ילדים.

כל ארבעת הקדושים הנ"ל נהרגו באוטו־ההצלה שנסע מת"א ליפו כמסופר לעיל, בעמודה הקודמת.

אל "ההוספות": ר' ברוך רוזין, נולד לתל־אביב בנסביז, וגר כל ימיו ברוזישץ (וואהלין, פולניה), שם עבד יחד עם חותנו, בעל בית־חרושת לארג. ר' אלתר בראקר בעל צורה בחוגו. רוזין היה בן־תורה. עלה לארץ

בשנת 1925 בלוית חלק ממשפחתו והתעסק בעגלנות. בשערת הרצחו נמצאו גם שני כניו: השאיר אשה, בנים ובנות.

ה ע ר ה: הקרבן הששי בתל־אביב היתה האשה מסעודה מזרחי, בת 50 שנה. היא נהרגה בקרבת בית הכנסת הגדול בתוך המהומה על ידי אחד האבטומובילים, שהתרוצצו לשם ספול בפצועים.

לעמוד 131 הלויתם של הקדושים בתל־אביב היתה ההלויה היחידה בארץ, שנערכה בטקס הראוי ובהשתתפותו של קהל רב. (בירושלים נעשתה הקבורה בלילה ובחברון — במשך יום ולילה, בשתי העריים האלו ניתנה רשות ההלויה רק למנין אנשים, בחיפה הובלו הקדושים באוטומובילים סגורים, ראה עמוד 125). ההלויה עברה בסדר מופתי. קבר־האחים נחפר מול קבר־האחים של ברנר וחבריו משנת 1921.

ש מ ח ה ח י נ ק י ס ו י ו ס ף א ו ר פ א ל י, שני יהודים שנתפרסמו מתוך שנרצעו למשפט על יסוד עדי־האשמה ערביים שהאשימו אותם בעוון רצח בכוונה תחילה, שנעשה על ידם ביום א' הידוע. שניהם נדונו למיתה, אלא שעונש־המות הוחלף להם לבסוף בחמש־עשרה (חינקיס) ובעשר (אורפאלי) שנות מאסר. — ח י נ ק י ס נולד ברובנה (וואהלין, פולניה), 5 שנים בארץ, שוטר ביפו, חבר אהוב בקלוב־הספורט «הפועל» בתל־אביב. א ו ר פ א ל י נולד בפרס, בא לארץ עם הוריו בהיותו ילד, מתוסר השכלה, בעל בתים בכרם־התימנים בתל־אביב. ערבים רבים היו שונאיו.

לעמוד 132 «חולדה», פרשת הגבורה של«חולדה» ד ה י א ה מ ש ך ט ב ע י ל י ת ל־ח י»... אף אכרי חולדה, כמו אנשי תל־חי לפני תשע שנים, לא זזו מעמדתם והגנו על נקודתם בחרוף־נפש. חולדה נוסדה בשנת 1911 על יד יער הרצל, מיסודה של הקרן הקימת, לא רחוק ממסלת הרכבת יפו־ירושלים. חולדה ביחד עם כפר אוריה והר־טוב מהווים «שורוק» של ישובים יהודיים. בחולדה נתרכזה קבוצה קטנה, ההתנפלות על חולדה התחוללה ביום ב', כ"ו באבגוסט, 24 בחורים בראשותו של א פ ר י ם צ י ז י ק הדפו אחור המון ערבי פרוע בן אלפים איש לערך, ברובם מזויינים, ועצרו בעדם מלגשת עד החצר. הערבים אבדו כמה נפשות, בערב נהרג צ י ז י ק. (ראה להלן), ורק קרוב לחצות הלילה הגיעה לשם פלוגת־צבא בריסית באוטו משורין, ופקדה על תושבי חולדה לעזוב את המקום.

בצלומנו רואים אנו את חצרה של חולדה לפני ההרס ולאחריו.

לעמודים 133—134 א פ ר י ם צ י ז י ק נולד בטוספול (אוקראינה). בשנת 1905 באו הורי ציזיק ועשרת ילדיהם לא"י ונתאכרו בגליל (במלחמיה).

אפרים, כמו כל משפחת ציזיק, הצטיין במסירותו לחקלאות. אפרים היה מן הראשונים, שעלו על הקרקע בעמק־יזרעאל, לאחר כך הוא עובד במפעל רוטנברג ליד הירדן כשומר וכפועל. כמה ימים לפני יום הששי, יום־הדמים בירושלים, בא ליהודה ואח"כ קבל על עצמו הנהגת ההגנה בחולדה. כששאל אותו ברכבת מכר מהגליל, לשם מה הוא ממהר ליהודה, ענה: «הלא מכים יהודים, יא שיך!» כשחברי־ההגנה נאלצו להסוג אחורנית מפני כחות־ההתקפה המתגברים היה א פ ר י ם האחרון, שוחל דרך הדלת, ואולם הוא הקדים להזדקף ונפל מכדור האויב. אחותו שרה, בת כ', מקבוצת כפר גלעדי, נפלה בתל־חי יחד עם טרומפלדור.

לעמוד זהו חלק מחברי־ההגנה בחולדה;
135 צולם בתל־אביב כמה שבועות לאחר המאורעות.

לעמוד לעמק יזרעאל היתה צפויה סכנה
136 גדולה בשל הזרם הבדואי משני עברי הירדן. הלכו ונשנו התקפות על ב י ת־א ל פ א ועל משמר־העמק, ואולם הן נהדפו במרץ. צילום מבית־אלפא לאחר שנהדפו מעליה כל ההתקפות אנו רואים בעמוד 26. גם השלטונות השתתפו פה באופן פעיל בהגנה על נקודות הישוב העבריות. ואף על פי כן הוצתו הגרנות במקומות רבים שבעמק והסבו נזקים גדולים לבני העמק. בצלום שלפנינו רואים אנו כיצד ילדי עין־חרוד הוכנסו לתוך הרפת המוצקה לשם בטחון.

לעמוד באר־טוביה, נקודה ישובית יהודית
137 מבודדה בדרומה של יהודה, היתה תמיד עומדת ביחסי־ידידות עם שכניה הערבים. ההתקפה עליה נערכה ביום א' 25 באבגוסט. צעירי המושבה הצטיינו בהגנתם, ואולם «עזרתם» של השוטרים הערבים הפריעה הרבה. לפנות ערב נרצח רופא המקום ד"ר יזרעאלי, בעמדו ליד דלת הרפת, ששימשה כעין מצודה. בד בשעה נהרג גם הרצל רוזין, שנשרף לאחר כך בידי רוצחיו. אנו רואים בתמונה השניה שוטרים ערביים, השומרים חורבות באר־טוביה לאחר המאורעות.

לעמוד ד"ר חיים יזרעאלי, בן 49, נולד
138 בוורשה, למד בישיבת טלז, גמר את חוק למודו באוניברסיטה בברלין, בשנת 1922 עלה לארץ. הוריו היו תושבי פתח־תקוה. שימש רופא ברמלה ובעזה. לאחר כך נתמנה לרופא המקום בבאר־טוביה. רכש לו שם בית ונחלה. היה אהוב הן על היהודים והן על ערבי הסביבה. כש־עתים לפני מותו הגיש עזרה רפואית לערבי פצוע אחד, שנפצע, כנראה, מתוך השתתפותו בהתנפלות על המושבה. השלט תלוי עד היום על ביתו החרב של הרופא. השאיר אשה ושלשה ילדים קטנים.

ה ע ר ה: ההרוג השני בכאר טוביה היה הרצל רוזין, רווק, יתום, בן לאחד מותיקי האכרים במושבת באר טוביה. הוא עבר ברחוב המושבה בשעת ההתנפלות. הוא לא היה שפוי כל צרכו ברעתו.

לעמוד תושביה הותיקים והמנוסים של
139 באר־טוביה נאלצו לעזוב את המושבה, והם מתגוללים זה למעלה משנה כפליטים במושבה רחובות. ואולם נעשות הכנות על מנת להקים את הריסות באר־טוביה ולהשיב את אכריה אל קנם.

לעמודים הר־טוב, מושבה של יהודי בול־
140–141 גריה, יוצאי טטרבאזארצ'יק וסופיה, נוסדה בשנת 1894. ההתקפה על המושבה הזאת התחוללה במוצאי שבת. אכרי הר־טוב נתבצרו בבית אחד ומשם הדפו את המתנפלים. לפני עלות השחר של יום א' נמלטו 135 תושבי הר־טוב אל תחנת הרכבת ונסעו לתל־אביב בעירום ובחוסר כל. רכושם נשדד והמושבה נשרפה כולה. ואולם אכרי הר טוב לא נשתהו הרבה בתל־אביב כפליטים. בסוף שנת 1929 הם שבו אל בתיהם השרופים והתחילו להקים את הריסותיהם.

לעמוד כפר־אוריה היא מושבה נדחה בין
142 חולדה ובין ד"ר־טוב, בת שמונה בתי אבות. במוצאי שבת, 24 באבגוסט, היו בני כפר־אוריה צפויים להתנפלות מצד מחנה «שכנים», ואולם הם נמלטו בעוד מועד לכפר בייקא, לביתו של השייך אסמאעין, שהגן עליהם ביושר ובנאמנות. למחרת הובאו בשלום לרחובות. כל בתי כפר אוריה נשדדו ונשרפו.

חקירות, ועדות

לעמוד הלורד פספילד, ידוע קודם בשם
144 סידני וב, ממנהיגי מפלגת הפועלים באנגליה, בן 70, משמש בהקבינט של מקדונלד מיניסטר למושבות, בתוכן גם לא"י, נודע לנו ביחסו האדיש לעניני ביתנו הלאומי. הוא שלח אלינו את ועדת החקירה בראשותו של שאו ואת המומחים סימפסון וסטריקלנד, ואף אישר את ועדת הכותל.

לעמוד הועדה המפורסמת ליחקירת סבו-
145 תיהם של מאורעות אבגוסט ולתת עצות והוראות לשם מניעת התפרצויות כאלו» נתמנתה על ידי הלורד פספילד בספטמבר, באה לארץ בסוף אוקטובר, במשך 2 חדשים שמעה את דברי העדים ועורכי-דין של הצדדים בירושלים ועזבה את הארץ בסוף דצמבר 1929. במרץ 1930 הגיש הלורד פספילד את הדין והחשבון של הועדה לבית-הנבחרים הבריטי. הועדה עברה בדין וחשבון זה את גבול סמכותה ונסתכלה בחקירות בעלות אופי מדיני רחב, מתוך עמדה שלילית למדי כלפי הציונות (מלבד הגבלותיו של הרי סניל, שהם עמודי-אור בהרצאת דין-וחשבון זה). בועדה הזאת השתתפו שלשה חברי הפרלמנט האנגלי, יושב-הראש (סיר ואלטר שאו) והמזכיר (לויד); שני האחרונים מטעם משרד המושבות. (תולדותיהם ותמונותיהם של חברי הועדה, של עורכי-הדין משלשת הצדדים ושל חשובי העדים ועוד ימצא הקורא בספרנו העברי «ועדת-החקירה» — דין וחשבון מפורט מישיבות הועדה, 800 עמוד).

לעמוד הועדה בין-הלאומית לשאלת הכותל
146 המערבי, נתמנתה ע"י מועצת חבר הלאומים בג'ניבה והורכבה משלשה באי-כח של שלש ממשלות ניטרליות. הועדה באה לארץ ב-19 ביוני 1930, במשך חורש שמעה את טענותיהם ועדויותיהם של שני הצדדים ועזבה את הארץ. מגמתה היתה הבאת שני הצדדים לידי פשרה. תמונות הנוגעות לענין הכותל המערבי ניתנו לקורא בעמודים 56—60.

לעמוד סיר דז'ון הוף סימפסון, בן 70,
147 נשלח במאי 1930 ע"י לורד פספילד לחקור את אפשרויותיה הכלכליות של הארץ ולהגיש עצות בדבר אפשרות העליה ושאלת הקרקע. בו בפרק-זמן נשללה באופן זמני רשות העליה לארץ: נעכבו 2300 רשיונות-עליה, שכבר נתאשרו תחילה בש-ביל הסוג פועלים-עולים. — ק. פ. סטריק-לנד בא לארץ בסוף יולי 1930 מטעם הממשלה המרכזית בלונדון על מנת לארגן את עניני הקואופרציה בין הפלחים; השלים את עבודתו בסוף אבגוסט. בתוך שאר הצעותיו, המכוונות להטבת מצבו של הפלח הערבי, יש גם הצעה להעמיד את מחיר האשה הקנויה על סכום שלא יעלה על 20 לא"י.

לעמוד «היזכיר», פולחן מושלמי המלווה
148 בומרה, בצוותא ובתיפוף התוף, כמנהגם של הדרוישים המתוללים, הונהג בקרבת הכותל המערבי במאי 1929, בכונה ברורה להפריע בעד התפלה היהודית. «היזכיר» נערך ע"י קבוצות שונות. «היטשי-שטים» מאסיה התיכונית והמאולביים» ממארוקו. בתמונתנו רואים אנו את השי-כים של שתי הקבוצות. (The Orient I 1). — הערבים הוציאו לפועל במשך עשרת

השנים האחרונות עשרות שביתות, המת־בטאות בבטול מלאכה וסגירת החנויות או גם כהרמת דגלים שחורים. ביחוד רבו השביתות בשנה האחרונה, החל מאבגוסט 1929.

לעמוד 149 שייך אבו־קישק (הימני בתמונה), ראש בידואים בסביבת פתח־תקוה, היה בשנת 1921 אחד מראשי המתנפלים על אם המושבות. נידון לחמש עשרה שנות מאסר, נשתחרר בזכות השתדלותיהם של היהודים, כרת עם השכנים היהודים ברית שלום בנוסח מזרחי, בקבלו על עצמו בשבועה את יחסי הידידות להבא. ואכן, בימי אב תרפ"ט עמד אבו־קישק בשבועתו, וכשאחיו חגג – חידש לאחר המאורעות – את החתונה, חגגו עמו כל שכניו היהודים ואברהם שפירא מפתח־תקוה בראשם. מלבד זה יש להורות על עוד כמה עובדות של יחסי־ידידות בין היהודים והערבים, שלא נעדרו בנקודות ישוביות שונות אפילו בזמן מאורעות הדמים. דוגמה בעצם ימי הזוועה הציעו תושבי אבו־גוש, כפר בדרך הכביש יפו־ירושלים, לאנשי הקבוצה קרית־ענבים לתת להם את ילדיהם כערובה לכך, שלא יאונה כל רע לנקודה יהודית זו. – על יוסף אורפאלי כבר בא הדבור לעיל, עמוד 207.

הוספות

לעמודים 150–158 בדבר גלצר ראה עמודה 186; בדבר רויזין 206; בדבר קדושי ירושלים: וינר, וילנאי, ריימן, סכלני, חנורי־קושאק, בן־מנשה, חנה ושלום צוויניה־שוילי, בן־שמעון, אלבוחיר ראה עמודות 182–184.–בדבר קדושי חברון: פלצי, קלרה חסון, ח. א. ופ. דובניקוב, לאה גרודזינ־סקי, אורה ואסתר גרשון, הרב סמריק, תייכל וכהן ראה עמודות 196–197.–בדבר קדושות צפת: גולדצווייג, פרג'ון וכהן ראה עמודה 202.

לעמוד 159 שרת בצבא לגיון הזרים בצרפת, השתתף במלחמה. סנדלר; בא לכפר־ילדים (בעמק יזרעאל), בית־תנוך כפרי ליתומים המתכלכל בכספי יהודי דרום־אפריקה, על מנת להתעסק שם באומנותו. מאבגוסט שימש בתור שומר הכפר; היה מסור לעבו־דתו. בליל 23 בספטמבר 1929, בשעת ההתנפלות על הכפר, נפל שלום אלישע בעמדו בגבורה על משמרתו. – פנינה באדאש, נולדה בגרודנה (פולניה), באה לארץ בשנת 1921, היתה פועלת במושבה כרכור ע"י חדרה; בשנת 1926 התנחלה על הקרקע בכרכור יחד עם בעלה. בראשית אוקטובר 1929 נהרגה בדרך לתחנת־הרכבת חדרה. השאירה בעלופעוטה בת שלש.

בתדשים הקרובים למאורעות היו כמה מקרי התנפלות על תושבים יהודים ידועי־שם בארץ, כגון: על ד"ר טיכו בירושלים, על ד"ר ברקוביץ בגליל ועל ה' נורמן בנטביץ, היועץ המשפטי של הממשלה, המתנפלים על שני הראשונים לא נתפסו, ואולם המתנפל על בנטביץ, משרתו של ראש המשטרה, נידון לשבע שנות מאסר. נורמן בנטביץ, בן 45, נולד בלונדון; אביו הרברט בנטויץ הוא עסקן ציוני ידוע, ידידו של הרצל. משנת 1920 הנהו משמש במשרת היועץ המשפטי לממשלת א"י. מחבר הספר היסודי «חוקי פלשתינה (א"י)».

הקשוסים באלבום זה הם:
עמוד 15 (מנורה) – של בצלאל
עמוד 51 (קונסורים) – א. ד. ברנשטיין
עמוד 79 (קבר רחל) – א. ד. ברנשטיין
עמוד 127 (אבו נכוס) – נ. פאלוי
עמוד 160 (מנורה) – של בצלאל

א וואָרט צום לעזער

דער אלבום, וואס ווערט דערמיט דערלאנגט דעם לעזער, וויל זיין אן אלבום פון אונזערע ליידען און פרייד‌ען אין ארץ־ישראל.

ווי ס'איז צו זעהן פונ'ם אינהאלט פון די קאפיטלען און בילדער, איז דער הויפט־צוועק: צו פאראייביגען די געשעהענישען פון אב תרפ"ט; צו דערצעהלען אין רעליעפע בילדער פאר דער גאנצער וועלט, כאטש א טייל פון דעם גרויל וואס מיר האבען איבערגעלעבט; צו באווייזען לפחות א קליינעם חלק פון דער גבורה און גרויסקייט, וואס די „הגנה" אין איהרע פארשי‌דענסטע דערשיינונגען האט ארויסגעוויזען; צו שטעלען א מצבה די הונדערט און דרייס‌יג פארפיניגטע און דער‌הרג‌עטע קדושים; צו שאפען א מאנומענט, כאטש א שוואכען מאנומענט, פאר די הונדערטער און הונ־דערטער טראגעדיעס, וואס דער חודש אב האט פאר אונז געשאפען.

אבער מיר האבען נישט געקאנט געבען בלויז די פארהאנענע בילדער פון די בלוטיגע געשעהענ‌ישען און די בילדער פון די קדושים — און יוצא־דאס וואלט געווען א מיטעל־שטיק אהן שום צוזאמענהאנג. מיר ברענגען צו דעם לעזער פאמעליך דורך וואָרט און בילד, דער עיקר דורך בילד, ביז די גרויל־טעג, און דאן פיהרען מיר איהם ארום, אויך דורך בילדער, פון „יענע טעג" מיט די „אויספארשונגען, קאמיסיעס" א. אז. וו.

מיר הויבען אן מיט «צופעליגע» צוויי בילדער (זייט 9) און געהען שנעל צו צו דער באלפור־דעקלאראציע, עפעס פונ'ם לעבען פונ'ם אידישען לעגיאן, א פאר פאליטישע בילדער, בילדער פון ע ר ש ט ע ר געוואגטע פראקטיקער אין דעם לאנד, פון ערשטע חלוצים און חלוצות, ברענגען אונז צום לעבען און דיוידקען אין לעצטע צעהן־צוועלף יאהר. «דורך א שמאלען טויער...» קומען מיר צו די רעגירונגען פונ'ם לאנד און צו די אפיציעלע פארשטעהער, סיי פון אונזערע סיי פון אונזערע געגנער. סיר שטרעבען דא צו באווייזען, או נישט קוקענדיג אויף אלע מניעות, האט די אידישע ענערגיע און דער גייסט פונ'ם חלוציזם באוויזען אויפצוטאן גרויס־גרויסע זאכען. מיר ברענגען „ע פ ע ס", א מוסטער, פון די פארשי‌דענסטע געביטען, וויל וועט מיר וואלטען בדעה געהאט אויסצושפעגלען אלץ, וואלט דער אלבום גע־מוזט אויסוואקסען צעהנפאך גרעסער ווי ער איז, און דאס האבען מיר בפירוש נישט געוואלט.

מיט דער אבטיילונג „ירושלים, הר־הבית, כותל־מערבי" קומען מיר שוין נעהענטער צו „יענע טעג". דער לעזער וועט גוט טאן, וועט ער וועט גאנץ אויפמערקואם דורכגעהן אט די אבטיילונג.

אין דער טרויער‌יגער הויפט־אבטיילונג „אב תרפ"ט" געטיילט לויט די שטעט און קאלאניעס, וואס האבען געליטען און איבערגעלעבט דעם גרויל, האבען מיר זיך באמיהט אויסצושפעגלען וואס גרינדליכער דעם פארהאנענעם

מאטעריאל. פון די פארוואונדעטע האבען מיר ספעציעל געזומען אין אכט די שווער־פארוואונדעטע. אבער א גאר באזונדער געוויכט האבען מיר גע־לייגט אויסצוגעפינען די בילדער פון די געפאלענע קדושים. מיר גיבען די בילדער פון כמעט ניינציג פראצענט פון די קדושים (גענוי 115 פון 130). די, וואס זייערע בילדער פעהלען, זענען מייסטענס געווען פשוט'ע אלטע פאלקס־מענשען, וואס האבען זיך קיינמאל אין זייער לעבען נישט פאטא־גראפירט. בלויז צו אייניגע פארהאנענע בילדער האבען מיר נישט געקאנט צוקומען, און דאס נישט אין אונזער שולד. ליידער האבען זיך מאנכע מש־פחה־אנגעהעריגע פון אייניגע קדושים אזוי שלעכט באצויגען צו אונזער אונטערנעהמונג, אז זיי האבען די ארבעט געמטערט. אבער פארט איז אונז געראטען צוזאמענצונעהמען, ווי מיר זענען זיכער, דעם מאקסימום פון בי־לדער און לעבענס־פאקטען וועגען אונזערע קדושים.

וועגען דעם מכוישען אויסוואהל פון די בילדער פון די קדושים האבען מיר נאך עפעס צו זאגען: מיר האבען זיך באמיהט צו געבען זייערע בילדער ווי זיי האבען אויסגעזעהן לעבעדיגערהייט, אבר מייסטענס פון זייער לעצטען לעבענס־יאהר. בלויז אין געצעהלטע פאלען האבען מיר געגעבען די בילדער פון די קדושים נעהרנ־עטערהייט. אין אונזער קאלעקציע האבען מיר נעהאט בילדער פון נעהרנ־עסע קדושים. פארבראנטע און צוקאלסטשטעס, וואס האר אין נענטך שטעלען זיך קאפיר־קוקענדיג אויף זיי. מיר האבען אזעלכע בילדער נישט גענאמ־ען גענבען אין א בוך, וואס דארף וועלען דאס אייגענטום פון יעדער אידישער היים, א בוך, וואס גרויס און קליין וועט אין איהם לייענען און מעין־זיין. אזעלכע בילדער זענען א קאלאסאלער מאטעריאל, אבער אין אונזער בוך האבען מיר נישט געקאנט ברענגען קיין בי־לדער, וואו דער צלם־אלקים פון אונזערע ליבסטע אוז מיינרסטע אין אזוי פארשוועכט געווארען דורך פארשאלסטע הענד...

דער מעקסס, וואס געהט דא וויטער, איז געהאלטען קורץ ווי מעגליך. מיר האבען געוואלט געבען א בילדער־אלבום, און דער מעקסט דארף דינען די בילדער. אבער צום גרעסטען טייל איז דער וואר־מאטעריאל פון אזא כאראקטער און אינהאלט, אז ער וואלט געקאנט ענייגען פאר גרויסע ארס־קלען.

מיר האבען דעם אלבום א נאמען געגעבען «קריג אוו פרידען אין ארץ־ישראל»... אייגענטליך איז דא געווען דער «שלום» פאר דער «מלחמה», אבער לאמיר האפען, אז דער שלום וועט זיר פארפעסטיגען נאך דער מלחמה...

•

דער צוזאמענשטעלער געפינט פאר זיין חוב אויסצודריקען א האצייגען יישר־כח די יעניגע פריינד, וואס האבען איהם געהאלפען זאמלען די בילדער און מאטעריאלען. אפט איז זיי די ארבייט אנגעקומען סיס גרויסע שוועריגקייטען און עגמת־נפש, אבער זיי האבען עס געמאן מיט מסירות פאר דער זאך. דאס זענען די הערען: חיים דוד ווילהעלם, מיר לאנדוי און אנד. (ירושלים), יוסף פערעלמאן (חיפה), אלכסנדר פלפל, אהרן סופר (צפת), יהודה שמשי (תל־אביב).

אחוץ־דעם קומט א דאנק די פאך־פאטאגראפיסטען, די הערען: בערלאנד, ארושקעס און אנד. (ירושלים), מאסקין, קאפלאנסקי (תל־אביב), לוריא (צפת), רינדמאן (חיפה) פאר די בילדער פון די געשעהענישען, וואס זיי האבען גע־ליפערט פאר דעם אלבום.

•

דער סימן • ביים א דאטע באדיים „געבארען".

באשרייבונגען

פון טרוים צו ווירקליכקייט

צו וייט ענגלאנדס אינטערעס צו ארץ־
9 ישראל האט זיך נישט אנגעהויבן
בען ערשט נעכטען. אין משך פון 19־טען
יאהרהונדערט האבען די שענסטע מענשען
פון ענגלישען פאלק פארבונדען זיך מיט
דישע צוקונפט מיט דער צוקונפט פון
ארץ־ישראל. מאנכע פון זיי האבען אשוט
געפלאנט א אידישע מלוכה אינם לאנד
פון דער ביבעל. ס׳איז געווג צו דער־
מאהנען בוקינהעם, לארד לינדסיי, לארד
שעפסטבורי, דזשארדזש עליאט, קאנדער,
אליפענט, אבער דער אינטערעסאנטסטער
און אינפלוסרייכסטער צווישען זיי איז
געווען לארד ביקאנספילד אדער בנימין
דיזראעלי. אליין שטאלץ דערמיט, וואס
ער שטאמט פון אידישען גוע, האט ער
דאס אמשארסטען ארויסגעווייזען אין זיינע
ווערק «אלרואי» און «טאנקרע,». ער איז
געווען דער געניאלסטער פרעמיער־מי־
ניסטער, וואס ענגלאנד האט ווען־עס־איז
געהאט, און פון אים איז געבליבען
דאס קלאסישע ווארט: «ס׳זענען מצליח
כלויז אזעלכע פעלקער, וואס באהאנדלען
גוט אידען»...

און בנימין דיזראעלי איז געווען
געראטן. מיר האבען עס בעשיינפערלעך
געזעהן אין שפאניע, אין רוסלאנד, אבער
נאך פריהער אין אלטען מצטיגען רוים.
און וואס איז איבערגעבליבען פון רוים׳ס
הערשאפט אין ארץ־ישראל? א ביסעל
חורבות. הורדום האט אויסגעבויט די
שטאט קיסריה לכבוד דעם אימפעראטאר
אויגוסטוס, און די רומישע סאטראפען
האבען זי שפעטער געמאכט פאר וויכ־
הויפט־שטאט צום אונטערדריקען אידען,
אידענטום און דאס אידישע לאנד. ווער
וועמען האט איבערגעלעבט? די חורבות
פון קיסריה זענען געבליבען ווי א «מנא־
תקל» פאר אלע, וואס ווילען אונטער־
דריקען דעם אידען אין זיין לאנד.—

צו וייט סער משה מאנטעפיארע, דער
10 גרעסטער איד און שתדלן פון׳ם
19־טען יאהרהונדערט, דער גרויסער ענג־
לישער פאטריאט, איז געווען זעהר פאר־
זיכטיק בנוגע פאליטישע אספיראציעס,
אבער ביי יעדער געלעגנהייט האט ער
פאראינטערעסירט די ענגלישע מאכט־
האבער מיט א״י. זייט זיין ערשטער רייזע
קיין א״י אין יאהר 1827 ביז זיין טויט
איז ער. מיט דער הילף פון ענגלאנד,
געווען דער פאקטישער פראטעקטאר פון
ישוב. זיבען מאל איז ער געווען אין
א״י (אין די יאהרען 27, 38, 49, 55, 57,
66, 75) און יעדע רייזע האט געבראכט
איהרע פרוכט, עקאנאמיש, פאליטיש און
גייסטיג.

צו וייט בארון עדמאנד דע ראטשילד איז
11 א באוונדער ליכטיג בלאט אין
דער נעשיכטע פונם נייעם א״י. דער
«נדיב הירוש» רעכענט זיך מיט רעכט
פארן מאטער פונ׳ם נייעם ישוב. ער האט
צוגעפיהרט די קאלאניזאציע צו אזא
שסופע, אז זי איז געווארען שפעטער
דער וויכטיגסטער פאקטאר פון׳ם נייעם
א״י. ער האט די אידעע פון חיבת־ציון
געגעבען דעם באדען אונטער די טיס־
צו וייט הערצל׳ס איז אונמעגליך אין
12 קורצע ווערטער צו שילדערן די

באדייטונג פון אט דעם מעטאר אויפן פינסטערן אידישען הימעל. ער האט די תיבת־ציון־אידעע פון אידישען פאלק, די אונארגאניזירטע און ארגאניזירטע, פאר־וואנדעלט אין א פאליטישער שאפונג. ער האט געלערנט אידען זיי זאלען «וועלען» און ער האט זיי פערזיכערט, אז «ווילט איהר — איז דאס נישט קיין לעגענדע»... זיין השפעה אויף זיין דור און אויף דער שפעטערדיקער אידישער נעשיכטע איז גרעסער ווי פון וועלבען־עס־איז אידישען יחיד וויט אסך דורות.

ווען ענגלאנד האט הערצל געהאט זיין מיינונג: «ענגלאנד, דאס גרויסע ענגלאנד, דאס פרייע ענגלאנד, וואס גע־וועלטיגט איבער די ימים», וועט די ערשטע פון צווישען די וועלט־מלוכות פארשטאנען אונזערע צילען». און אזוי איז טאקי געשען מיט קנאפע צוואנציג יאהר שפעטער.

הערצל האט געהאט צווישען זיינע נעסרייעסטע מיטארבייטער די שפעטער־דיקע פרעזידענטען פון דער ציוניסטי־שער ארגאניזאציע דוד וואלפזאהן און אטא ווארבורג, אבער זיין באדייטונג־פולסטער פרייגד איז געווען נארדוי.

13 צו זייט נארדוי איז געווען דער, וואס האט מיטגעמאכט מיט הערצל'ען די נצחונות און מפלות פונ'ם פאליטי־שען ציוניזם. מיט זיין גרויסען טאלענט וויט אין בריים, פאר דער אידישער ווי פאר דער נישט־אידישער וועלט, באוויזען די פראכט און די נויט־וואנדיגקייט פון דער ציוניסטישער אי־דעע. איהם איז באשערט געווען צו הערען מיט זייע אייגענע אויערן די באלפור־דעקלאראציע. און דאן צו זעהן די ערשטע שריט צו איהר פארווירקלי־כונג, און אויך די ערשטע שטיק, וואס די שונאים האבען צוגעטראכט צו פאר־שמעלען די גרויסע דעקלאראציע דורך בלוט און דורך פשט־לעך. אינ'ם יאהר פון זיין טויט האט ער אויך דעם רעא־גירט מיט זיין פלאמענדיקען לשון, און צווישען אנדערען האט ער געזאגט: «מיינע ענגלאנד ערנסט מיט א"י — וועט זי גענישען פון מברכך ברוך; וועך נישט־געדענקט אן אוררך ארור *).

נחום סאקאלאוו און חיים וויצמאן זענען געשטאנען בראש פון דער קליינער גרופע, וואס האט אין די מלחמה־יאהרען דערפיהרט צו דער באלפור־דעקלאראציע (אנדערע מיטגלידער פון דער גרופע זענען געווען: לארד וואלטער ראטשילד — דער אדרעסאט פון דער דעקלארא־ציע — ד"ר גאסטער, הערבערט סעמועל, הערבערט בענטוויטש, סאקער, קאוון און דזשעימס דע ראטשילד). מנחם אוסישקין איז ארויסגעקומען פון רוסלאנד ערשט שפעטער, אבער ער האט זיך בע־טיליגט אין דער היסטארישער אידישער דעלעגאציע צום «5־ער ראט» פון דער שלום־קאנפערענץ אין פאריז (פעברואר 1919). און שפעטער אלס פיהרער פונ'ם ועד הצירים אין ירושלים. (די בילדער פון סאקאלאוו, וויצמאן און אוסישקין זענען געצייכענט אין יענער ציים).

צו זייט לארד ארטור דזשעימס באלפור,

14 א פילאזאף און א קאנסערוואטי־ווער פאליטיקער, איז געווען אויסערן־מיניסטער פון ענגלאנד אין די מלחמה־יאהרען, און עס איז זאיהם באשערט געווען פאראייביגט צו ווערען בייים אידישען פאלק דורך דער באריהמטער דעקלאראציע.

דער אריגינעלער טעקסט פון דער דאזיקער דעקלאראציע איז געגעבען פא־טאגראפיש אינ'ם אלבום, און די איבער־זעצונג איז:

מיניסטעריום פון אויסערן,
2־טער נאוועמבער 1917.

טייערער לארד ראטשילד,

איך בין זעהר צופרידען איבערצו־

*) אינ'ם טעקסט ביים בילד איז אריינגעפאלען א טעות: עס דארף זיין "אוררך" אנשטאט "מקללך".

געבען צו אייך, אין נאמען פון זיין מאיעסטעט'ס רעגירונג, אז די דעקלא־ראציע פון סימפאטיע צו די אידישע ציוניסטישע שטרעבונגען — וואס איז מאר־געלענט געווארען פארן קאבינעט אין אונ איז דורך אים באשטעטיגט געווארען:

«זיין מאיעסטעט רעגירונג בא־טראכט מיט פריינדשאפט די גרינ־דונג פון א נאציאנאלער היים פאר־ן אידישען פאלק אין ארץ־ישראל, און מיט אירע בעסטע כוחות וועט זי זיך באמיהען צו פארלייכטערן די דערגרייכונג פון אט דעם ציל, אבער עס דארף קלאר פארשטא־נען ווערען, אז קיין שום זאך וועט נישט געטאן ווערען, וואס קען שא־דען די בירגערליכע און רעליגיעזע רעכט פון די נישט אידישע גע־מיינדעס אין ארץ־ישראל, אדער די רעכט און פאליטישע לאגע פון די אידען אין וועלכען־עס־איז אנדערן לאנד».

איך וועל אייך דאנקבאר זיין, ווען איהר וועט די דאזיגע דעקלאראציע מודיע זיין צו דער ציוניסטישער פעדעראציע.

אייער איבערגעגעבענער

ארטור רושיימס באלפור.

צו זייט 15 סיי דער פרשטער סיי דער צווייטער

לעגיאן — א זעלטענע היסטארישע פראבע וואס האט נישט גענאטע איהר גלייכען זייט אידען זענען אין גלות (אחוץ אפשר דער עמיגאר פון בערעק יאסעלעוויטש אין פוילען) — איז געווען די שאפונג פון ביידען: יוסף טרומפעלדאר און זאב זשאבאטינסקי. דער לעגיאן ווען שוין אויף שטענדיג בלייבען איינס פון די מו־טיגסטע און אינטערעסאנטסטע בלעטער אין דער אידישער געשיכטע. ווען טרומפעל־דאר איז געפאלען זיין העלדען־טויט אין תל־חי אין מערץ 1920 איז שוין דער לעגיאן געווען ליקווידירט.

צו די זייטען 16, 17, 18 מיר זעהען דא איינינע פאר־שידענארטיקע בילדער פון'ם

לעבען סונ'ם אירישען לעגיאן, אוים'ן וועג קיין א"י און אין א"י גופא. דאס סימבאלישע בילד אויף זייט 18 ווייזט אונז וואס אידען אין א"י דאנבען גע־טראכט און פארשטאנען אין 1918 וועגען דער ענגליש־אידישער פארבריידערונג דורך דעם בלוט, וואס איז צוזאמען פארגאסען געווארען אין קאמף געגען די טערקען אונטער דער אנפיהרונג פון דזשעמאל פאשא, כדי צו באפריען ארץ־ישראל.

צו זייט 19 פון דער אידישער פאליטישער ארבעט באלד נאך דער וועלט־מלחמה איז אונז וועניג געבליבען אין בילדער־מאטעריאל. אונזער בילד סטעלט פאר די פארשטעהער פון די אידישע נאציאנאל־רעטען פון מזרח־אייראפעאישע לענדער, פארשטעהער פון אמעריקאנער אידישען קאנגרעס, פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע און די דעלעגאטען פון ארץ־ישראל. דעמאלט איז אנגעגאנגען די גרויסע ארבעט פארצושטעלען די אידישע פארלאנגען פאר'ן שלום־קאנגרעס — ווי מיר זענען געווארען פאר'ן שלי־סען דאס בוך, דארפען די נעמען פונ'ם בילד אויסגעבעסערט ווערען אט אזוי: דער ערשטער רעכטס איז נישט גראסמאן, נאר ד"ר י. סענעבוים. צווישען רייך און ריטשארדס איז פילדערמאן. פון ביידע זייטען פון ברוידא'ן איז רעכטס סאראנא און לינקס ראזענשטיין. צווישען מאצקין און ד"ר סהאן איז נישט נוראק, נאר הרב הראשי נעמירא־ווער פון רומעניע. דער «אומבאקאנטער» צווישן מאק און מארשאל איז ברוינשטיין. אין דער אוי־בערשטער רייה סאמע רעכטס איז דער «אומבאקאנטער» מאריס ווינטשעווסקי.

צו זייט 20 אין 1919 איז דער פרינץ (דע־מאלט נאך נישט קעניג) פאיסאל געווען לגמרי אין אן אנדער לאגע. די אידישע דעלעגאציע האט איהם געשיינט צו זיין גאר נויטיג. אין 1929, בשעת דער ארבייט פון דער אויספארשונגס־קאמיסיע אין ירושלים, האט זיין סעקרעטאר אין

אדעפעשע געפרובט לייקענען. אז דער קעניג האט געשריבען אוא בריף; ער געדענקט דאס נארנישט. אבער דער בריף איז פארם דא.

צו זייט 21 צו דער גאלערי «פון די קרשטע»

21 האבען מיר געקאנט צוגעבען א גאנצע רייה טיפען, און דוקא גאר בא־דייטענדיגע, אבער מיר מוזען אויך דא בלייבען געטרוי דעם פרינצים פון קיצור. קארל נעסטר איז דער גרינדער פון־ם מאקסישען קרשטען איד־שען אגריקולטור־דעלען ישוב אין א"י — די ערד־ארבייט־שולע «מקוה ישראל». יואל משה סאלא־מאן איז איינער פון די 4 גרינדער פון דער קרשטער קאלאניע פתח־תקוה. אהרן דוד גארדאן האט געווארפען דעם־ נע־דאנק פון־ם נייעם חלוציזם־ און יוסף חיים ברענער, אט דער איש האמת, האט געפרעדיגט דעם־ נעדאנק פון אר־בייט אלס הייליגע עבודה.

צו זייט צוויי גרופעס: א גרופע יונגע 22 מענער און א גרופע יונגע פרויען. דער בעגריף «חלוץ» איז נאך נישט געווען פאפולער. אבער איז שוין געווען אינ־ם בלוט פון־ם יונגען שטאלצען אידען, וואס האט געשטרעבט זיך אויסצולעבען א פריי לעבען אין א"י. דער «השומר» איז גע־שאפען געווארען אין 1907 אונטער־ן דעוויז: «דורך בלוט און פייער איז יהודה געפאלען — דורך בלוט און פייער וועט יהודה אויפשטעהן». דער צוועק: צו היטען דאס אידישע לעבען און האב־און־גוטס מיט אייגענע כוחות. און קרבנות האט עס געקאסט: נישט אלע פון די יונגע העלדען אויפ־ן בילד זענען נאך בייט לעבען — די קבוצה פון די ארבייט־סערינס איז געווען דער קערן פון דעם קבוצה־סיסטעם, וואס איז ד־היינט אזוי שטארק אנטוויקעלט אין א"י.

דער ווירקליכקייט אין די אויגען...

צו זייט חלוצים: חלוצות: אין די אויגען 25 פון די חלוצים־ (קונסט־בילד פון מעפער) זעהען מיר חלום, אידעאל, שטרע־בונג, עקשנות און — קרושה. דאס זענען אונזערע חלוצים, וואס קוקען דער ווירק־ליכקייט אין די אויגען... דאס בילד פון די חלוצות איז א ווירקליך בילד פון דער צייט, ווען די מיידלעך־קבוצה איז ארויפ־געגאנגען אוף איהר בארגן נעבען ירושלים.

צו זייטען 26, 27, 28, 29 מיר זעהען דא בלויז אי־ניגע פון די אלטע און נייע חלוצים, קאלא־ניעס צעוואוינענע, דערווייטערטע אייגע פון דער אנדערער. מען בויט א ווע־מען אקערט אין שוערען בארגן, מען היט אב דאס דערוואכענע. מיר זעהען צווישען די בילדער אויך די רוהיגע און בריימע פעלדער פון תל־חי — דער ארויס־גערוקטער ווינקעל אין גליל, וואס איז באריהמט געווארען מיט דער ד־העלדען־געשיכטע פון טרומפעלדאר אין זיינע חברים.

צו זייט 30 א פאראלעל פון צווי אראבישע דערפער, איינס איז דערווייטערט פון אידישען ישוב, עס איז א דארף נע־בען עכו, ביי די הייזער איז נישטא קיין איין גרעזעל, קיין זכר פון קיין בוים, דער אלטער ברונים מיט־ן קופאל גיט קנאפ וואסער אדער גארנישט קיין וואס־סער, עס מאכט אן אייגדרוק פון א מדבר, אינ־ם צווייטען אראבישען דארף — יבנה (דאס אלטע יבנה, אבער שוין אהן די תכמים) — זעהען מיט דעם קאנטראסט: בוימער, באנאנעס, וואסער בשפע, וויל יבנה ליגט הארט נעבען רחובות און אנדערע אידישע דערפער. מיר האבען דעם פארלאז א נאמען געגעבען «שכנים»,

און מיר זעהען דא, וואס פאר שכן־טוב מיר זענען דאס פאר אונזערע שכנים אין דעם לאנד.

צו זייט דריי וואסערען האס א״י, וואס 31 דארפען רייך מאכען דאס לאנד: דער ים המלח, דער ירדן און דער פארט אין תיפה. דער פארט איז די אונטער־נעהמונג פון דער רעגירונג, דער ים־המלח און דער ירדן זענען שוין אידישע אונ־טערנעהמונגען, אינגאנצען (ווי דער ירדן) אדער טיילווייז (ווי דער ים־המלח), אינ־זשיניער משה נאוואמעיסקי, א סיבירער איד, איז דער הויפט־אינ־ציאטאר בייס אויפלעבען דעם טוטען ים. אויך פון די וויסטע פלעצער אויפן כרעג פון טוטען ים, וואס מיר זעהען אויף בילד 2, ווערען שוין היינט געבויט בגינים און עס ווערען געמאכט די הכנות ארויסצוציהען פונ׳ם ים זייגע סארבארגענע מינעראלע אוצרות.

צו זייטען סנחם רוטענבערג, דער איד, 32, 33 וואס פא׳קערפערט אין זיך די ענערגיע פונ׳ם נייעם א״י, איז טעטיג אהן אויפהער איינצושפאנען די ירדן־כוחות פאר דער עלעקטריפיקאציע פונם לאנד. אזעלכע צייטווייליגע און רעזערוו־סטאציעס, ווי אין תל־אביב (בילד 2 זייט 32), אויך אויסגעבויט געווארען אין חיפה און אין טבריה, אבער די גרעסטע דערגרייכונג ווען זיך ארויסווייזן מיט דער בקרוב־דיגער פארענדונג פונ׳ם ווערק אויפ׳ן ירדן און ירמוק, ווי עס ווייזען אונז די קאמבאינירטע דרייי ביל־דער אויף זייט 33. דאס וועט זיין דאס גרעסטע טעכנישע וואונדער פונ׳ם לאנד.

צו זייט אין משך פון די לעצטע 10 יאהר 34 זענען אין לאנד געשאפען גע־ווארען דורך אידען בערך פיר הונדערט גרויסע און קליינע אינדוסטריע־אונטער־נעהמונגען, וואס באשעפטיגען שוין שטא־ביל ארום 7000 לויהן־ארבייטער. עטליכע אנדערע ציפערן פון דער אידישער אינ־דוסטריע: 3½ מיליאן פונט איז אין איהר שוין אינוועסטירט, 2½ מיליאן פונט האס באטראפען איהר אומזאץ אין 1929; אין דעם יאהר באגוצט 11.000 סערד־קראפט. ווי אונזער שטייגער איז, גיבען מיר דא בלויז מוסטערען פון צווויי גרעסערע אינדוסטריע־אונטערנעהמונגען.

צו זייט וועגען דער וואונדער־שטאדט ת״א, 35 די הונדערט־פראצענטיגע אידישע שטאט, וואס איז אויסגעוואקסען מיט דער שנעליגקייט פון א שוואם, איז שוין זעהר א סך גשריבען געווארען, א גע־טראפענע כאראקטעריסטיק האס געגעבען וועגען איהר הערבערס סעמועל: ״מען קאן איהר צוגלייכען צו די וואונדער־שטעט פון ״טויזענד און איין נאכט״, וואס וואקסען אויס איבער־נאכט אינמי־טען מדבר״. מיר זעהען אויף אונזערע בילדער די גרינדונג פון תל־אביב אינ־מיטען ים פון זאמד, און מיר זעהען תל־אביב, די שענע 45־טויזענטער שטאט, מיט צוואנציג יאהר שפעטער.

צו זייטען א נייער אידישער דור וועלכער 36, 37, 38 אויפגעהאדעוועט אין ארץ־יש־ראל, א דור, וואס דארף זיין נאטירליך שטאלץ מיט זיין אידישקייט, מיט זיין גאנצקייט, און דאדורך זיין געווהנט צו ארבייט און פראדוקטיוויטעט. מיר קומען מיט אונזערע בילדער פון דער סאמע קינדער־דיים אין דער קבוצה, וואו עס שפילען זיך די פיצעלעך, ביז צו דער אוניווערזיטעט אין ירושלים. א צווייטע הויכשול איז דער טעכניקום אין חיפה, ער געהערט אהער פון זייט 123.

צו זייט די עפענונג פון דער אוניווערזי־39 טעט אויפ׳ן הר־הצופים איז גע־ווען אייניער פון די דערהויבענסטע מא־מענטען אין דער געשיכטע פונ׳ם נייעם ישוב אין א״י. באלפור און איינשטיין האבען זיך באטיליגט אין דעם פייערלי־כען אקט, עס האט זיך אויסגעדאכט, אז א נייע תקופה איז טאקי אנגעקומען

פאר אונזער קאלאניזאטארישער ארבייט אין דער אידישער נאציאנאלער היים.

צו זייסמן אבער דער שמאלער טויער

40, 41 פון א"י איז וואס א יאהר ווייטער געווארען אלץ שמעלער און שמעלער. די צענטראלע רעגירונגס־פאר־וואלטונג, וואס ויצט איז דער גרויסער דייטשער געבייט אין ירושלים, האט נישט גענומען אין אכט די אידישע קלא־געס, אז זי העלפט נישט בויען די אידישע נאציאנאלע היים, נאר, אדרבה, זי שטערט.

צו זייס סער הערבערט סעמועל איז גע־

42 ווען דער ערשטער ציווילער נציב העליון אין ארץ־ישראל, אידען זענען גע־ווען שטאלץ מיט זייער ברודער, דעם ערשט־קלאסיגען דיפלאמאט, און האבען איהם טיטולירט „נציב יהודה". סעמועל האט ביי איניגע געלעגענהייטען גע־טאן פאר'ן ישוב. אבער נלייכצייטיג איז ער געווען דער מיט־מחבר פון טשער־טשיל'ס ווייס־בוך, דורך וועלכען די אידי־שע רעכט זענען פאר שמעלערט געווארען. ווען סעמועל האט פארלאזט דאס לאנד זענען סיי אידען און סיי אראבער געווען מיט איהם נישט צופריעדען. — דער אל־טער פעלד־מארשאל לארד פלומער, דער צווייטער נציב העליון, האט אין די דריי יאהר פון זיין פארוואלטונג, געפיהרט די רעגירונג זאכליך און שטרענג. ער האט פאר אידען קיין ספעציעלעס נישט גע־טאן, ער האט אבער געווייזען א מוסטער פון האלטען אראנונג. איידער מען האט געבראכט קיין ירושלים די פעדעראר פונם אידישען לעגיאן, איז צו לארד פלומער געקומען א דעלעגאציע פון אראבישען קאמיטעט און האט איהם גע־זאגט, אז זיי קאנען נים גאראנטירען פאר דער אראנונג, אויב דער אינצוג וועט פארקומען מיט פאראד. לארד פלומער האט זיי געענטפערט: „וואר האט איך געזאגט, אז איהר טראגט די אחריות פאר דער אראנונג? איך טראג די אחריות!"

צו זייס אין די ערשטע חדשים פון 1929

43 האט דער דריטער נציב העליון סער דזשאהן ראבערט שטענסלאר, געגע־בען א מיטאג פאר די פרעזידענטען פון די וויכטיגסטע שטעט אין לאנד (ירושלים, יפו, תל־אביב, חיפה, שכם), און דער־ביי איז געווען א וויכטיגער סייל פון די העכסטע רעגירונגס־בעאמטע, ביי דער געלעגענהייט איז גענומען געווארען דאס בילד. מיר זעהען דא איניגע, וואס זייערע נעמען זענען שפעטער, נאך די בלוטיגע טעג פון אב תרפ"ט, שטארק פאפולער געווארען אין צוזאמענהאנג מיט זייער עדות־זאגען פאר אויספארשונגס־קאמיסיעס א. אז. וו. אין דער הינזיכט איז דא דער פאפולארסטער לוק, וואס איז געווען פאר־טרעטער פונ"ם נציב העליון אין די טעג פון די בלוטיגע געשעהענישען.

צו זייסען הרב הכולל קוק און האר־

44, 45 סאקער האבען זיך אויסגע־צייכענט אין דער פארטיידיגונג פון אונ־זערע בלוסיגע רעכט געגען־בער מחנות, מחנות פון שונאים. זיי האבען שטארק אבגעווארסען די וויסטע בלבולים און גע־פאדערט שוץ און רעכט.

צו זייט דער באריהמטער מופטי פון ירו־

46 שלים און אוני־בעי, דער סעקרע־סאר פון דער אראבישער עקזעקוטיוע אין 1929, זענען אממייסטען דערמאהנט געווא־רען אין צוזאמענהאנג מיט דער אויס־פארשונג וועגען דעם בלוטיגען איבערפאל, און מיט דער אראבישער פאליטישער ער־ביים סריהער און שפעטער. באלד נאך דער בלוטיגער וואך האט דער מופטי גע־זאגט צום פארטרעטער פון רויטער: "די אידען, מיט זייערע אמביציעס און געלד־גייציגקייט, האבען אומישנע ארויסגערופען די אונרוהען, כדי צו דערוועקען די שטי־צע פון דער גאנצער וועלט און אויפצו־וועקען ווידער די פראגע פון דעם כותל מערבי... די אידען האבען בכיוון אויס־געפייצט די אראבער, וואס זענען סרייסאנ־

דעם 23־סטען אויגוסט, געקומען מיט פריד־ליכע כוונות קיין ירושלים, די אידען האבען געשאטען אויף זיי סון רעוואל־ווערן און געווארפען אויף זיי באמבעס, אן דערמיט טאקי האבען זיי סארוואנדעלט די פרידליכע מענשען אין א ווילדען אויסגערעגטען המון, וואס מען קאן איהם שוין נישט באהערשען... איבער'ן לאנד האבען זיך באלד פארשפרייט קלאנגען, או די אידען גרייפען אן די הייליגע ערטער סון די מוסולמענער, און או זיי זענען אין גרויס סכנה»... (זעה ווייטער).

ירושלים, הר־הבית, כותל־מערבי

צו זייסען דאס הייליגע, אלטע און גע־49, 50, 51 היימישפולע ירושלים, איז בא־הערשט סון פאליטיק אלזוס די הייליגע ערטער. אונזערע געגנער האבען זיך אנ־געכאפט אן דעם מיסעל, אן האבען איהם אויסגענוצט אין זיין גאנצער מורא'דיגקייט, ווי מיר זעהען דאס ווייטער אין דער דאזיגער אבטיילונג.

צו זייסען אונגעהויערע פארוואנדלונגען 52, 53, 54 האט שוין דורכגעמאכט דער הר־הבית... צום סוף 19־טען יאהרהונדערט האט אין ירושלים געלעבט דער דייטשער ארכיטעקט און ארכעאלאג שיק. לויט גע־נויע אויפארשונגען אויפ'ן פלאץ און לויט ליטעראריש קוועלען האט ער פון האלץ צוזאמענגעשטעלט ענליך מאדעלען פון די טעמפלען, וואס זענען געשטאנען אויפ'ן הר־הבית אין משך פון די טויזענטער יאהרען. די מאדעלען זענען עד־היום זעלטענע מייסטער־ווערק און האבען א גרויסען ווישענשאפטליכען ווערט. מיר גיבען דא זעקס פון זיי, די מאדעלען־אויסשטעלונג געפינט זיך אין אלט־ירושלים, אין די קעלערס פון דער עוואנגעלישער מוריסטאן־קירך, אויפ'ן באטראך.

צו וייס דער הר־הבית אין דער לעצטער 55 צייט. אין מערב־דרום־בערג סון אט דעם שטח קאן מען אריבערקוקען אי־בער'ן כותל־מערבי, דאס איז נעבען גרוי־סען מעטשעט אל־אקסא, וואס איז נאך גרעסער פון זיין שכן, דעם אמאר־מע־טשעט, און ער ווערט דערמאהנט אין קאראן.

צו וייט א פרימיטיוע ירושלימ'ער דרוק־56 פראדוקציע, וואס ווערט געוופען «א פרענקישער מזרח». ער האט די סרא־דיציאנעלע צייכענס פון אלע «מזרחים», און ניט אן אויסדרוק פון דער אידישער פאלקסטימלעכער ליבע צו די הייליגע ערטער אין א״י. אזא עהנליכען «מזרח» האבען דער מופטי און זיינע פאליטישע העלפער רעפראדוצירט אין פארשפריים אין דער מוסולמאניטישער וועלט אלס באוויזי, אז אידען האבען בדעה צו פארכאפען מיט כוח דעם אמאר־מעטשעט. אפילו בשעת דער אויסארשונג פון דער שאר־קאמיסיע האט סער באיד מערימען געמרענט דעם מופטי: «צי גלויבט ער, אז די בילדער באווייזען טאקי, דאס די אידען קלייבען זיך איינצונעהמען דעם אמאר־מעטשעט?» אין דער מופטי האט געענטפערט: «די מו־סולמאנער גלויבען, אז די אידישע אמ־ביציעס קאנען געהן אזוי ווייט, ווארום ווען נישט, טא צו וועלכען צוועק מאכען אידען אוועלכע בילדער?» — וועגען אט דעם פרענקישען «מזרח» אליין איז גע־ווען די רייד אויף אן אנדער זיצונג סון דער שאר־קאמיסיע. ער איז געווען צווי־שען די אראבישע «באוויזען», און מערי־מען האט נעמיהרט מיט'ן אראבישען עדות אוא דיאלאג: «זעהט איהר די סויגעל, וואס טראגען כריף אין די שנאבלען?» — «יא». — «מיינט איהר צו זאגען, אז דער אמאר־מעטשעט איז דא מאנגעשטעלט אלס מאסט־געבייד?» — «איך באגריף דא גארנישט.»

צו זייט דער כותל איז אין די פריהער־
57 דיגע יאהרען נישט געווען קיין «בוראק». דאקומענטען און עדות האבען פאר דער אינטערנאציאנאלער כותל־מערבי־קאמיסיע (זייט 146) באשטעטיגט, או די אידישע מתפללים האבען געגאסען פון פולע רעכט און פרייהייט ביים כותל־מערבי און די אראבער האבען ניט צוגע־שריבען קיין שום באוונדערע קדושה. אזוי וויים האבען זיי זיך דערמיט ניט גערעכענט, או זיי האבען דערלויבט די אידען צו ברוקירען דאס גאנצע פאר'ן כותל. דאס איז געווען בערך אין 1870, און אונזער בילד | איז נעמאכט עטוואס פריהער דורך א קריסטליכען מאלער, פראפעסאר הארפער. אויף בילד ||, וואס איז אינגאנצען 25 יאהר אלט, זעהען מיר מושב־זקנים־אידען ויצען אויף בענק און זאגען תהלים ביים כותל.

צו זייט דער «סטאטוס־קוא» איז לאנגע
58 יאהרען געווען א זעלבסט־פער־שטענדליכער, און אפילו נאכדעם ווי ער איז קוועסטיאנירט געווארען אין די צייטען, ווען סטארס איז געווען גאווערנער פון ירושלים, איז דער גר־תמיד געבליבען, און אין 1926 האט דער נייער גאווערנער פון ירושלים, מר. קעיס־ראטס, געלאזט אויפ־העגען ביים צוגאנג צום כותל די פא־טאגראפירטע אפיציעלע בעקאנטמאכונג אין 5 שפראכען (ענגליש, העברעאיש, ארא־ביש, דייטש און פראנצויזיש). דער טאפעל האט זיך געלייענט:

«באקאנטמאכונג! דערמיט ווערט באקאנט געמאכט, או די ספעציעלע געבעט־שעה'ען ביים כותל־מערבי זענען: 1) פון פרייטאג מיטאג ביז'ן זון־אונטערגאנג פון צומארגענס שבת. 2) אין אלע אידישע ימים־טובים.—דאס פובליקום ווערט געבע־טען צו באציהען זיך מיט רעספעקט צו דער פרייוואטליכקייט פון די, וואס זענען פארנומען מיט גאט־בעטען אין די דערמאהנטע צייטען.

– 1 מערץ 1926, לויט באאפעהל:
א. קעיס־ראטס, גאווערנער פון דיסטריקט ירושלים».

צוזאמען מיט דער צערשטערונג פון «סטאטוס־קוא» דורך אונזערע געגנער איז אויך פארשוואונדען געווארען דער דאזי־גער טאפעל און עד היום איז ער צוריק נישט אויפגעהאנגען געווארען. בשעת דער ארבייט פון דער כותל־מערבי־קאמיסיע אין ירושלים איז דערזעלבער ירושלימ'ער גאווערנער אויסגעפרעגט געווארען וועגען דעם, און ער האט געענטפערט, או קודם וווייסט ער נישט, וואו דער טאפעל איז פארשוואונדען, און א נייער טאפעל קאן נישט אויפגעהאנגען ווערען, ווייל דער פינאנץ־פארוואלטער האט נישט געוואלט באשטימען די סומע, וואס אזא נייער טאפעל דארף קאסטען.

צו זייט דער «סטאטוס־קוא» איז אין משך
59 פון פריהלינג 1929 געבראכען געווארען מצד די אראבער מיט דריי היפס־ואכען: זיי האבען ארויפגעבויט נייע רייהען שטיינער אויף לינקען ווינקעל פון כותל (בילד א'), זיי האבען אויפגע־בראכען א טיהר רעכטס פון כותל, און האבען מעגליך געמאכט א דורכגאנג נעבען כותל, וואס איז קיינמאל נישט געווען (בילד ב'); און זיי האבען איינגעפיהרט דעם מוזין און דעם «זיפר» האבן ביים כותל גראד אין דער צייט פון די אידישע תפלות (זעה בילד אויף זייט 148 און די דערקלערונגען דערצו). די ערשטע צוויי כוי־טעטיגקייטען זענען באשטעטיגט גע־ווארען דורך דער לאנד־אגער רעגירונג, און סאקער'ס וועגדונג ווערען די אנדערע שטערונגען איז נעבליבען אהן פעולה. געגען דעם אלעם זענען געקומען די נא־טירליכע אידישע פראטעסטען אין לאנד און אין דער גאנצער וועלט.

צו זייט תשעה־באב האט א גרופע נאציא־
60 נאלע יוגענד דעמאנסטרירט גע־גען דער צערשטערונג פונ'ם סטאטוס־

קווא לרעה די אידען. דאס איז געווען דעם 15־טער אויגוסט. הנס די דעמאנסטראציע איז געווען א רוהיגע און פול מיט כבוד, איז זי דאך באלד אויסגענוצט געווארען אלס מאטעריאל פאר א ווילדער און וויסטער העצע. באלד צו־מארגענס, פרייטאג דעם 16־טען אויגוסט, איז אינספירירט געווארען אן אראבישע «נעגען־דעמאנסטראציע» פארן כותל, א המון

האס זיך דורכגעריסען דורך דער נייער טהיר, וואס איז שפעטער באצייכנט געווארען אלס «בלוטיגע טיר־הר», האס געשלאגען אידען, צערבראכען דעם טיש מון קריאת־התורה, צעריסען אזן פאר־ברענט די סידורים, תהלים'ס און קוויטלעך, וואס שטעקען אין דער וואנד. ליידער איז פון אט דער «דעמאנסטראציע» קיין בילד נישטא.

אב תרפ"ט

צו זייט די געשעהענישען זענען געלאפען מיט

63 א קאפ־שווינדלעריישער נעשווינדקייט. יעדער מאג האס געבראכט אן אנדער געשעהעניש אזן שרעקענס־ידיעות זענען געקומען פון אלע זיידען.

שבת, דעם 17־טען אויגוסט בייטאג, איז פארנעקומען א געשלעג ביי א ערטעל נעבען די בוכארער הייזער אין ירושלים. אן אראבער האט געשטאבען און שטארבליך פרוואנדעט דעם אידישען יונגענמאן אברהם מזרחי, 17 יאהר אלט, א משרת אין אייטאמאביל־פירמע. מורתי האט איינגעוואנדערט מיט זיינע עלטערן פון פערסיען, ווען ער איז אלט געווען 8 יאהר. ער איז געשטאר־בען אין רעגירונגס־שפיטאל דרייי טעג שפעטער. דינסטאג דעם 20־סטען אויגוסט אין אוועגד. צו־מארגענס מיטוואך איז פארנעקומען די לויה. די לויה האט נע־וואלט געהען צום הר־הזיתים פארבי דעם בארג ציון, ווי עס פיהרט זיך ביי גאנץ חשוב'ע לויות. ביי דער פאסט־געביידע האט א פאליציי־אבטיילונג פארצויגט דעם וועג, כדי צו קירעווען די לויה פארבי דעם שכם'ער טויער (בילד ב'). דער עולם האט געוואלט געהן גלייך, איז פאליציי אריין אין דער לויה, האט געש־לאגען אויף רעכטס און לינקס, דער מת

איז אראבנעווארפען געווארען אויף דער ערד. אין רעזולטאט זענען געווען 28 פארוואונדעטע, דארונטער עטליכע עלטערע אידישע מענער און סרויען.

זייט דעם מאמענט האט יעדער גע־וואוסט, או שווערע טעג קומען אן; יעדער האט נעוואוסט, או פרייטאג דארף עפעס גע־שהען – יעדער, אתוך דעם פארטרעטער פון נציב־העליון, לוק, וועלכער האט שפעטער ביי דער שאו־אויספארשונג נע־זאגט: «איך האב נישט געוואוסט, אז עס וועלען זיין אונרוהען דעם 23־סטען אוי־גוסט, ביז איך האב געזעהן דורך מיין פענסטער ביים שכם'ער טויער, אז די אונ־רוהען הויבען זיך אן» (ענטפער אויף פרידי'ס שאלה).

צו זייט מיטאג־צייט פון בלוטיגען פרייי־

64 טאג, נאכדעם ווי דער פארזאמעל־טער אראבישער המון, האבענדיג ביי זיך קאלט געווארה, האט צוריקגעקערט פון אמאר־מעפשעס, איז די אטאקע אנגע־הויבען געווארען פון פארשידענע זייטען. כמעט אין דער זעלבער צייט ווי עס זע־נען ערמארדעט געווארען די ברידער רויטענבערג ביים יפו'ער טויער און אנ־דערע אידען זענען גע'הרג'עט געווארען אויף יפו'ער נאס נעבען אמאליגען שטאט־גארטען, איז אטאקירט געווארען דער

אלטער און גרויסער אידישער קווארטאל מאה־שערים. מיר זעהען דא די אנפאלער אין שכנות פון די אידישע הייזער. צום גליק, זענען דא די אידען, אדאנק א גע־ראטענער פארטיידיגונג, ארויס אהן קר־בנות; דאגעגען די אנפאלער האבען יא פארלארען עטליכע.

צו זייט דאס בילד [איז, אפנים, פון א 65 ווייטערדיגען טאג, שבת אדער זונטאג, ווען פיינדליכע אויטאמאבילען זענען ארומגעלאפען איבער'ן שטאט און געשאסען אויף אידען. פון אזא אויטא־מאביל איז שבת אינמיטען טאג דערשאסען געווארען דער תימ'ער שלום בן־זכריה, אין מיטען יפו'ער גאס, ביים טעאטער «ציון». די גאס, וואס מיר זעהען אויפ'ן בילד, איז א טייל פון קעניג דזשארדזש־גאס, און אין הינטערגרונד זעהען מיר דעם גרויסען בנין פון בקור־חולים שפיטאל, וואס האט געגעבען זעהר אסך הילף אין יענע בלוטיגע טעג. — דאס בילד || איז פון א הויז פון גרוזינישען קווארטאל, וואס איז שבת אונטערגעצונדען געווא־רען. דאס האבען די אנפאלער אין דער־זעלבער צייט אונטערגעצונדען א אידישע שוהל נאכדעם ווי די שכונה איז עווא־קואירט געווארען.

צו זייט די אקספאדערז די אקספאדער: 66 מיט ליבע און פארעהרונג איז זייער נאמען ארויסגעריסען געווארען פון פון אלט און יונג, ווי האבען זיך או־מעטום איינגעשטעלט און ארויסגעטרא־טען געגען די אנגעריצטע בעסטיעס, געגן דער חיה בצורת אדם. איינער פון זיי, ה' ה. ווינעי (Viney), איז פארוואונ־דעט געווארען פון אראבישען שאס נעבען נייעם מאנטעפיארע קווארטאל, און ער האט זיך אויסגעהיילט אין הדסה־שפיטאל אין ירושלים. איננאנצען האבען זיי געווירקט דא איין וואך, אבער אין דער שווערסטער וואך, וואס ירושלים האט אי־בערגעלעבט.

צו זייט א קריסטליכער קרוש אין דער 67 אידישער פארטיידיגונג — עדו־ארד טאמאס בעסס, 34 יאהר אלט, א העכערער בעאמטער פון אימיגראציע־דעפארטאמענט, ער איז געווען צווישען די פרייוויליג־מאביליזירטע ענגלישע בירגער, ער איז געקומען פארשטארקען די ריידען פון די אקספארדער נעבען גבעת־שאול. אזון דא איז ער געפאלען פאר די קוגעס צערדן יאהר, וואס ער האט געדינט אין לאנד אלס רעגירונגס־בעאמטער אויף פארשידענע פאסטענס, האט ער זיך געהאלטען נאהנס צו אידען. לויט זיין אבשטאמונג איז ער געווען אן אירלענדער און לויט דער רעליגיע — א קאטאליק. ער איז נאך געווען א בחור, א מוג־טוב, האט גערעדט צוביסלעך העברעאיש אין אידיש. זיין משפחה אין לאנדאן האט נאך זיין טויט ארויסגעגע־בען א באנד ענגלישע לידער, וואס ער האט געשריבען וואוינענדיג אין ארץ־ישראל, מיט גרויסער ליעבע צום לאנד, צום אידישען פאלק און צום ציוניזם. — דאס צווייטע בילד וויזט אונז אן אנ־דער מין «קריסטען» אין דער הייליגער שטאט: לא די וואס זיי האבען זיך נישט אונגענומען פאר דער גערעכטיגקייט, הא־בען זיי נאך באצייכענט זייערע הייזער מיט אסך צלמים, כדי דער משחית זאל זיי איבערהיפערן.

צו זייט ביי דער אויספארשונג פון דער 68 שאו־קאמיסיע איז פעסטגעשטעלט געווארען, או די ערשטע צווייז הרוגים אין ירושלים אין יענעם בלוטיגען פרייי־טאג פון 23־סטען אויגוסט (י"ז אב) זענען געווען די בידער רויטענבערג, חלוצים פון פוילען. זיי זענען אהערגע־קומען פון זייער געבורטס־שטאט וולא־דאווא מיט 6 יאהר פריהער און האבען שווער נעארבעט אלס מאלעטשיקעס אין ירושלים. אויך אין דעם אונרוהיגען פרייי־טאג זענען זיי צוריקגענאנגען אין זייע־רע ארבעטס־קליידער פון אן ארבעט. ביים

יפו׳ער טויער, געגענאיבער דעם הר־ציון, זענען זיי באפאלען געווארען פון אן ארבישען דהמון. אן ענגלישער פאלי־ציאנט האט זיי איינגעשפארט אין א בלעכענעם שפייכלער, אבער דער בעס־טיאלישער המון האט זיך דארט אריינ־געריסען, און די ביידע ברידער דערשטא־כען מיט מעסערס.

צו זייט 69 בנות פון בלויסיגען פרייסאג. ראובן וואלפא איז געווען א מויער־מייסטער, געבארען אין ירושלים, פון די תב״ד׳ניקעם. ער איז ע׳הרג׳עט געווארען ביים שכמ׳ער טויער, האט איבערגעלאזט א פרוי מיט 3 קינדער. — משה בראנ־דעס איז געווען א בחור, אן אנגע־שטעלטער ביי זיין שוואגער פעפערמאן, א בוי־אונטערנעהמער אין ירושלים. ער איז געבארען אין קאמענץ־פאדאלסק, און איז געווען בערך 5 יאהר אין לאנד. — שלמה אדער סולעימאן מאדזשכאדזש איז א תימנ׳ער וואס איז איינינג וואכען שפעטער דערשאטען געווארען אין דער שכונה «שמעון הצדיק». — (אין א טייל געדרוקטע ביכער איז אין דעם עמוד אריינגעפאלען א טעות אין די «אהרען» עס דארף זיין: מאדזשכאדזש 40, בראנ־דעס 38 יאהר).

צו זייט 70 דריי איינטעליגענטע יונגע לייט, אייגעוואנדערטע חלוצים: נחמן סגל איז געווען א סטודענט פון דער ירושלימ׳ער אוניווערזיטעט, א לאבאראנט אין דער מיקרא־ביאלאגישער אבטיילונג, געבארען אין דרוסגעניק (פוילען), א בן־יחיד אין דער פאמיליע פון א העברע־אישען לעהרער, וואס האט איהם געגע־בען דהעברעאיש אלס מוטער־שפראך; מלחמה־צייט אין רוסלאנד, זיים 4 יאהר אין לאנד. ער איז ע׳הרג׳עט געווארען פרייטאג ביים יפו׳ער טויער. — פנחס וואלמאן איז געווען א חלוץ אין פו־לען זין פון וואהרט, אהערגעקומען אין 1920. ער איז געבארען אין ביראמטשא נעבען אקערמאן (באסאראביע), אויך זיין פאטער, ר׳ גבריאל, איז נעפאלען אין דער וועלבמשטורם פון יענעם שטעטל סוף 1905. וועגן פנחס איז געווארען בר־מצוה, האט זיין מוטער ארויסגענומען דעם ע׳הרג׳עטען פאטער׳ס רעקעל, אויסגע־וויקט אין זיין בלוט, און האט געזאגט צו איהר זון: «געדענק, פנחס, דיין סא־טענ׳ס בלוט, און זאלסט נעהמען פאר איהם נקמה». צוהן יאהר שפעטער איז פנחס נעקומען קיין א״י, אריינגעפאהרען אין גדוד־העבודה, דאן געווען א בוי־אר־בייטער אין ירושלים, און צולעצט א חבר אין רמת־רחל. שבת דעם 24־סטען אוי־גוסט איז ער געפאלען ביי דער העלדי־שער פארטיידיגונג פון אם דעם ארויס־געריסטען אידישען פונקט. — דוד אריה לעווי (עפ״י טעות אין אלבום נעדרוקט יעקב) איז געווען אן אייזען־ארבייטער אין ירושלים. ער איז געבארען אין אסטראלענקא (פוילען), אהערגעקומען מיט׳ן גרויסטן חלוצ׳ישען שטראם. אין זיין געבורטס־שטאט איז ער געווען דער גרינדער פון «התלוץ». א זון פון א גו־טער ציוניסטישער משפחה. ער איז ע־פאלען פון א קויהל פון א נישט פעסט־געשטעלטען שיסער, אין דער נאכט פון 24־סטען אויגוסט, ווען ער איז געשמא־נען אויפ׳ן דאך פון וועד־העיר.

צו זייט 71 ר׳ יעקב לייב דימענטשטיין איז געווען אן ארטאדקסישער איד, געבארען אין אוקראינא אין 1880 (עפ״י טעות אין אלבום אנגענעבען די עלטער פון 65 יאהר). ער האט א גרויסען טייל פון זיין לעבען אבגעלעבט אין לאנדאן. זיים נאך דער מלחמה באזוצט זיך אין ירושלים. שטארבליך פארוואונדעט געווארען שבת דעם 24־סטען אין גבעת־שאול. — שמואל גנני־גערטנער איז געווען א בוי־ארבייטער אין ירושלים. ער איז געבארען אין ראדאמישל־וויעלקי ביי קראקא (פוילען). ער האט פארלאזען דאס מרומע עלטערן־הויז נאך אין 1919 און

האט מיסגעארבייט מיט׳ן «החלוץ» אין דייטשלאנד. אהערגעקומען אין 1925. אסך געלימטן. חתונה געהאט. אין קריטישטן פרייסאג האט ער געארבייט ביי ווינער׳ס הויז. ארום מיטאג האט זיך ווינער אונ־טערגענומען אבצופירען גנני׳ן אין דעם צווייטען ארבייטער (סבלני) אין שטאט אריין אין זיין פריוואט־אויטאמאביל, און צוזאמען האבען זיי געפונען דעם טויט (זעה ווייטער ביי ווינער).—שלום נחום יודעלע ווי׳ן איז געווען סערושאנט אין ארקעסטער פון דער ירושלימ׳ער פאליצייי. ער איז געבארען אין סוכום (קאווקאז) ביי אשכנזישע עלטערן. קיין א״י געקומען מיט׳ן חלוציסטן שטראם. ער איז געווען א באקאנטער ספארטלער אין «מכבי». דער ליבלינג פונ׳ם פוטבאל־פובליקום אין ירושלים מיטן צונאמען «נארקע». ער האט איבערגעלאזט א פרוי מיט א קליין קינד.

צו פון די הוספות צו ירושלים «הוספות» (זייטען 151 — 154) נעהמען מיר אהער אריבער די אנדערע קדושים פון ירושלים:

האראלד מרדכי ווינער איז געווען אן ענגלישער איד. אויסגעבילדעט אין קעמבריזש. אין 1901 איז ער גע־ווארען באריסטער (פולער אדוואקאטען־טיטול). ער האט געשריבען פארשידענע ווערק, בפרט ענגען די אונבארמהערציגע ביבעל־קריטיקער. אין 1922, זייענדיג גאנץ פארמעגליך אין איינאם, האט ער זיך אריבערגעצויגען קיין ירושלים, האט זיך באזעצט אין זיין «הויז פון דער מענש־הייט». ווען ער האט געשטרעבט צו שאפען הארמאניע און שלום צווישען איד׳ן קריסט און מוסולמענער. צו דעם צוועק האט ער סובסידירט אראבישע סטודענטען אין דער ביירוטער אוניווערזיטעט. אין קריסטען פרייסאג האט ער אבגעפירט צווי אי־דישע ארבייטער אין זיין אויטא. פארביי־פארנעדיג דעם שכמ׳ער טויער זענען זיי באגעגענט געווארען פון א ווילדער מחנה׳ וויגער׳ס שאפער׳ן אן אראבער׳ן. האט אינגעהאלטען דעם אויטא. «ווער זענט איהר?» האט אייגער פון המון איהם גע־פרעגט, ווייל ער האט אויסגעזעהן ווי׳ן ענגלענדער׳ן. «אין בין א איד!» איז געווען זיין רעשובה׳ן. ער איז נע׳הרג׳עט אויפ׳ן ארט צוזאמען מיט די צווי אי־דישע ארבעטער׳ן.

אליהו ריימאן איז געווען אן ערפאלגרייכער יונגער ארכיטעקט. נעבא־רען אין ירושלים אין א ספרדישער מש־פחה. געענדיגט אוניווערזיטעט אין פאריז, נאך דער מלחמה מיטגעארבעט אונ׳ם גרויסען רעניוגנג־ווערק אויפצושטעלען די חורבות אין פראנקרייך. א בחור׳ דערשטאכען געווארען פרייסאג אויף יפו׳ער גאס׳ נעבען אמאליגען שטאט־גארטען.

דוד וילנאי־זיכענבערג איז געווען א שילער פון לעהרער־סעמינאר. געבארען 1906 אין רישקאן (באסאראביע). אהערגעקומען פון ווילנער לעהרער־סע־מינאר אין 1926. אין קריטישטן פרייסאג איז ער געגאנגען ארויסראטעווען די פא־מיליעס פון «בית וגן» און אריבערפיה־רען זיי אין אויטאמאבילען קיין בית־הכרם. א קויל פון א רויבער האט איהם אומ־געבראכט פון דער ווילט. ווען זיין פא־טער אין רישקאן האט דערהערט די שרעקליכע בשורה׳ האט ער געזאגט: «איך וועל שיקען מיין צווייטען זוהן קיין א״י, כדי צו פארטרעטען דאס ארט פון זיין ברודער».

מנחם סבלנים־קארסאבאל־סקי איז געווען א בויי־ארבעטער אין ירושלים. ער איז געבארען אין סימנא (ליטא). אהערגעקומען מיט׳ן «החלוץ». ער איז ג׳ר׳ג׳עט געווארען צוזאמען מיט ווינער׳ן און גנני׳ן (זעה פריהער). האט איבערגעלאזט א יונגע פרוי.

חיים בירנבוים איז געווען ארבעטער ביי דער אייזענבאהן אין ירו־שלים. ער איז געבארען אין ראדאם (פוילן). פון קליינווייז־אויף שטארק נע־

ליטען פון מלחמה־נויט, ער ווערט א שוסטער־אַרבייטער און איז שטארק טע־סיג אין דער פועלי־ציוניסטישער באוע־גונג. אין 1925 געקומען קיין א״י אַוני־טער׳ן נאמען העניך אפאמאווסקי, וואס ער האט אנגענומען צוליב פארפאלגונגען פון דער פולישער געהיים־פאליציי. אויפן באפעהל פון דער פארסיי פארנעהמט ער זיך נישט מיט זיין פאך, נאר ער געהט ארבייטען פאר א הונגער־לוין ביי דער באהן. אין קריטישען פרייטאג האט ער, זייענדיג ביי דער ארבעט, דערהערט דעם הילפס־רוף פון «ימין־משה» אין ער מיט נאך עטליכע האבען מיט בלויזע שטיינער בא־ווינען צו פארטיידיגען די שכונה. דא האט ער באקומען א שטארבליכען שאס אין די לונגען, און 5 וואכען שפעטער איז ער געשטארבען.

משה חגורי־קושאק איז געווען אן ארבייטער ביי שטיינער־טראנספארט אין ירושלים. ער איז געבארען אין ווען (לעטלאנד). קנאפע 10 יאהר אין לאנד. ער איז שוין א מאל געווען פאר־וואונדעט דורכ׳ן באקאמפען שעיך נאזאר אין ירושלים. איבערגעגעבען דעם לאנד און גרייט צו פארטיידיגען, וואו עס איז געווען נויטיג. ער איז געפאלען ביי דער פארטיידיגונג פון «ימין־משה» פרייטאג בייטאג.

מרדכי בן־מנשה איז געווען דער שומר פון «בית וגן», דערשאסען געווארען אין איין צייט מיט ווילנאי׳ן ביים אריסטראסעווען די פרויען און קינדער פון דער שכונה. ער איז געבארען אין דעראבענד (קאווקאז). געקומען קיין א״י אין 1923. האט איבערגעלאזט א פרוי אהן קינדער.

שלום צוויגיה־שווילי, פון די גרוזינישע אידען, א סוחר אין ירושלים, געבארען אין ירושלים, ג׳הרג׳עט געווא־רען אין בלוטיגען פרייטאג אין דער גרוזינישער שכונה נעבען שכמ׳ער טויער. איבערגעלאזט א פרוי מיט 5 קינדער, פון וועלכע איינס איז געבארען געווא־רען א האלב יאהר נאך זיין טויט.

חנה צוויגיה־שווילי, קרובה פון פריהערדיגען, אויך געבארען אין ירוש־לים, פרוי פון א שאפער, א מוטער פון דריי קינדער. ג׳הרג׳עט אין דער זעל־בער צייט און אין דעמזעלבען פלאץ ווי שלום צוויגיה־שווילי. איהר מאן איז נע־ווען שווער פארוואונדעט אנקומענדיג מיט זיין אויטא פון שכם. זייער אינגעלע פון צוויי יאהר האבען די מערדער אויסגע־זעצט אן אויג.

יעקב אלכוחיר איז געווען א פיס־סוחר אין ירושלים. געקומען פון מא־נאסטיר (מערבי׳ען). ער איז ג׳הרג׳עט געווארען ביי דער פארטיידיגונג פון «רו־ממה» פרייטאג. האט איבערגעלאזט א פרוי מיט קינדער.

יצחק בן־שמעון איז געווען א יונגער מאנופאקטור־סוחר אין ירושלים, פון דער מאראקאנישער עדה, געבארען אין ירושלים. א בחור. ער איז ג׳הרג׳עט געוואורען פרייטאג ביי דער פארטיידיגונג פון «ימין־משה».

באמערקונג: מיר האבען נישט בילדער פון אם די ירושלים׳ער קרושים: אליהו ששון־מזרחי, מאיר אפעלבוים, יעקב כהן, שלום בן־זכריה.

צו זייט ד״ר וואלפגאנג פאן־וויזל, געבא־

72 רען אין וויען, א באקאנט ר זשור־נאליסט און רעוויזיאניסטישער טהעור־, איז שווער פארוואונדעט געווארען דורך א מעסער־שטאך פרייטאג מיטאג פאר די אויגען פון דער פאליציי. — ראמאן גערט־וואגען, געבארען אין קראקא (פוילען). איז בעווען א מוזיקאנט אין פאליציי־אַרקעס־טער פון ירושלים, שווער פארוואונדעט שבת ביי דער פארטיידיגונג פון «בית וגן».

צו זייט חיים סיקס פון תל־אביב, געבא־

73 רען אין ריגא, א חלוץ, 9 יאהר אין לאנד, שווער פארוואונדעט שבת ביי דער פארטיידיגונג פון «תלפיות», «תל־

סיות» איז אייניגע טעג באשאסען געווא־
רען, צום סוף עוואקואירט. הייזער אונ־
טערגעצונדען און אויסגערויבט. — שרה
ציון, א ספרדיש מיידעל, געבארען אין
ירושלים, האט געארבייט ביי ד״ר יוסף
קלויזנער אין «תלפיות». דא פארוואונדעט
שבת.

צו זייס 74 אין משך פון פרייסאג, שבת און זונטאג (23 — 25 אויגוסט) האבען הונדערטער פארוואונדעטע אידען געקרא־גען הילף אין «הדסה». דאסועלבע אין די אנדערע אידישע שפיטאלען. מען רעכענט קנאפע הונדערט שווער פארוואונדעטע אידען בלויז אין ירושלים און סביבה.

צו זייס 75 די שחיטה אין מוצא, אין מאק־לעפ׳ס הויז, ווען לאנג בלייבען א שאנד־פלעק אויף די שכנים. מיר זע־הען דאס שחיטה־הויז נאך דעם מארד, רויב און אונטערצינדונג. 12 פאלאכען פונ׳ם דארף «קאלאניא» זענען צוויי חדשים צייט ג׳משפט געווארען אלס אנטייל־נעהמער פון דעם מאסען־מארד און צום סוף זענען זיי באפרייט געווארען.

צו זייס 76 פינף מערזון פון דער משפחה מאקלעף האבען דא די מערדער אויסגעקוילעפט. דער פאטער, 50 יאהר אלט, האט געשטאמט פון ביאליסטאק און איז אויסגעהאדעוועט אין סחר־תקוה. די מוטער, 48 יאהר אלט, געבארען אין ירו־שלים. העכער 25 יאהר זענען זיי געווען קאלאניסטען אין מוצא. — אריה־לייב איז פריהער געווען קאלאניסט אין מטולה און האט זיך אויסגעצייכנט אלס ערד־ארבייטער. דיסענדיג דעם שייער פון מטולה צוזאמען מיט נאך איינעם, זענען זיי באפאלען געווארען דורך דרוזען; דער חבר איז ג׳הרג׳עט געווארען, נאר אריה איז ניצול געווארען. — חיה־באשע איז די טאכטער פון איינעם פון די ער־שטע עציון־מאקערס אין ירושלים, ר׳ יחיאל צימערינסקי. האבענדיג א ידיעה אין פעלדשערייי פלעגט זי שטענדיג הייי־לען אומזיסט די גרויסע און קליינע ארבאבער פונ׳ם דארף «קאלאניא»; מוטערס פלעגען קומען צו איהר נאך עצות, און אלעמען האט זי געהאלפען בריייטווילליג — משה, זייער זוהן, א בחור, 26 יאהר אלט, איז געווען א פאסט־בעאמטער אין ירו־שלים. — זייערע צוויי טעכטער, מיידלאך, זענען אלט געווען: מינא 22 יאהר און רבקה 18 יאהר. (מיר בעטען פאר־ריכטען די ארדענונג אין דער שטעהענ־דיגער רייה אופ׳ן בילד: רעכטס איז מינא און לינקס — רבקה.

צו זייטען 76—77 צוואמען מיט דער משפחה מאקלעף זענען ג׳הרג׳עט און אונטערגעצונדען געווארען צוויי פון זייערע זומער־נעסט, שטענדיג איינוואוי־נער פון חל־אביב:

הרב ר׳ שלמה זלמן שאך, א מיטגליד פון משרד הרבנות פאר ימי־אן תל־אביב. ער איז געווען דער עלי־סטער פראקטיצירענדיגער רב פון א״י. ער איז געבארען געווארען יום־כפור תר״ז (1847) אין גארוד (זאמוט). אין די יונגע יאהרען באקאנט אלס «גארודער עילוי», האט ער געקעמפט געגען די רעפארמ־קונים אין דער רעליגיע, וואס איז דעמאלט אנגיטירט געווארען דורך לילינבלום און חברים. קיין רב האט ער קיינמאל נישט געוואלט זיין, געווען א גרויסער פעל־סוחר אין כווייזאן. ער האט געקענט עטליכע שפראכען און הנדסה. אין 1904 איז ער געקומען קיין יפו און דא גע־עפענט א גארבעריי. האט אבער ביי דעם עסק גע׳פסדט זיין גאנץ פארמעגען. הרב קוק, דעמאלם דער רב פון יפו, האט איהם אריינגצויגען ביסלעכווייז אלס יפו׳ער דיין. ער איז געווען א גרויסער תריף ובקי, א בעל־צדקה און מכניס־אורח, און בעל הדרת פנים. ניט קוקענ־דיג אויף זיין טיפען עלטער האט ער זיך קיינמאל נישט באנוצט מיט קיין בריל און זיין געהער איז געווען נארמאל. זייענ לעצ־טע יאהרען האט ער געדאווענט אין דער שוהל פון נוה־שאנן; זיין פלאץ איז נאך

זיין טוים אבגעצויגט געווארען אויס פערעד־רונג. וועז הרב קוק האט דער־הערט, אז הרב שאך איז אומגעקומען. האט ער גע'חלש'ט.

ר' דניאל גלאצער, געבארען אין בוטשאטש (פוילען). סריהער געווען א גרויסער סוחר פון דער אייזען־כראנזשע אין לעמבערג; מלחמה־צייט אריבער קיין עלבערפעלד (דייטשלאנד). אין 1925 באזעצט זיך מיט דער פאמיליע אין תל־אביב. א בן־תורה, האט זיך קיינמאל נישט געשיידט פון «חובת־הלבבות». האט זיך נישט געווואלט באצייטענס ארויסראטעווען פון מאקלעף'ס הויז, כדי נישט צו שטעלען אין סכנה די מיטמענשען. איבערגעלאזט א פרוי מיט זיהן און טעכטער. (בילד אויף זייט 150).

צו זייט א נייער ישוב נעבען ירושלים

78 «רמת רחל», אין דער ריכטונג פון רחל'ס קבר, בית־לחם זון חברון. אינגאנצען איין יאהר אלט. דער גדוד־העבודה (ארבייטס־לעגיאן) אויף יוסף טרומפעלדאר'ס נאמען האט זיך דא באזעצט. אלץ האבען די רויבער פארטיידיגט און איין פארטיידיגער (פנחס וואלמאן) איז דא אומגעקומען. — אינמיטען 1930: דער סונקט ווערט צוריק אויפגעבויט און פארפעסטיגט.

צו זייט חברון, די שטאט פון ווייסע

80 שטיינער, אברהם אבינו'ס שטאט, איינע פון די עלטסטע שטעט איז גע־ווארען די שח"מה־שטאט פון אב תרפ"ט. 67 פון די 130 א"י־קדושים זענען בלויז אין חברון געפאלען. די מערדער האבען נישט געשאנעוועט קיין פרויען און קיין קינדער. דער גאנצער אידישער ישוב, אסך הונדערטער יאהרען אלט, איז אויס פון דער בלוטיגער שטאט. דאס אידישע חב־רון איז אבגעמעקט געווארען.

צו זייט די מערת־המכפלה, דער באגרע־

81 בענישׂ־פלאץ פון די אבות און די אמהות, איז דער צענטראלער מוסולמע־נישער הייליגטום פון דער גאנצער. אידען איז לאנגע יאהרען נישט דערלויבט גע־ווען אריינצוגעהן אינעווייניג אין מע־טשעט, נאר בלויז ביים אריינגאנג, ביז צום זיבעטען טרעפ. איז זיי געווען דערלויבט צו שטעהן אוף מתפלל זיין, ווי עס ווייזט אונז בילד 2. מערקווירדיג, ווי עהנליך די שטיינער זענען צום כותל מערבי...

צו זייטען די מוסר־ישיבה פון סלאבאדקע

82, 83 (נעבען קאוונא) איז באר־המט זיים יאהרען. אין 1924 איז א טייל פון דער ישיבה מיט הרב פינקעל זי"ל בראש אריבער קיין א"י אין האט זיך באזעצט אין חברון. נאך הרב פינקעל'ס סטירה האט די לייטונג פון דער ישיבה איבערגע־נומען הרב משה מרדכי עפשטיין. די ישיבה פלעגט אריינברענגען קיין חברון 1000 פונט א חודש. וועז א יאהר פארן אונ־ליק, האט זיך געהערט, אז די ישיבה גויל פארלאזען חברון, איז א דעלעגאציע ופון חשוב'ע אראב'ער געקומען צום ראש־ישיבה בעטען, אז דאס זאל נישט גע־שעהן.

די ישיבה האט זומער 1929 געדאט קרוב 150 תלמידים. מיטטענס פון תוך־לארץ, דארונטער א פאר צעהנדליגער פון אמעריקא. די ישיבה האט געהאט א גע־וואלדיגען פארלוסט אין קדושים (25) און שווער־פארוואונדעטע. איצט איז די ישיבה צוריק טעטיג אין ירושלים.

צו זייטען די ישיבה האט פארלארען 24

84 – 92 פון איהרע בעסטע תלמידים זון איהר סעקרעטאר:

שמואל ראזענהאלץ, דער מת־מיד, איז געבארען אין ווילקוויישקי (ליטא). דער ערשטער קרבן אין חברון, דער איינ־ציגער קרבן פרייטאג. מיטאג־צייט האבען די תלמידים אבגעדאוועט מנחה־גדולה בציבור און צעגאנגען זיך ידערער איינער אהיים. אין דערזעלבער צייט איז שוין געווען באקאנט, אז די אראבער פארזאמ־לען זיך ארום די מעטשעטען און דראהען מיט א שחיטה אויף אידען. אבער דער מתמיד האט נישט געקאנט איינזיצען ביי

זיך אין דער היים, און ער איז שפעטער מיט א שעה צוריקגעגאנגען אין ישיבה און געזעצט זיך לערנען ביחידות. א ווילדער אראבישער המון איז אריין און האט געמאכט א סוף צו זיין יונגען לעבן; די אפענע גמרא «כתובות», אין וועלכער ער האט געלערנט, איז געפונען געווארען אויסגעשמירט אין זיין בלוט.

זלמן בן גרשון וואלאנסקי, דער סעקרעטאר פון דער ישיבה, געבארען אין קאסאווא (פוילען). ער איז נישט בלויז סעקרעטאר געווען, נאר אויך איינער פון דער ישיבה'ס תלמידים. צוזאמען מיט אליעזר דן סלאנים האט ער זיך כסדר שטארק באמיהט צו פארגרעסערן דעם ישוב און די ישיבה אין חברון. ער האט איבערגעלאזט א פרוי אהן קינדער.

ישראל הלל קאפלינסקי, דער זוהן פונ'ם רב אין לאיקעווא (ליטא), איז, ווי דער גרעסטער טייל בחורים פון ליטא, מיטגעקומען מיט דער ישיבה פון סלאבאדקע. ער האט גע'שמ'ט מיט זיין אירזערנעם מוח, איז געווען אייגער פון די בעסטע תלמידים; דער «וידע» דער ראש־ישיבה הרב פינקעל ז"ל, פלעגט אים קושען פאר אלעמען אין די אויגען און זאגען אויף אים, אז ער איז א לעבעדיגע ספר־תורה.

אלטער שער איז געקומען פון אושפאל (ליטא). זייגע עלטערן וואוינען אין אמעריקא; ער האט צו זיי נישט געוואלט פאהרען, נאר בעסער געוואלט לערנען ווייטער. פריהער האט ער געלערנט אין ווילקאמיר און דאן אריבער קיין סלאבאדקע. ער איז געווען פארשטעהער פון דער גמילות־חסדים־קאסע פון די ישיבה־בחורים.

שמחה יצחק ברוידא איז געבארען אין ווילקאמיר (ליטא), מיטגעקומען מיט דער ישיבה פון סלאבאדקע קיין חברון. האט שוין געהאלטען ביי'ם באקומען סמיכה אויף רבנות.

שלמה נגל איז געבארען אין סלאנים (פוילען). זיין פאטער איז דארט דער ראש־ישיבה, און איז געווען באזוכען זיין זוהן אין ארץ־ישראל צווי חדשים פאר דער שחיטה. שלמה איז געווען דער בן־יקיר פון דער ישיבה, דער אינטימסטער חבר פון ישראל הלל קאפלינסקי (אויבען).

ישעיה סנדרוב איז געבארען אין ירושלים, זיין פאטער האט זיך דאן באזעצט אין פתח־תקוה אלס שוחט. זעהר א פלייסיגער לערנער. א טאג פריהער איז ער געווען אין ירושלים, און ווען קרובים האבען אים געוואלט אבהאלטען פון פאהרען קיין חברון צוליב דער מורא פאר אונרוהען, האט ער די רייזע נישט געוואלט אבלייגען, כדי נישט אבצורייסען זיך פון די לימודים.

דוב־בער ליפין האט געשטאמט פון ווייטעבסק (רוסלאנד), א רוהיגע נאטור, א באשיידענער און צוריקגעצויגענער תלמיד־חכם.

משה אהרן ריפס איז געקומען פון מינסק. זיין פאטער איז מינסקער רבון דער זוהן האט זיך געגריים צו געהן אין מאטערס דרך.

זאב וואלף בערמאן איז געבארען אין פילאדעלפיא. ער איז געווען פון די אמעריקאנער יונגע לייט, וואס זענען געקומען טרינקען פון די קוואלען פון תורה און מוסר אין חברון. ער האט געהאט סמיכה פון דער «ישיבת רבנו יצחק אלחנן» אין ניו־יארק, שוין געהאט אפילו א כסא־רבנות אין אמעריקא, אבער ער האט נאך געוואלט ווייטער לערנען, און דוקא אין חברון.

יעקב יחזקאל וועקסלער, געבארען אין טשיקאגא, איז געווען א זוהן פון גאנץ רייכע עלטערן. זיין פאטער ר' ירחמיאל איז א ראדיא־סוחר, א באקאנטער ארטאדאקס און פילאנטראפ אין טשיקאגא. אויך יעקב האט זיך אויסגעציכענט דערמיט, וואס ער האט אין חברון אויסגעהאלטען מאנכע פון זיינע ארימערע חכרים. א האלב יאהר פאר דער שחיטה איז

ער אהערגעקומען, כדי אבצוגעבען זיך די ישיבה־למודים.

צבי הלוי פרוימאן איז געבאָרען אין קאנאדא, האָט א צייט געלערנט אין «בית מדרש לתורה» אין טש'קאגא. אינ'ם יאהר פון דער שחיטה איז ער אנגעקומען לערנען אין חברון.

שרגא־פייוועל מיזעוועסקי איז געבאָרען אין לעבעדאווא (פוילען). זיין מאָטער איז געווען לעבעדאווער רב און ג'הרג'עט געווארען בשעת די אונ־רוהען אין 1905, ווען שרגא איז געווען א קינד פון צוויי יאָהר. בשעת דער שבת־דיגער שחיטה איז ער שוועד מארוואונ־דעט געווארען און געשטארבען אין ירו־שלים־ער בקור־חולים־שפיטאל.

משה ריזמאן איז געבאָרען אין ירושלים. ווען ער איז פינף יאָהר אלט געווען איז ער געווארען א קיילעכיגער יתום. מען האָט איהם אריינגעגעבען אין דיסקינ'ס יתומים־הויז אין ירושלים, ווו ער האָט זיך גערעכענט מאר אן עלוי. ווען די ישיבה איז אנגעקומען פון סלא־באדקע קיין חברון איז ער אריבער צו איהר קיין חברון. ער האָט שוין געקענט אויף אויסענווייניג צוויי סדרים ש"ס — נשים און נזיקין. אין דער ישיבה פלעגט מען איהם רופען מיט'ן ליבלינגס־נאָמען «משה־לע»—אויך זיין עלטערער ברודער, דער חברונ'ער שוחט אהרן לעהרער, איז ג'הרג'עט געווארען (זעה ווייטער).

ישראל לאוראוסקי, געבא־רען אין מאלעטש (פוילען) בייא מאטען א באהן־פאדריאטשיק. מלחמת־ציים האט זיך די משפחה באזעצט אין מינסק. בשעת דער באלשוויסטישער הערשאפט פלעגט דער 10־יעהריגער ישראל אום דריי פארטאג אווענ'גנב'ענען זיך אין וואסערטרעגערישען בית־המדרש, כדי צו הערען א שיעור אין תורה, און די מו־טער פלעגט פונדערווייטענס אכטונג גע־בען, צו איהר זוהן געשעהט נישט קיין שלעכטס. נאך לאנגע מאטערנישען גע־קומען ק'ין א'י און אריין אין דער חב־רונ'ער ישיבה. אומגעקומען מיט אנדערע דריי מיטגלידער פון זיין משפ־חה (וייט 102).

דוב־בער חייכל, געבארען אין שקאדוויל (ליטא), אהערגעקומען מיט פא־טער, מוטער אהן נאך צוויי ברידער. ג'הרג'עט צוואמען מיט זיין עלטערן ברודער אריה־לייב (זעה וויייטער).

בנימין האראוויץ, געבארען אין ניו־יורק, זוהן פון א דאקטיגען פאברי־קאנט ר' רפאל ה' האט פריהער גע־פלעג־רעגט אין דער ישיבת ר' יצחק אלחנן אין נ' י' און צוויי יאהר אויגעצייכענט זיך אין למודים אין דער חברונ'ער ישיבה.

אהרן דוד עפשטיין, געבארען אין טשיקאגא, זוהן פון טשיקאגער רב הרה"ג אפרים עפשטיין. א וואויל־לערנע־, האט ער געשטרעבט צו לערנען אין דער ישיבה פון חברון, וואו זיין פעטער (פאטער'ס ברודער) איז דער ראש־ישיבה, אבער לאנג איז איהם דאס ניט באשערט גע־ווען.

אהרן דוד שיינבערג, געבארען אין מעמפיס, טענעסי. ביי זיינע פארמעג־ליכע פרייגעוואָרענע עלטערן האָט ער באקומען א בריייטע אלגעמיינע בילדונג. שוין האלטענדיג בייים ענדיגען די ניו־יארקער אוניווערזיטעט האט ער באשלא־סען אבצוגעבען זיך מיט אידישע למודים. ער איז געווארען פרום און האט גע־ווירקט אויף זיינע עלטערן, זיי זאלען שליסען זייערע געשעפטען אום שבת. דאן איז ער אריבער לערנען אין דער חברונ'ער ישיבה, און האט זיך אויסגע־צייכענט אין התמדה.

זאב וואלף גרינבערג איז גע־בארען רוסלאנד און אלס קינד געבראכט געווארען דורך די עלטערן קיין ניו־יארק. געלערנט פריהער אין דער ישיבה פון ניו־העיוון, וואו ער האט זיך אויסגעצייכענט

אלס גרויסער מתמיד. דאן איז ער אוועק אויף השלמה קיין חברון.

צבי הירש העלער איז געבאירן אין מינסק. זיין פאטער איז געווען קויפמאן. אין 1921 האט דער רב מיט זיין משפחה עולה געווען קיין א"י. אין האס זיך באזעצט אין פתח־תקוה. צבי־הירש האט געלערנט אין «עץ חיים» אין ירושלים און אין «נצח ישראל» אין פתח־תקוה. ערשט נאכ׳ם האלב יאהר האט ער געלערנט אין חברון. שווער פארוואונדעט, האט ער זיך נאר א גאנצע וואך געמאסערט ביז דער פטירה.

ישראל מרדכי הכהן קאפלאן איז געבאירן אין ווילקאמיר (ליטא), מיטגעקומען מיט דער ישיבה פון פלאבארקע. ער איז דער ערשטער דער׳הרג׳עט געווארן אין סלאנימ׳ס הויז ביי דער פאר־טיידיגונג פון דער הויפט־טהיר

חיים קראסנער איז געבאירן אין ניו־יארק ביי עלטערן. וואס האבען איינגעוואנדערט פון רוסלאנד. ער האט פריהער געלערנט אין דער ישיבה «תורה ודעת» אין ברוקלין, און איז אינגאנצען צוהען וואכען געווען אין חברון.

אברהם שאפירא איז געבאירן אין ירושלים, דערצויגען אלס יתום אין דיסקינ׳ס בית יתומים, א גוטער לערנער, געלערנט פריהער אין ירושלים און דאן אריבער קיין חברון.

צו זייט דאס שחיטה־הויז פון חברון — 93 דאס הויז פון אליעזר דן סלאנים, וואו 70 אידישע נפשות האבען זיך פאר־זאמעלט, ווייל זיי זענען זיכער געווען, או גראד אין דעם הויז וועלען זיי ניצול ווערען פון די מערדער׳ס הענד. אליעזר דן איז געווען דער פאפולערסטער מאן אין חברון, זיינ עטליכע דורות א חכ־רונ׳ער, געבילדעט, פארשטעהער פון דער באנק אפ״ק, געשעפטליך און פריינדשאפט־ליך פארבונדען מיט די וויכטיגסטע אראבער פון חברון און פון דער סביבה, האבען זיינע אראבישע פריינד איהם פאר־זיכערט, או איהם וועט קיין שלעכטס נישט געשעהן. שבת פארמיטאג, אין דער שחיטה־שעה (די גאנצע חברון׳ער שחיטה האט קיין צוויי שעה נישט געדויערט) זענען די פריינד פארשוואונדען. סלאנים אליין האט בלויז באוויזען אי־נמאל אויסצו־שיסען פון זיין רעוואלווער. אין דעם הויז זענען אומגעבראכט געווארן 18 נפשות אויפ׳ן ארט און 5 זענען שפעטער געשטארבען פון די וואונדען. מיר זעהען סלאנימ׳ס הויז פון אויסענווייניג און פון אינעווייניג.

צו זייט די גרויזאמע שחיטה אין סלאנים׳ס 94 הויז איז געשעהן אין 2—3 צימערען. אויך אין סלאנימ׳ס ביורא האבען די מער־דער כמעט אלץ צובראכען, אפנים געזוכט געלט.

צו זייט דאס זענען די דריי דורות, וואס 95 זענען אויסגעשלאכטעט געווארען אין איין צימער: הרב ארלאנסקי, רב פון זכרון־יעקב, און זיין פרוי זענען געקומען צוגאסט צו זייער טאכטער קיין חברון. הרב ארלאנסקי איז געבאירן אין ביאליסטאק (פוילען) אין תרל״ח (1878), און ווען ער איז אלס געווען פינף יאהר איז זיין פאטער, הרב ר׳ אזרן, מיט דער משפחה ארויסגעפאהרען מיט דער ביאליסטאקער קאלאניסטען־גרופע קיין פתח־תקוה; דא איז ער געווארען דער ערשטער רב פון דער ערשטער קאלאניע און דעם פאסטען האט ער פארנומען 28 יאהר. הרב ר׳ יעקב האט געלערנט אין די ירושלימ׳ער ישיבות ביז זכרון־יעקב האט איהם אויפגענומען אלס רב. א זעלטענער מענש, א גרויסער בקי, א פיינער קענער פון אראבישער אלטער ליטעראטור. — זיין סרוי׳, יענטע, 47 יאהר אלט, איז געבא־רען אין ירושלים, די שוועסטער פון ירושלימ׳ער רב ר׳ צבי פסח פראנק. — אליעזר דן סלאנים, 20 יאהר אלט, דער ווהן פון חברון׳ער רב, האט געענדיגט דעם לעהרער־סעמינאר פון «מזרחי» אין ירושלים, געווען א לעהרער, און דאן זיך

באזעצט אין זיין פאטער־שטאט (אנדערע פרטים פון זיין לעבען אין דער באשרייבונג צו זיים 93). אליעזר דן פלעגט זיך פון צייט צו צייט אראבערנעמען מיט ליסע־ראטור און זשורנאליסטיק. אין 1920, באלד נאך די ערשטע בלוטיגע אונרוהען, האט ער געשריבען: «אונזער לאנד ווען זיין אונזערס צו־להכעיס די אלע, וואס פיי־ניגען אונז און פארגיסען אונזער בלוט. אונזער לאנד איז עס געווען, אונזער לאנד איז עס, און בלייבט — אויף אייביג!» — זיין פרוי חנה־ 25 יאהר אלט, געבארען אין ירושלים, טאכטער פון ד' שפעטער־דיגע רב אהן רבי'צין פון זכרון. — אהרן, עלטסטער אינגעלע פון אליעזר דן אהון חנה, 5 יאהר אלט. מען גיט איבער, או דאס קינד האט זיין אייגענעס מערדער אנ־געפונגען בייס נאמען. דאס קינד איז שפע־טער געשטארבען אין ירושלים פון די וואונדען.

צו זיים אליעזר דן אהן חנה סלאנים האבען
96 געהאט צוויי קינדערלעך: דער עלטערער אהרן איז ג'הרג'עט, אהן דער אינגערער, שלמה'לע, איז געבליבען דער איינציגער אנדענק פון דער גאנצער מש־פחה! אויך שלמה'לע, קיין גאנצע צוויי יאהר נישט אלט, איז געווען פאדוואונ־דעט מיט א מעסער אין קעפעל אהן אין העלפל, אהן עס האט געדויערט ביז מען האט איהם אויסקורירט.

צו זיים דריי חברונ'ער רבנים, אלטע לייט,
97 וואס זענען אומגעבראכט געווא־רין דערזעלבער שבת־דיגער פריהמארגען־שעה: הרב רבנו חסון איז ג'הרג'עט געווארען צוזאמען מיט זיין פרוי.—הרב מאיר קאסטיל איז בארויבט אהן דערשטאכען געווארען, אהן זיין פרוי האט זיך נעראי־טעוועט אדאנק דעם וואס זי האט ג'הלט'ט. די ביידע ספרדי'שע חכמים זענען געווען געבארענע חברונ'ער, אהון דערמארדעט האבען זיי אראבער, וואס זענען זיי ג־ווען באקאנט. — הרב צבי דראבקין איז געבארען אין שקלאוו (רוסלאנד). האט געלערנט אין וואלאזין אהן האט ג־שמ"ט אלס דער «שקלאווער עלוי». קיין כסא־רבנות האט ער אבער נישט ג־וואלט אנגענומען ביז תרפ"א, ווען זיין שוועהער, דער באברויסקער דיין, איז ג־שטארבען אהן ער האט איבערגענומען — אונטער'ן אונדערטרעגליכען באלשעוויס־טישען רעזשים — וויינ פונקציעס. ערשט מיט פינף תרשים פאר דער שתיטה איז ער מיט דער משפחה געקומען קיין א"י אהן זיך באזעצט אין חברון.

צו זיים הרב ר' משה־ נראדזינסקי, ג־
98 בארען אין וואַרשא, א זוהן פונ'ם באריהמטען למדן אהן כלל־טהוער ר' איטשע, דער גרינדער אהן אנפיהרער פון דער וואַרשאווער ישיבה, פראנציסקאנער 11. דער זוהן האט איבערגענומען די פיהרונג פון דער ישיבה נאכ'ן פאטער, (א צווייטער זוהן ר' איסשע'ס איז ר' אברהם, מנהל פון דער ישיבה אין סלא־בודקע). מיט'ן אריבערפ'הרען א טייל פון דער סלאבאדקער ישיבה קיין חברון איז ר' משה מיט זיין משפחה אריבער־נעקומען אהער פון וואַרשא. — זיין זוהן יעקב, אויך געבארען אין וואַרשא, איז ג'הרג'עט געווארען צוזאמען מיט זיין פרוי לאה (איהר בילד זעה זיים 156). זיי זענען געווען אינגאנצען דריי חדשים נאך דער חתונה, צוזאמען מיט די על־טערן האבען זיי געפיהרט א פענסיאן פאר די ישיבה־בחורים. — לאה גראדזינ־סקי, פון דער היים הוטנער, געבארען אין מארמארעש־סיגעט, איז מיט אייניג יאהר פריהער געקומען אהער אלס חלוצה. — ר' אשר משה און חוה גוטמאן, זענען געבארען אין יאבלאנקא און האבען שטענ־דיג געווואוינט אין זעמבראוו (פוילן). זיי זענען געקומען קיין א"י אין 1925, פון פאך א שניידער, האט זיך די משפחה באזעצט אין נוה־שאנן (תל־אביב). א פרו־מער איד און א בן־תורה, האבען איבער־געלאזט צוויי זיהן אין אין טאכטער. צוויי טעג פאר דער שחיטה זענען

זיי אנגעקומען קיין חברון אויף זומער־ וואוינונג.

צו זייט ר׳ יעקב זאב רייזמאן־וויים איז
99 געבאראן אין ירושלים, געלערנט אין די ארטיגע ישיבות. שוחט און לעה־ רער אין חברון. ער האט געסיהרט גע־ שעסטן מיט די ארטיגע אראבער. גע־ הרג׳עט נעבען זיין הויז, וואו אויך זיין ברודער משה׳לע (זעה צווישען די ישיבה־ בחורים) איז אומגעקומען. — ר׳ משה־ נאלדשמיד איז געבאראן אין יעקאטערי־ נאסלאוו (דרום־רוסלאנד), א באגייסטערטער חכ״ד־ניק. אין 1925 איז ער געקומען מיט דער משפחה קיין א״י און זיך באזעצט אין חברון אלס מנקר. ווען די אראבער זענען באפאלען זיין הויז, האט ער זיך אנטקעגענגעשטעלט. איבערגעלאזט א פרוי מיט 4 קינדער. די פרוי און טעכטערל זענען געווען שוואר פארוואונדעט (זייט 107). — ר׳ נח אימערמאן איז געבאראן אין סלוצק (וויים־רוסלאנד), האט געלערנט אין סלאבאדקע. זיים עפליכע יאהר גע־ וואוינט אין חברון און זיך באשעפטיגט אלס בעקער. די מערדער האבען איהם געברענט דעם קאפ אויף א פרימוס. פרוי און קינד פארוואונדעט.

צו זייט יצחק אבושדיד איז געבאראן אין
100 חברון, א שניידער. אויך זיין פאטער אליהו, א קרעמער, איז געווען געבאראן אין חברון. — נחמן סגל איז געבאראן אין סאקאלי (פוילען). פינף יאהר אין לאנד. האט צוזאמען מיט זיין פרוי ליבע (זעה זייט 106) געהאלטען א פענ־ סיאן פאר ישיבה־בחורים אין חברון. — זייער אינגעלע מנחם איז געבאראן אין עין־חרוד, אכזריות׳דיג דער׳הרג׳עט ביי דער מוטער אויף די העגט.

צו זייט יעקב גוזלאן איז געווען א גאלד־
101 און זילבער־שמיד. זיין זוהן משה האט געעגדיגט די אליאנס־שולע אין ירושלים, און פלעגט אין חברון פארדינען פון שרייבען ביטעט צום געריכט אדער אנדערע דאקומענטען. ווי דער גרעסטער

טייל ספרדישער משפחות, זענען די נוז־ לאנס זייט דורות חברונ׳ער תושבים. — שלמה אונגער איז געבאראן איז זאגורוש נעבען סאנאק (פוילען), געקומען מיט׳ן חלוצ׳שען שטראם. ער האט געארבייט נעבען חברון אלס מאשיניסט ביי א מא־ שין צו מאהלען שטיינער, וואס האט גע־ הערט צו אן אראבער. — זיין פרוי נחמה איז געבאראן אין ווילנא (פוילען), טאכטער פון הרב איזראעליס, מנהל פון ישיבת «תפארת בחורים». דער מאן איז באלד דער׳הרג׳עט געווארען און די יונגע פרוי איז געשטארבען פון די שווערע וואונ־ דען. זייערע צוויי קינדערלעך, א אינגעלע פון צוויי יאהר, און א מיידעלע פון א חודש, זענען בדרך נס ניצול געווארען.

צו זייט דער אלטער ר׳ אהרן לייב נוטע־
102 לעווסקי, געבארען און געווואונט אין איוויע (פוילען), איז די לעצטע יאה־ רען געווען א תושב פון דער קאלאניע «הרצליה». זומער איז ער געקומען צו גאסט צו זיין טאכטער און איידים בצלאל לא־ זאראוווסקי אין חברון. — בצלאל לאזא־ראווסקי איז געבארען אין מאלעטש (פוי־ לען), האט געלערנט אין ראדין און סלא־ בודקע. אין 1925 געקומען קיין א״י מיט דער משפחה אלס חבר פון «החלוץ המזרחי». האט געבלייבט אין «הרצליה», און דאן נעפעפענט א פענסיאן פאר ישיבה־בחורים אין חברון. — זיין קליין טעכטער׳ל דבו־ רה׳לע איז געשטארבען פון די שווערע וואונדען. — לאזאראווסקים א אינגערער ברודער, א ישיבה־בחור, איז אויך אומ־ געקומען (זעה זייט 89). — די פרוי ל. שווער פארוואונדעט (זייט 106).

צו הספות צו אלטער פאלאטשי איז
חברון, זייטען נעבארען אין חברון, א שמש
154–157 אין א ספרדי׳שער שוהל און אחוץ דעם האט ער זיך פארנומען מיט סטאלעריי אין קאלבעריי. האט איבער־ געלאזט א פרוי מיט זעקס קליינע קינ־ דער.

קלארא חסון איז די פרוי פון

חכם רבנו חסון. צוואמען מיט איהר מאן דער־הרג'עט (ז. זייט 97 און די בא־שרייבונגען).

חיים אליעזר דובניקאוו איז געבאָרען אין קרונלאיא נעבען מאהי־לעוו, געאַרבייט אלס העברעאישער לעה־רער אין וואַרשא און אַנדערע שטעט. 1924 געקומען מיט דער משפחה קיין א"י, געוואַרען שפעטער מנהל פון דער חל־אביב־ער שולע חל־נורדוי. מחבר פון פארשידענע לעהר־ביכער, בפרט וועגען נאטור־וויסענשאפט; אַיבערזעצער פון יונגענד־ספרים; א זעלבען שטילער און עהרליכער מאן. — זיין פרוי, פערל, איז געבאָרען אין מיזשערעטשקי נעבען קיעוו. צוואמען מיט איהר מאן דורכגעמאכט עטליכע פאגראמען אין אוקראינע און שפעניע ניצול געוואָרען. קיין חברון זע־נען זיי געקומען אויף זומער־וואוינונג עטליכע טעג פאר דער שחיטה צוואמען מיט זייערע צוויי יונגסטע קינדער. די עלטערן זענען אומגעקומען אין סלאנימ'ם הויז; די קינדער זענען פאַרוואונדעט געוואָרן.

לאה גראדוינסקי איז אומגע־קומען אויך ביי סלאנימ'ען אין הויז צו־זאמען מיט איהר מאן יעקב (זעה זייט 98 און די באשרייבונגען דערצו).

אַרא גרשון, געבאָרען אין חב־רון, א מוטער פון 5 קינדער, איז שווער פאַרוואונדעט געוואָרן און שפעטער ג־שטאָרבען פון די וואונדען. איהר מאן, ר' בן־ציון גרשון, געבאָרען אין קאנ־סטאנטינאפאל, 63 יאהר אלט, זייט אסך יאהרען אַפטייקער אין חברון, א קאלי־קע אויף די פיס, איז דערמאָרדעט ג־וואָרען ביים חומש־לערנען (קיין בילד איז פון איהם נישט געבליבען). — אסתר, זיין טאכטער פון דער פרשטער פרוי וועגטוראַ, איז פאַרפיניגט און דערשטאָכען געוואָרען גלייכצייטיג.

ר' בצלאל סמעריק, געבאָרען אין זשעטעל (פוילען), א גרויסער תלמיד־חכם, אהערגעקומען מיט זיין צווייטער פרוי אין 1925 פון ריגא. אין חברון האבען זיי געהאלטען א קליינעם פענ־סיאן פאר עטליכע אמעריקאנער ישיבה־בחורים.

אריה־לייב חייכל, געבאָרען אין שקאדוויל (ליטא), גע'הרג'עט גע־וואָרען צוואמען מיט זיין יונגערן ברודער דוב־בער פאר די אויגען פון דער פא־ליצייי, וועז זיי האבען געבעטען איהר הילף (זעה זייט 90 און די באשרייבונ־גען).

שמעון בן דוד כתן, א יונגער־מאן פון פערסיע, 8 יאהר אין א"י, א שערער פון פאך.

באמערקונג: מיר האבען נישט די בילדער פון: ר' אלימלך ליכטענשטיין, א 70־יאהיגער איד פין ראדזין (פוילען); יצחק אבו־חנה, בערך 60 י', א מאראקאנער, א בעטלער; אברהם יפיני און אן זיין פרוי ועידא, ביידע פון קאנסטאנטינאפאל, ביידע צו 70 יאהר אלט; די פרוי אהן א פוס, בעטלערס אין חברון.

צו זייטען 97־זענען־געווען 17 פאַרוואונדעטע 103—105 ישיבה־בחורים אין חברון, מיי־סטענס שוועסטער; מיר גיבען דא די בילדער פון 5 פון זיי: דוד ווינטשעסטער איז געבא־רען אין סטאשעוו (פוילען), צו זעקס יאהר געבראכט געוואָרען דורך זיינע עלטערן קיין טשיקאגא. אסך געלערנט אין טשיקאגא און געקומען קיין חברון אויף השלמה. — הרב דוב טאבענקין, געבאָרען אין קאפולע (מינסקער געגענד), אן אלטער סלאבאדקער, האט שוין געהאט סמיכה, נאר האט זיך נישט געקאנט שיידען פון דער ישיבה. — משה און אליעזר הארביטער זענען געבאָרען אין ניו־יארק. די עלטערן, רייכע מענשען, שטאמען פון שעדלעץ (פוילען). זענען ספעציעל אריבערגעפאהרען פון אמעריקא קיין א"י, כדי די קינדער זאלען קאנען לערנען אין חברון. — אלחנן זעליג רוך, געבאָרען אין ראקישאק (זאמוט), מיטגעקומען מיט דער ישיבה פון סלא־באדקע, א בחור א מופלג. — מיר גיבען אויף זייט 105 דאס בילד פון דעם אל־

טען ספרדי, חכם אהרן לוי. א חברונ'ער תושב זיים כמה יאהרען, סיי ער אליין סיי זיינע קינדער, בפרט זיין יונגע טאכטער, זענען געווען שווער פארוואונדעט.

צו זייסען 106, 107 — שווער פארוואונדעט מוטערס זון קינדער: פרוי לאזאראוסקי, פון דער היים גאטעלעוויסקי, איז נעבארען אין איוויע (פוילען), האט גע־ליטען איינעם פון די גרעסטע פארלוס־טען צווישען די חברונ'ער משפחות. אל־מנה פון בצלאל לאזאראוויסקי (זייט 102). — פרוי ליבע סעגאל, געבארען אין ביאלי־סטאק, פון דער היים באקסענבוים, האט א לאנגע צייט געצאפעלט צווישען לעבען און טויט (זייט 100). — פרוי מיניע גאלדשמיד, א מוטער פון 4 קינדערלעך, און אליהר טעכטער־לע זענען געווען שווער פארוואונ־דעט (זייט 99). — די גאנצע משפחה קיזעל־שטיין האט זיך נעמוס קורירען פון די וואונדען.

צו זייטען 108—110 — די בעסטיאלישע מערדער אפען אונטערגעהעצעט. האבען נישט נעשאנעווען קיין שום זאך: זיי האבען חרוב געמאכט די «הדסה»־קליניק, וואו זיי אליין פלעגען באקומען אומזיס־טע הילף. א תל־געמאכט פון אלטע שוה־לען, דארונטער די לעגענדארישע «שוהל פון אברהם אבינו», וואס אפילו אראבער פלעגען ארויסווייזען צו זיי די גרעסטע אכטונג, צעריסען און פארברענט ספרי־תורה. — ערשט א צייהן טעג נאך דער שחיטה האט מוסיניע אידישע יוגענד צו־זאמען מיט פאליציי אונטערגענומען זיך ארויסצוראטעווען פון חברון די געבליבע־נע ספרי־תורה, און געבראכט א סייל פון זיי קיין ירושלים. — אויף בילד 2 פון זיים 110 זעהען מיר איינעם פון די צו־גענג צום חרוב־געמאכטען אור־אלטען אידישען נעמא.

צו זייטען 111, 112 — אין חברון האבען געווואוינט אינ'ס טאג פון דער שחיטה בערך 550 אידען. צוויי טעג שפעטער, נאכדעם ווי די גע'הרג'עטע זענען בא־גראבען געווארען, איז די גאנצע אידי־שע באפעלקערונג — 483 נפשות — ארי־בערגעפיהרט געווארען קיין ירושלים. א טייל איז תיכף אויפגענומען געווארען פון קרובים און פריינד, און א גרויסער סייל האט נעפונען א דערווייליגע היים אינ'ם קאלאסאלען געזונדהייטס־צענטר, וואס נתן און לינא שטראוס האבען אויסגעבויט אין ירושלים. — א באזונדער אויפמערק־זאמקייט איז דורכ'ן ספעציעלען קאמיסעט פאר די הי־ימלאוע נעשאנקען געווארען די חברונ'ער קינדער, וואס האבען איבער־געלעבט און ניצול געווארען פונ'ם שרעק־ליכען קאשמאר. מיר זעהען דא די קינ־דער שפילענדיג זיך אויפ'ן דאך פונ'ם געזונדהייטס־צענטר.

צו זייס 113 — אין דער שחיטה־שטאט זענען גע־ווען צדיקים, רשעים און נייטרא־לע. ליידער איז דער פראצענט רשעים געווען זעהר גרויס. ס'עיך טאלעב מארא־קאה, דער פארשטעהער פון חברון אין דער אראבישער עקזעקוטיוו, איז געווען אינער פון די הויפט־העצערס; ער קומט איצט אב א שטראף פון 4 יאהר תפיסה. — כאדוש אבו־זעיני און זיין משפחה זענען געווען פון די, וואס האבען מיט מסירת־נפש געראטעוועט זייערע אידישע שכנים. «וען נישט אייניגע אראבישע משפחות, וואס האבען פארטיידיגט אידען, וואלט אין חברון נישט געבליבען קיין לעבעדי־גער אידישער נפש», זאגט דער מעמא־ראנדום פון די חברונ'ער רבנים צום נציב העליון. א פאקט וועלען אבו־זעינין: ער איז שולדיג געווען זיין לאקאטאר חכם יעקב מאיר פראנקו ה"עכער 100 פונט. האבען בלוטדורשטיגע שכנים געוואגט צו אים: לאמיר אומברייגען דעם רב, וועסטו פטור ווערען פונ'ם חוב. דער אל־טער האט זיך אבגעטרייסלט פון דעם פארשלאג און, אדרבה, פארטיידיגט זיין מלוה.

צו זייס 114 — 59 קדושים זענען באגראבען גע־ווארען אין די בריידער־קברים אין

חברון. די רעשט 8 קדושים זענען שפע־
טער געשטארבען אין די ירושלים־ער
שפיטאלען, און זענען אין ירושלים בא־
גראבען געווארען.

צו זייטען 115, 116 דער חורבן אין צפת, די אל־
טע מקובלים־שטאט, האט שוין
נישט געקאנט האבען קיין אויסרייד פון
«פלוצלונג געשען», דער פאגראם אין
צפת איז פארגעקומען א גאנצע וואך
נאכ'ן בלוטיגען פרייטאג אין ירושלים,
וועו אין לאנד איז שוין געווען געגוג מיליטער
און קריגס־שיפען זענען שוין געשטאנען
ביי די ברעגעס, וועו די אדמיניסטראציע
האט דערקלערט, או זי באהערשט די לא־
גע. די פארנעמפערונג איז געווען, או
דאס מיליטער, וואס איז געשיקט געווא־
רען קיין צפת האט פארשפעטינט אויף
עסלעכע שעה, הגם יערעס קינד האט גע־
וואוסט, או אין צפת גרייט זיך, ווי עס
באווייזט אונז דאס בילד אויף זייט 116.
דער חורבן איז פארגעקומען דאנערשטאג
דעם 29־סטען אויגוסט (כ"ג אב), פאר־
נאכט.

צו זייט הרב ישמעאל הכהן איז געבארען
117 אין יאזר (פערסיע). צו זיין בר־
מצוה איז ער מיט די עלטערן ארויסגע־
ריטען קיין צפת. אויפ'ן וועג אין באג־
דאד איז אים דער פאטער געשטארבען.
אין תרכ"ח, 18 יאהר אלט, האט ער זיך
מיט סכנות־נפשות דערשלאגען קיין צפת,
געווארען דיין אין צפת, שפעטער חכם־
באשי אין א טערקישער שטאט, און צוריק
קומענדיג קיין צפת אויפגענומען געווא־
רען אלס עלטסטער רב פון דער ספרדי־
שער קהלה. זעלטען פרוס און טיף אין
הלכה. די לעצטע יאהרען איז ער ge־
לעגען פאראליזירט, און די מערדער הא־
בען איהם דערמארעט אין בעט איבער
זיין ספר, — ר' אלישע קליערס איז ge־
בארען אין טבריה, וואהן פונ'ס טבריה'ער
אשכנזישען רב ר' משה קליערס. א גרוי־
סער למדן און ועהר פרום. ער האט זיך
געקליבען פאהרען צום גערער רבי'ן,
אינ'ם בלוטיגען דאנערשטאג איז ער ge־
פאהרען אין מאיר כהנ'ס אויטא פון
טבריה קיין צפת. האט איבערגעלאזט א
פרוי מיט דריי קינדער, פון וועלכע
איינס איז געבארען געווארען נאך זיין
טוים. — ר' משה אפריאט, געבארען אין
צפת, נעמוי 48 יאהר אלט, א לעהרער
אין דער «מזרחי»־תלמוד־תורה אין צפת,
ער איז בע'הרג'עט געווארען צוזאמען מיט
זיין פרוי פאריידא, 38 יאהר אלט. און
נעבען זיי אויך די שכנה מול כהן (זעה
וויי'טער). די שחיטה אין אפריאט'ס הויז
האט אנגעפיהרט פואד כעזשאזי, א יונ־
גער בעאמטער פון דער רעגירונגס גע־
זונדהייטס־אמט, וואס האט פריהער גע־
לערנט העברעאיש ביי א. די א'פריאט'ס
האבען איבערגעלאזט 5 קינדער.

צו זייט מאיר כהן, געבארען אין טבריה,
118 א זוהן פונ'ם ספרד'ישען שוחט,
חכם יצחק נתן. מאיר איז געווען א שא־
פער און האט געוואונט אין צפת, וואו
ער האט חתונה גיהאט מיט אן אשכנז'י־
שער מיידעל. אינ'ם בלוטיגען דאנערשטאג
איז ער גיפאהרען קיין צפת, און ביים
אריינפאהרען אין שטאט איז ער צוזאמען
מיט זיין פאסאזשיר, קליערס, דערמארדעט
געווארען. האט איבערגעלאזט א פרוי
מיט צוויי מיידעלעך. — אדוואקאט מאיר
טאלעדאנא איז געבארען אין טבריה, זוהן
פון חכם יהודה, מאיר'ס ברודער איז
דער ספרד'ישער היסטאריקער און טאג־
זשערער רב ר' יעקב משה ס. מאיר האט
געלערנט אין פאריז. צוריקגעקהרענדיג אין
לאנד, איז ער געווארען רעגירונגס־פינאנץ־
בעאמטער אין טבריה; שפעטער האט ער
באלייגט עקזאמען אלס אדוואקאט און
זיך באזעצט פאראיהרען אין צפת. דא
איז ער גיווען דער ערשטער אידישער
אדוואקאט. האט איבערגעלאזט א פרוי
מיט צוויי קינדער. — יצחק ממאן איז
געבארען אין צפת אין א משפחה, וואס
איז זיך מתיחס אויפ'ן רמב"ם (מימוני)
זיין פאטער און אינציגער ברודער זענען

פאר 40 יאהרען נע׳הרג׳עט געווארען דורך אראבער אין עכר־הירדן. ער איז געווען א בעאמטער אין «הדסה»־שפיטאל. האט איבערגעלאזט א פרוי אהן קינדער.

צו הוספות צו צפת זייט 158

דריי צפת׳ער פרו׳ען צווי־שען 60 און 70 יאהר אלט: שיינדעל גאלדצווייג, געבוירען אין יערעי (אוקראינא), נעקומען קיין צפת מיט כערך 50 יאהר צוריק. איהר אלמן, ר׳ שלמה יונה׳ס, 72 יאהר אלט, געבוירען אין צפת, ציהט זיין יחוס פון חכם־צבי. די אלטע איז נע׳הרג׳עט אין אונמערגעצונדען גע־ווארען ביי איהר אין הויז, — לולו פא־ראזשון, געבוירען אין צפת, איז דער־שאסען געווארען דורכ׳ן פענסטער ביי איהר אין הויז, איהר אייניקעל פרחה, 16 יאהר אלט. האט געוואלט די שיסער.— מזל כהן, אן אלמנה, געבוירען אין פער־סיע, לאנגע יאהרען אין צפת. סיי איהר פאטער און סיי איהר מאן זענען געווען פערזישע קאנסולאר־אגענטען אין צפת. נע׳הרג׳עט געווארען צוזאמען מיט׳ן פאר־מאלק אפריאת (זייט 117). א פרוי מיט א וואריס הארץ, איז זי פארהרט געווען אין דער אראבישער סביבה אלס מומחה־טע צו היילען קראנקע.

צו זייט

119

א טייל פון די צפת׳ער קדושים, וואס זענען נישט פארברענט און צעפערטעלט געווארן, זענען געזאמעלט געווארען אויפ׳ן הויף פון «הדסה» ערשט עטליכע טעג נאך דער שחיטה. און מונ־דאנען איז אבגעגאנגען די לויה. אין פא־דער־גרונד איז א קינד פון דער משפחה מזרחי, וואס איז דערשאסען געווארען פון א פאליצייאישער קויל אויפ׳ן הויף פונ׳ם רעגירונגס־בנין. די מעשה מיט דעם הויף געהערט אויך צו די צפת׳ער שרעק־ליכקייטען: א פאר שעה נאך דער שחי־טה האט די מאכט פארזאמעלט דאס גאנ־צע אידישע צפת — 3000 נפשות — אין הויף פון רעגירונגס־בנין. און האט זיי דארט אבגעהאלטען כמעט צוויי מעת־לעת כמעט אהן ברויט און מים ווינציג וואסער. אינמיטען נאכט האט די אראבישע וואך אהן א «פארוואס» געשאסען און געטרא־פען אין הויף אריין.

צו זייט

120

בשעת דער צפת׳ער שחיטה איז אויך באפאלען געווארען דער בית־יתומים «עזרת־הגלילי». עפעס טאקי על־פי־נס זענען די יתומים געבליבען לעבען; די אראבער האבען געמיינט, אז די פארוואנדעטע זענען שוין דער־הרג׳עט, מאנכע פון די קלייניע אינגלעך האבען זיך בראוו פארטיידיגט. איין יתום, וואס איז אויף אונזער בילד נישטא, איז אראב פון זינען. 9 יתומים, דער מנהל און זיין געהילף זענען געווען שווער פארוואונ־דעט. — דער בית־היתומים איז געגרינדעט געווארען 1919 פון די צפת׳ער לאנדס־לייט, וואס וואוינען אין אמעריקא, און ווערט אויסגעהאלטען, צוזאמען מיט אנ־דערע וואוילטעטיגע אינסטיטוציעס פון גליל, דורך א קאמיטעט אין ניו־יארק. אין 1920, בשעת דער רעוואלוציע אין סיריע, האט דער בית־יתומים געשפייזט 600 אראב־שע היימלאזע א לענגערע צייט. — דער פארוואונדעטער יעקב יוסף נוט־בעטער איז דער זוהן פונ׳ם מנהל.

צו זייט

121

צפת האט געהאט אייניגע צעהנ־דליגער שווער פארוואונדעטע. שושנה אפריאת, געבוירען אין צפת, איז די טאכטער פונ׳ם פאר־מאלק אפריאת, וואס איז אומגעקומען (זייט 117), און זי איז געווען דער הויפט־עדות פאר איהרע עלטערנ׳ס מערדער. — שמואל סינקוס, געבוירען אין פוילען, 31 יאהר אלט, 8 יאהר אין לאנד, האט געארבייט אין «עין־זיתים» (זעה וויטער) אלס ערד־מעטסער אין נאמען פון פיק״א מיט זיין חבר הארטענשטיין. אנשלויפענדיג אין לעצטען קריטישען מאמענט פון דער קאלאניע, און דורכגעהעניג דאס אראב־בישע דארף זיטטון, איז הארטענשטיין דערמארדעט געווארען, און דער פארוואונ־דעטער פינקוס האט אנדערטהאלבען טאג געווארטעט צווישען בערג און טעלזען,

אהן עסען און טרינקען, כיז ער האט זיך א פאר־חלש־טער דערשלאגען קיין צפת.

צו זייט עין־זיתים איז אן אלטע קליינע 122 קאלאניע צווישען די בערג נעבען צפת. די שחיטה איז דא פארגעקומען דעמזעלבען אוועגד ווי אין צפת. מיט עטליכע טעג פריהער זענען אלע אינ־וואוינער אריבער קיין צפת. געבליבען זענען בלויז די דערמאנטע הארטנשטיין און פינקוס, און אויך דאס אלטע פאר־פאלק אברהם יעקב און שרה ביילע פלינער, קאלאניסטען, וואס האבען בשום אופן נישט געוואלט פארלאזען דעם פלאץ. אפילו אינ־ם לעצטען מאמענט, ווען די צוויי יונגע לייט האבען זיי גע־בעטען מיטצוגעהן מיט זיי, איז נעקומען זייער ענטפער: «מיר ווילען נישט לא־זען די ווירטשאפט אויף הפקר». הארטענ־שטיין איז נעווען בערך 30 יאהר אלט, און האט געשטאמט פון פוילען. פון די דריי קדושים זענען נעפונען נעוואארען בלויז פארברענטע רעטשלעך. די קאלא־ניע איז פארברענט און אויסגערויבט געוואארען.

צו זייט חיפה האט ביי די פריהערדיגע 123 אונרוהען אין לאנד קיינמאל נישט געליטען. אין נעמישטע קוואארטא־לען האבען דא געלעבט אידען און ארא־בער אין פריינדשאפט. מאנטאג און דינס־טאג, דעם 26־סטען און 27־סטען אויגוסט, זענען נעווען די אטאקעס אין חיפה. נאך ירושלים האט זיך די אירישע הגנה־אויסנעצייכענט אין חיפה. אין חיפה זע־נען נעווען פארשידענע פאלען פון רויב און אונטערצינדונגען. — דער טעכניקום האט געהיינט אלס צייטווייליגער שפיטאל פאר די פארוואונדעטע פון צפת, עבו און חיפה גופא.

צו זייטען משה רוזטמאן, נעבארען 124, 125 אין אריוו נעבען קישיניעוו (באסאראביע) 9 יאהר אין לאנד, פון מאך א קצב, דערשמאכען נעווארען דיינטען־

אהרום ביי איהם אין יאטקע — רוד ווי זעלע, געבארען אין אונגארן, דער־הרג'עט אינמיטען גאס נאך א לאנגען געראנגעל. — אברהם מאטיל, נעבא־רען אין קאלא (פוילען), 9 יאהר אין לאנד, א טאטע צירער, אייזענבאהן־אר־בייטער. — יצחק פאטש, געבארען אין סורעק (פוילען), 5 יאהר אין לאנד, דערשאטען געווארען, ווען ער איז ארויף אויפ'ן דאך פון פאט'ס בעקעריי אויפ'ן הדר־הכרמל. — ישראל גרויהאר, פון דער «אחוזת הרברט סמואל» אויפ'ן הר־הכרמל. דער־הרג'עט אין שטאט.

באמערקונג: חיפה האט נפתאט נאך צווי־אירישע קרבנות: לאה יפסרמאן, פון רוסלאנד, 40 יאהר אלט, און משה בוק, 32 יאהר אלט, פון פוילען, בייד ווינען נעווען, ווי מען זיט איבער, נייטסיג קראנק און זיינען נפ'הרג'עט געווארען וואנדערנדיג הינטערין'ן שטאט.

די לויה פון די חיפה'ער קדושים, איז נעווען, לויט'ן באטהל פון דער מאכט, אין פארמאכטע אויטאמאבילען. אויף אונזער בילד זעהען מיר די אויטאמאבילען ארויס־פאהרענדיג פונ'ם הויף פון «הדסה»־שפיטא־לען אויפ'ן הדר־הכרמל.

צו זייט דער יונגער אידישער ישוב אין 126 עמק עכו האט בעליטען גרויסע פארלוסטען אין פארטענען. עס זענען אונטערגעצונדען נעווארען דער ישוב כער־אתא, זייערע תבואה־שיירען און די שיירען פונ'ם זעלטענעם פארמער־אידע־אליסט אפרים כץ פון בוקארעשט. די בילדער וויזען אונז דעם חורבן, וואס כוליגאנישע הענד האבען אין נאוועמבער 1929 געמאכט אין כצ'ס פרדס און באנא־נעס־נארטען. 635 אראנשען־בוימער און 510 באנאנעס־קוסטעס זענען אויסגעהאקט געווארען. הגם אויפ'ן ארט איז נעווען א שמירה. די רעגירונג האט אבנעשאצט דעם היזק אויף 1.500 פונט.

אויך אין נאהנטען עכו זענען דער הייפעל אירישע אייננוואוינער באפאלען געווארען. איניגע זענען פארוואונדעט ע־

ווארען. דער גאוועלנער האט דא גוט געשיצט.

127 צו זייט אין יפו—תל־אביב האבען זיך די געשעהניסען אבגעשפילט זונ־טאג דעם 25סטען פון מיסאג ביז'ן אוועגד. אלע ג'הרג'עסע און פארוואונדעסע זע־נען גפאלען אין די פלעצער, וואו יפו און תל־אביב גרעניצען זיך, אין דרום און אין מזרח פון תל־אביב. די ערשטע אטאקע האבען די אראבער אנגעהויבען ביי נוה־שלום, און דא איז געפאלען דער ערשטער קרבן ר' ברוך רוזין (בילד אויף זייט 150; זעה ווייטער). ארום 4 נאכמיטאג האט זיך א גרופע פון 15 מאן געלאזט אין אויטא פון תל־אביב, כדי ארויסצוראטעווען צוויי אידי־שע ארבייטער, וואס זענען געבליבען אין א ספירט־פאבריק נעבען יפו. אויפ'ן וועג האבען זיי נעטראפען אן ענגלישען פאלי־צייאויטא, די ענגלענדער האבען דער־קלערט, אז זיי וועלען שוין ארויסנעהמען די מענשען פון דער פאבריק, און האבען נעהייסען די אידען פאהרען צוריק. צו־ריקפאהרענדיג קיין תל־אביב דורך דעם אראבישען דערפעל אבו־קעביר, איז דער אויטא באגעגנט געוואָרען מיט פייער פון אלע זייטען. נישט קוקענדיג אויף דער בראוער פארטיידיגונג, זענען גע־טראפען געוואָרען כמעט אלע מוטיגע אויטא־פאהרער: 4 ג'הרג'עס (זייערע בילדער אויף זייטען 129, 130) און 6 שוועד פארוואונדעט.

128 צו זייט די אפיציעל־באשטעטיגטע הגנה פון תל־אביב האט אנגעהאלטען עס־ליכע טעג, לענגער אלעגפאלס ווי אין ירושלים, וואו אפ־לו די אידען בריטישע בירגער זיינען באזייטיגט געוואָרען. די «הגנה» איז געווען אזיינציג אין איהר אופן. יונגוואָרג־גרופעס צו 6 אדער 8 מיט קלאבס, אונטער דער פיהרונג פון א פאליציסט, האבען געהאלטען וואך אין פארשידענע פונקטען. אויף אונזערע ביל־דער זעהען מיר די מאביליזאציע פון דער יונגוואָרג און די גרייסקיים פון די גרו־פירונגען אבצוגעהן אויף די דינסט־פאסטענס.

צו זייטען בנימין זאב גאלדבערג, 129, 130 געבארען אין ווילנא, זוהן פון ר' יצחק לייב גאלדבערג. א נאמען נאך הערצל'ען, וויל געבארען אינ'ם יאהר פון הערצל'ס פסירה. 9 יאהר אין לאנד, א בחור. איין טאג פריהער (שבת) איז ער געווען צווישען די פארטיידיגער אין ירושלים. אינ'ם גפעפהרליכען זונטאג אינ־דערפריה איז ער ארויסגעפאהרען פון ירושלים קיין תל־אביב מיט דער באהן און אויפ'ן וועג האט ער געזעהן זיין פאטער'ס נחלה אין הר־טוב ברענענדיג. געקומען קיין תל־אביב, האט ער זיך תיכף מיט התלהבות געשטעלט אין דער וועל־בספשוץ. — אייזיק סיינגאלד, געבארען אין רוסלאנד, 30 יאהר אין לאנד, א סוחר, בעאמטער ביי זיין ברודער'ס בוי־אונטערנעהמונגען. פיינגאלד איז געווען אין אויטא צוואמען מיט זיין זוהן; דער זוהן איז געוואָרען שווער פארוואונדעט.— יוסף נ. בערקאוויטש, געבארען אין קאנסטאנטינאפאל (דער פאטער איז אהינ־געקומען פון רומעניע און די מוטער פון פוילען). פון די דארטיגע שולען האט ער מיטגעבראכט אסך שפראכען־קענטעניש. א בחור. ער האט פארנומען רעגירונגס־פאסטענס אזיין מצרים און סודאן. ערשט מיט דריי יאהר צוריק איז ער געקומען קיין א"י און איז געוואָרען אינספעקטאר פונ'ם יפו'ער צאל־אמט אויפצופאסטען אויף שמוגל און קאנטראבאנדע. הגם פריהער וויט פון אידען און אידישקייט, איז ער דא געוואָרען נעהנטער און נעהנטער צו דעם ציונ'זם, און אינ'ם טאג פון ארא־בי־שען אנפאל אויף תל־אביב האט ער ארויסגעוויזען גרויס קוראזש און גבורה.— משה הירש־בלומבערג, נעבאָרען אין דווינסק (רוסלאנד), פון פאך א שורנאליסט, טעטיג אויפ'ן טעאטער־געביט. געקומען קיין א"י 1927. האט איבערגע־

לאזט א פרוי (די «הבימה»־אקטריסע ראַ־
בענט) אהן קינדער.

צו "הוספות". ר' ברוך רוזין, געבארען
צו תל־אביב אין נעסכיזש און האָט גע־
וואוינט אין ראוישטש (וואלין, פוילען),
וואו ער האט געארבייט מיט זיין שווער
ר' אלטער בראקער, א געוואנדט־פאבריקאנט,
באקאנט אין יענער געגענד. רויזין איז
געווען א איד א בן־תורה. געקומען 1925
מיט א טייל פון זיין משפחה און האט
זיך פארנומען מיט בעל־עגלה־ריי. בשעת
ער איז אומגעקומען זענען זייַנע צוויי
זיהן אוך פארוואונדעט געווארען. האט
איבערגעלאזט א פרוי, זיהן און טעכטער.

באמערקונג: א וועקסער קרבן איז אין
תל־אביב נעווען פרוי מסעודה מזרחי, 40 יאהר אלט,
איבערגעפאהרען בעוואגען כיי דער גרויסער שוהל,
אין דער אייליניש פון די אויפאס, וועלכע זענען
געלאפען באזארגען די פאדוואנדעסע.

צו זייט 131 די לויה פון די קדושים אין תל־
אביב איז געווען די אייניציגע
לויה פון קדושים אין ארץ־ישראל, וואס
איז פארגעקומען מיט דעם געהעריגען
כבוד, און כיי דער באטייליגונג פון א
גוואלדיג גרויסען עולם. (אין ירושלים
איז די קבורה פארגעקומען ביינאכט, אין
חברון אין משך פון א טאג און א נאכט,
אין בייד פרטער זענען ערליבט געווא־
רען קוים צו איין מנין אידען. אין חיפה
זענען די קדושים אנגעפירט געווארען
אין פארמאכטע אויטאמאביללען, זעה זייט
125). די לויה איז דורכגעגאנגען אין א
מוסערהאפטער ארדענונג. דער ברודער־
קבר איז געגראבען געווארען געזעגענט
דעם ברודער־קבר פון ברענער און חברים
פון 1921.

שמחה כינקים און יוסף אור־
פאלי זענען צוויי אידען, וואס זענען
באריהמט געווארען דורך זייערע פרא־
צעסען, אין וועלכע זיי זענען באשולדיגט
געווארען דורך ארבייטע עדות, או זיי
האבען דאס דערשאטען ארבעטער צוישען
יפו און תל־אביב אין דעם בלוטיגען זוג־
טאג. בייד זענען פארמשפט געווארען
צו טויט־שטראף, נאר שפעטער איז זיי
די שטראף פארביטטן געוואָרען אויף 15
(כינקים) אין 10 (אורפאלי) יאהר תפיסה.—
כינקים איז געבארען אין ראוונא
(וואלין, פוילען), 4 יאהר אין לאנד, פא־
ליציסט אין יפו, כאליבטער מיטגליד פון
«הפועל»־ספארט־קלוב אין תל־אביב. —
אורפאלי איז נעבארען אין פערסיע,
אהערגעקומען מיט די עלטערן אלס קליין
קינד, אנאלפאבעט, הייזער־באויצער אין
כרם־התימנים נעבען תל־אביב, האט אסך
שונאים צווישען די אראבער (בילד ז. 149).

צו זייט 132 «חולדה», די העלדען־געשיכטע
פון חולדה, איז א נאטירליכער
המשך צו «תל־חי»... וא, אזוי ווי דאָרט
מיט ניין יאהר צוריק, האט דער אידישער
ערד־ארבייטער בשום אופן נישט געוואלט
אבטרעטען פון זיין פלאץ. חולדה איז
נעגרינדעט אין 1911 בייַם הערצל־וואלד
פון נאצי־אנאל־פאנד, ניט וויים פון דער
באהן־ליניע יפו־ירושלים. חולדה צוזאמען
מיט כפר־אוריה און הר־טוב בילדען א
«שורוק» פון אידישע ישובים. אין חולדה
האט געארבייט א קליינע קבוצה. דער
אנפאל אויף חולדה איז פארגעקומען
מאנטאג דעם 26־סטען אויגוסט. 24 בחו־
רים אונטער דעם אנפירונג פון אפרים
טשישיק האבען אנגעהאלטען 2000 צע־
יושעטע אראבער, אסך פון זיי באוואפענטע,
און האבען זיי נישט צוגעלאזט צום הויף,
די אראבער האבען נעהאט גרויסע פאר־
לוסטען. אין אוועגד איז טשישיק געפא־
לען (זעה וויַיטער). ערשט ארום האלבער
נאכט איז אנגעקומען ענגליש מיליטער,
א געפאנצטער אויטא, און די מאכט האט
געצוואונגען צו עוואקואירען דעם פלאץ.
אויף אונועריע 2 בילדער זעהען מיר דעם
הויף פון חולדה פאר'ן חורבן און נאכ'ן
חורבן.

צו וויַיטער אפרים טשישיק איז
133, 134 נעבארען אין טאמאשפאל (אוק־
ראאינע). אין 1905 האבען זיינע עלטערן
צוזאמען מיט זייערע צוהען קינדער אויס־

געוואנדערט קיין א"י אין זענען געווא־
רען קאלאניסטען אין גליל (אין מלחמיה).
אפרים און כמעט אלע ברידער און שוועס־
טער זייַנע זענען, ווי זייערע עלטערן,
צוגעבונדען צו דער ערד. אפרים איז געווען
פון די ערשטע, וואס זענען ארויף אויפ'ן
באדען אין עמק־יזרעאל. שפעטער איז
ער א שומר און אן ארבייטער כיים רו־
טענבערג־ווערק אויפ'ן ירדן. א פאר טעג
פאר'ן ירושלימ'ער בלוט־גען פרייטאג
קומט ער אין יהודה, אין ער בלייבט
שוין דא אלס אנפיהרער פון דער זעלבסט־
שוץ פון חולדה. א פרייַנד פון גליל פרעגט
איהם אין באהן, פארוואס ער איילט קיין
יהודה, ענטפערט ער: «או מען שלאגט אי־
דען, יא שעיך!» ווען די באשיצער האבען
זיך געמוזט צוריקציהען אין הויז צוליב
דער פארשטארקטער באלאגערונג, איז
אפרים געווען דער לעצטער, וואס איז
אריינגעקראכען דורך דער טהיר, ער האט
זיך אבער צו־פריה אויפגעשטעלט אזוי
א פיינדליכע קויל האט איהם געטראפען.—
זיין שוועסטער שרה, 20 יאהר אלט, פון
דער קבוצה כפר־גלעדי, איז געפאלען אין
תל־חי צוזאמען מיט טרומפעלדאר'ן.

צו זייט דאס איז א טייל פון די פאר־
135 טיידיגער פון חולדה, פאטאגרא־
פירט אין תל־אביב א פאר וואכען נאכ'ן
פארלאזען חולדה.

צו זייט דער עמק־יזרעאל איז געווען אין
136 גרויסער סכנה צוליב'ן צושטראם
פון די בעדוינער פון ביידע זייטען יר־
דן. דער אנפאל איז שוין געגאנגען אויף
ביית־אלפא און אויף משמר־העמק,
נאר איז ענערגיש אבגעשלאגען געווא־
רען. א בילד פון בית־אלפא נאך די
דורכגעפאלענע אנגריפען זעהען מיר אויף
זייט 26. אויך די רענירונגס־מאכט איז
דא געווען זעהר ענערגיש און וואכזאם.
נאר אין פארשידענע פונקטען זענען די
שייערען אונטערגעצונדען געווארען און
גורם געווען גרויסע געלד־היזקות די קבו־
צות. אויף אונזער בילד זעהען מיר ווי
די קינדער פון עין־תרוד זענען אריינ־
גענומען געווארען אין דער פעסט־גע־
בויטער שטאל לשם בטחון.

צו זייט באר־טוביה, א ווייט־ארוים־
137 גערוקטע תכואות־קאלאניע אין
דרום־יהודה, האט תמיד געלעבט אין אח־
דות מיט די אראבישע שכנים. די אטאקע
איז פארגעקומען זונטאג דעם 25־סטען
אויגוסט. די קאלאניסטען־יוגעגד האט
גוט פארטיידיגט, אבער די «היל־לח» פון
די אראבישע פאליציאנטען האט גע־
שטערט. פארנאכט איז געפאלען ד"ר יז־
רעאלי, שטעהענדיג בייַ דער טהיר פון
דער צענטראלער שטאל, וואס האט גע־
דינט אלס א מין פעסטונג. אין דער־
זעלבער צייט איז דערשאסען געווארען
הערצל ראזען, וואס די מערדער האבען
שפעטער אויך פאר ברענט.—מיר זעהען אויפ'ן
צווייטען בילד אראבישע פאליציאנטען
היסטעדיג די חורבות פון באר־טוביה נאך
איהר חורבן.

צו זייט ד"ר חיים יזרעאלי, 49 יאהר
138 אלט, געבארען אין ווארשא, געלערנט
אין טעלזער ישיבה, געגנדיגט אוניווער־
זיטעט אין בערלין. אין 1922 געקומען
קיין ארץ־ישראל. זייַנע עלטערן געווארענט
אין פתח־תקוה. האט נעארבייט אלס דאק־
טאר אין ראמלה און עזה. שפעטער איז
ער געווארען קאלאניע־דאקטאר אין באר־
טוביה, האט דא געקויפט א הויז און א
נחלה. ער איז געווען באליבט סיי בייַ
דער קאלאניע, סיי בייַ די אראבער פון
דעם נעגעגד. קוים א פאר שעה פאר זיין
טויט האט ער נענעבען הילף אן ארא־
בער, וואס איז פארוואונדעט געווארען
א פנים־ביים געהן אטאקירען די קאלא־
ניע. דער שילד איז געבליבען הענגען
אוים'ן חרוב־געווארענעם הויז. ער האט
איבערגעלאזען א פרוי מיט דריי קליינע
קינדער.

באמערקונג: דער צווייטער הרוב פון
באר־טוביה איז נעווען הערצל ראזען, א יונגערמאו־
א יהום נאך איינעם פון די אלטע באר טוביה'ער

קאלאניסטען. ער איז דורכגענאנגען די גאס בשעת דער אטאקע. ראזען איז געווען נישט איננאנצען ביי די קלארע בעראנקען.

צו זייט 139 **די איינגעוויקלטע אויסגעפרובטע קאלאניסטען פון בארטוביה האבען נעמוזט אלע פארלאזען זייער פלאץ. און שוין העכער א יאהר, אז זיי וואלגערן זיך אלס היימלאוז אין רחובות. פס ווערן אבער שוין אנגענומען מיטלען אויפצובויען און צו פארפעסטיגען די אלטע בארטוביה.**

צו זייפן 140, 141 **הר־טוב, א קאלאניע פון בולגאריש אידן, פון סאטארבאזארטשיק און סאפיא, געגרינדעט 1894. די אטאקע איז דא פארגעקומען שבת אין אוועגד. די קאלאניסטען האבען זיך פערפעסטיגט אין איין הויז און אבגעשלאגען די אטאקע. זונטאג פארטאג זענען די 135 איינוואוינער פון הר־טוב אריבער צו דער באהן־סטאציע, און אבגעגאנגען קיין תל־אביב בעירום ובחוסר כל, ווייל אלץ אין דער קאלאניע איז אויסגערויבט און פארברענט געווארען.— די קאלאניסטען פון הר־טוב האבען נישט אויסגעהאלטען אין תל־אביב אלס היימלאוז, סוף 1929 האבען זיך אלע צוריקגעקערט, און זיי בויען צוריק אויף הר־טוב.**

צו זייט 142 **כפר־אוריה איז א קליינע פארוואוינט. שבת־צו־נאכטס, דעם 24־סטען האבען זיי געזאלט באפאלען ווערן דורך א גרויסע מחנה «שכנים», נאר זיי האבען זיך באצייטענס גראטעווען קיין בייקע, אין הויז פון שעיך איסמאאיל, וואס האט זיי עהרליך אזן געטרייע באשיצט; צו־מארגענס זענען זיי בשלום אריבערגע־פיהרט געווארען קיין רחובות. אלע הייזער פון כפר־אוריה זענען אויסגערויבט אזן פארברענט.**

אויספארשונגען, קאמיסיעס

צו זייט 144 **לארד פאספילד, פריהער באקאנט אלס סאציאליסטישער מעארעטי־קער סידני וועב, 70 יאהר אלט, איז מיניסטער פאר קאלאניעס אין מאקדא־נאלד'ס קאבינעט 1929—1930. צו זיין אמט געהערט אויך אי״י. ער האט זיך באקאנט געמאכט אין דער אידישער וועלט מיט זיין צוריקגעהאלטענקייט בנוגע די אי־דישע שטרעבונגען. ער האט אהערגעשיקט די אויספארשונגס־קאמיסיע פון שאו, די עקספערטען ס'מפסאן און סטריקלאנד און אויך באשטעטיגט די כותל־מערבי־קאמיסיע.**

צו זייט 145 **די בארימטע קאמיסיע «אויסצו־פארשן די סבות פון די בלוטי־גע מאסרונגען אין אוגוסט 1929 און צו געבן אנווייזונגען, ווי אזוי אזעלכע אויסברוכען זאלען מעהר נישט פאסירן» איז באשטימט געווארען דורך לארד פאספילד אין סעפטעמבער, אנגעקומען קיים אי״י סוף אקטאבער, האט צוויי חדשים אויסגעהערט עדות אין ירושלים, און אזן אבגעפאהרען סוף דעצעמבער 1929. אין מערץ 1930 האט לארד פאספילד דער־לאנגט דעם באריכט פון דער קאמיסיע צום ענגלישען פארלאמענט. מיט אידי־ר בארימט האט די קאמיסיע אויסערגעשרי־סטן איהר קאמפעטענץ, אזן האט זיך אריינגעלאזט אין גרונד־פאליטישע ענינים, האלטענדיג זיך אין אן אנטי־פאטישער שטעלונג צום ציוניזם (אחוץ די צוגאב־באווארענישען פון הארי סנעל, וואס זענען די ליכטיגע זייטען פון אט דעם באריכט).— די קאמיסיע איז באשטאנען פון דריי פארלאמענט־דעפוטאטען, אזן א סעקי־רעטאר (ס.י.ק. לאיד) צוגעטיילט פון״ם**

קאלאניעס־מיניסטעריום. זייערע ביאגראפיעס און נאך בילדער פון דער קאמיסיע, די אדווא־קאטען פון די דריי צדדים, די וויכטיגסטע עדות א. אז. וו. געפינט דער לעזער און אונזער העברעאישער אויסגאבע פון די קאמיסיע־ציטונגען (800 עמודים).

צו זייט 146 די אינטערנאציאנאלע קאמיסיע פאר'ן פראבלעם פון כותל־מערבי, איז באשטימט געווארען פון פעלקער־בונד־ראט אין זשענעוע, און איז באשטאנען פון דריי מיטגלידער פון יעדי נייטראלע לענדער. די קאמיסיע איז געקומען קיין א"י דעם 19־טען יוני 1930, האט אויסגעהערט עדות און טענות פון די צדדים אין משך פון איין חודש, און איז צוריקגעפאהרען קיין אייראפא. איהר שטרעבונג איז געווען צו ברענגען צו א פשרה. ביידער וועגען כותל־מערבי־סכסוך געפינט דער לעזער אויך די זייטען 56–60.

הוספות

צו זייט 148 דער «זיכער», דער מוסולמענישער שער נאטפס־דינסט מיט געוואנדן, געשריי און פויקען, אויפן שטיגער פון די מאנצענדיגע דערוויישען, איז איינגעפיהרט געווארען הארט נעבען כותל־מערבי זיים מאי 1929 מיטן כיוון צו שטערען די אידישע תפלות. דער «זיכער» וועלט דורכגעפיהרט דורך אייניגע גרופעס, די «טשישמים» (פון מיטעל־אויע) און די «מאלוויאם» (פון מאראקא). אויף אונזער בילד זעהען מיר די שיכען פון ביידע גרופעס (The Orient I, 1).—צעהנדליגער סטרייקען, וואס דריקען זיך אוים אין פארמאכטן די געשעפטען אדער אויפהענגען שווארצע פעהנער, האבען די ארבעטער פון דורכגעפיהרט אין די לעצטע צעהן יאהר, בפרט אבער אין דעם יאהר זייט אויגוסט 1929.

צו זייט 149 סער רושאהן האפ סימפטאן, 70 יאהר אלט, איז אין מאי 1930 געשיקט געווארען פון לארד פאסחילד קיין א"י אויסצופארשען די עקאנאמישע מעגליכקייטען פונ'ם לאנד און צוזושטעלען רעקאמענדאציעס וועגען עליה און באדען. אין דער ציים פון זיין באשטימונג איז געווארען ארויסגעגעבען די עליה־גזירה: דער באקאנטער פאקט פון צוריקציהען 2300 עליה־סערטיפיקאטען, וואס זענען שוין געווען באשטעטיגט פאר א"דישע ארבייטער. — ק. ס. סטריקלאנד איז געקומען אין נאמען פון דער לאנדאנער רעגירונג סוף יולי 1930 ספעציעל כדי צו ארגאניזירען קאמפאניע צוויישען די פאלאכען, סוף אויגוסט געענדיגט ויין ארבייט. אייניגע פון זיינע פלענער צו פארבעסערען די לאגע פון די אראבישע פויערים איז, או דער פריז פון א ווייב ואל נישט איבערשטייגען 20 פונט.

פונ״ם לאנד. אבו־גאש, א דארף אויפ׳ן שאסיי־וועג יפו־ירושלים, האט אין די סאמע בלוטיגע טעג פארגעלייגט די קבוצה קריית־ענבים, אז זיי וועלען שיקען צו זיי זייערע קינדער אלס משכון, דאס זיי טראכטען נישט קיין שלעכטס וועגען די אידישע שבנים. — וועגען יוסף אורפאלי האבען מיר גערעדט פריהער, עמוד 270. צו זייסען וועגען גלאצער זעה זייט 245, 150–158 וועגען רויזין 269; וועגען די ירושלימ׳ער קדושים: ווינער, וילנאי, רייטאן, סבלני, תגורי־קושאק, בירנבוים, בן־מנשה, חנה און שלום צוניה־שוילי, בן־שמעון, אלבוחיר זעה זייטען 239־242. — וועגען די חברונ׳ער קדושים: פאלאטשי, קלארה תסון, ח. א. און פ. דובני־קאוו, לאה גראדזינסקי, ארא און אסתר גרשון, הרב סעמעריק, חייכל און כהן זעה זייטען 256־258. — וועגען די צפת׳ער קדושות גאלדצווייג, פארדזשון און כהן זעה זייט 263.

159 צו זייט שלום אלישע, געבארען אין מאראקא, האט נעדינט אין פראנצויזישען קאלאניאל־מיליטער, געווען אויף דער וועלט־מלחמה. פון פאך א שוסטער, איז ער אנגעקומען אין כפר־ילדים (עמק־יזרעאל), א דארפס־שולע פאר יתומים. אויסגעהאלטען פון דרום־אפריקאנער אידען, צו באשעפטיגען זיך מיט זיין פאך. זייט אויגוסט א שומר פון דארף, איבער־גענעכטן זיין ארבייט און שטארק מוטיג. בשעת׳ן נאכט־אונפאל אויף כפר־ילדים דעם 22־סטען סעפטעמבער 1929 איז ער געפאלען העלדיש אויף זיין פאסטען. — פאני א באדאש, געבארען אין גראדנא (פוילען), געקומען קיין א״י 1921, די גאנצע צייט נעארבייט אין דער קאלאניע כרכור נעבען חדרה, 1926 באזעצט זיך צו־זאמען מיט איהר מאן אלס קאלאניסטען אין דערזעלבער קאלאניע. אין אנהויב אקטאבער 1929 איז זי בעי׳הרג׳עט געווא־רען אויפ׳ן וועג צו דער באהן־סטאנציע חדרה. האט איבערגעלאזט א מאן און א דרייי־יעהריג טעכטערעל.

אין די נאהענטסטע חדשים נאך די אויגוסט־טעג זענען פארגעקומען אזיניגע פאלען פון פארוואונדען דורך שטעכען און שיסען אידישע בירגער, ווי ד״ר טיכא אין ירושלים, ד״ר בערקאוויטש אין גליל און ה׳ נארמאן בענטוויטש, דער גענעראל־פראקוראר פון דער רעגירונג. די אנפא־לער פון די ערשטע צוויי זענען נישט גע־כאפט געווארען; דער אנפאלער אויף בענט־ויטש, אויסגעהעצט פון דער אראבישער פרעסע, א יונגער משרת, ביים פאליציי־קאמענדאנט, איז פער־משפט געווארען אויף 7 יאהר. — נארמאן בענטוויטש, 45 יאהר אלט, געבארען אין לאנדאן, זוהן פון־ם אל־טען ציוניסטישען סהוער און הערצל׳ס פרייגד, דהערבערט ב., איז א בעקאנטער יוריסט גלייך ווי זיין פאטער. זייט 1920 טעטיג אלס גענעראל־פראקוראר פון א״י. האט מחבר געווען דאס יסוד־ווערק ״די געזעצען פון פאלעסטינא (א״י)״.

די ארנאמענטען אין דעם אלבום זענען:
זייט 15 (מנורה) — פון ״בצלאל״
זייט 51 (קאנטורען) — א. ד. בערנשטיין
זייט 79 (קבר רחל) — א. ד. בערנשטיין
זייט 127 (אבו נאבוט) — נ. פאליי
זייט 150 (מנורה) — פון ״בצלאל״

תקוני טעויות:

עמודה (קאלום) 166 : במקום מאורדך צ'ל אורדך (למטה בפטיט).

.	.	175-6 :	1926 .	1928 (בטבלא של המושל קיט־רוטש).
.	.	197 :	ליטא ,	פילניה (עיר העיר ויטל).
.	.	231-2 :	1926 .	1928 (אינם טאפעל פוקירושלים'ע־ נאוערנע־)
.	.	244 :	שאק ,	שאך (שורה 17, נאר אין א טייל אבזערדוקטע ביכער).

To page 146. The International Wailing Wall Commission was set-up by the Council of the League of Nations in Geneva and consisted of three representatives of neutral countries. The Commission came to Jerusalem on 19th June 1930. During a month the Commission heard the arguments and evidences of both sides and left the country. The aim of the Commission was to bring both parties into an understanding. Pictures relating to the Wailing Wall are given on pages 56-60.

To page 147. Sir John Hope Simpson, aged 70, was sent on may 1930 by Lord Passfield, to investigate the economical possibilities of the country, and to advise regarding immigration and land problem. At this interior the right of immigration was taken away temporarily and 2300 immigration certificates, which were already approved under the category workers-immigrants, were suspended.

Mr. C. F. Strickland came to Palestine on behalf of the Central authorities in London in July 1930 in order to organize matters on co-operation between the Fellaheen; completed his work in the end of August.

To page 148. The "ZIKR", a moslem ceremony accompanied by music, shouting and bearing the drum, as practised by the dancing Darwishes, was started in the proximity of the Wailing-Wall in May 1929 with the intention to disturb the prayer of Jews. The "Zikr" was performed by various groups: The "Chishtis" of Central Asia and the "Maulwyas" of Morocco. Our picture shows the Sheikhs of both groups ("The Orient" I, 1).—During the last year, since August 1929, there have been a considerable number of strikes.

With regards to Urfali something has already been said, column XLIX.

ADDITIONS

To pages 150-158. Regarding these victims see Motza, Tel-Aviv, Jerusalem, Hebron, Safed.

To page 150. Shalom Elisha, born in Morocco, served in the French Foreign Legion and in the Great War. Boot-repairer; Came to Kfar Yeladim (Vale of Jezreel), an orphanage subsided by Jews of South Africa, in order to follow his occupation. Since August worked as watchman of the village; was devoted to his work. On the night of 23rd. September 1929 during an attack on the village, Shalom Elisha was killed whilst heroically standing at his post.

Fania Badash, born in Poland. Came to Palestine in 1921 and worked as an agricultural labourer in Karkur near Hedera; In 1926 she settled on land on Karkur together with her husband. Was killed in October 1929 on the way to Hedera Railway Station. Left a husband and a child of 3 years.

In the months approaching the occurrences there were many cases of assault on well-known Jewish inhabitants in the country as for instance: on Dr. Ticho in Jerusalem, Dr. Bercovitz in Galilee and Mr. Bentwich, the Attorney General of the Palestine Government. The assailants on the first two named gentlemen were not caught, but the assailant on Bentwich was sentenced to 7 years imprisonment.—Norman Bentwich, 45 years of age, born in London; His father Herbert Bentwich is a well-known Zionist, a friend of Herzl. From 1920 serves as Attorney General of the Palestine Government. Compiler "Palestine Legislation".

To page 138 Dr. Chaim Israeli, aged 49, born in Warsaw, studied in the Yeshiba of Telz, and afterwards in the Berlin University. Came to Palestine in 1922. His parents were inhabitanst of Petach-Tikva. Practised as doctor in Ramleh and Gaza. Later appointed local practitioner in Be'er-Tuvya. Was loved by the Jews and also by the Arabs of the surrounding. About 2 hours before his death he had given medical treatment to a wounded Arab who, it seems, was wounded whilst participating in the attack on the colony. Left a widow and three small children.

Note: The second victim in Be'er-Tuvya was Herzl Rosen, bachelor, an orphanded son of one of the older farmers of the colony. During the attack he walked in the street of the colony. He was not quite sane.

To page 138 The old and experienced farmers of Be'er - Tuvya were forced to evacuate the colony and are to-date in Rehoboth. But preparations are being made for the full restoration of Be'er-Tuvya.

To page 140, 151 Hartuw, the colony of Bulgarian Jews, was founded in 1894. The attack on this colony took place on Saturday evening. The farmers assembled in one house and repulsed the enemy. Before sunrise of Sunday the 135 inhabitants of Hartuw escaped to the railway station and left for Tel-Aviv, having left everything behind. Their property was looted and almost the whole colony burnt. In the end of 1929 the farmers returned to the colony and began to reconstruct their homes.

To page 142 Kfar-Uria was a desolate colony between Hulda and Hartuw, containing 8 families. On Saturday night, the 24 August, Kfar-Urieh was in danger of attack by the "neighbours", but they managed to escape to Beika village, to the house of Sheikh Ismain, who protected them true honestly and loyally. On the morrow they were brought unharmed to Rehoboth. Kfar-Uria was burnt and looted.

INQUIRIES, COMMISSIONS

To page 144 Lord Passfield, known previously as Sidney Webb, a leader of the British Labour Party, aged 70, serves as Colonial Secretary with Macdonald Cabinet (Palestine is also under charge of this office), is known to us for his non chalant attitude to the Jewish National Home. He sent the Show Commission and the experts Simpson and Strickland, and also approved the Wailing Wall Commission.

To page 145 The celebrated Commission to "inquire into the reasons for the August incidents and advise and instruct as to the prevention of such occurrences" was appointed by Lord Passfield in September, came to the country in the latter part of November and left the country in the end of December 1929. In March 1930 Lord Passfield submitted the report to the British Parliament. Three members of Parliament participated in the Commission, the Chairman (Sir Walter Shaw) and secretary (T.I.K. Lloyd); the two latter on behalf of the Colonial Office. The biographies and pictures of the members of the Commission, as also of the advocates of the three interested sides and of the important witnesses, the reader will find in our Hebrew book "The Inquiry Commission".

as a Police constable at Jaffa. Was a favourite member of the "Hapoel" Sports Club in Tel-Aviv.— Urfali was born in Persia. Came to the country with his parentt when a child. Illiterate. House-owner in the Yemenite quarter of Tel-Aviv. Had many enemies among the Arabs.

To page 132

Hulda. The chapter of heroism in Hulda is a continuation of that of Tel-Hai. Similar to the men of Tel-Hai nine years ago so had the farmers of Hulda remained at their post and desperately defended it. Hulda was founded in 1911 near the Herzl Forest, not far from the Jaffa-Jerusalem railway track. Hulda together with Kfar-Uria and Hartuw form a triangle of Jewish settlements. In Hulda there lived a small "Kvutza". On Monday the 26th August a group of 26 young lads headed by Ephraim Tzishik held back a wild mob of about 2000 Arabs, armed, and stopped them from entering into the yard. The Arabs had a number of causualities. In the evening Tzishik was killed (sea further), and only about midnight a party of British troops in an armoured car had arrived on the scene and ordered the men of Hulda to evacuate the place.

In our picture we see the Hulda yard before the attack and after.

To pages 133—134

Ephraim Tzishik was born in Ukraina. In 1905 he came with his parents and their ten children to Palesine. They settled in Melhamieh Colony as farmers. Ephraim was a son of a devoted agricultural family and was of the first to settle in the Valley of Jezreel. He later worked in the Ruttenberg Jordan Plant as watchman and labourer. Several days before the occurences he arrived in Judea and later accepted the leadership of the Hulda defense. To a certain acquiantance from Galilee in the train who had asked him, why he was hastening to Judea, he replied: "Jews are being hit, ya Sheikh!" When the members of the defense had to retreat because of the super-strength of the assailants, Ephraim was the last to crawl through the door. He however stood up too quick, and fell from a bullet shot by the enemy. His sister, Sara, 20 years of age, of the Kfar Giladi Kvutza had fallen together with Trumpeldor.

To page 135

This is one part of the Hulda dofense photographed in Tel-Aviv several weeks after the occurences.

To page 136

The Vale of Jezreel was subject to very great danger because of the beduins on both sides of the Jordan. Attacks were repeatedly made on Bet-Alpha and Mishmar-Haemek but were energetically repulsed. A picture of Bet-Alpha after the repulsed attacks we see on page 26. The authorities also participated in the defense of the Jewish settlements. Nevertheless granaries were put on fire in various places of the Vale, thereby causing great losses to the Emek farmers. In the picture before us we see how the children of Ein-Harod were sheltered in the concrete stable.

To page 137

Be'er-Tuvya, a desolated Jewish settlement in the South of Judea, was always on friendly terms with its Arabs neighbours. The attack on the colony took place on Sunday the 25th of August. Towards evening Dr. Israeli was murdered whilst standing near the door of the stable which served as a protection. At the same time also there was killed Herzl Rosin who was later burnt by his murderers.

To page 128. The legal defense in Tel-Aviv was authorized for several days more than in Jerusalem, for instance, where even the british Jews had to deliver up their arms. The Hagana in Tel-Aviv was very well organized. Groups of 6—8 men each, headed by a policeman, stood on duty in various points. In our pictures we see the enrolment of the youth and the readiness of the groups to leave for their respective posts.

To pages 129—130 Benjamin Zew Goldberg, son of Mr. Isaac Leib and Rachel Goldberg, was born in Wilna in the year of the death of Dr. Herzl and was named after him. Bachelor. Nine years in the country. A day before had participated in the defense of Jerusalem. On Sunday returned to Tel-Aviv by rail and on the route saw his father's farmstead in Artuw burning. On reaching Tel-Aviv he immediately and enthusiastically joined the defense.

Aizik Feingold, born in Russia, was 30 years in the country. Merchant. Worked with his brother the hotel owner and landlord. Feingold was in the bus together with his son who was seriously wounded.

Joseph N. Bercovitz was born in Constantinople. There he studied languages. Bachelor. Had been employed by the Sudan and Egyptian Governments. Only three years before had come to Palestine and was nominated Chief Riding Officer for prevention of smuggling. Previously a stranger to Jewish affairs had approached Zionism whilst in Palesine, and during the attack on Tel-Aviv Bercovitz showed great courage and heroism.

Moshe Harari-Blumberg was born in Russia. Journalist, theatrical critic and expert, came to Palestine in 1927. Left a widow (Madam Robens of the "Habima" Theatre).

All the above four victims were killed in the rescue-bus proceeding from Tel-Aviv to Jaffa, the story of which was related above.

TO ADDITIONS TO TEL-AVIV

Baruch Roisin, born in Poland. Was a man of "Tora" knowledge. Came to Palestine together with a part of his family and occupied in cart driving. His two sons were seriously wounded at the time he was murdered. Left a widow, sons and daughters.

Remark: The sixth victim in Tel-Aviv was the woman Masauda Mizrachi, aged 50. She was killed, near the Great Synagogue, in the turnrail by one of the cars which was hastening to render aid to the wounded.

To page 131 The funeral of the victims in Tel-Aviv was the only funeral in the country that was carried out in a proper manner and with participation of a large public. (In Jerusalem the funeral was held at night, in Hebron during a day and a night; in these two towns only a limited number of people were allowed to participate. In Haife the victims were transported in closed busses.) The funeral passed in examplary order. The new collective-grave is opposite the collective-grave of Brener and his comrades of 1921.

Simcha Chinkis and Joseph Urfali, two Jews famous for their having been brought up for trial charged by Arab witnesses for the prosecution of murder on premeditation on the eventful Sunday. Both were sentenced in death but the sentence was later commuted to 15 years (Chinkis) and 10 years (Urfali) imprisonment. — Chinkis was born in Poland, served 2 years

Hartenstein was about 30 years of age, immigrated from Poland. Of these 3 victims nothing but burnt remains was found. The colony was entirely burnt and looted.

To page 125.

Haifa had never before suffered of the disturbancas in the country after the war. The Jews and Arabs lived together in the same quarters on peaceful terms. On Monday and Tuesday, 26th and 27th August, attacks began on Haifa. The Jewish defense in Haifa behaved splendidly on the same lines as the defense in Jerusalem. In Haifa there were several cases of arson and looting.— The Technical High School served as hospital for the injured of Safed, Acre and Haifa.

To pages 124–125

Moshe Roitman, butcher, was dorn in Bassarabia and entered Palestine 9 years before. He was stabbed in the back in his shop.

David Wiesel was born in Hungary. Was murdered in the street after great resistance.

Abraham Motel, a railway worker, was born in Poland 9 years in the country. Left a widow and orphans.

Yizchak Pat was born in Poland. 5 years in the country. Fell from a bullet whilst climbing on the roof of the Pat bakery in Hadar Hacarmel.

Israel Grauhar of the "Achuzat Herbert Samuel" on the Carmel. Was killed in town.

Note: There were another two victims in Haifa: Lea Yefremof, born in Russia, 40 years of age, and Moche Meir Buck, aged 32, from Poland. It is said that these two victims were insane and were killed during their wanderings out of town.

The authorities had ordered that the bodies should be transported in closed cars. We see in the picture the busses leaving the yard of the "Hadassa" Hospital in Hadar-Hacarmel.

To page 126

The young Jewish settlement in Acre Valley suffered great financial losses. The granaries in Kafr-Ata and of the well-known farmer-pioneer Ephraim Katz of Bucarest were burned. Our photographs show the acts of destruction of the rioters during November 1929 in the orange and bananas plantations of Mr. Katz. 635 orange trees and 510 bananas trees were uprooted despite the watch wich had never left the place. The Government has estimated the damage at L.P. 1500.

The small Jewish community of Acre was also subject to attack. Several of the besieged were wounded. The District Officer took excellent measures for protection of the Jews.

To page 127.

In Jaffa—Tel-Aviv the occurences took place between the afternoon and evening of Sunday the 25th August. The fatal and slight casualities were caused on the boundaries of Jaffa and Tel-Aviv, i. e. South and East of Tel-Aviv. The Arabs began their first attack in "Neve Shalom" Quarter, in which the first Jewish victim, Baruch Roisin, fell (picture on page 150). At four o'clock in the afternoon a party of 15 men was going in a buss from Tel-Aviv in order to save two workers detained in Mr. Foller's spirit factory near Jaffa. On the way they met a car of the British Police who stated they were willing to save the two workers and ordered the group to return to Tel-Aviv. When the group, on its return, had passed the Arab village Abu-Kebir, the car was shoted from all sides. Despite the strong resistance nearly the whole group was put out of action: 4 were killed (pictures in pages 129-130) and six seriously wounded.

TO ADDITIONS TO SAFED

To page 158.

Three Safed women, between 60 and 70 years of age: Sheindel Goldzweig was born in Ukraina and settled in Safed about 50 yaers ago. Her widower, Shlomo Yona's, is seventy two years of age, born in Safed, and in lineage to Haham-Zvi. The aged woman was killed and burnt in her house. — Lulu Faragoun, born in Safed, was mortally shot through the window of her house. Her grand-daughter Farcha, aged 16, saw the murderers.— Mazal Cohen, widow, was born in Persia and settled in Safed about 40 years ago. Her father and husband were consular agents of Persia in Safed. She was killed together with the Ephriat couple (see above).

To page 119.

Those of the Safed victims who were not burnt or mutilated were brought several days after the murder to the "Hadassa" yard and carried from these to burial. On the front of the picture we see the child Mizrachi who fell from a bullet, shot by a constable into the yard of the Governorate. This incident was one of the worst of its kind: About two hours after the murder the authorities gathered the whole Safed Jewish population — about three thousand souls — into the yard of the Governorate and locked them in for two days. And in one of these nights the Arab picket shot on the besieged without any cause.

To page 120.

During the disturbances in Safed there was also an attack on the Orphanage "Ezrath Hagalil". But by miracle these orphans was saved from death; the Arabs mistakenly thought that their victims had already given up the ghost. Many of the boys stood against the assailants heroically. One orphan, whose picture is not in the photograph before us, lots his reason. 9 orphans, the manager and his deputy were seriously wounded, The orphanage wes established in 1919 by Safadites who had emmigrated to America, and is supported, as many other charitable institutions of Galilee, by the Safadite Committee in New York. In 1920, during the syrian revolution, the orphanage supported for many weeks 600 Arab refugees. The wounded boy Jacob Joseph Gutbetter is a son of the manager.

To page 121.

In Safed there were several tens of seriously wounded. Shoshana Ephriat was born in Safed to the murdered Ephriat couple (see page 117) and was principal witness against the murderers of her parents.

Shmuel Pinkus, aged 31, was born in Poland. Had come to Palestine 8 years before and worked as gricultural surveyor in Ein-Zitim on behalf of "Pica" together with his friend Hartenstein. During the atack both escaped from the colony and, when passing the Arab village Zeitoun. Hartenstein was murdered and Pinkus the wounded continued his way for a day and a half in the mountains and cliffs, without food or water, until he reached Safed half dead.

To page 122.

Ein-Zeitim is a small and old colony in the surroundings of the Safed mountains. Several days before that all the Jewish inhabitants escaped to Safed, with the exception of Hartenstein, Pinkus and an old farming couple: Abraham Yacob and Sara Beila Pliner, who could, on no account, be persuaded to leave the colony. Even at the last moment, when the two young men asked them to join, the elderly couple said: "We did not leave the farmstead protectionless",

To pages 115–116 The destruction in Safed can on no account be viewed as being the result of a rudden outburst. The disturbances in Safed took place a week after the incidents in Jerusalem, when sufficient military forces of defense had concentrated in the country and war-ships were at anchor in the ports, and the authorities had proclamed that the situation was sufficiently secure. In the reason of justification it was said that the army of defense sent to Safed had retarded several hours in coming. That the occurences in Safed were about to take place, we are convinced from the photograph in page 116. The disturbances in Safed burst out on Thursday eve, the 29th of August.

To page 117 Rabbi Ismail Hacohen, born in Persia. When he reached his thirteenth yeer ("Bar-Mizvah") he went mounted with his parents to Safed. On the way, in Baghdad, his father died. When he was eighteen years of age he finally come to Safed. There he was appointad a judge of the Sephardic Court. Later he was Chief Rabbi in one of the towns in Turkey and on returning to Safed was appointed Chief Rabbi of the Sephardic Community. He was very pious and full of knowledge. During the last ten years he was confined to bet having become paralized, and the murderers killed him in bed whilst perusing a book.

Elisha Kliers, born in Tiberias to his father Rabbi Moshe Kliers, the Rabbi of the Ashkenazic community. He was very studious and religious. On Thursday, the day of woe, he rode in the car of Meir Cohen from Tiberias to Safed. Left a widow and three children, one of them posthumous.

Moshe Ephriat, born in Safed. He was a teacher in the "Mizrachi" School of the same town. Was killed together with his wife Farida, 38 years of age, and their neigbour Mazal Cohen, aged 60 years (see further). The leader over the slaughter in the Ephriat house was Fuad Hajazi, an official of the Government's Public Health Department, who had studied Hebrew from Ephriat. The Ephriat couple left behind them 5 children.

To page 118 Meir Cohen, born in Tiberias to his father Haham Yizchak Natan, a Sephardic "Shohet". Meir was a car driver, living in Safed, and married an Ashkenazic girl of that town. On the catastrophic Thursday he was proceeding to Safed together with his passanger Kliers and when entering the town both were murdered and the car burnt. He left a widow and two small girls.

Meir Toledano, advocate, born in Tiberias to his father Haham Yehuda. His brother is the well-known historian and Rabbi of Tangier, Rabbi Jacob Moshe Toledano. He was educated in Paris, and on return to Palestine became Government Cashier in Tiberias. He later passed the examinations in Law and took up practise as advocate in Safed one year before the occurences. He was the first Jewish advocate in Safed, thereby earning the jealosy of the Arab advocates in town. Left a widow and two children.

Yizchak Maman, born in Safed and could trace his genealogical record to Maimonides. His father and only brother were killed, forty years before, in Transjordania by Arabs. Ha was an employee of the "Hadassa" Hospital. Left a widow.

Elchanan Zelig Ruch was born in Lithuania. Came to Palestine together with the Slobodka Yeshiba. —In page 105 we also give the photograph of the aged Sephardic Haham Aaron Levy, an inhabitant of Hebron for many years. He and his young daughter were seriously wounded.

To pages 106, 107

Mothers and children seriously wounded: Mrs. Lazarovsky was born in Poland. Her was one of the most cruel that befell our bretheren in Hebron (see page 102). — Mrs. Liebe Segal was born in Bialystok. Maiden name Boxenbaum. Hovered some time between life and death until became some what better. — Mrs. Minie Goldshmid, mother of four children, and her child Musie were severely wounded. — The whole Kieselstein family required treatment of their wounds.

To pages 108-110.

The brutal murderers, influenced by instigators, kept their hands off nothing: They destroyed the "Hadassa" clinic in which they obtained free medical help. They destroyed all the old synagogues, including the sanctified "Abraham-Aviny"-synagogue. The Arabs, who had always shown respect to these places of worship, had torn and burned many Scrolls of the Law. And only ten days after the massacre several youth risked their lives to save the remainder of the Scrolls and transport them to Jerusalem under escort of several policemen. In the second picture, page 110, we see one of the entrances to the old Jewish Ghetto, which had become a ruin.

About five hundred and fifty Jews lived in Hebron before the occurences. Two days after the burial of the murdered, the living, numbering 483 souls, left for Jerusalem. Many of the refugees settled in the houses of their relatives and friends, and others found temporary shelter in the large Health Centre in Jerusalem founded by Nathan and Lina Straus. The Refugees Aid Committe gave special attention to the children of Hebron who had survived and were eye-witnesses of the scenes of horror. We here see the children playing on the roof of the Health Centre.

To page 113

The Arabs of Hebron, according to their behaviour during the mssacre, can be classified in three categories: Righteous, wicked and nonchalant. To our regret the number of wicked was very large. Sheikh Taleb Maraka, the representative of Hebron in the Arab Executive Committee, was one of the principal instigators. He was sentenced to four years imprisonment. Haj Abou-Zeini and his family were among those who had with devotion saved their Jewish neighbours. "Had it not been for several arab families, who had protected the Jews, there would not have remained, God forbid, a single living Jwish soul in Hebron" — was stated in the memorandum submitted by the Hebron Rabbinate to the High Commissioner. One characteristic fact: Abou-Zeini was indebted to his tenant Rabbi Franko a sum of over one hundred Palestinian Pounds. Several murderers urged him to let them kill the Rabbi and thus clear his debt. But the old Arab did not accept their suggestion and moreover protected the life of his Jewish creditor.

To page 114

The cemetery in Hebron received 59 victims of the massacre at one time. 8 other Hebron victims died in the hospitals of Jerusalem and were buried on the Mount of Olives.

TO ADDITIONS TO HEBRON

Pages 154—157

Alter Palatzi was caretaker of a Sephardic synagogue and also worked in carpentry & whitewashing. Born in Hebron. Was 25 years of age and left a widow and six small children.

Clara Hasson is the wife of Rabbi Rabenu Hasson. Was killed together with her husband (see page 97 and explanations).

Chaim Eliezer Dubnikow was born in Russia and was a teacher of Hebrew in Warsaw and other cities. In 1924 he came to Palestine with his family and was appointed headmaster of the public school of Tel-Nordau Quarter, Tel-Aviv. He wrote several books of study, especially on natural science, and translated books for children. Was a very quiet and humble type. His wife Perl was born in Kieff. She and husband were eye-witnesses of the pogroms in Ukraina and succeeded several times in getting saved from them. Dubnikow and his wife came to spend the summer in Hebron, with their two young children, several days before the occurances. Dubnikow and his wife were killed in the house of Slonim. The children were wounded.

Lea Gorodzinsky was killed in the house of Slonim together with her husband Jacob (see page 98 and explanations).

Ora Gershon, a mother of five children, was born in Hebron. She was severaly wounded and later died from wounds.

Ben-Zion Gershon, 63 years of age, was born in Constantinople. Was during many years pharmacist in Hebron. Maimed in both legs. Was murdered whilst studying the Bible (no photograph in his respect exists). Ester, his daughter from his first wife Ventura, was also murdered.

Rabbi Bezalel Semerik was born in Poland. A great sage. He came to Palestine in 1925 with his second wife and opened a small pension in which several american Yeshiba students resided.

Arie-Leib Chaichl was born in Lithuania and was with his brother Dov-Ber killed in the sight of the guardians of the city who paid no need to the supplications of the victims (see page 90 and explanations).

Simon ben David Cohen, a young man from Persia, was in Palestine about 8 years, a barber by profession.

Remark: We have not in possession the photographs of Rabbi Elimelech Lichtenstein, 70 years of age, of Poland; Yizhak Abu Channa, aged 60 years, Moroccanian, pauper; Abraham Yeini and his wife Veida, immigrants from Constantinople; about 70 years of age. He was in possession of only one leg. Paupers in Hebron.

To pages 103—105.

Among the Yeshiba students there were seventeen wounded, the most seriously. We give here 5 of these: David Winchester was born in Poland. When six years of age was taken by his immigrant parents to Chicago. Studied for Rabbi diligently and came to Hebron for further study.

Rabbi Dov Tobenkin was born in Minsk and wos an old boy of the Slobodka Yeshiba. He was already ordained Rabbi, but did not care to leave the walls of the Yeshiba.

Moses and Eliezer Harbiter were born in New York. Their well-to-do parents, had left America and came to Palestine in order to enable their sons to study in Hebron.

to Palestine and settled in Hebron.

To page 98 Rabbi Moshe Grodzinsky was born in Warsaw. His father Rabbi Isaak was a man of learning and was the founder and manager of the Warsaw Yeshiba (his second son Rabbi Abraham is the manager of the Slobodka Yeshiba). Together with the Slobodka Yeshiba Rabbi Moshe and his family also settled in Hebron. His son Jacob, also born in Warsaw, was killed with his wife here (picture in page 156), four months after their marriage. Together with their parents they managed a Pension for the Yeshiba students. Lea Grodzinsky had come to Palestine five years before as a Halutza.

Asher Moshe and Chava Gutman of Poland had come to Hebron for a summer holiday two days before the riots. He was a pious and learned Jew. A tailor by profession.

To page 99 Zev Yacob Reisman-Weiss was born in Jerusalem. Was a "Shochet" and teacher in Hebron. Had studied in Jerusalem, and was on friendly terms with the Arabs. Was killed in his house together with his brother (see among the Yeshiba students).

Moshe Goldshmid was born in Russia. He was an enthusiastic "Chasid". Came to Palestine with his family in 1925 and settled in Hebron. When the Arabs attacked his house he stood for his life. Left a widow and children. His wife and daughter were seriously wouned (page 107).

Noach Imerman was born in Russia and studied in Slobodka. Several years ago he settled in Hebron as a backer. The murderers roasted his head on a primus stove. His wife and daughter were seriously wounded.

To page 100 Yizchak Aboushdid, tailor, was born in Hebron. His father Eliahu, shopkeeper, was also born and killed in Hebron.

Nachman Segal was born in Poland. Came to Palestine about five years ago. Together with his wife Liebe managed a Pension for Yeshiba students. Their child Menachem was born in Ein-Harod.

To page 101 Jacob Gozlan was a gold and silver smith. His son Moshe had completed his studies in the "Alliance" School in Jerusalem and was a petition-writer to the Law Courts. As the majority of Sephardic families the Gozlans were in Hebron for generations.

Shlomo Unger was born in Poland and came to Palestine as "Halutz". He worked in Hebron as a mechanic of a stone-crushing machine belonging to an Arab. His wife Nechama was born in Wilna (Poland) to her father Rabbi Israelit, chief of the "Tifereth Bachurim" Yeshiba. Shlomo was killed on the shot and his wife died after wounds. Their two infants, a boy of two years and a girl of one month, were miracliously saved.

To page 102 Aaron Gutelevsky was born in Poland. During the last five years had settled in "Herzeliah" and had come on a visit to his daughter and son-in-law Bezalel Lazarowsky.

Bezalel Lazarovsky was born in Poland. Had studied in Radin and Slobodka. In 1925 he came to Palestine as a "Mizrachi" Halutz. Worked in "Herzeliah" and later established a pension for the students of the Hebron Yeshiba. His child Dvorele did of its wounds. His younger brother, the Yeshiba student, was also killed (see page 89). His wife was seriously wounded (page 106).

ancestors were also inhabitants of Hebron. His Arab friends had promised that nothing would happen to him. On Saturday afternoon during the massacre (the Hebron riots did not last over two hours), all his friends disappeared. Slonim managed to fire his revolver only once. In this house 18 persons were killed on the spot and five died later from the wounds. We see Slonims house from outside and inside.

To page 91. The horrible massacre in the Slonim house took place altogether in two or three rooms. In the office of Slonim the murderers broke all the furniture, in the hope, it seems, of finding money.

To page 95. These are the three generations that were killed in one room. Rabbi Orlansky, Rabbi of Zichron-Jacob, and his wife had come to pay a visit to their daughter and family. Rabbi Orlansky was born in Bialystok (Poland) in 1878 and when five years of age came to Palestine with his father Rabbi Aaron and his family together with a group of settlers who took up farming in Petach-Tikvah. Here Rabbi Aaron was appointed first Rabbi of the first colony, which he served during twenty eight years. His son studied in the Yeshiboth of Jerusalem until he was appointed as the Rabbi of Zichron-Jacob. A splendid type of a man of great knowledge and especially versed in the old Arabic literature. — His wife, Yenta, 47 years of age, was born in Jerusalem and is sister of the Jerusalem Rabbi Zvi Pessah Frank. — Elezer Dan Slonim, 30 years of age, son of the Rabbi of Hebron, completed his studies in the teachers seminary of the „Mizrachi" in Jerusalem. Was a teacher, and later returned to his natal town (further particulars in explanations to page 93). Eliezer Dan sometimes wrote journalism. After the 1920 riots he wrote: „Our land will be ours despite our enemies, the shedders of our blood. Our country was ours in the past, is ours now, and it will be ours eternally". — His wife Chana, 25 years of age, was born in Jerusalem and is the daughter of Rabbi Orlansky above mentioned. Aaron their elder child, was 5 years of age. It is said that the child had uttered the name of his murderer. The child later died from wounds in Jerusalem.

To page 96. They had two children, the Slonims: Aaron the elder was killed, and Shlomole, the youngest, was the only survivor of this miserable family which was obliterated. Even Shlomole, an infant of two years, was wounded with a knife in his head and hand, and very great efforts had to be made for his successful recovery.

To page 97. Three aged Rabbies of Hebron who had fallen victims in the morning of that eventful Saturday: Rabbi Rabenu Hasson was killed together with his wife. — Rabbi Meir Castel was stabbed and his house looted. His wife had fainted and thus, fortunately, saved. These two Sephardic sages were born in Hebron and were killed by their Arab friends of the past. — Rabbi Zwi Drabkin was born in Russia and had studied in the well-known Volozin Yeshiba. He was known as „the Genius of Shklow". Declined to accept any Rabbinical post until the death of his father-in-law, the Judge of the Jewtsh Court in Bobroysk, in 1920, whom he replaced in the hard times of the Bolshevic regime. Only five months before the occurences had he come

born in Poland. His father was a railway contractor who had during the war removed his home to Minsk. During the Bolshevik regime Israel, aged ten, used to steal out at three at nightto the neighbouring synagogue to study „Tora", and his mother stood afar and kept watch over her son. After overcoming many difficulties he came to Palestine and entered the Hebron Yeshiba. He was killed together with three other members of his family (see page 102).

Dov Ber Chaichl was born in Lithuania and came to Palestine with his parents. Was killed together with his elder brother Arye-Leib (see further).

Benjamin Horowitz was born in New York. His father is a manufacturer. He first studied in the Yeshiba of Rabbi Isaac Elhanan in New York. During the two years of his study in Hebron he excelled in his studies.

Aaron David Epstein was born in Chicago. His father, Rabbi Ephraim Epstein, is a well-known Rabbi in Chicago. He came to Hebron to study under his uncle, the Chief of the Yeshiba, but unfortunately this was interrupted early.

Aaron David Sheinberg was born in Memphis, Tennessee. His well-to-do parents gave him a general education. When about to complete his studies in New York University he decided to study Hebrew and Talmudical sciences. He became ortohodox and persuaded his free-thinking parents to close their business on Saturdays. He entered the Hebron Yeshiba, on arrival in Palestine, and was an excellent student.

Zew Wolf (William) Greenberg, born in Russia and brought by his immigrant parents to New York. He studied in the New-Haven Yeshiba where he was known as a „Maimid". He later came to Hebron for the continuation of his studies.

Zwi Hirsh Heller, born in Minsk. His father was the Rabbi of Kaidanow. In 1921 the Rabbi and his family came to Palestine and settled in Petach-Tikvah. Zwi had studied in the Yeshiva „Etz-Haim" in Jerusalem and in „Netzach-Israel" in Petach-Tikwah. Had entered the Hebron Yeshiba about six months before the August riots. Was seriously wounded and after a week's agony gave up the ghost in purity.

Israel Mordechai Hacohen Kaplan, born in Vilkomir (Lithuania) and came to the country together with the Slobodka Yeshiba. He was the first victim in the house of Slonim during the defense on the main door.

Chaim Krassner was born in New York to his parents who had immigrated from Russia. He first studied in the "Tora Vadaat" Yeshiba in Brooklyn, and about ten weeks before the riots came to Hebron.

Abraham Shapiro, born in Jerusalem and was brought up, being an orphan, in the Diskin Orphanage. He first studied in Jerusalem and later entered the Hebron Yeshiba.

To page 93

The house of massacre, of Eliezer Dan Slonim, where seventy souls had assembled with the certainty that in this house they would find protection against the murderers.

Eliezer Slonim was a popular man in town, educated, the agent of the Anglo-Palestine Company, and was in friendly business connections with the Arab notables of Hebron and the surroundings. His

Dan Slonim he was working for the increase of studentship and the Jewish settlement at Hebron. He left a widow.

Israel Hilel Kaplinsky, Son of the Rabbi of Loykeva (Lithuania) came together with the other students. Was known as the "iron brained" and considered among the most talented students. Rabbi Finkel used to kiss him before the other students and say that he was a living Scroll of the Law.

Alter Sher, born in Lithuania. His parents resided in the United States. He did not care to join them as he wished to study the "Tora". He was the manager of tha "Loan Fund" of the Yeshiba students.

Simcha Yizchak Broida, of Lithuania, was about to complete his studies and ordained Rabbi.

Shlomo Yogel, born in Slonim (Poland), where his father is the chief of the Yeshiba. His father had come on a visit, two months before the riots, to see his son. Shlomo was the favourite of the Yeshiba and the chum of Israel Hilel Kaplinsky (aforementioned).

Issachar Senderov, born in Jerusalem. His father lived in Petach Tikvah where he served as "Shochet". A day prior to the riots Issachar stayed with relatives in Jerusalem who were endeavouring to persuade him not to return to Hebron but the love of his studies was too strong for him to resist and he returned to Hebron that very day.

Dov Ber Lipin born in Russia. A clear minded and wise student.

Moshe Aaron Rips. Came to Palestine from Minsk, Russia. A clever student.

Aizik Bernstein, also of Minsk, is the son of the Rabbi of Minsk. Wished to follow his father's footsteps and become a Rabbi in Israel.

Zev Wolf Berman was born in Philadelphia and was one of those American youth who wished to drink from the fountain of the Tora and Moral. Was ordained Rabbi in the "Rabbi Izhak Elhanan Yeshiba" in New York and a pulpit was vacant for him. But he wished to increase his knowledge and that in Hebron of all other places.

Jacob Yechezkiel Wechsler, born in Chicago of rich parents. His father Yerahmiel, proprietor of a radio business, is known to pious and charitable Jew. His son Jacob has supported many of his destitute friends in the Yeshiba. He arrived at Hebron about six months before the outbreak.

Zvi Halevi Frauman was born in Canada. Was a student of "Bet Medrash Letora" in Chicago. He came to Palestine in 1929.

Shraga Feiwel Meitawsky was born in Liebedova (Poland) to his father the local Rabbi who was killed in 1905 when Shraga, his son, was only two years of age. Shraga was seriously wounded during the Hebron riots and died in the "Bikur Cholim" Hospital in Jerusalem.

Moshe Reisman was born in Jerusalem. He lost both his parents when five years of age. Brought up in the Diskin Ophanage in Jerusalem and was a boy of talent. As soon as the Yeshiba settled in Hebron he entered it and had mastered several volumes of theological law. He was known by the pet-name „Moishele". His elder brother was also killed in Hebron.

Israel Lazarowsky was

Daniel Glatzer was born in 1869 in Poland. He once had a big iron business in Lemberg. During the war he removed to Germany and in 1925 made the home of his family in Tel-Aviv. A man of knowledge in Talmud, lower of the "Hovath Halvavoth", he did not care to leave the Macleff's house lest he would thereby increase the danger of those remaining. He left a widow and children (picture page 150).

To page 78

A new settlement in the surroundings of Jerusalem "Ramat-Rachel" on the way to Rachel's Tomb in Bethlehem. Founded but a year before, here dwelt the Labour-Legion dedicated to Joseph Trumpeldor. The rioters destroyed everything and killed one of the defenders (Pinchas Wolman). This place is now in the process of reconstruction.

To page 80

The city of white stone, the city of Abraham our father, one of the most ancient cities in the world, was in August 1929 made a city of massacre. 67 out of 130 of the August victims were killed in Hebron alone. The murderers made no exception of women and children. All the Jewish inhabitants—483 in number—left the town. And thus had Hebron become empty of its Jewish settlement of many, many ages.

To page 81

The Cave of Machpela, the resting place of the Patriarchs, is one of the holiest places of the Islam. During many ages the entry to the Mosque was forbidden to Christians and Jews, and they were allowed to ascend only till the seventh step, to stand and pray. As we see in the second picture Sthese stones are suprisingly similar to those of the Wailing Wall.

To pages 82—83

The "Slobodka" Yeshiba, founded by the Moralists, was famous during tens of years. In 1924 a section of the Yeshiba removed to Palestine with Rabbi Finkel as Chief and settled in Hebron. After the death of Rabbi, Finkel Rabbi Moshe Mordecai Epstein was nominated chief.

The Yeshiba was a great source of revenue to Hebron to an extent of one thousand pounds a month. About a year before the riots, when it was rumoured that the Yeshiba was about to leave the town, a delegation of Arab notables came to the Chief and bagged that the Yeshiba will remain in Hebron.

The Yeshiba accommodated about one hundred and fifty students. Several tens having come from the United States for the purpose of religious studies. 25 students of the Yeshiba were killed and many wounded. The Yeshiba is now located in Jerusalem.

To pages 84—92

Shmuel Rosenholz the "Matmid", born in Lithuania, was the first Hebron victim. He was killed on Friday. On noon of that day the students attended worship and went home. At that very hour there were already rumours that the Arabs were congregating in surroundings of the Mosques and were threatening massacre of the Jews. But the "Matmid", wishing to gain time in the study of Talmud, returned to the Yeshiba for solitary study. A wild mob thronged into the Yeshiba and devoured this young life. The book which he was studying at the time was found open and smeared with blood.

Zalman ben Gershon Wolanski, the Yeshiba Secretary, was born in Poland. He was not only secretary but also a student of the Yeshiba. Together with

wounded on Saturday when protecting "Bait-Wegan" Quarter.

Chaim Fiks of Tel-Aviv, born in Riga. "Halutz". Was in the country nine years. Was seriously wounded Saturday while protecting "Talpioth". "Talpiot" was for several days a target for Arab firing. It was finally evacuated by the inhabitants; the Arabs then set houses on fire and looted the property.

Sara Zion, Sephardic girl, born in Jerusalem, was in service in the house of Dr. J. Klausner at "Talpiot" and was wounded here on Saturday.

To page 74

On Friday, Saturday and Sunday (23—25 August) hundreds of wounded received medical treatment in "Hadassa" and also in other hospitals. It is estimated that the number of seriously wounded in Jerusalem and the surroundings alone is about one hundred Jews.

To page 75

The slaughter in Motza in the house of Macleff will remain an everlasting stain on the neighbours. We see the house of Macleff after the murder, the looting and the arson. Twelve peasants of Colonia village sat during 2 months in the dock as accomplices in the crime, but were finally acquitted.

To page 76

The murderers took toll on five members of the Macleff family: Arie-Leib, the father, 50 years of age, was born in Bialistok and brought up in Petah-Tikwah Colony. — Chaia Bashe, his wife, 48 years of age, was of Jerusalem birth. —As a young man Arie was a farmer in Metulla, upper Galilee, and excelled in his work. Once, the Druze attacked him and a friend when on watch in the fields; his friend was killed and he was saved. Over 25 years the Maaleff family were colonists in Motza. Haia-Bashe is the daughter of Yechiel Zimerinsky, an expert turner in olive-wood work. She had general knowledge in medical science and used to give free treatment to the Arabs, big and small, of Colonia village. The arab mothers sought her advice which was readily given.—Moshe, their son, 26 years of age, was a clerk in the General Post Office, Jerusalem. Their two daughters — Mina 22 years of age and Rebecca 18 years of age (Mina is to the right and Rebecca to the left of the photograph. The reader will kindly amend the reading accordingly).

To pages 76, 77

Two other victims were killed together with Macleff family. Both were inhabitants of Tel-Aviv and had come to spend the summer with the Macleffs.

Rabbi Shlomo Zalman Shach, a member of the Rabbinical Office of Jaffa and Tel-Aviv and the oldest of Rabbies in the Palestine Rabbinate. Was born on the Day of Attonement in 1847 in Gorzd (Lithuania). He was, in his youth, a great objector to reforms in religion. Was a leather merchant, versed in Talmud, languages and Algebra. He came to Palestine in 1904 and established a tannery. This venture did not succeed and he found himself penniless. Rabbi Cook who was as at the time Chief Rabbi at Jaffa, asked him to accept the post of ecclesiastical judge. He was blessed with good looks wittiness and wisdom. Was extremely charitable and hospitable. In spite of his age he was in full possession of all his faculties. In his latter years he attended service in the Neve-Shaanan Synagogue. Chief Rabbi Cook fainted on hearing of the death of Rabbi Shach.

in France. He was murdered on Friday in the Jaffa road near the old city garden.

David Vilnai-Siebenberg was a student in teachers seminary. Born in 1906 in Bassarabia and came to Palestine from the Wilna seminary in 1926. On Friday he hastened to assist in the transport of Jewish families from "Bait-Wegan" in a car to "Beit-Hacarem" A murderer's bullet killed him. His father, on receiving the bad tiding abroad, said: "I will send my second son to Eretz Israel to replace his brother."

Menachem Savlani-Skarsobolsky was a mason worker in Jerusalem. Was born in Lithuania. Came to Palestine as "Halutz". Was killed together with Wiener (see above). Left a young widow.

Haim Birenbaum was a worker in the Railways at Jerusalem. Born in Radom, Poland, and suffered very much during the war. Was active in the "Poale-Zion" movement. Came to Palestine in 1925 and was known by name of Henich Opatovsky, his alias for the concealment from the Polish Secret Police. By order of the "Poale-Zion" party he ceased to work as shoemaker and became a railway worker on small pay. On Friday whilst at work, he heard calls for help from "Yemin-Moshe" Quarter and he together with others ran to protect the suburb with stones as ammunition. A shot pierced his lung and he died after five weeks.

Moshe Chaguri-Kushak was a stone-transport worker in Jerusalem, born in Lettland. Came to Palestine ten years ago. He was already once before wounded by the notorious Sheikh Nazzar of Jerusalem. He loved the country and was always ready for its protection. He fell during the defense of "Yemin-Moshe" Quarter on Friday afternoon.

Mordechai Ben-Menashe was a watchman in "Bait-Wagan". Murdered likewise as Wilnai in risking his life to save the women and children, inhabitants of the suburb. Was born in Caucasia and came to Palestine in 1923. Left a widow.

Shalom Zvenya-Shvilli, Georgean Jew, merchant in Jerusalem and born in that town. Was murdered in the Georgian quarter near Damascus Gate. Left a Wife and five children, one of them born posthumous,

Chana Zvenya-Shvilli, a relative of Shalom, was born in Jerusalem, wife of a car driver and mother of three children, was killed in the same time and place. Her husband was seriously wounded, when returing with his car from Nablus. The murderers thrust out an eye of their two years old child.

Jacob Elbukheir was a fish-merchant. Immigrated from Serbia. Was killed while protecting "Romema" Quarter. Left a widow and children.

Yizchak ben-Shimon, born in Jerusalem, a cloth merchant, of the Moroccan Jewish community. Bachelor. Killed on Friday while protecting "Yemin Moshe".

Note:

We are not in possession of photographs of the undernamed Jerusalem victims: Elishu Sasson Mizrachi; Meir Appelbaum, Yacob Cohen and Shalom ben Zecharya.

To page 72

Dr. Wolfgang von Weisl, born in Vienna, well-known journalist and Revisionist leader, was stabbed with a knife in Jaffa Road on Friday afternoon.

Roman Gertwagen, born in Poland. A member of the Police Band in Jerusalem. Seriously

killed on Friday near Jaffa Gate.

Pinchas Wolman was a "Halutz" in the true sense of the word. He entered the country in 1920. Was born in Beiramcha near Akerman (Bassarabia). His father, Gabriel, had died in the defense of his townsfolk against the attack of pogromists in 1905. When Pinchas was 13 years of age (Bar-Mitzvah) his mother took out the blood stained coat of his murdered father, and said to her son: Remember, Pinchas, the blood of your father, and avenge his death. Ten years later Pinchas came to the country and joined the Labour-Legion. He later worked in Jerusalem as a mason until he settled in Ramat-Rachel. On Saturday the 25th August he fell in the heroic protection of this Jewish settlement (see page 78).

David Arye Lew (erroneously inserted in the album: Jacob) was a metal worker in Jerusalem was born in Ostrolenka, Poland, and came to Palestine as a "Halutz". He founded the "Hehalutz" branch in his natal town and was a member of a devoted Zionist family. He fell from a shot by an unknown murderer on the night of the 24th August when standing on the roof of the "Council of Jerusalem Jews"

To page 71

Jacob Leib Dimentstein, an orthodox Jew, born in Ukraina in 1880 (erroneously quoted in the album as being 65 years of age). He resided for many years in London and after the war settled in Jerusalem. He was killed in Givat-Saul on Saturday the 24th of August.

Shmuel Ganani—Gertner was a mason worker in Jerusalem. He was born in Radomysl-Wielki, Poland. He left his orthodox parents in 1919 and worked in the "Hahalutz" groups in Germany and came to Palestine in 1925. He got married. On that Friday he was working in the house of Wiener. In the afternoon Wiener wished to transport him and his friend (Savlani) to Jerusalem in his private car and all three were murdered (see further Wiener).

Shalom Nachum Yudelevitz was a sergeant in the Palestine Police Band in Jerusalem. Was born in Sukhum. Caucasia, of Ashkenazic parents. Came to Palestine as a "Halutz". Was known by his admirers as "Norka", was a member of the "Macabbi", greatly favourite with the football-going public. Left a wife and a child.

To Additions, pp. 151—154

We transfer here (from pages 151—154) the other Jerusalem victims.

Harold Mordecai Wiener, an English Jew, educated in Cambridge. In 1901 he was called to the Bar. Published arguments with Bible critics. Was a rich bachelor. Came to Jerusalem in 1922 and settled in his house "Humanity House". Aspired to be peacemaker between the three creeds. With this aim in mind he supported several Arab students studying in the University of Beyrouth. On the day of the murder he was carrying home in his private car two Jewish workers. Near Damascus Gate a wild Arab mob attacked them. His Arab driver held up and one of the crowd asked him who he was, as he looked a gentile. "I am a Jew!" answered Wiener. He and the two Jewish workers were thereupon murdered.

Eliahau Raitan was a successful young architect born in Jerusalem of Sephardic parents. Completed his studies in Paris and after the War worked in the restoration of ruins

the run and fired shots at the Jewish inhabitants. From such a casual bullet the Yemenite Shalom ben Zecharya was killed in the centre of the town, on Saturday, near tha "Zion Hall". The street seen in this photograph is a point of King George's Avenue in which we see in the background the large building of the "Bikur Cholim" Hospital which had rendered great service to the wounded during these eventful days. — The photograph below is of a house in the Georgean Quarter, which was on fire on Saturday. A synagogue of this quarter was also burnt after the Jewish inhabitants had evacuated it.

To page 66

The Oxfordians! They were on the tongue of everyone with respect and gratitude. During a whole week they stood in the battle line risking their lives against a multitude of rioters who had derobed their human form for that of animals. One of these students, Mr. H. Viney, was shoted and wounded by an Arab and recovered in the "Hadassah" Hospital at Jerusalem.

To page 67

A gentile who had his name glorified in the Hebrew defense was Edward Thomas Best, 34 years of age, an offical of the Immigration Department. He was among the English volunteers and had come to reinforce the Oxfordians' line near Givat-Saul and was killed. During the ten years of his service in this country in various capacities he was on very friendly terms with Jews. He was of Irish-Catholic extraction, a bachelor, good-hearted and could speak a little Hebrew and Yiddish. His relatives in England published, after his death, a book of poems in English written by him during his stay in the country which are full of love for the country, the Jewish nation and Zionism.

The second photograph shows us a different type of Christian inhabitants of Jerusalem: these Christians not only did not go to the aid of the persecuted, but marked their houses with crosses as a remedy against the rioters' wrath.

To page 68

During the inquiries of the Shaw Commission it was elucidated that the first two victims on the eventful Friday, the 23rd of August, were the brothers Rottenberg. Halutzim from Poland, who worked in masonry. On the day of the occurences they were returning from work, when near Jaffa Gate opposite Mount Zion a wild mob attacked them. An English constable hid them in a tin hut, but the mob burst in and stabbed the two brothers with knives.

To page 69

Wolpa and Brandes are also victims of that same Friday: Reuben Wolpa was a mason, born in Jerusalem, of a "Hassidic" family. He was mudered near Damscus Gate and left behind him a wife and three children. — Moshe Brandes was a bachelor, worked with his broter-in-law the contractor Feferman. He was born in Kamenetz-Podolsk and immigrated into Palestine five years before.—Shlomo or Suliman Maghag is the Yemenite who was murdered in "Shimon Hazadik" Quarter.

To page 70

Three intelligent young Halutzim: Nachman Segal was a student in the Jerusalem University and practised in the laboratory of the microbiological section. He was born in Drusgeniky, Poland. His father, a teacher of Hebrew, had taught him Hebrew from birth. He came to Palestine four years ago and was

exploited by "the other side" as a means for instigation and incitation. On the morrow of that day, viz Friday 16th August, there was a counter-demonstration in the passage of the Wailing Wall where at the very time Jews stood and prayed. An incited mob burst through the new door, which was later defined as the "bloodshed door", and struck at the Jews, broke the table on which the Scroll of the Law is read, tore and burnt the prayer books, the Psalm books and the written supplications which were put in clefts of the stones. To our regret no photograph exists of this demonstration.

AUGUST 1929

To page 63.

The events started with great speed. Every day brought new hair-raising incidents and horrible information came leaking in from all quarters.

On Saturday noon, 17th August, a dispute ensued in a vegetable garden adjacent to the Bukharian Quarter, Jerusalem. An Arab stabbed and fatally wounded a young Jew, Abraham Misrachi, 17 years of age, a help in a transport office. Mizrachi immigrated from Persia with his parents when 8 years of age. He died in the Government Hospital on Tuesday evening, 20st August, three days after he was stabbed. The funeral of the victim took place on Wednesday. The mourners wanted to pass by Mount Zion on the way to Mount of Olives as is customary in extraordinary funerals. However, the road near the Post Office was blocked by constables with a view to directing the procession towards Damascus Gate (see bottom picture). And when the procession nevertheless streamed forward a squad of constables stopped them, began to use their batons on right and left, resulting in 28 wounded. From that very hour the hearts began to foretell that difficult times were in store; Everyone said that on Friday something would occur. Everyone knew this, with the exception of Mr. C. Luke, the acting High Commissioner, who stated before the Shaw Commission, it did not enter his mind that disturbances were about to take place on the 23rd August until he saw from his window opposite Damascus Gate that the occurences had already taken place (in reply to the question of Preedy).

To page 64.

On Friday noon, 23rd August, the day of bloodshed, after the Arab mob had returned from the Mosque of Omar, the attack started from various quarters. At approximately this time the brothers Roitenberg were murdered near Jaffa Gate and several other Jews were murdered in Jaffa Road near the old municipal garden. The largest Jewish quarter "Mea-Shearim" was attacked. We here see a party of Arabs in the vicinity of Jewish houses. Happily for us the Jews of "Mea-Shearim' overcame this ordeal undamaged, thanks to the successful efforts of the defense which was organized in the proper time, and the assailants suffered a number of casualities.

To page 65.

The top picture pertains, it seems, to the day following, in which cars kept on

designed here to represent a general Post-Office?" — "I understand nothing at all here"..

To page 57. Not always was the Wailing Wall reverenced by the Arabs as the "Buraq". From documents and evidence it was proven before the International Wailing Wall Commission (see page 146) that the Jews praying at the Wailing Wall enjoyed full freedom and that the Arabs had never attributed any sanctity to the Wall. As an important proof can serve the fact that the Arabs did not obstruct the Jews from paving the passage. This happened in about 1870. The top picture was made some time before this by a gentile artist named Professor Harper. The second photograph was taken about 25 years ago. We see worshippers from the Home for Old Aged sitting on benches before the Wall and reading Psalms.

To page 58. The "Status Quo" was during many years a self-evident thing, and even later, when its form was diminished during the governorship of Storrs, the "eternal oil lamp" still remainded. In 1928 the new Commissioner of Jerusalem, Mr. Keith-Roach, ordered the posting of a notice in five languages (English, Hebrew, Arabic, German and French) photogrphed in this picture, containing the following wording:

"Notice!

The public are notified that the special hours of prayer at the Wailing Wall are as follows: 1) From noon of every Friday until sunset of the following Saturday.

2) All Jewish Holidays.

The public are requested to respect the privacy of those engaged in prayer at these times.

By order
E. Keith-Roach
Deputy District Commissioner
Jerusalem Division

1 March 1928

With the breach of the "Status Quo" by our adversaries the above poster also disappeared and has not been returned since. During the stay of the Wailing Wall Commission the Commissioner of Jerusalem was asked regarding this matter and he stated that did not know how the poster disappeared and that he cannot replace it as the Treasurer refuses to allot the necessary funds for this purpose.

To page 59. Breach of the "Status Quo" was caused by the Arabs during the spring of 1929 in the following three main points: They erected new rows of stones on the Wailing Wall in its left corner and thereby changed its aspect (see top picture); they opened a door to the right of the Wall by which the passage has become a thoroughfare (see bottom picture) and brought into being the "Muazin" and the "Zikr" near the Wailing Wall just when the Jews were in prayer (see picture in page 148 and the explanations thereon). The first two repairs were authorized by the London authorities, and all the representatives of Sacher with regards to the other obstructions were of no avail. Against these acts there was the natural outcry of protest by the Jews in this country and the world over.

To page 60. During "Tisha B'ab" 1929 there took place the demonstration of protest of Jewish youth against the abusive acts surrounding the Wall, and although this was a peaceful and well conducted demonstration it was

bloodshed the Mufti said to the Reuter representative: The Jews who crave at gain and money, had wilfully stirred the disturbances in order to increase the financial support of the Jewish world and revive the question of the Wailing Wall... The Jews intentionally provocated the Arabs, who had innocently gone up to Jerusalem on Friday 23rd August. The Jews had fired at the Arabs from revolvers and thrown bombs at them and thereby changed peaceful persons into a disorderly and enraged mob. There immediately spread rumours in the country, that the Jews were attacking the holy places of the Arabs and placing them in danger.

JERUSALEM, TEMPLE AREA, WAILING WALL

To pages 49, 50, 51

Jerusalem the holy and the eternal is constantly in a state of clashing interests by virtue of its holy places. Our adversaries utilize this state to intrigue and incriminate as will be told hereafter.

To pages 52, 53, 54

Alterations without end have effected the Temple area... In the end of the nineteenth century there resided in Jerusalem the German architect C. Schick. Supported by thorough investigation of the Temple area and by literal researches he composed wooden miniature models of the temples constructed on the Temple area during the millenniums. These models are even now considered a masterpiece and their scientfical value is great. We here present six of these models which are on exhibition in Jerusalem old city, in the cellars of the Evangelic "Mouristan" Church near the "Batrak".

To page 55

The Temple area at the present time. From southwest of this area one can view the Wailing Wall. In the background of this area there is the Mosque al-Aqsa, which is larger than the neighbouring Mosque of Omar, and is mentioned in the Koran.

To page 56

A primitive Jerusalem press product known as "Sephardic Mizrach". It is designed on the lines of the traditional "Mizrachim". In it is expressed the love of the Jew for the holy places in Palestine. The Mufti and his political supporters copied a similar "Mizrach" and distributed these copies in the Moslem world as proof that the Jews were conspiring to claim the Mosque of Omar. Even in the presence of the Commission on the August incidents the Mufti, on being asked by Sir Boyd Merriman whether he really considered these drawings proved that the Jews were about to claim the Mosque of Omar, he replied, the belief of Moslems is that the aspirations of the Jews are lofty enough to this extent, as otherwise by what reason had they distributed similar pictures? During another session of the above Commission this "Sephardic Mizrach" was a matter of discussion, it having served as a "fundamental" fact to their arguments. The following dialogue developed between Merriman and the Arab witness: "Do you see the birds who are holding letters in their beaks? Are you inclined to think that the Mosque of Omar is

To page 39. The opening of the Hebrew University on Mount Scopus was one of the most sublime hours in the history of the new Jewish settlement in Palestine. Thit was a festival to the Jews of the whole world, and its influence was felt for a considerable time after. It seemed that a new epoch had started in the upbuilding of our national home.

To pages 40, 41. But the entrance gate to Palestine became straiter and straiter from year to year thanks to the open eye of the ruling authorities. The central administration, which is accommodated in the large German pulace, closed its ears to the complaints of the Jewish nation for its not facilitating the upbuilding of the Jewish National Home in the Land of Israel, but moreover placed obstacles in its way.

To page 42. The Jew Sir Herbert Samuel was the first civil High Commissioner on behalf of the Government of Great Britain. The Jews felt proud of this brother, who is known as a first-class statesman, and named him "The High Commissioner of Judea". It is true that Samuel had, to a certain extent, acted in favour of the Jewish settlement, but nevertheless he was also a party in the editing of the "White Book" initiated by Churchill which badly hit at the political rights of the Jews, and in the end, Samuel did not meet with the satisfaction of either the Jews or the Arabs.

The veteran Field Marshal Plumer, the second High Commissioner, had administered the affairs of the country during a period of 3 years in practical severety. He did not, however, do anything special in favour of the Jews, but he excellently established and preserved order and discipline. Before the flags of the Jewish Legion were brought to Jerusalem, a delegation on behalf of the Arab Executive appeared before Lord Plumer and informed him that it could not hold itself responsible for order, if the bringing of the flags be made in public jubilation. To this Lord Plumer retorted: "And who is it who placed responsibility upon you for order? I am looking after order here!"

To page 43. In the first months of the year 1929 Sir John Robert Chancellor, the third High Commissioner in number, organized a party in honour of the mayors of tha most important municipalities in the country (Jerusalem, Jaffa, Tel-Aviv, Haifa, Nablus), in which there participated many of the superior officials of the Goverment, and this picture was taken on the occasion.

Some of these officials received publicity after the occurences of August 1929 in connection with their evidence before the Commission of Inquiry. The most prominent among these in this connection was Luke, who deputed for High Commissioner during the occurences.

To pages 44, 45 Chief Rabbi Cook and Harry Sacher excelled in their devoted work in the protection of our userped rights, despite the efforts of our enimies, and thereby frustrated the malicious allegations and called for justice.

To page 46. The names of the well known Mufti of Jerusalem and Ouni Bey, the 1929 secretary of the Arab Executive, are always mentioned in connection with the Commission of Inquiry after the August riots and the incentive propaganda against the Jews before and after the occurences. Just following the week of

Trumpeldor and his comrades).

To page 30

This page contains two pictures which are a comparison between two Arab villages. The upper village is far from Jewish settlement (situated near Acre). The impression is that of a desert. Not a single piece of green or even shrub. The old well under the dome gives but a scanty supply of water, if at all. The second picture is of yibneh Village neighbouring Rehoboth and other Jewish colonies. Here we see bananas, trees, water in plenty etc. etc. and this is all due to the proximity to the Jewish settlements. Our illustrations shows to what extent our neighbourship influences the amelioration of the position of our neighbouring nation.

To page 31

The waters with which Palestine has been blessed are three: the Dead Sea, the Jordan and the Haifa Bay. The Haifa harbour is a Government enterprise. The Dead Sea and the Jordan are exploited by 100% Jewish energy in the latter and also to a very great extent in the former enterprise. In the desolate place seen in the lower part of this page there are now buildings. Preparations are now being made for the extraction of the mineral treasures deposited here, and this under the personal supervision of Engineer M. Novomeysky who immigrated to Palestine from Siberia.

To pages 32. 33.

Pinchas Rutenberg is a symbol of Jewish energy in Palestine. He toils admirably in the harnessing of the Jordan for the electrification of Palestine. Temporary stations at Haifa and Tiberias and a reserve power station at Tel-Aviv (see page 32) were constructed. But the great attainment is on the banks of Jordan and Jarmok rivers as shown on page 33. This when completed will be the Great Wonder of Palestine.

To page 34

About four hundred industrial factories, large and small, have been opened by Jewish initiative and fully employ about seven thousand workers. About three and a half million Palestine Pounds have been invested in these ventures. In 1929 the turn over of Palestine industries reached a sum of two and a half million Palestine Pounds. In the year in question about 11000 H.P. was used for industrial purposes. Following our practice we are giving but two examples of larger technical works.

To page 35

Much has already been written about Tel-Aviv, the wonder-city, which is a hundred per cent Jewish, and which has wonderfully developed in mushroom speed. Herbert Samuel very ably defined it when he said: "It can be defined as one of those wonderful cities of One Thousand Nights and One, which spring forth during one night in the desolate wilderness." In our photographs we see the founding of Tel-Aviv on the sand dunes, and later, after twenty years, in its full bloom as a town of 45 thousand inhabitants.

To pages 36. 37. 38

A new generation has grown up and is being educated in Palestine, a generation with natural pride of its Judaism, a generation of men loving work and beneficial creation. We see here the process commencing from the kindergarten in the Kvutza, from the play of children, and terminating with the Hebrew University on Mount Scopus. The second superior school is the Technical High School at Haifa as shown on page 123.

ry, representatives of the American Jewish Congress and members of the executive of the Zionist Organization. During this period the great task of submitting the requests of the World Jewry to the Peace Conference was accomplished.

The reader will please note the following alterations in the text caused by information supplied after completion of the album:

The first to the right is Dr. Tenennbaum and not Grossman. Between Reich and Richards there stands Fielderman. To the right of Brauda Saraga and to his left Rosenstein. Between Motzkin and Dr. Thon there stauds Nemirover, Chief Rabbi of Romania and not Rabbi Nurock as stated. The "unknown" between Mack and Marshal is Bronstein and the "unknown" in the upper row to the right is Winchevsky.

To page 20 In 1919 Emir Feisal (he was not yet King) was in a peculiar position. It seems, he was in great need of assistance by Jews. Indeed, in 1929 during the sittings of the Commission of Inquiry in Jerusalem an attempt was made by a secretary of Feisal to repute the existence of the letter which was sent by the Emir, but this remains a fact.

To page 21 One may add many others to "some of the First". But we have had to condense the materiel in this respect as well. Charles Netter is the actual founder of the first Hebrew Agricultural settlement in Palestine — the "Mikveh Israel" Agricultural School. Yoel Moses Solomon is one of the four founders of Petach-Tikwah Colony. Aaron David Gordon is the father of the new "Halutzism" and Joseph Haim Brener had inspired and helped the workers to shoulder their great task.

To page 22 The first group is of men and the second of girls. The term "Halutz" was not yet popular but was just breeding in the blood of the proud Jewish youth who were craving for freedom in their own country. The "Hashomer" was founded in 1907 and its motto was: "With blood and fire Judea fell, with blood and fire it shall rise". Its aim was that the defense of Jewish life and property should be in the hands of Jews. The "Hashomer" suffered great losses. Many of the members of this organization died or fell in battle.

The group of the female "Kvutzah" served as nucleus to the communal settlements later formed in the colonies of Judea, Galilee and the Emek (Valley of Jezreel).

FACING REALITY...

To page 25 Halutzim! Halutzoth! The eyes of the Halutzim (in the painting of Tepper) express dream, longing, aspiration, stubborness, who feel the existence as it really is... The picture of the Haluzoth is a photograph taken in a girl land settlement near Jerusalem.

To pages 26, 27, 28, 29 We see only several examples of the activities of the old and new pioneers. Colonies scattered about far apart; ploughing in heavy soil; watch over Jewish property etc. We also see the panoramic fields of Tel-Hai, an area in Upper Galilee famous through the heroic deeds of

ing opinion about England: "Great England, England the mother of freedom, ruling the waves, will be the first power which will view with favour our aspirations." And verily, these words came true some twenty years later. The most diligent lieutenants of Herzl were David Wolfsohn and Otto Warburg who later served as Presidents of the Zionist Organization. But the most important of the adherers to the ideal of Herzl was Nordau.

To page 13

Nordau had accompanied Herzl in all the successes and failures of political Zionism. Nordau had published with talent the works of greatness and utility of the Zionist idea. He was the greatest master of Zionist rhetory. The famous speeches of Nordau on the first Zionist congresses have become classic, and even now read with interest. It was decreed that he should live to see the rendering of the Balfour Declaration, the first steps to its realization and the first attempt at misinterpretation thereof and a bloodshed with a view to its frustration. In the very year of his death he ardently protested and said among other things: "Let England remember about Jews and Palestine: Cursed be every one that curseth thee, and blessed be he that blesseth thee".

Nachum Sokolow and Chaim Weizmann headed a small group who had paved the way for the Balfour Declaration (the other members of this group were: Lord Walter Rothschild to whom the Declaration was addressed, Dr. Gaster, Herbert Samuel, Herbert Bentwich, Sacher, Cowen and James Rothschild). Only some time later had Menachem Ussischkin arrived from Russia. But he was in time to participate in the historical Jewish delegation to the "Council of Five" of the Peace Conference in Paris (February 1919) and later served as chairman of the Zionist Commission in Jerusalem. (The sketches of Sokolow, Weizmann and Ussischkin were drawn during this period).

To page 14

Arthur James Earl of Balfour, philospoher and conservative statesman, was Foreign Secretary in England during the war. It was he who attained immortality in Jewish history by the celebrated Declaration. The original text of this is reproduced in the album on page 14.

To page 15

Both the first and second Jewish Legions—an amazing experiment of which no parallel exists since the exile of the people of Israel (with, perhaps, the exception of the episode of Berek Joselevitch in Poland)—were formed by Joseph Trumpeldor and V. Jabotinsky. The Legion will always stand forth as one of the most encouraging and interesting chapters in our national history. When in 1920 Trumpeldor died a heroic death in the defense of Tel-Hai, the Legion was already the story of the past.

To pages 16, 17, 18

In these pages we have a variety of pictures depicting the Jewish Legion during the march to Palestine and its stay therein. The symbol on upper part of page 18 hints at the interpretation of the Jewish settlers in Palestine in 1918 of the future, i.e. the alliance between Jews and England fostered by mutual sacrifices for the liberation of the country from the toils of Jamal Pasha.

To page 19

There is a great scarcity in photographs of the period immediate after the war regarding Jewish political reunions. In the picture given here we see the representatives of the national councils of East-European Jew-

EXPLANATIONS

FROM DREAMS TO REALITY

To page 8

The interest of England in Palestine is not a matter of yesterday. During the nineteenth century the best Englishmen had connected the future of the Jewish nation with the revival of the Jewish state. And many of them had specific plans regarding the establishment of a Jewish kingdom in the land of the Bible. It is sufficient for us to mention such names as Buckingham, Lord Lindsay, Lord Shaftesbury, George Elliot, Conder and Oliphant. But the most courageous and influential amongst them was the Earl of Beaconsfield, otherwise Benjamin Disraeli. His pride in his Jewish origin he emphasized in his books "David Alroy" and "Tancred". He was the greatest of England's statesmen and it was he who spread the classic saying: "Only those nations that behaved well to the Jews prospered".

And verily the truth of Disraeli's assertion may be judged from the incidents in Spain and Russia and even the early historical record of mighty Rome. What remains in Palestine of the Roman Empire? Only ruins. Herod had built the city of Cesaraea to magnify the name of Emperor Augustus and this city was the capital of the satraps who had plotted the destruction of the Jewish nation and its religion. But who had won? The ruins of Cesaraea now serve as a "Mene Tekel" to all who seek to exploit Israel in its country.

To page 10

Sir Moses Montefiore, Bart., an enthusiastic Jew, and greatest Jewish "Shtadlan" of the nineteenth century, being also a great English patriot, had to refrain from expressing his full political aspirations but nevertheless did not lose a single opportunity to draw the attention of England's statesmen to Palestine affairs. Since his first visit to Palestine in 1827 until his death he was actually the patron of Palestine Jewry. Seven times he had visited this country (1827—38—49—55—57—66 and 75) and each visit brought specific benefit to the settlement: material, spiritual and political.

To page 11

Baron Edmond de Rothschild forms a splendid page in the history of the Jewish settlement in Palestine. The celebrated man is considered the father of the Jewish settlement. He had made the agricultural settlement the deciding factor in the upbuilding of the land.

To page 12

Herzl! It is most difficult to express in a few words the sublime value of this great meteor who had sparkled on the cloudy heavens of Israel. He is the creator of political Zionism. He taught the nation the doctrine of faith and preached the motto: "If you wish it—it's no fairy tale". During centuries no one like him in greatness had arisen in Israel in his influence over his contemporaries. It was he who had formed the follow-

attention was paid in obtaining the photographs of the victims, and we have succeeded in getting a hundred and fifteen out of one hundred and thirty pictures, i. e. nearly ninety per cent. In the majority of these cases there was no available picture, as certain had never been photographed before, because of extreme orthodoxy or great poverty. Thus only several pictures could not be obtained by us before completion of the album, and by no fault of ours. To our regret a number of relatives of the victims adopted a light-headed attitude towards our endeavour and made difficulties in our way, but despite this we have succeeded, we are sure, of collecting the maximum number of pictures and facts of life of our victims possible. We have to add that with regards to the technical choice of pictures we followed the practice of endeavouring, as far as possible, to render the photographs to-life and in most cases of at least the last years of their life. In several cases only we do give the photographs of the victims as seen after the crime. In our collection we have snaps of mutilated victims, snaps which are hair raising. Such pictures we could not pass to press as it is the aim of this album to be THE BOOK of every Jewish Home, read aud observed by old and young alike. The horrible pictures are extremely important, but we did not think it correct to publish pictures which show the mutilation of the image of God of our victims by the hand of profane murderers.

The text following this is small in size but great in contents. The most important part is of course the album to which the text serves as guide and as record. However, the contents of the text in many places does away with the necessity of detailed and big articles.

We have entitled this album "War and Peace in Palestine". True that "peace" has preceded "war" here, but let us hope that peace will now be firmly established after the war...

* * *

The editor of the album finds it his duty to express his hearty thanks to all friends assisting in the collection of photographs and material. The work has quite often been wrought with unpleasantness but nevertheless they have stuck to the task devotedly. Special thanks are due to the following gentlemen: H. D. Wilhelm, M. Landau (Jerusalem), Joseph Perelman (Haifa), Alexandre Pilpoul, Aaron Sofer (Safed), Jehuda Shimshi (Tel-Aviv) and to the professional photographers Messrs Berland, Orushkes and others (Jerusalem), Soskin, Moshe Kaplansky (Tel-Aviv), Lurie (Safed), Rindman (Haifa), for pictures of the incidents portrayed in this album.

* * *

The asterisk (*) near dates denotes the word "born".

TO THE READER

The album which is hereby presented to the reader will be a chronicle of the joy and sorrow of our life in the Land of Israel.

As can be judged from the contents of the chapters and pictures the principal purpose of this album is: to bring to light the August 1929 incidents; to relate in protruding pictures before the whole world at least a part of the horrors which have overcome us; to reveal at least a particle of the courage and heroism which our self-defense has shown at its various phases; to serve as commemoration of our one hundred and thirty tortured and slaughtered victims; to erect a memorial — be it even small — to the hundreds of tragedies, which the August calamities have brought upon us.

But we could not just give the pictures of the occurences and of the victims and thereby consider our duty performed. Had we done so, we would have obtained only a part of the complete description without the associate link between the before and afterward. We lead the reader step by step, by information and pictures, to the days of horror, we show him the proximity between the attack and the events preceding it, the conspiracy against us and the subsequent Inquiries, Commissions etc. etc., following the days of horror. We commence with two "incidental" pictures (page 9) and pass gradually to the Balfour Declaration. A number of pictures of the routine of the Jewish Legion, several political pictures of the male and female "Halutzim" guide us to the highly responsible and productive period of the last ten or eleven years. "Through a narrow gateway" we come and view the governments of the country, the portraits of our representatives and of "the other side". We wish to show here that despite all obstructions and preventions the energy and spirit of "Halutzism" of the best of Israël have increased, and they have managed to create wonders. In a few pages we present but a number of examples of various aspects of life. If we had wished to present more than the present quantity we could have filled an album ten times the present size, but this does not enter at present within our scope.

In the section "Jerusalem, Temple Area, Wailing Wall" we approach nearer to "those days". The sensible reader will undoubtlessly pay particular attention to this section.

In the main section "August 1929" which is subdivided according to the towns and colonies which have suffered the storm, we have endeavoured to supply the actual material. Of the injured we have given special attention to the severely wounded. But the greatest